

**SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK PERFORMANS
GÖSTERGELERİNE İLİŞKİN AÇIKLAMALARIN
FİNANSAL PERFORMANS ÜZERİNE ETKİSİ**

Doktora Tezi

Murat DÜZER

Eskişehir, 2018

**SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK PERFORMANS
GÖSTERGELERİNE İLİŞKİN AÇIKLAMALARIN
FİNANSAL PERFORMANS ÜZERİNE ETKİSİ**

MURAT DÜZER

DOKTORA TEZİ

İktisat Anabilim Dalı

Danışman: Prof. Dr. Saime ÖNCE

**Eskişehir
Anadolu Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Ocak, 2018**

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI

Murat DÜZER'in "Sürdürülebilirlik Performans Göstergelerine İlişkin Açıklamaların Finansal Performans Üzerine Etkisi" başlıklı tezi 15 Ocak 2018 tarihinde, aşağıdaki jüri tarafından Lisansüstü Eğitim Öğretim ve Sınav Yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca İşletme (Muhasebe) Anabilim Dalında, Doktora tezi olarak değerlendirilerek kabul edilmiştir.

Üye (Tez Danışmanı) : Prof.Dr.Saime ÖNCE
Üye : Prof.Dr.Nurten ERDOĞAN
Üye : Doç.Dr.Nuray TOKGÖZ
Üye : Doç.Dr.Ümmühan ASLAN
Üye : Doç.Dr.Şerife SUBAŞI

İmza

.....
.....
.....
.....
.....

Prof.Dr.Emel SIKLAR
Anadolu Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

ÖZET

SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK PERFORMANS GÖSTERGELERİNE İLİŞKİN AÇIKLAMALARIN FİNANSAL PERFORMANS ÜZERİNE ETKİSİ

Murat DÜZER

İktisat Anabilim Dalı

Anadolu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ocak, 2018

Danışman: Prof. Dr. Saime ÖNCE

İktisatlar; hesap verebilirlik anlayış çerçevesinde, sürdürülebilirlik raporlar aracılığıyla faaliyetlerinin ekonomik, çevresel ve sosyal etki ve sonuçları hakkında bilgi vermektedirler. Bu çalışmanın temel amacı sürdürülebilirlik raporlarında ekonomik, çevresel ve sosyal performansa yönelik açıklanan bilgi düzeyinin finansal performans üzerine etkisini araştırmaktır. Bununla birlikte çalışmada; sürdürülebilirlik performansına yönelik açıklanan bilgi düzeyinin sektör, şirket büyüklüğü, şirket yapısı ve sahiplik yapısı değişkenlerine göre farklılık gösterip göstermediğini araştırmaktır. Bu amaçla, Borsa İstanbul (BİST)’te işlem gören şirketler arasından 2008-2014 döneminde Küresel Raporlama Girişimi (GRI) raporlama ilkelerine göre sürdürülebilirlik raporu yayımlayan 30 şirket belirlenmiştir.

Çalışmada elde edilen sonuçlara göre, ekonomik performansa yönelik açıklanan bilgi düzeyi, şirket büyüklüğüne; çevresel performansa yönelik açıklanan bilgi düzeyi ise, sektöre göre farklılık göstermektedir. Bununla birlikte; ekonomik, çevresel, sosyal ve toplam performansa yönelik açıklanan bilgi düzeyi sahiplik yapısına göre farklılık göstermektedir. Ayrıca çevresel performansa yönelik açıklanan bilgi düzeyinin aktif karlılığı ve özkaynak karlılığı sosyal performansa yönelik açıklanan bilgi düzeyinin de aktif karlılığı üzerinde pozitif etkiye sahip olduğunu sonucuna ulaşılmıştır. Ekonomik, çevresel ve sosyal performansa yönelik açıklanan bilgi düzeyinin; piyasa temelli ölçüler olan piyasa değeri/değer değeri (PD/DD) oranı ve fiyat/kazanç (F/K) oranı üzerinde ise genel olarak anlamlı bir etkiye sahip olmadığı görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Sürdürülebilirlik raporlaması, Küresel raporlama girişimi, Finansal performans

ABSTRACT

EFFECT OF DISCLOSURES ON SUSTAINABILITY PERFORMANCE INDICATORS ON FINANCIAL PERFORMANCE

Murat DÜZER

Department of Business Administration

Anadolu University, Graduate School of Social Sciences, January, 2018

Adviser: Prof. Dr. Saime ÖNCE

Companies provide information on the economic, environmental and social effects and consequences of their activities through sustainability reports within the framework of accountability. The main purpose of this study is to investigate the effect of the level of information on economic, environmental and social performance in sustainability reports on financial performance. In addition, it has been researched whether the level of information disclosed for sustainability performance differs according to the variables of sector, company size, company age and ownership structure. For this purpose, among the companies traded in the Borsa İstanbul (BIST), 30 companies that published the sustainability report according to Global Reporting Initiative (GRI) reporting principles during 2008-2014 were identified.

According to the results obtained in the study, the level of information disclosed for economic performance differs according to company size and the level of information disclosed for environmental performance differs according to the sector. However, level of information disclosed for economic, environmental, social and total performance differ according to ownership structure. Furthermore, the level of information disclosed for environmental performance has been found to have a positive effect on the return on assets and return on equity and the level of information disclosed for social performance has been found to have a positive effect on the return on assets. The level of information disclosed for economic, environmental and social performance has been found that do not have generally any significant effect on market value/book value (MV/BV) ratio and price/earning (P/E) ratio, which are market-based measures.

Keywords: Sustainability reporting, Global reporting initiative, Financial performance

ÖNSÖZ

Çalışmanın her aşamasında beni yönlendiren, bakarak açan zenginleştiren, anlayış ve desteğini hiçbir zaman esirgemeyen tez danışmanım, değerli hocam Prof. Dr. Saime ÖNCEÖ, fikirleri ve önerileriyle çalışmamı bu halini almasında önemli katkıları olan Prof. Dr. Nurten ERDOĞAN ve Doç. Dr. Nuray TOKGÖZ, çalışmamın uygulama bölümündeki desteğini için arkadaşım İbrahim BOZKURT'a teşekkürlerimi sunmayacağım bir borç bilirim.

Doktora eğitimim ve tez çalışmam esnasındaki sabır, desteğini ve anlayış için sevgili ekim Fatmagül DÜZER, motivasyonumu arttıran ailemizin minik üyesi biricik kızım Hüma'ya, bugünlere gelmemde emeklerinin karşılığı alamayacağım anneme, babama ve ablama kükranlarımı sunarım.

15.01.2018

ETİK İLKE VE KURALLARA UYGUNLUK BEYANNAMESİ

Bu tezin bana ait, özgün bir çalışma olduğunu; çalışmamın hazırlık, veri toplama, analiz ve bilgilerin sunumu olmak üzere tüm aşamalardan bilimsel etik ilke ve kurallara uygun davrandığımı; bu çalışma kapsamında elde edilemeyen tüm veri ve bilgiler için kaynak gösterdiğimi ve bu kaynaklara kaynakçada yer verdiğimi; bu çalışmanın Anadolu Üniversitesi tarafından kullanılan “bilimsel intihal tespit programı”yla tarandığını ve hiçbir şekilde “intihal içermediğini” beyan ederim. Herhangi bir zamanda, çalışmamla ilgili yaptığım bu beyana aykırı bir durumun saptanması durumunda, ortaya çıkacak tüm ahlaki ve hukuki sonuçlara razı olduğumu bildiririm.

Murat DÜZER

İÇİNDEKİLER

BAĞLIK SAYFASI	i
JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI	ii
ÖZET	iii
ABSTRACT	iv
ÖNSÖZ	v
ETİK KURALLARA UYGUNLUK BEYANNAMESİ	vi
İÇİNDEKİLER	vii
TABLolar DİZİNİ	xi
ŞEKİLLER DİZİNİ	xiii
ŞİME VE KISALTMALAR DİZİNİ	xiv
1. GİRİŞ	1
1.1. Sorun	4
1.2. Amaç	6
1.3. Araştırma Soruları	7
1.4. Önem	7
1.5. Sınırlar	8
2. ALANYAZIN	9
2.1. Sürdürülebilirlik	9
2.1.1. Sürdürülebilir kalkınma	11
2.1.2. Kurumsal sürdürülebilirlik	13
2.1.3. Kurumsal sürdürülebilirlik için kurumsal yönetimin önemi	22
2.1.4. Kurumsal sürdürülebilirliği gerekli kılan nedenler	28
2.1.5. Sürdürülebilirlik ile ilgili teoriler	30
2.1.5.1. Politik ekonomi teorisi	31
2.1.5.2. Mevzuat teorisi	31
2.1.5.3. Paydaş teorisi	33
2.1.5.4. Kurumsal teori	37

2.1.6.	Sürdürülebilirlik endeksleri	40
2.1.6.1.	Domini 400 sosyal endeksi	40
2.1.6.2.	FTSE4GOOD endeksi	41
2.1.6.3.	Dow Jones sürdürülebilirlik endeksi	42
2.1.6.4.	Johannesburg Stock Exchange (JSE) sosyal sorumluluk yatırın endeksié	42
2.1.6.5.	Çevresel sürdürülebilirlik endeksi.....	43
2.1.6.6.	BİST sürdürülebilirlik endeksi	44
2.2.	Sürdürülebilirlik Muhasebesi ve Raporlama	46
2.2.1.	Sürdürülebilirlik raporlamasēve raporlama çerçeveleri	46
2.2.1.1.	Sürdürülebilirlik raporlamasēnēn gelişimi	47
2.2.1.2.	Sürdürülebilirlik raporlamasē.....	50
2.2.1.3.	Sürdürülebilirlik raporlamasēnda Triple Bottom Line (TBL)ın önemié	52
2.2.1.4.	Sürdürülebilirlik raporlamasēnēn faydalarē.....	54
2.2.1.5.	Sürdürülebilirlik raporlama çerçeveleri	57
2.2.2.	GRI ve GRI raporlama çerçeveleri.....	59
2.2.2.1.	GRIın gelişim süreci	60
2.2.2.2.	GRI raporlama çerçevesi	62
2.2.2.2.1.	GRI G3 ve GRI G3.1 raporlama çerçevesi.....	64
2.2.2.2.2.	GRI G3 ve GRI G3.1 rapor uygulama seviyeleri	68
2.2.3.	Sürdürülebilirlik muhasebesi.....	70
2.2.3.1.	Sürdürülebilirlik muhasebesi sisteminin amacē.....	75
2.2.3.2.	Sürdürülebilirlik muhasebesi sisteminin uygulama ilkeleri	76
2.2.3.3.	Veri toplama, muhasebe kayıtlarēve ölçme için yöntem ve araçlar...77	
2.2.3.4.	Sürdürülebilirlik bilgisinin niteliksel özellikleri	78
2.2.3.5.	Raporlama	79
2.2.4.	Sürdürülebilirlik muhasebesi standartlarēkurulu (SMSK).....	81
2.3.	Sürdürülebilirlik ve Kurumsal Finansal Performans Alanında Yapılan Çalışmalar.....	83
2.3.1.	Kurumsal finansal performans	84
2.3.2.	Sürdürülebilirlik ve finansal performans ilişkisi.....	88

3. YÖNTEM	106
3.1. Araştırma Modeli	106
3.2. Hipotezler.....	106
3.3. Veri Toplama Tekniği ve Aracı.....	115
3.4. Veri Analizi	117
3.4.1. Kruskal Wallis testi	117
3.4.2. Mann-Whitney U Testi.....	118
3.4.3. Panel veri analizi.....	119
3.4.3.1. Değişkenlerin tanımı.....	120
3.4.3.1.1. Bağımlı değişken	121
3.4.3.1.2. Bağımsız değişken	122
3.4.3.1.3. Kontrol değişkenleri.....	123
3.4.3.2. Birim kök testleri	124
3.4.3.3. Panel veri modeli	126
3.4.3.3.1. Sabit etkiler ve tesadüfi etkiler modeli	127
4. BULGULAR VE YORUM.....	131
4.1. Giriş.....	131
4.2. Sürdürülebilirlik Performans Göstergelerine İlişkin Açıklanan Bilgi Düzeyinin Analizine Yönelik Bulgular	131
4.2.1. Sürdürülebilirlik performans göstergelerine ilişkin açıklanan bilgi düzeyinin sektöre göre analizi	131
4.2.2. Sürdürülebilirlik performans göstergelerine ilişkin açıklanan bilgi düzeyinin şirket büyüklüğüne göre analizi	134
4.2.3. Sürdürülebilirlik performans göstergelerine ilişkin açıklanan bilgi düzeyinin şirket yapısına göre analizi	138
4.2.4. Sürdürülebilirlik performans göstergelerine ilişkin açıklanan bilgi düzeyinin sahiplik yapısına göre analizi	141
4.3. Sürdürülebilirlik Performans Göstergelerine İlişkin Açıklanan Bilgi Düzeyinin Finansal Performans Üzerine Etkisinin Analizine Yönelik Bulgular ..	145
4.3.1. Sürdürülebilirlik performans göstergelerine ilişkin açıklanan bilgi düzeyinin aktif karlılığı üzerindeki etkisine yönelik bulgular	146

4.3.2. Sürdürülebilirlik performans göstergelerine ilişkin açıklanan bilgi düzeyinin özkaynak kârı üzerindeki etkisine yönelik bulgular	152
4.3.3. Sürdürülebilirlik performans göstergelerine ilişkin açıklanan bilgi düzeyinin PD/DD oranı üzerindeki etkisine yönelik bulgular.....	159
4.3.4. Sürdürülebilirlik performans göstergelerine ilişkin açıklanan bilgi düzeyinin F/K oranı üzerindeki etkisine yönelik bulgular	165
5. SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER.....	173
5.1. Sonuç	173
5.2. Tartışma ve Öneriler	174
KAYNAKÇA	181
EKLER	
ÖZGEÇMİŞ	

TABLÖLAR DİZİNİ

Sayfa

Tablo 2.1. Kasım 2016-Ekim 2017 BİST Sürdürülebilirlik Endeksinde Yer Alan şirketler	45
Tablo 2.2. Raporlama Çerçevesi.....	58
Tablo 2.3. GRI Raporlama Çerçevesi	63
Tablo 2.4. Sürdürülebilirlik Muhasebesi, Geleneksel Muhasebe ve Çevre Muhasebesi Karşılaştırması.....	72
Tablo 2.5. Finansal Performans Ölçüleri	87
Tablo 2.6. Çevresel/Sosyal Performans ile Finansal Performans Arasındaki Fark.....	91
Tablo 2.7. Sonuçlarına Göre Sürdürülebilirlik Performansı ve Finansal Performans Farkını Kısaltan Çalışmalar.....	97
Tablo 3.1. Çalışmanın Hipotezleri.....	108
Tablo 3.2. Çalışmada Yer Alan şirketler.....	116
Tablo 3.3. Çalışma Kapsamında Yer Alan şirketlerin Sektör, şirket Büyüklüğü ve şirket Yakınlık İkenlerine Göre Dağılımı.....	118
Tablo 3.4. Çalışma Kapsamında Yer Alan şirketlerin Sahiplik Yapısı ve Yakınlık İkenine Göre Dağılımı.....	118
Tablo 3.5. Çalışmanın Değişkenleri	120
Tablo 3.6. Birim Kök Testi Sonuçları.....	125
Tablo 3.7. Hausman Testi Sonuçları.....	128
Tablo 3.8. Kontrol Değişkenlerinin Dahil Olduğu Panel Veri Modelleri	130
Tablo 4.1. Sektöre Göre Ortalamalar, Standart Sapmalar, Minimum ve Maksimum Skorlar	131
Tablo 4.2. Sektöre Göre EKO, ÇEV, SOS ve SÜR için Kruskal Wallis Testi Sonuçları	133
Tablo 4.3. şirket Büyüklüğüne Göre Ortalamalar, Standart Sapmalar, Minimum ve Maksimum Skorlar	135
Tablo 4.4. şirket Büyüklüğüne Göre EKO, ÇEV, SOS ve SÜR için Kruskal Wallis Testi Sonuçları.....	137
Tablo 4.5. şirket Yakınlığına Göre Ortalamalar, Standart Sapmalar, Minimum ve Maksimum Skorlar	138

Tablo 4.6. Şirket Yakına Göre EKO, ÇEV, SOS ve SÜR İçin Kruskal Wallis Testi Sonuçları.....	140
Tablo 4.7. Sahiplik Yapısına Göre Ortalamalar, Standart Sapmalar, Minimum ve Maksimum Skorlar	141
Tablo 4.8. Sahiplik Yapısına Göre Mann-Whitney U Testi Sonuçları.....	143
Tablo 4.9. Sektör, şirket Büyüklüğü, şirket Yakı ve Sahiplik Yapısı Değişkenlerine Göre Analiz Sonuçları Özeti.....	144
Tablo 4.10. Sürdürülebilirlik Skorları'nın AK Üzerindeki Etkisi	146
Tablo 4.11. Sektörlerin AK Üzerindeki Etkilerinin Analizi	147
Tablo 4.12. şirket Büyüklüğü'nün AK Üzerindeki Etkilerinin Analizi	148
Tablo 4.13. şirket Yakı'nın AK Üzerindeki Etkilerinin Analizi	150
Tablo 4.14. Sahiplik Yapı'nın AK Üzerindeki Etkilerinin Analizi	151
Tablo 4.15. Aktif Karlılığına Yönelik Özet Sonuçlar.....	152
Tablo 4.16. Sürdürülebilirlik Skorları'nın ÖZKK Üzerindeki Etkisi	153
Tablo 4.17. Sektörlerin ÖZKK Üzerindeki Etkilerinin Analizi	154
Tablo 4.18. şirket Büyüklüğü'nün ÖZKK Üzerindeki Etkilerinin Analizi	155
Tablo 4.19. şirket Yakı'nın ÖZKK Üzerindeki Etkilerinin Analizi	156
Tablo 4.20. Sahiplik Yapı'nın ÖZKK Üzerindeki Etkileri.....	157
Tablo 4.21. Özkaynak Karlılığına Yönelik Özet Sonuçlar	158
Tablo 4.22. Sürdürülebilirlik Skorları'nın PD/DD Oranı Üzerindeki Etkisi	159
Tablo 4.23. Sektörlerin PD/DD Oranı Üzerindeki Etkilerinin Analizi	160
Tablo 4.24. şirket Büyüklüğü'nün PD/DD Oranı Üzerindeki Etkilerinin Analizi	161
Tablo 4.25. şirket Yakı'nın PD/DD Oranı Üzerindeki Etkilerinin Analizi	162
Tablo 4.26. Sahiplik Yapı'nın PD/DD Oranı Üzerindeki Etkilerinin Analizi.....	163
Tablo 4.27. PD/DD Oranına Yönelik Özet Sonuçlar	164
Tablo 4.28. Sürdürülebilirlik Skorları'nın F/K Oranı Üzerindeki Etkisi	165
Tablo 4.29. Sektörlerin F/K Oranı Üzerindeki Etkilerinin Analizi	166
Tablo 4.30. şirket Büyüklüğü'nün F/K Oranı Üzerindeki Etkilerinin Analizi	167
Tablo 4.31. şirket Yakı'nın F/K Oranı Üzerindeki Etkilerinin Analizi	169
Tablo 4.32. Sahiplik Yapı'nın F/K Oranı Üzerindeki Etkilerinin Analizi	170
Tablo 4.33. F/K Oranına Yönelik Özet Sonuçlar	171
Tablo 5.1. Çalışma Sonuçları'nın Özet Gösterimi.....	173

ŞEKİLLER DİZİNİ

Sayfa

Şekil 2.1. Kurumsal Sürdürülebilirlik ve Sürdürülebilir Kalkınma Şikisi	12
Şekil 2.2. Kurumsal Sürdürülebilirli in Oluşumu	14
Şekil 2.3. Sürdürülebilir Değer Çerçevesi.....	19
Şekil 2.4. Sürdürülebilirlikle İlgili Teoriler.....	39
Şekil 2.5. Sürdürülebilirlik Raporlamasın Gelişimi.....	48
Şekil 2.6. Sürdürülebilirlik Raporlamasına Yönelik Yaklaşımlar	56
Şekil 2.7. Raporlama Çerçevelerine Göre Rapor Türleri	64
Şekil 2.8. GRI G3 Raporlama Çerçevesi Standart Açıklamalar Bölümü.....	66
Şekil 2.9. Rapor Uygulama Seviyesi Ölçütleri	69
Şekil 2.10. Uygulama Seviyesi Matrisi	69
Şekil 2.11. GRI Simgeleri	70
Şekil 2.12. Sürdürülebilirlik Muhasebe Sisteminin Bileşenleri	75
Şekil 2.13. Kurumsal Sosyal Performans, Kurumsal Finansal Performans ve Kurumsal İtibar Arasındaki İlişkiler.....	96
Şekil 3.1. Araştırma Modeli	107

SİMGİ VE KISALTMALAR DİZİNİ

β	: Beta
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
AK	: Aktif Kârlâğē
BİST	: Borsa İstanbul
BM	: Birleşmiş Milletler
CAER	: Corporate Analysis Enhanced Responsibility
CDP	: Carbon Disclosure Project (Karbon Saydamlık Projesi)
CEO	: Chief Executive Officer (Kıra Kurulu Başkanē veya Genel Müdür)
CERES	: Coalition for Environmentally Responsible Economies (Çevreye Duyarlē Ekonomiler Koalisyonu)
ÇEV	: Çevresel Performans Göstergelerine Kıkkın Açđlanan Bilgi Düzeyi
EIRIS	: Ethical Investment Research Services Limited (Etik Yatērēm Araştırma Hizmetleri Limited şirketi)
EKO	: Ekonomik Performans Göstergelerine Kıkkın Açđlanan Bilgi Düzeyi
Eviews	: Econometric Views
F/K	: Fiyat/Kazanç Oranē
FTSE	: The Financial Times Stock Exchange
GRI	: Global Reporting Initiative (Küresel Raporlama Girişimi)
ICGN	: International Corporate Governance Network (Uluslararası Kurumsal Yönetim Ağē)
IFC	: International Finance Corporation (Uluslararası Finans Kurumu)
IR	: Integrated Reporting (Entegre Raporlama)
İMKB	: İstanbul Menkul Kıymetler Borsası
JSE	: Johannesburg Stock Exchange
KLD	: Kinder, Lynberg, Domini
KPMG	: Klynveld, Peat, Marwick, Goerdeler (Denetim, Vergi ve Danışmanlık Hizmetleri Sağ layıcısı)
KSP	: Kurumsal Sosyal Performans
OECD	: The Organisation for Economic Co-operation and Development (Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü)
ÖZKK	: Özkaynak Kârlâğē
PD/DD	: Piyasa Değ eri/Defter Değ eri Oranē
SASB	: Sustainability Accounting Standards Board

- SMSK** : Sürdürülebilirlik Muhasebesi Standartları Kurulu
- SOS** : Sosyal Performans Göstergelerine İlişkin Açıklanan Bilgi Düzeyi
- S&P** : Standart and Poor's
- SPSS** : Statistical Package for the Social Sciences
- SRI** : Social Responsibility Investment (Sosyal Sorumluluk Yatırım Endeksi)
- SÜR** : Toplam Sürdürülebilirlik Performans Göstergelerine İlişkin Açıklanan Bilgi Düzeyi
- TBL** : Triple Bottom Line (Üçlü Performans)
- UNDP** : United Nations Development Programme
(Birleşik Milletler Kalkınma Programı)
- UNEP** : United Nations Environment Programme
(Birleşik Milletler Çevre Programı)
- UNGC** : United Nations Global Compact
(Birleşik Milletler Küresel İlkeler Sözleşmesi)

1. GİRİŞ

Sürdürülebilirlik; son yıllarda üzerinde sıklıkla durulan, birçok araştırmaya ilham veren ve iktisadîlerin daha fazla özen gösterdiği konulardan biri haline gelmiştir. Sürdürülebilirlik kavramının geçmişi daha eskilere dayanmakla beraber, günümüzdeki önemine ulaşmasında 1987 yılında Brundtland Raporunda yapılan sürdürülebilir kalkınma tanımının önemli derecede etkili olmasıdır.

Brundtland Raporunda sürdürülebilir kalkınma: "Gelecek nesillerin kendi ihtiyaçlarını karşılamak için yeteneklerini tehlikeye sokmaksızın bugünkü nesillerin ihtiyaçlarını karşılayan kalkınma" şeklinde ifade edilmiştir. Sürdürülebilir kalkınmanın yapıldığı bu tanım daha sonraki yıllarda birçok konuda etkisini göstermiştir. Bu konulardan birisi, üzerinde birçok kesimin görüş birliğine vardığı çevreye saygı konusudur. Bireylerin, toplumların ve devletlerin öncelikli sorumlulukları arasında yer alan çevreye gereken önemin verilmesi hususu, Birleşik Milletler (BM) Binyıl Bildirgesinde de vurgulanmıştır. Bu husus, "Tüm insanlığı özellikle çocuklarımız ve torunlarımızın insan eliyle geri dönülemez biçimde bozulmuş ve kaynakları artık ihtiyaçları karşılamaya yetmeyecek ölçüde azalmış bir dünyada yaşamaya tehditinden kurtarmak için hiçbir çabaya esirgeyemeyiz" şeklinde belirtilmiştir. Bununla beraber Binyıl Bildirgesinde belirtilen bu hususun, Brundtland Raporunda Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu tarafından yapılan sürdürülebilir kalkınma tanımıyla aynı doğrultuda olduğu görülmektedir. Gerek Birleşik Milletler gerekse Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu tarafından vurgulanan husus, gelecek nesillere yaşanabilir bir dünya bırakabilmek için toplumda yer alan her kesimin üzerine düşen önemli sorumlulukları olduğudır.

Bugün sahip olunan doğal, ekonomik ve sosyal kaynakları geleceğe aktarırken daha dikkatli, hassas ve sorumlu davranılması gerektiğini vurgulayan sürdürülebilir kalkınma, aynı zamanda ekonomik kalkınma kavramı üzerinde de etkilerini göstermiştir. Gelecek nesillerin daha yaşanabilir bir dünyada yaşamaya hakkına saygı düşüncesi temelinde meydana gelen bu değişim süreci hükümetlere, bireylere ve toplumda yer alan tüm ekonomik ve sosyal aktörlere önemli sorumluluklar yüklemektedir. İktisadîler de ekonomik ve sosyal yaşamın önemli bir unsuru olarak bu

¹<http://www.un-documents.net/our-common-future.pdf> (Erişim tarihi: 25.08.2013)

²<https://www.tbmm.gov.tr/komisyon/kefe/docs/milenyum.pdf> (Erişim tarihi:20.08.2013)

süreçte oldukça önemli bir yer tutmaktadır. Başlangıçta çevresel hassasiyetleri içeren sorumlulukların ön planda olduğu bir kavram olarak değerlendirilen sürdürülebilir kalkınma; günümüzde, toplumda yer alan tüm bireylerin ve kurumların çevresel sorumluluklarının yanında ekonomik ve sosyal sorumlulukları da kapsar hale gelmiştir. Anlaşılacağı gibi işletmelerin, sürdürülebilir kalkınmanın sağlanmasındaki sorumlulukları artmaktadır. Dolayısıyla işletmeler sürdürülebilirlik konusuna kurumsal olarak önem vermelidirler.

İşletmelerin ekonomik ve teknolojik gelişmeye sağladıkları katkı olumlu olarak değerlendirilirken; çevre kirliliği, kaynak tüketimi, atık maddeler, çalışan hakları toplumsal sorumluluk gibi sosyal ve çevresel sorunlara yol açmaları ise eleştirilerin odak noktası haline oluşturmaktadır (Bakar ve Bakar, 2006, s. 214). Bu durum, işletmelerin topluma ve çevreye olan sorumluluklarının önem kazanmaya başladığını göstermektedir. İşletmeler, kâr elde etme gibi temel ekonomik amaçlarını gerçekleştirerek faaliyetlerinin devamlı olmasını sağlamak isterler. Ancak işletmelerin faaliyetlerinin devamlı olmasını sağlamak isteği, ekonomik amaçlara ulaşma ile beraber sosyal ve çevresel sorumluluklara ne derece önem verildiği ile de yakından ilgilidir. Dolayısıyla işletmelerin, faaliyetlerinde devamlı olmasını sağlamak için ekonomik bakımdan sosyal ve çevresel farkındalık ile taahhütlerini önem arz etmektedir.

İşletme denildiğinde akla ilk olarak kâr elde etme gibi ekonomik hedeflere ulaşmayı benimseyen kuruluşlar gelmektedir. Bu doğrultuda 20. yüzyılın ilk dönemlerinde işletmelerin temel amacı kâr elde etmek ve sahip ve hissedarlarının refahını artırmak iken, bu yüzyılın ikinci yarısından itibaren işletmeler çalışanlarına, topluma, çevreye ve tüketicilere karşı da sorumluluklarını bulduğu gerçeğiyle yüzleşmişlerdir. Bu yüzleşme ilk olarak yasal zorunluluk sebebiyle sosyal sorumlulukları yerine getirme biçiminde olurken, zamanla gönüllülük esasına dayalı olarak çekitli alanlarda sosyal sorumluluk projeleri gerçekleştirme veya yapıdan projeleri destekleme şeklinde gerçekleşmiştir. Günümüzde işletmelerin sosyal ve çevresel konulara da ilgi göstermelerinin nedenleri arasında, çetin rekabet koşullarına ayak uydurabilme ve markalarına hak ettiği değeri kazandırma isteği sayılabilir. Buna göre, işletmeler sadece ekonomik kazanç elde etme amaçlarından değil aynı zamanda çevresel ve sosyal sorumluluklarının bilincinde hareket etme isteğine sahip kuruluşlar olarak görülmektedir. Yakanan çekitli ekonomik krizler, bulunduğu çevreden bağımsız olarak düşünülemeyecek olan işletmelere, işletme ve toplum çıkarlarının birbirinden

ayrılamayacağı en göstermiktir (Bayraktaroğlu, Kuter ve Tanyeri, 2009, s. 33). Bununla birlikte işletmelerin geliken ve değiken sosyal, çevresel ve ekonomik koşullara uyum gösterebilmeleri, rekabet ortamında güçlü durmalarını açısından büyük önem taşımaktadır.

Ekonomik hayatın yapısı taşı olan işletmeler hiçbir gün batırsın düşünceyle kurulmazlar. Muhasebenin temel kavramlarından olan süreklilik kavramı işletmenin faaliyetlerinin belli bir süreye bağlanmadan devam edeceğini varsıymaktadır. Aynı zamanda bu kavram işletmenin yaşam süresinin, işletme sahiplerinin ve hissedarlarının yaşam süreleri ile bağlanmadığını vurgulamaktadır. Birleşik Milletlerin genel kabul gören sürdürülebilir kalkınma tanımına bakıldığında muhasebenin süreklilik kavramının anlamı ve önemi daha net ortaya çıkmaktadır (Yanık ve Türker, 2012, s. 295). İşletmelerin faaliyetlerinin sürdürülebilir olması ile muhasebenin süreklilik kavramı ve sürdürülebilir kalkınma kavramlarının ortak noktası sürdürülebilirlik düşüncesidir. Dolayısıyla sürdürülebilirlik, başka işletmeler olmak üzere yaşamları devam ettirmek isteyen birçok kesim tarafından üzerinde titizlikle durulması gereken bir konudur.

Geliken teknoloji ve küreselleşme ile birlikte işletmeler faaliyetlerini daha hızlı bir şekilde yerine getirerek zamandan tasarruf ederken, işletmelerin attıkları her adımın da tüketiciler tarafından bilinmesinin önü açılmaktadır. Bu durum aynı zamanda işletmelere daha şeffaf davranması için baskıya bulunmaktadır. Küreselleşen dünyadaki işletmeler, açık bir sistemin parçası oldukları için kendilerini hesap verebilir durumda konumlanmak zorundadırlar (Sancar, 2013, s. 72). İşletmelerin paydaşlarına karşı hesap verebilir olması işletmelerin sürdürülebilir olması açısından önem taşımaktadır.

Sürdürülebilir kalkınma kavramı üzerinde iki dünyasının önemle durması ise; işletmelerin toplum içerisinde rollerinin artmasından ve ekonominin üretim gücünü temsil etmesinden kaynaklanmaktadır. Sürdürülebilir kalkınmaya ulaşılması noktasında işletmelerin desteği büyük önem taşımaktadır. Dolayısıyla işletmeler; mal ve hizmet üreterek bir yandan ekonomik değer yaratırken diğer yandan yaptıkları faaliyetlerin topluma ve çevreye olan olumsuz etkilerini en aza indirme yönünde çaba göstermeleri gerekmektedir. Günümüzde işletmelerin çoğu, sorumlu davranışın, istikrarlı ekonomilerin ve sürdürülebilir kalkınmanın temelinde önemli bir rol oynadığını fark etmiştir. Bu farkındalık ile beraber paydaşlarına karşı hesap verebilirlik ve şeffaflık ilkeleri doğrultusunda hareket ederek paydaşları ile işbirliğini üzerine inşa edilen yönetim anlayışları işletmelere itibar ve güç getireceği gibi rekabet avantajı da oluşturmaktadır.

(Senal ve Ateş, 2012, s. 84). İktisatçılar böylelikle faaliyetlerini sürdürülebilirlik düşüncesi ekseninde organize ederek sürdürülebilir kalkınmaya destekleyici rol üstleneceklerdir.

1.1. Sorun

Ekonomik, sosyal ve çevresel yaşam önemli bir parçası olan işletmelerin bulundukları konum ve üstlendikleri rol gereği faaliyetlerinin sadece ekonomik etkilerini ve sonuçlarına değil aynı zamanda sosyal ve çevresel etkilerini ve sonuçlarına da raporlaması sorumlu davranma gereği beklenen bir davranış olacaktır. İşletme faaliyetlerinin ekonomik sonuçlarıyla beraber sosyal ve çevresel sonuçlarının raporlanması işletme paydaşları tarafından taleplerine verilen değerin göstergesi olarak algılanmaktadır. İşletme faaliyetlerinin ekonomik, sosyal ve çevresel etki ve sonuçlarına ilişkin raporlar sürdürülebilirlik raporlaması finansal olmayan raporlama, üçlü sorumluluk raporlaması kurumsal sosyal sorumluluk raporlaması gibi çeşitli ifadeler ile adlandırılmaktadır. KPMG'in 2013 yılında yaptığı araştırma, 41 ülkenin gelirlerine göre en büyük 100 şirketi incelenmiştir. Bu çalışmada; şirketlerin %43'ü sürdürülebilirlik raporlaması %25'i kurumsal sosyal sorumluluk raporlaması ve %14'ünün de kurumsal sorumluluk raporlaması terimlerini kullandığı görülmektedir (KPMG, 2013). Her ne kadar farklı raporlama isimleri kullansa da değerli yönetim ve iş yapma süreçlerinin etkisiyle özünde bu durum; şirketlerin hesap verebilirlik anlayışı çerçevesinde, sorumluluk bilinciyle ve faaliyetlerinin sürdürülebilir olması hedefi doğrultusunda hareket ettiğini göstermektedir.

Uygulamada sürdürülebilirlik, küreselleşen dünyada işletme faaliyetlerinin her aşamasına sürdürülebilirlik düşüncesinin yansıtılması olarak görülebilir. Bu aşılardan sürdürülebilirlik, bir bütün olarak önemli bir kavramdır. İşletmeler için de faydalı olabileceğinin fark edilmesi, sürdürülebilirlik düşüncesinin işletmeler tarafından benimsenmesini hızlandırmaktadır (Welter, 2011, s. 18). Sürdürülebilirlik düşüncesinin işletmeler tarafından benimsendiğinin bir göstergesi, açıklık ve hesap verebilirlik anlayışının bir yansıması olarak kabul edilebilecek sürdürülebilirlik raporlarına araçlarıyla işletmeler; faaliyetlerinin ekonomik, çevresel ve sosyal boyutlarına ilişkin açıklamalarına paydaşlarına aktarmaktadır. Ayrıca işletmelerin sosyal ve çevresel sorunlara yol açtığı yönündeki eleştiriler de, onların bu konularda daha hassas

davranmalarē gerekliliğ ini ortaya ekarmē. Kşletmelerin bu hassasiyetlerini gşstermelerinde sşrdşrşlebilirlik raporlamasē önemli bir rol şstlenmektedir.

Sşrdşrşlebilirlik raporlamasē "Sşrdşrşlebilir kalkēnma amacēna yşnelik olarak kurumsal performansa dair i ve dēk paydaşlara hesap verebilir olma, açıklama yapma ve şlme uygulamasēō (Global Reporting Initiative [GRI], 2006a, s. 3). KPMGōnin 2013 yēdindeki araktēmasēna gşre; geliken ekonomilerde şzellikle Asya-Pasifik şlkelerinde sşrdşrşlebilirlik raporu yayēlayan kşketlerin yşzdesi önemli şlde artmē. 2011ōde %49 dşzeyindeyken 2013 yēdinde bu oran %71ōe kmē. Dşnyada en çok %76 ile Amerika Birlekşk Devletleri (ABD)ōnde sşrdşrşlebilirlik raporu yayēlanmaktadır. Fortune Global 500 listesinde yer alan en bşyşk 250 firmanē %93ōi sşrdşrşlebilirlik raporu yayēlamaktadır. Yine aynē araktēmada 4100 kşketin (41 şlkede en bşyşk 100 kşket) %64ōi 2011 yēdinde sşrdşrşlebilirlik raporu yayēlarken 2013ōte bu oran %71ōe kmē (KPMG, 2013). Sşrdşrşlebilirlik raporu yayēlayan kşketlerin her geçen yē artmasē kşketlerin, son yēlarda değ iken ve geliken kartlara uyum gşsterme abalarēnē bir parçasē olduğ u gibi ekonomik, sosyal ve çevresel açıdan hesap verebilirlik ilkesi doğ rultusunda hareket ettiklerini de gşstermektedir.

Dşnyada sşrdşrşlebilirlik raporu yayēlayan kşket sayēsēnē her geçen yē artē gşstermesine paralel olarak, şlkemizde de 2005 yēdinden sonra sşrdşrşlebilirlik raporu yayēlayan kşketlerin sayēsēnda önemli derecede artē meydana gelmiştir ve 2017 yēdē itibariyle 96 kşket toplamda 248 sşrdşrşlebilirlik raporu yayēlamē durumdadē. Bu raporlarē 191ō Kşresel Raporlama Girişimi (GRI) raporlama çerçevelerine gşre hazēlanmē olup³, bu sayēnē gelecek yēlarda daha da artacağ ētahmin edilmektedir.

Kşletmelerin içinde bulunduklarē çevreye ve topluma karkē hassasiyetlerini gşstermesi adēna sşrdşrşlebilirlik konusuna verdikleri şnem, son yēlarda artē gşstermiştir. Buna karkēēk bazē ekonomistler (şzellikle Friedman) işletmelerin, kurumsal kârlēēklarēnē artēmadēka sşrdşrşlebilirlik raporuyla ilgilenmeyeceğ ini ve sşrdşrşlebilirliğ in (kurumsal sosyal sorumluluğ un) kşket hissedarlarē açēsēndan resmi olmayan bir vergi niteliğ inde olduğ u gşrşkşnş savunmuktur (Nyit Chiong, 2010; Welter, 2011). Buna bağ lēolarak zaman içerisinde kşketlerin sşrdşrşlebilirlik bilincinin artmasēyla beraber bunun finansal performans şzerine etkisinin nasē olduğ u sorusu gşndeme gelmiştir. Dşnyada bu konuda birçok araktēma bulunmasēna rağ men şlkemizde yapēdan alēnma sayēsēnē kēsēlē olduğ u sşylenebilir. Bu sebeple, bu

³ www.kurumsalsurdurulebilirlik.com (Erişim tarihi: 20.04.2017)

çalışmada temel olarak; Tırkiyeēde sşdşrşlebilirlik raporu yayınlayan kşirketlerin sşdşrşlebilirlik raporunda aıkladıklarē bilgi dşzeyinin finansal performans şzerine etkisinin belirlenmesi amaçlanmıştır.

1.2. Amaç

Bu çalışmanın amacı Tırkiyeēde GRI raporlama çerçevesine gşre sşdşrşlebilirlik raporu yayınlayan kşirketlerin sşdşrşlebilirlik performans gşstergelerine yşnelik aıkladıklarē bilgi dşzeyinin, kşirketlerin finansal performanslarē şzerindeki etkisini belirlemektir. Bu amaçla, şncelikle 2008-2014 yıllarē arasēnda GRI raporlama çerçevesine gşre sşdşrşlebilirlik raporu yayınlayan kşirketler belirlenecek ve bu kşirketlerin sşdşrşlebilirlik raporlarēnda sşdşrşlebilirlik performans gşstergelerine ilikkin aıkladıklarē bilgi dşzeyleri tespit edilecektir. Aynı zamanda kşirketlerin GRI raporlama çerçevesine gşre sşdşrşlebilirlik performans gşstergelerine yşnelik aıkladıklarē bilgi dşzeyinin sektşre, kşirket bşyşklşşne, kşirket yakēna ve sahiplik yapēına gşre farklı gşsterip gşstermediği de aratıracaktır. Bu kapsamda çalışmanın amalarēaı đaki gibi oluşturulmuştur:

1. Sşdşrşlebilirlik raporu yayınlayan kşirketlerin, sşdşrşlebilirlik performans gşstergelerine (ekonomik, çevresel ve sosyal) yşnelik aıkladıklarē bilgi dşzeyini belirlemek.
2. Sşdşrşlebilirlik raporu yayınlayan kşirketlerin sşdşrşlebilirlik performans gşstergelerine (ekonomik, çevresel ve sosyal) yşnelik aıkladıklarē bilgi dşzeyinin; sektşr, kşirket bşyşklşş, kşirket yakē ve sahiplik yapēē değ ikkenlerine gşre farklı gşsterip gşstermediğini aratırmak.
3. Sşdşrşlebilirlik raporu yayınlayan kşirketlerin sşdşrşlebilirlik performans gşstergelerine (ekonomik, çevresel ve sosyal) yşnelik aıkladıklarē bilgi dşzeyinin, kşirketin finansal performansēřzerindeki etkisini aratırmak.
4. Sektşr, kşirket bşyşklşş, kşirket yakē ve sahiplik yapēē değ ikkenleri dikkate alēndēktan sonra; kşirketlerin sşdşrşlebilirlik performans gşstergelerine (ekonomik, çevresel ve sosyal) yşnelik aıkladıklarē bilgi dşzeyinin kşirketin finansal performansēřzerindeki etkisini aratırmak.

1.3. Araştırma Soruları

Sürdürülebilirlik performans göstergelerine yönelik açıklanan bilgi düzeyinin finansal performans üzerindeki etkisi nedir? sorusu çalışmanın temel araştırma sorusunu oluşturmaktadır. Bu temel soruya bağlı olarak diğer sorular aşağıdaki şekilde oluşturulmuştur:

1. Sürdürülebilirlik raporu yayınlayan şirketlerin sürdürülebilirlik performans göstergelerine (ekonomik, çevresel ve sosyal) yönelik açıkladıkları bilgi düzeyi nedir?
2. Sürdürülebilirlik raporu yayınlayan şirketlerin sürdürülebilirlik performans göstergelerine (ekonomik, çevresel ve sosyal) yönelik açıkladıkları bilgi düzeyi sektör, şirket büyüklüğü, şirket yaşı ve sahiplik yapısı değişkenlerine göre farklılık göstermekte midir?
3. Sürdürülebilirlik raporu yayınlayan şirketlerin sürdürülebilirlik performans göstergelerine (ekonomik, çevresel ve sosyal) yönelik açıkladıkları bilgi düzeyinin şirketin finansal performans üzerindeki etkisi nedir?
4. Sektör, şirket büyüklüğü, şirket yaşı ve sahiplik yapısı değişkenleri dikkate alındıktan sonra; şirketlerin sürdürülebilirlik performans göstergelerine (ekonomik, çevresel ve sosyal) yönelik açıkladıkları bilgi düzeyinin şirketin finansal performans üzerine etkisi nedir?

1.4. Önem

Sürdürülebilirlik göstergelerine ilişkin bilginin ayrı bir raporda açıklanması ülkemizde yeni yeni kabul gören bir uygulamadır. Dünyada tek bir raporlama çerçevesi olmamakla birlikte GRI raporlama çerçevesi, genel kabul görmüş bir çerçevedir. Bu nedenle çalışma kapsamına giren şirketlerin sürdürülebilirlik performans göstergelerine ilişkin açıkladıkları bilgi düzeyi; GRI raporlama çerçevesinde yer alan ekonomik, çevresel ve sosyal performans göstergelerine göre hesaplanacaktır. Bu da çalışmanın bütüncül ve kapsamlı yönünü ortaya koymaktadır.

Çalışmada; şirketlerin sürdürülebilirlik performans göstergelerine (ekonomik, çevresel ve sosyal) yönelik açıkladıkları bilgi düzeyinin finansal performansları üzerindeki etkisinin sektöre, şirket büyüklüğüne, şirket yaşına ve sahiplik yapısına göre farklılık gösterip göstermediğinin incelenecek olmasıyla literatüre önemli katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Sonuç olarak; akademik çevrede ve ik dünyasēnda önemli konular arasēnda yer alan sürdürülebilirliē e ilikkin bu çalēma ik dünyasēndaki yöneticilere sürdürülebilirlik raporu yayēnlamanē fayda-maliyet analizini yapma fērsatē vererek bu konudaki farkēndalē ēn artmasēna destek olacaktē. Ayrēca çalēmanē akademik olarak bu konuda çalēma yapmayēdüküinen bilim insanlarēna ēēk tutacaj ēna inanēlmaktadır.

1.5. Sēnērlēēklar

Bu çalēmanē sēnērlēēklarēakaē ēda ifade edilmiktir:

- Çalēma, GRI raporlama çerçevelerine göre sürdürülebilirlik raporu hazēlayan ve hisse senetleri Borsa İstanbul (BİST)ēda iklem gören 30 kirket ile sēnērlēē.
- Analiz dönemi 2008 ve 2014 yēlarē arasēnē kapsamakla birlikte, her kirketin bu tarihler arasēnda düzenli olarak sürdürülebilirlik raporu yayēnlamamasē çalēmanē bir diēer sēnērlēē ēnēolulturmaktadır.

2. ALANYAZIN

2.1. Sürdürülebilirlik

“Sürdürülebilirlik, en yalın haliyle, süresiz olarak belirli bir düzeyde devam ettirilebilecek bir durumun veya bir sürecin özelliğini ifade eder” (Tokgöz ve Önce, 2009, s. 250). Günümüzde genel kabul gören sürdürülebilirlik tanımı ise son yıllarda yaşanan ekonomik ve teknolojik gelişmeler ile bunların çevreye ve insanlık üzerine etkileri neticesinde şekillenmiştir.

Sürdürülebilirlik kavramının günümüzdeki anlamını kazanmasında etkili olan süreç incelendiğinde; 20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren hızla gelişen teknoloji ve bunun endüstriyel yansımaları neticesinde meydana gelen çevresel etkiler ile yenilenebilir kaynakların azalması toplum tarafından dikkat edilen olaylar olmaya başladığı gözle çarpılmaktadır. 1970’li yıllarda toplumsal olarak oluşmaya başlayan bu farkındalık, 1980’li yıllarda ulusal ve uluslararası alanda da kendini göstermiştir.⁴ Dünyanın sanayileşmiş bölgelerinde ortaya çıkan çevresel sorunlar, 1970’li yıllarda alevlenen çevre hareketinin daha bütüncül ve kapsamlı bir biçime dönüşmesinde etkili olmuştur. Bu doğrultuda 1972 yılında İsveç’in başkenti Stockholm’de düzenlenen BM İnsan Çevre Konferansı ile beraber, toplumsal bazda gelişen çevre farkındalığı uluslararası alanda etkilerini hissettirmeye başlamıştır. Bu konferansta kabul edilen İnsan Çevre Bildirgesi’nde, “çevrenin taşıma kapasitesine dikkat çeken, kaynak kullanımında kuşaklararası hakkaniyeti gözeterek, ekonomik ve sosyal gelişimin çevre ile uyumlu şekilde kuran ve kalkınma ile çevrenin birlikteliğini vurgulayan ilkeler” sürdürülebilirlik düşüncesinin temel noktalarını oluşturmaktadır (Bozdoğan, 2005, s. 1015).

1987 yılında Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu’nun Ortak Geleceğimiz (Brundtland) Raporu’nda daha önce ifade edildiği gibi, “Gelecek nesillerin kendi ihtiyaçlarını karşılamaya yeteneklerini tehlikeye sokmaksızın bugünkü nesillerin ihtiyaçlarını karşılayan kalkınma” şeklinde yapılan sürdürülebilir kalkınma tanımı günümüzde de genel kabul gören bir tanımdır. Sürdürülebilirlik kavramı açısından dönüm noktası olarak kabul edilebilecek bu rapor; çevresel farkındalık ile başlayan sürecin, kalkınmanın sürdürülebilir olması ve gelecek nesillere daha yakınabilir bir

⁴ https://www.tubitak.gov.tr/tubitak_content_files/vizyon2023/csk/EK-16.pdf (Erişim tarihi: 20.10.2015)

dünya b rak lmas  hususunda uluslararası alanda kabul gören bir anlay  a d n kmesini temsil etmektedir.

Ortak Gelece  imiz (Brundtland) Raporu, ismini Norveç Bakanı Gro Harlem Brundtland dan al . Brundtland n başkanlı   n  yapt    yirmi ayrı ülkenin kat  nc lar ndan olukan Dünya  evre ve Kalkınma Komisyonu, haz lad    raporu 1987 y  nda BM Genel Kuruluna sunmaktır. Raporda sürdürülebilir kalkınma d k ncesi üzerinde önemle durularak ayr nt lar na yer verilmiştir. 1960   yılların kalk nmac  d k ncesiyle 1970  di yıllarda ortaya çıkan çevreci d k nce aras nda ba  kuran Brundtland Raporu nda; artan çevresel tehditlere kar   çevresel gelikim ile ekonomik kalkınma aras nda gerekli ba lant n n kurulmas n n ve bu şekilde kalk nman n nesilden nesile devam etmesinin insanlık için hayati öneme sahip olduğu kabul edilmektedir. Brundtland Raporu nda ortaya konan vizyon; bir yandan ekonomik kalk nman n önemine ve sürekliliğine vurgu yaparken, diğer yandan ekonomik kalk nman n ger eklekmesi sırasında gelecek nesillerin ihtiyaçlarına saygı duyulması gerektiğini de ifade eder (Bozlo an, 2005, s. 1019).

20. y zy  n ikinci yarısından itibaren çevresel bilincin artmasıyla ba layan de ikim süreci, zaman içerisinde olgunlakm k ve sürdürülebilir kalkınma kavramıyla birlikte uluslararası boyutta kabul gören bir anlay  a d n km kt r. Sürdürülebilir kalk nman n tan m na bak dd  nda toplumun hemen her kesimine birtakım sorumlulukların d kt    anlaşılmaktadır. Bugünün dünyasında yer alan insanlar, h k metler, işletmeler gibi tarafların; ihtiyaçlarını kar  darken, gelecek nesillerin ihtiyaçlarını ve sahip olacakları imk nlar  da d k nme sorumluluğu bulunmaktadır. Sorumluluk sahibi taraflardan biri olan işletmeler ekonominin temelini olu turdu undan, kalk nman n lokomotifi olduğundan ve toplumun çekitli kesimleriyle etkilekim içinde bulunduğundan sürdürülebilir kalk nman n ger eklekmesine yönelik işletmelerin verecekleri katkı çok önemlidir. Bu açıdan sürdürülebilir kalkınma hedefi doğrultusunda işletmelere döken sorumluluk; sürdürülebilirliğe yönelik hedefler koymak, politikalar uygulamak ve sürdürülebilirlik performans değerlendirmesi yapmaktır.

1987 y  nda Brundtland Raporu nda ortaya konan sürdürülebilir kalkınma kavramı sürdürülebilirlik kavramının uluslararası alanda daha çok yayg nlakmas nda ve benimsenmesinde önemli bir adım olarak kabul edilebilir.

2.1.1. Sürdürülebilir kalkınma

BM'nin 1987 Brundtland Raporu'nda sürdürülebilir kalkınma; gelecek nesillerin gereksinimlerini tehlikeye sokmaksızın bugünkü neslin gereksinimlerini karşılayabilecek kalkınma olarak tanımlanmıştır. Mevcut kaynakların akılcı bir şekilde yönetilmesi ve kullanımı ile gelecek nesillere doğal, fiziki ve sosyal açıdan daha yaşanabilir bir çevrenin miras bırakılması sürdürülebilir kalkınmanın temel noktasıdır. Bu sebeple sürdürülebilirliğin sağlanması ekonomik, sosyal ve çevresel politikaların bir bütün olarak düşünülüp uygulanması ve sonuçlarının da yine bu çerçevede değerlendirilmesini gerektirmektedir.

Sürdürülebilir kalkınma; ekonomik, sosyal ve çevresel boyutlarının yanında mekansal ve kültürel boyutları da olan bir kavramdır. Kaynakların tasarruf düşüncesi temelinde en uygun şekilde kullanılması ile çevresel kalitenin korunması ve ekonomik büyüme arasında bütünleşmeyi sağlamaya çalışan bir kavram olan sürdürülebilir kalkınma, geleceğe nasıl daha sağlam adım atılacağına gözetir (Yıldıztekin, 2009, s. 368).

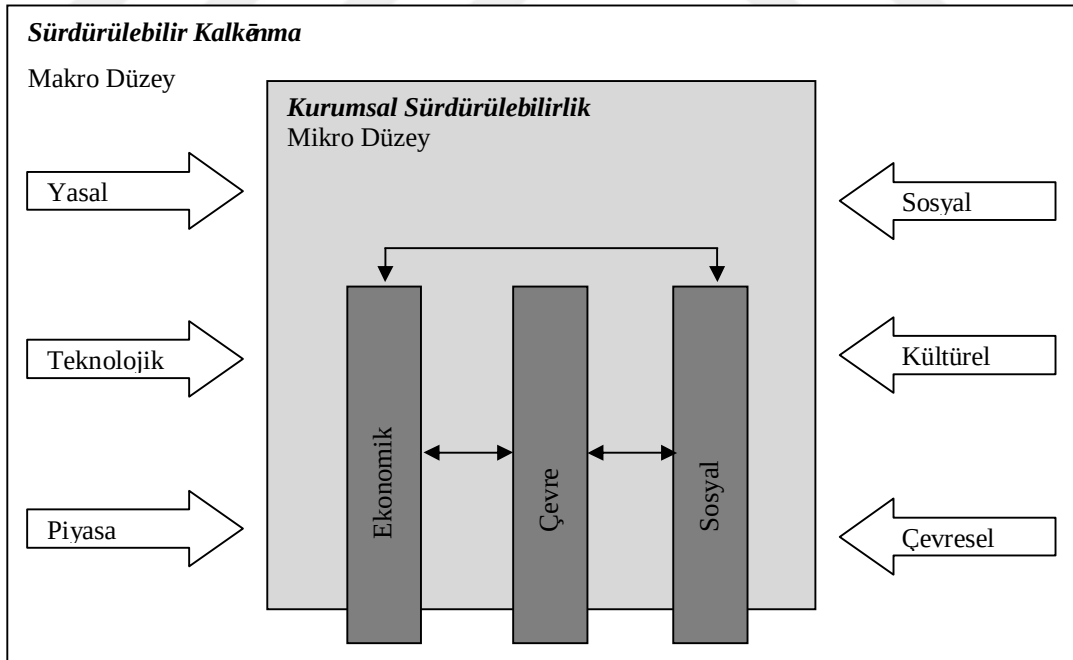
Sürdürülebilir kalkınma, sürdürülebilirlik kavramına makro açıdan yaklaşırken, bugünkü neslin ihtiyaçlarına giderme arzusu ile gelecek nesillerin ihtiyaçlarının da en uygun şekilde karşılanabilmesi kaygısı arasında doğru bir denge kurulmasına odaklanmıştır. Bu hedefe ulaşabilmek; çevreye, ekonomik sisteme ve beşeri faktörlere zarar verilmeden insanlığın ve yeryüzünün sürekliliğinin sağlanması düşüncesiyle mümkün olabilecektir (Önce, Onay ve Yekilçelebi, 2015, s. 231). Bu nedenle günümüzde çevresel ve sosyal hassasiyetlerin en üst noktada yaşanması tasarruf bilincinin yerleşmesi, mevcut kaynakların değerinin anlaşılması gibi hususlar büyük bir önem taşımaktadır.

Sürdürülebilir kalkınma, gelecek nesiller adına doğal çevrenin ve kültürel kazanımlarının korunacağına daha etkili ve kaynakları daha bol olan bir dünya dönüşümündeki sosyal evrimin taahhüdüdür (Dylick ve Hockerts, 2002, s. 130). Bu süreçte toplumun bütün ekonomik ve sosyal taraflarının sorumlulukları vardır. Önceleri çevresel sorumluluk olarak dikkate alınan sürdürülebilir kalkınmanın anlamı ve kapsamı genişlemiş durumdadır. Günümüzde toplumda yer alan bütün birey ve kuruluşların sahip olması gereken ekonomik, sosyal ve çevresel sorumluluklar bütünü olarak ifade edilen sürdürülebilir kalkınma; işletmelerin toplumdaki rollerini ve sorumluluklarını artırmaktadır. Sorumlulukların artması kurumsal olarak daha hassas davranılması gereğini

ortaya ekarmaktadır. Bu aadan sürdürülebilir kalkınma, işletmelere bu süreçteki rollerini ifade eden kurumsal sürdürülebilirlik kavramının ortaya çekmesinde önemli bir noktadır (Besler, 2009, s. 3).

Sürdürülebilirlik kavramına mikro aadan bakıldığında ise, sürdürülebilir kalkınmanın sağlanmasında ülke ekonomilerinin lokomotifi olan işletmelerin sürdürülebilir bir biçimde büyümelerinin önemi ortaya çekmektedir. İşletmelerin sürdürülebilir kalkınmaya destek sağlamak amacıyla ekonomik, çevresel ve sosyal kaynaklara zarar vermemeleri suretiyle mümkün olabilir. Buna göre işletmelerin başka kârlı olmak üzere çekitli finansal sorumluluklarıyla beraber ekonomik, sosyal ve çevresel sorumlulukları da ortaya çekmektedir. İşletmelerin bu sorumluluklarını ifade eden ve sürdürülebilir kalkınmaya mikro aadan yaklaşan kavram kurumsal sürdürülebilirliktir (Önce, Onay ve Yekilçelebi, 2015, s. 231). Dolayısıyla sürdürülebilir kalkınma ve kurumsal sürdürülebilirlik kavramları olarak birbirleriyle ilişki içerisinde. İşletmeler mikro düzeyin temsilcisi olarak bu ilişkide önemli bir konumdadırlar.

Sürdürülebilir kalkınma ve kurumsal sürdürülebilirlik bağlanış şekli 2.1.öde gösterilmiştir:

Şekil 2.1. Kurumsal Sürdürülebilirlik ve Sürdürülebilir Kalkınma İlişkisi
Kaynak: Baumgartner ve Ebner, 2010, s. 77

Şekil 2.1.öde görüleceği üzere; işletmeleri ekonomik, çevresel ve sosyal aadan sorumlu davranmaya iten yasal, teknolojik, sosyal, kültürel, çevresel ve piyasaya ilişkin

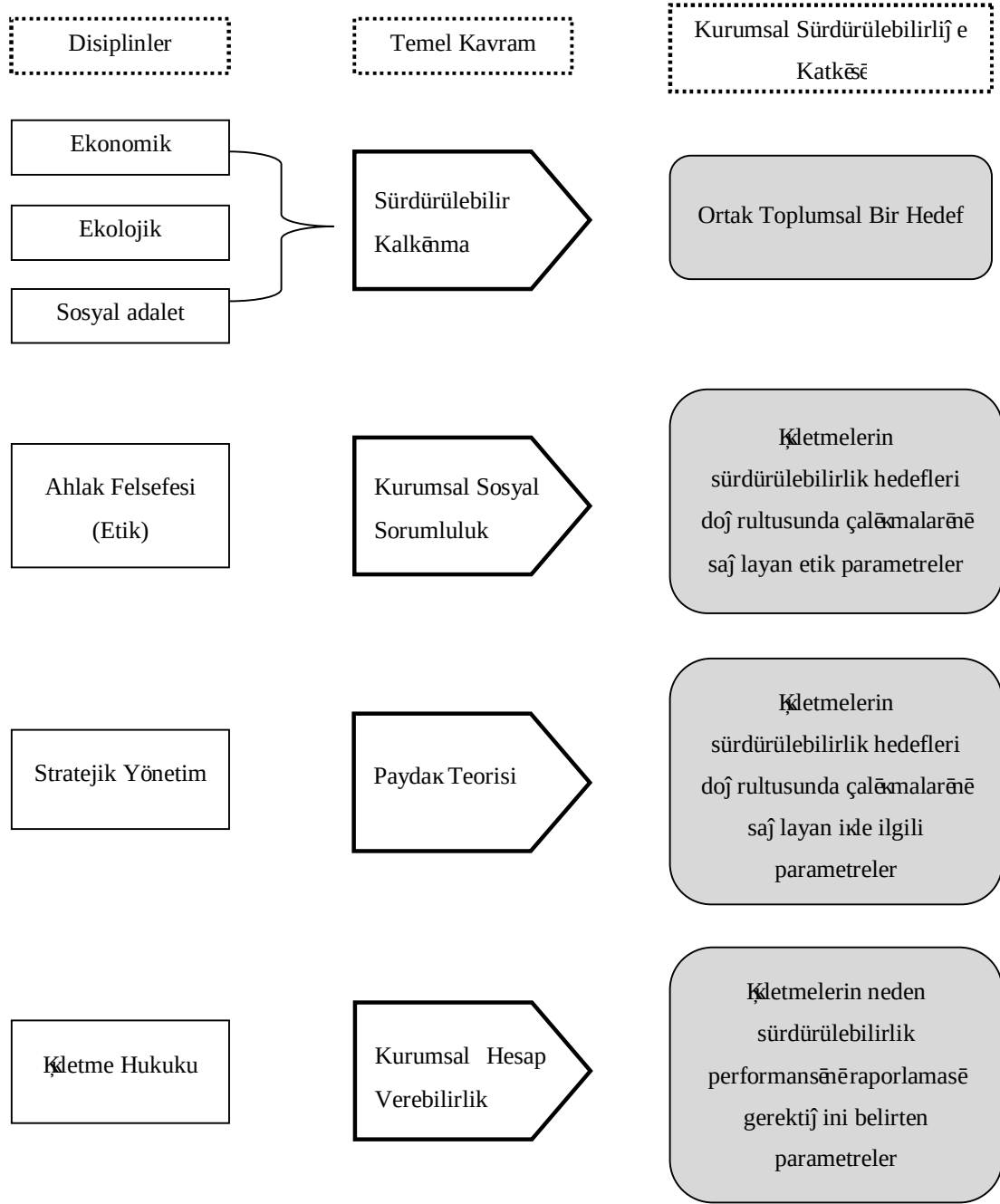
faktörler mevcuttur. Bu faktörlerin etkisiyle, işletmeler üzerlerine düşen sorumluluklara uygun hareket ederek sürdürülebilirliklerini sağlayabilirler. İşletmelerin kurumsal sürdürülebilirlik konusundaki bakardarē sürdürülebilir kalkānmanān sağ lanmasāna noktasānda uzun vadede olumlu katkıdar sağ lar. Diğer bir ifadeyle, mikro düzeyde sağ lanabilecek kurumsal sürdürülebilirlik, etkisini makro düzeyde sürdürülebilir kalkānmaya katkıanlamānda da gösterecektir.

Sonuç olarak, sürdürülebilirlik; küresel çerçevede, nihai hedef olarak insan ihtiyaçlarān sürekli karālanabilmesini içeren kalkānma görüküne dayanmaktadır. Bu düşünce işletme düzeyine indirgendij inde ise kurumsal sürdürülebilirlik kavramē karānēza çākmaktadır (Dylick ve Hockerts, 2002, s. 131).

2.1.2. Kurumsal sürdürülebilirlik

Kurumsal sürdürülebilirlik: İşletmelerde uzun vadeli değer yaratmak amacēyla, ekonomik, çevresel ve sosyal faktörlerin kurumsal yönetim ilkeleri ile birlikte işletme faaliyetlerine ve karar mekanizmalarāna uyarlanmasē ve bu konulardan kaynaklanabilecek risklerin yönetilmesidir.ō rēklinde tanāmlanabilir (BİST, 2014, s. 1). Bu tanānda dikkat çeken nokta; işletmelerin uzun vadeli planlamalar yaparak faaliyetlerinin ekonomik, çevresel ve sosyal yönlerini bir bütün olarak düşünmesi ve bunu yönetim anlayāna yansāmasēgerekliđ idir.

Kurumsal sürdürülebilirlik ayrıca yeni ve geliken bir kurumsal yönetim paradigmasē olarak da incelenebilir. Geleneksel büyüme ve kār maksimizasyonu modelinin bir alternatifi olan kurumsal sürdürülebilirliğ e ulaāmasē için işletmenin büyümesi ve kār edebilirliğ i önemlidir; ancak özellikle ekonomik kalkānma, çevrenin korunmasē ve sosyal ekitlik üçlüsünden olukan sürdürülebilir kalkānmaya ilişkin sosyal amaçlarānē da izlemesi gereklidir (Wilson, 2003, s. 1). Geleneksel büyüme ve kār maksimizasyonu modelinin alternatifi olarak kabul edilen kurumsal sürdürülebilirlik kavramān gündeme gelmesinde; bu sistemde yakanan verimsizlikler, karar verme sürecindeki zayıflık ile sistemin hesap verilebilirlik ile ilgili eksikleri etkili olmuştur (Senal ve Ateş, 2012, s. 85). Wilson (2003, s. 1)ā göre; sürdürülebilir kalkānma, kurumsal sosyal sorumluluk, paydak teorisi ve kurumsal hesap verebilirlik teorisi kurumsal sürdürülebilirlik kavramāna katkı sağ layan kavramlardē. Bu kavramlarān kurumsal sürdürülebilirliğ e katkıseve onunla ilişkisi rēkil 2.2. üzerinde gösterilmiştir:

Ēekil 2.2. Kurumsal SürdürülebilirliĒ in Olurumu
Kaynak: Wilson, 2003, s. 2.

Ēekil 2.2.âden de görüleceĒ i üzere; sürdürülebilir kalkānma ortak bir toplumsal hedef belirlemesiyle, kurumsal sosyal sorumluluk etik açādan, paydak teorisi işletme faaliyetlerinde önemli paydak gruplarānē dikkate alānmasāna yönelik ve hesap verebilirlik teorisi ise sürdürülebilirlik performansāna ilikkin bilgilerin raporlanmasāna

ilişkin gerekçeleri ortaya koymak suretiyle kurumsal sürdürülebilirlik kavramına katkı sağlamaktadır. Bu dört kavramın kurumsal sürdürülebilirlik kavramına katkılarına ilişkin ayrıntılar ise aşağıdaki gibidir.

Sürdürülebilir kalkınmanın kurumsal sürdürülebilirliğe katkısı iki şekilde gerçekleşir. İlk olarak sürdürülebilir kalkınma; işletmelere ekonomik, çevresel ve sosyal performans açısından odaklanmaları gereken alanları belirlemelerine yardımcı olur. İkincisi ise işletmelere, hükümetlere ve sivil topluma ekonomik, çevresel ve sosyal adalet üzerine sürdürülebilirliğe ulaşabilmek için ortak toplumsal bir amaç ortaya koyar. Bununla birlikte sürdürülebilir kalkınma, işletmelerin neden sürdürülebilirlik konuları üzerine yoğunlaşmaları gerektiğini tek başına açıklamada yeterli değildir. Bu noktada kurumsal sosyal sorumluluk ve paydaş teorisi devreye girer (Wilson, 2003, s. 2).

Kurumsal sosyal sorumluluk; işletmenin toplumdaki rolüyle ilgili olup kurumsal sürdürülebilirlik kavramının anlaşılmasına destek veren kavramlardan birisidir. Buna göre; işletme yöneticilerinin kendilerinin ve hissedarlarının çıkarlarına dikkatinin yanında, toplumun ihtiyaçlarına karşılama ve onlara hassasiyet gösterme sorumluluğu bulunmaktadır. Kurumsal sosyal sorumluluk, işletmelerin sürdürülebilir kalkınma yolunda neden çaba göstermeleri gerektiği konusunda ahlaki parametreler sunar. Eğer toplumda sürdürülebilir kalkınmanın değerli bir amaç olduğu inancı varsa; işletmeler de bu amaç doğrultusunda topluma yardım etmek için ahlaki sorumluluk altına girerler (Wilson, 2003, s. 2-3).

Günümüz ekonomik hayatı içerisinde faaliyetlerine devam eden işletmeler, hissedarlarından ve kredi aldıkları kuruluşlardan daha geniş bir kitleye karşı sorumluluklarının bulunduğunu fark etmişlerdir. Bu sebeple de işletme yönetimleri, faaliyetlerini daha geniş kitleye karşı sorumlu olma bilinciyle yürütmeye başlamışlardır. Bu açıdan işletmelerin faaliyetlerinin etki ve sonuçları hakkında daha hassas ve daha net davranışları gerekliliğinin önemi ortaya çıkmaktadır. Son yıllarda yaşanan gelişmeler, işletmelerde bu bilinçlenme sürecinin hız kazandığını göstermektedir.

Kurumsal sosyal sorumluluk olarak ifade edilen bu bilinç; işletme yöneticilerinin sorumluluklarının sadece kendi çıkarlarına uygun davranmak olmadığı aynı zamanda toplumun istek ve ihtiyaçlarının da işletme yöneticileri tarafından dikkate alınmasını etik bir gereklilik olduğu kabul eder (BİST, 2014, s. 1).

Ekonomik ve toplumsal hayatın en önemli aktörlerinden olan işletmeler, kurumsal sosyal sorumluluğa uygun davranışlarında yani toplumun istek ve ihtiyaçlarına cevap

verebildikleri ölçüde yakamların sürdürülebilmektedir. Bu durum, bizlere işletmelerle toplum arasındaki etkileşimin her geçen gün arttığını göstermektedir. Dolayısıyla işletmeler topluma karşı olan sorumlulukları çerçevesinde hareket etmelidir.

Özetle, kurumsal sosyal sorumluluk kavramı paydaşların istek ve beklentilerini dikkate almanın yanında işletmelerin açıklık ve şeffaflıkla kapsamaktadır. Günümüzde genel olarak kabul edilen düşünceye göre işletmeler, kendi çıkarları ile paydaşlarının çıkarlarını birleştirdiklerinde en iyi şekilde faaliyet göstermektedir. Bu durum, işletmenin paydaşlarıyla ilişkilerinde tedbirli davranmasını, ahlaki kurallara bağlı nemekten kaçınmasını ve hatta daha fazlasını yapmasını işletmenin kendi çıkarlarıyla değil daha fazlasıyla yönlendirilmesini ve sosyal sorumlu olmasını gerektirmektedir. İşletmenin bir yandan kendi çıkarlarına hizmet ederken, aynı zamanda toplumun ortak faydasını dikkate alması kurumsal sosyal sorumluluk olarak ifade edilmektedir (Juholin, 2004, s. 22). Bu yönüyle kurumsal sosyal sorumluluk, işletmenin kendi çıkarları ile toplumun çıkarları arasında bir denge kurmasında önemli bir kavramdır. Ayrıca kurumsal sosyal sorumluluk, işletmelerin amaçları arasında yer alan toplumun beklentilerini karşılama düşüncesine hizmet etmektedir.

Kurumsal sürdürülebilirlik yaklaşımına ahlaki açıdan katkı sağlayan kurumsal sosyal sorumluluk kavramı ve kurumsal sürdürülebilirlik kavramı olarak birbirini destekler (Tokgöz ve Önce, 2009, s. 257). Topluma karşı sorumlu olma bilinciyle faaliyetlerini yürüten işletmeler kurumsal sürdürülebilirlik hedeflerine ulaşmada avantaj sahibi olurlar. Bu sayede işletmeler daha fazla sosyal sorumluluk yatırımlarına önem verirler.

Paydak teorisi ise; işletmenin paydaşlarıyla kuracağı güçlü ilişkilerin kurumsal amaçlara ulaşmayı kolaylaştırdığını ve zayıf ilişkilerin ise kurumsal amaçlara ulaşmayı zorlaştırdığını vurgulamaktadır. Bu bağlamda paydak teorisinin kurumsal sürdürülebilirliğe katkısı ise; işletmelerin sürdürülebilir kalkınma yolunda neden çaba göstermeleri gerektiğini hususunda ilgilili parametreleri sunmasıdır. Diğer bir ifadeyle işletmelerin paydaşlarıyla kuracakları güven, saygı ve işbirliğini temeline dayalı güçlü ilişkiler; hem kurumsal amaçların hem de sürdürülebilir kalkınma hedefinin gerçekleşmesine fayda sağlayacaktır (Wilson, 2003, s. 4). Sürdürülebilir kalkınma ekonomik, sosyal ve çevresel boyutların birlikte dikkate alınması gerektiğini vurgularken; paydak teorisi de işletmenin faaliyetlerini yürütmesi sırasında iç ve dış bütün paydaşlarını göz önünde bulundurmasını gerekliliğine dikkat çekmektedir.

(Tokgöz ve Önce, 2009, s. 258). Bunun yanēda kurumsal sürdürülebilirlik; iktetme faaliyetlerinin, paydaqlarla olan etkilekimini ve sosyal ve çevresel konularla olan ilgisini içermesi şeklinde de tanımlanabilir (Marrewijk ve Merre, 2003, s. 107). Burada paydaqlarla olan etkilekime yapıdan vurgu paydak teorisinin kurumsal sürdürülebilirlik açēından önemini göstermektedir. *(Paydak teorisi hakkēda ayrıntēē bilgi sürdürülebilirlikle ilgili teoriler bölümünde verilecektir.)*

Kurumsal sürdürülebilirlik kavramēnē temelinde yer alan ve ona katkı saē layan dördüncü kavram **ñhesap verebilirlikò** dir. Hesap verebilirlik; yetkililerin, paydaqlara yetki ve görevlerin devri konusunda cevap verebilir olmasē paydaqlarēn elektiri ve önerilerini dikkate alarak hareket etmesi ve yetersizlik, bakarsēzlēk veya hilekārlik sorumluluēunu üstlenmesi gerekliliēidir.⁵ Bakardē bir iktetme yönetiminde, yönetimin sadece hissedarlara deē il bütün paydaqlara hesap verme sorumluluēu göze çarpar. İktetme yönetiminin bu sorumluluēu; hissedar ve paydaqlarēna ayrı ayrı cevap vermek yerine raporlama yaparak yerine getirmesi daha uygundur (Senal ve Ateş, 2012, s. 87). Dolayēıyla iktetmelerin hazārlayacaēı raporlar hesap verebilirlik anlayēēē açēından büyük önem taşınmaktadır. Bu raporlar paydaqlarla kurulacak iletişimde anahtar rol üstlenmektedirler.

Hesap verebilirlik; genel olarak bir kiki veya kurum tarafēndan, gerçekleştirilmiş olan faaliyetlerle ilgili açıklama yapıldımsē kanē sunulmasē ya da rapor verilmesi olarak ifade edilirken, sürdürülebilirlik konusunda yakanan gelişmeler hesap verebilirliēin kapsamēē genişletmiştir. Geleneksel yaklakēnda iktetme amaçlarēna paralel olarak sadece hissedarlara karkē hesap verme durumu söz konusuyken, sürdürülebilirlik yaklakēnēnda ise iktetmeler finansal performanslarēyla birlikte ekonomik, sosyal ve çevresel performanslarēna ilişkin de ilgili ekonomik ve sosyal aktörlere hesap vermeleri gerektiēinin bilincinde olmalēdır (Tokgöz ve Önce, 2009, s. 258).

Hesap verebilirliēin etkin bir şekilde yerine getirilebilmesi için; bir kurumun öncelikle kendi içerisinde ve bununla birlikte diēer kurumlara, paydaqlarēna ve kamuya karkē hesap verebilir olmasē gerekmektedir. Yeterli düzenlemelerin olmasē ve taraflarēn istekliliēi, hesap verebilirliēin iktetimi açēından önemlidir. Bununla birlikte hesap verebilirlik; bilgi özgürlüēünü, organize olabilen paydaqlarē ve hukukun üstünlüēünü

⁵ <http://pogar.org/LocalUser/pogarp/other/undp/governance/To-Adel/8-Glossary.htm> (Erişim tarihi: 10.03.2016)

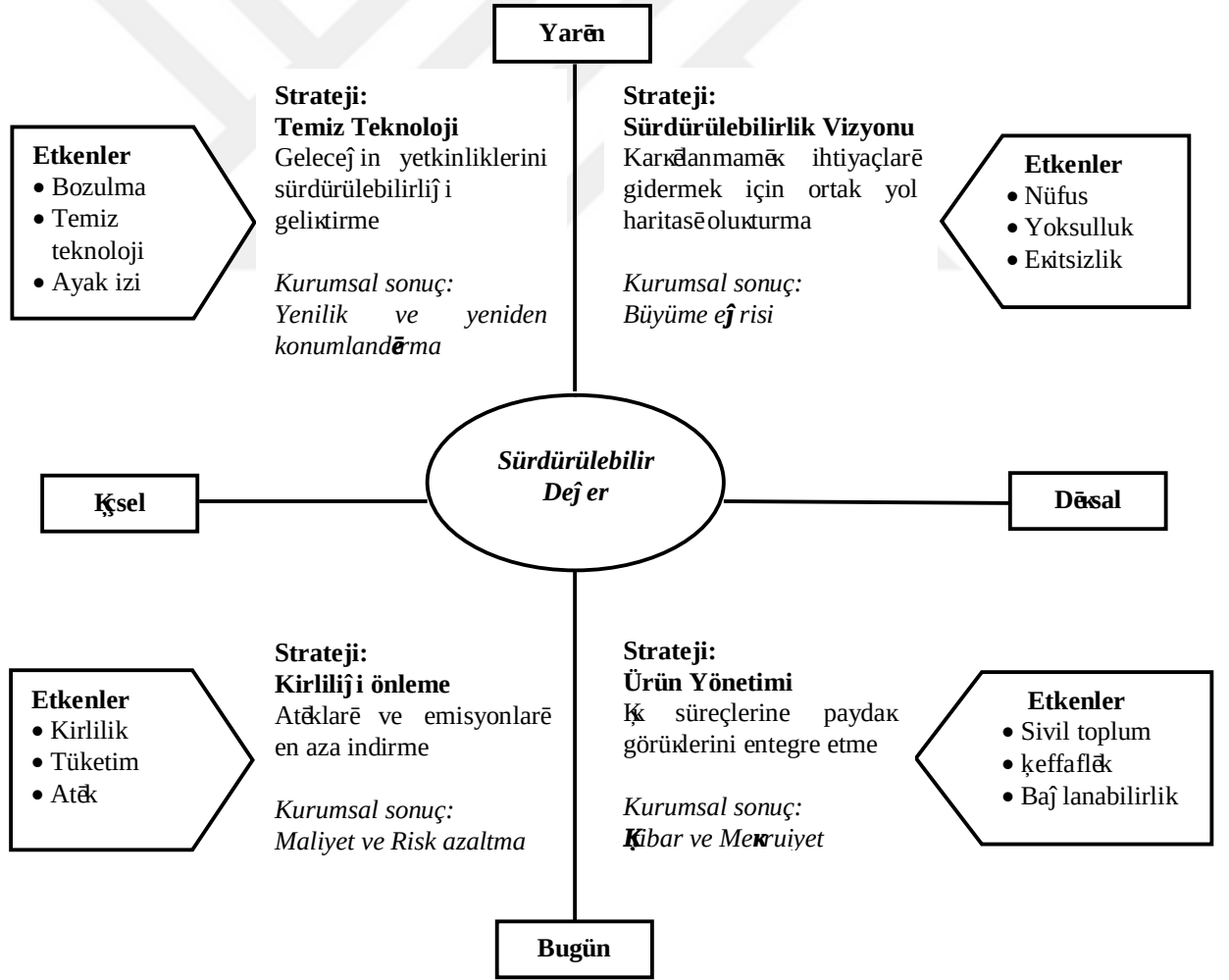
gerektirir.^{5,6} Özet olarak bir kurumun faaliyetleriyle ilgili açıklama yapmasınē veya hesap vermesini sağlayan yasal ve ahlaki açağan üstlendiği sorumluluk olarak tanımlanabilen hesap verebilirlik; kurum yöneticileriyle toplum arasındaki ilişkinin belirlenmesine yardımcı olur. Ayrıca bu kavram; işletmelerin neden sadece finansal performans bilgisini değil, ekonomik, çevresel ve sosyal performans bilgisini de açıklamaları gerektiğine ilişkin gerekçeler ortaya koyar (Wilson, 2003, s. 5). İşletmeler faaliyetlerinin finansal sonuçları yanında ekonomik, çevresel ve sosyal sonuçları hakkında açıklama yapmak suretiyle hesap verebilirlik anlayışına uygun hareket etmiş olacaklardır. Buna bağlı olarak işletme faaliyetlerine tek bir açağan yaklaşılarak yapılacak değerlendirmelerin eksik yönleri de tamamlanmış olacaktır.

Kurumsal sürdürülebilirliğe katkı sağlayan bu kavramlarla beraber, kurumsal sürdürülebilirliğin sağlanabilmesi, işletme amaçlarındaki sosyal ve çevresel sorumluluk bilinciyle oluşturulmasıyla mümkün olabilir. Uzun vadede ekonomik, sosyal ve çevresel konularda amaç birliğinin sağlanmasıyla bu alanlarda elde edilebilecek olası pozitif sonuçların önü açılabilir. Sosyal ve çevresel performansın da işletmenin genel performansını etkilediğini dikkate alan yeni yönetim paradigması olan kurumsal sürdürülebilirlik; işletmenin faaliyetlerini etkileyen ve faaliyetlerinden etkilenen tüm taraflara sadece finansal bilgilerin değil aynı zamanda sosyal ve çevresel bilgilerin de raporlanmasını gerekli kılmaktadır (Önce, Onay ve Yekilçelebi, 2015, s. 235). Bu tür bilgilerin raporlanması işletmelerin ekonomiye, topluma ve çevreye karşı sorumluluklarındaki bilincinde ve hesap verebilir durumda olduklarını göstermektedir.

İşletmeler; aynı zamanda ekonomik, sosyal ve çevresel refaha önemli katkıları bulunan kuruluşlardır. İşletmelerin faaliyetleri zaman içerisinde genişleyecek ve gelecekte de muhtemelen önemini koruyacak için kurumsal sürdürülebilirlik; uzun vadeli sürdürülebilir ekonomik ve toplumsal kalkınma için gereklidir (Schaltegger, Bennett ve Burritt, 2006, s. 2). İşletmelerin uzun vadeli sürdürülebilir ekonomik ve toplumsal kalkınmaya verecekleri katkıda işletme yönetimlerine büyük görevler düşmektedir. İşletme yönetimleri bu önemli görevi yerine getirirken; sürdürülebilirlik düşüncesini faaliyetlerinin her aşamasıyla bütünleştirerek işletmenin sürdürülebilirlik hedeflerine ulaşabilecekleri gibi sürdürülebilir kalkınmaya da katkı sağlamış olacaklardır.

⁶ <http://debis.deu.edu.tr/userweb/hilmi.coban/hesap%20verebilirlik.pdf> (Erişim tarihi: 10.03.2016)

Öte yandan faydacē bakāk açsē ile kurumsal sürdürülebilirlik; işletmelerin sürdürülebilirlik hedefine ulaşabilmeleri için karşılaştıkları zorluklarla bak edebilmede yönetim girişimlerinin bir sonucu olarak ifade edilebilir. Bu bağlamda sürdürülebilirlik etkileri ve performans hakkında elde edilecek bilgi; yöneticilere karar verme, planlama, uygulama ve kontrol faaliyetlerinin içerisine sürdürülebilirlik düşüncesinin dahil edilmesinde yardımcı olabilir (Schaltegger, Bennett ve Burritt, 2006, s. 2). Lo ve Sheu (2007, s. 345) ise kurumsal sürdürülebilirliği; ekonomik, çevresel ve sosyal açıdan risklerin yönetilmesi ve fırsatların benimsenmesi suretiyle uzun vadeli hissedar değeri yaratmayı hedefleyen bir yaklaşım olarak tanımlamaktadırlar. Buna göre işletmelerin uzun vadede sürdürülebilir değer oluşturma yönünde çaba göstermeleri önem kazanmaktadır. Sürdürülebilir değer elde etmeye yönelik bir çerçeve şekil 2.3.âde gösterildiği gibi olabilir.

Şekil 2.3. Sürdürülebilir Değer Çerçevesi
Kaynak: Hart ve Milstein, 2003, s. 60.

Sürdürülebilir değer çerçevesi, kēsa vadeli dükünmenin yerine uzun vadeli stratejik dükünmeye odaklanmanēn gerekliliğine vurgu yapmaktadır. Sürdürülebilirliğinin özünde de uzun vadeli dükünme yer almaktadır (Welter, 2011, s. 40). Uzun vadeli dükünme ikletmeler açēēından geleceğe yönelik önemli bir bakāk açēēı sunmaktadır. Uzun vadeli hedeflerin gerçekleştirilmesinin temelinde uzun vadeli planlama yer almaktadır. Bu planlamanēn merkezine sürdürülebilirlik dükünçesinin entegre edilmesi sürdürülebilir değer yaratēmasē açēēından önem taşınmaktadır.

İkletmeler için sürdürülebilir değer yaratmada yöneticilerin ilk yapmasē gereken, her çekit risk ve fērsatē bütün yönleriyle dükünmektir (Hart ve Milstein, 2003, s. 59). Şekil 2.3.Şte görüldüğü gibi sürdürülebilir değer oluşturma kēsa (bugün) ve uzun (yarēn) vade olmak üzere içsel ve dēşsal yönleri bulunmaktadır. Buna göre ikletmeler, kēsa vadede içsel olarak faaliyetlerinden kaynaklanan atēklarē ve emisyonlarē minimuma indirmek suretiyle maliyetlerini ve risklerini de azaltabilir. Bu durum uzun vadede kademeli olarak etkileri daha az olan, temiz teknolojinin kullanēmasē ve sürdürülebilirliğinin gelişimini sağlayabilir. Dēşsal olarak dükünüldüğünde ise; kēsa vadede ikletmeler ürün ve hizmetlerine yönelik süreçlere dēş paydaş görüklerini entegre etmek suretiyle mekruluğu kazanarak kurumsal itibarlarēnē arttırebilir. Uzun vadede ise bu durum karēdanmamāk ihtiyaçlarēn giderilmesine ve gelecekte karēdaşabilecek sorunlarēn çözümüne yönelik ortak bir anlayēşa ve sürdürülebilirlik vizyonuna dönürebilir.

Sürdürülebilir değer çerçevesi; sürdürülebilir kalkēnmayla ilgili fērsatlarēn niteliğini ve büyüklüğünü açēka ortaya koyarak, bunlarē ikletmeler açēēından sürdürülebilir değer yaratmanēn boyutlarēyla ilişkilendirir. Zorlu ve karmaşık bir yapıda olan sürdürülebilir değer oluşturma sürecinde ikletmelerin; sabē, yaratēdēş ve sürdürülebilirlik vizyonu içeren büyük çabalar göstermeleri gerekmektedir (Hart ve Milstein, 2003, s. 65).

Dylick ve Hockerts (2002, s.131) ise kurumsal sürdürülebilirliği; ikletmenin gelecekteki paydaşlarēnē ihtiyaçlarēnē karēlama yeteneğine zarar vermeden, kú andaki hissedar, çalēan, müşteri gibi direkt ve endirekt paydaşlarēnē ihtiyaçlarēnē karēmasē olarak tanımlamaktadır. Bu amaca ulaşēken ikletmeler; etkin olarak siyasi alandaki sürdürülebilirliğe katkıda bulunurken ekonomik, çevresel ve sosyal sermaye tabanēnē büyütme ve sürdürme zorundadırlar. Bu tanımlamada üç önemli öęe göze çarpmaktadır.

•**Ekonomik, çevresel ve sosyal yönlerin bütünleştirilmesi (entegrasyonu):**

Ekonomik sürdürülebilirlik üzerine tek yönlü odaklanma kısa vadede başarı sağlayabilirken; uzun vadeli sürdürülebilirlik ekonomik, çevresel ve sosyal boyutun aynı anda bir bütün olarak çok yönlü ve karşılıklı ilişkilerinin düşünülmesini gerektirir.

•**Kısa vade ve uzun vadeli yönlerin bütünleştirilmesi (entegrasyonu):**

Hisse senedi piyasasındaki etkisiyle işletmelerin uzun vadeli bakımdan çok kısa vadeli kazançları önemsemeye eğiliminde oldukları gözlenmektedir. Kısa vadeli kazançlara duyulan bu ilgi, işletmelerin bugünkü paydaşlarının yanında gelecekteki paydaşlarının da ihtiyaçlarının karşılanması gerekliliğinden sürdürülebilirlik ruhuna aykırı bir durumdur. Sosyal ve çevresel konulardan kaynaklanan maliyetlerden kaçınarak kısa vadeli kazançlara önem verilmemesi gereklidir.

•**Sermayenin değil gelirin tüketilmesi:**

Genik bir kesim tarafından bakıldığında ve sorumlu yönetim olmanın ön koşulu sermayenin korunması gerekliliğidir. Yani sermayeden değil gelirden harcamanın yapılmasıdır. Bununla beraber, işletmeler uzun vadeli sürdürülebilirliği gerçekleştirebilmek için sadece ekonomik sermayeyi değil, doğal ve sosyal sermayeyi de yönetmek zorundadırlar.

İşletmelerin sermayelerini korumak suretiyle faaliyetlerinin ekonomik, çevresel ve sosyal boyutları arasında kısa ve uzun vadede birlikte düşünmesi, kurumsal sürdürülebilirliğin sağlanmasında açısından büyük önem taşımaktadır. Diğer bir ifadeyle işletmelerin bütüncül bir yaklaşımı benimsemesi kurumsal sürdürülebilirliği destekleyici unsur olacaktır.

Kurumsal sürdürülebilirlik; ekonomik, çevresel ve sosyal boyutlardan oluştuğu için işletmelerin hedeflerinin arasına sosyal ve çevresel yönlerin de eklenmesini gerektirir. Bu durum uzun vadede ekonomik, sosyal ve çevresel amaçlar arasında doğabilecek çatışmaların üstesinden gelmek için gereklidir. Böylelikle çevreyi koruma ve sosyal sorumluluk faaliyetleri ile ekonomik başarı arasında bir uyum da sağlanabilir (Zink, Steimle ve Fischer, 2008, s. 8). Bu açıdan yaklaşımda kurumsal sürdürülebilirliğin üç boyutunu oluşturan ekonomik, çevresel ve sosyal sürdürülebilirlik konularında işletmelerin taşınmaları gereken özellikler aşağıdaki gibi özetlenebilir (Dylick ve Hockerts, 2002, s.132-135):

Ekonomik sürdürülebilir işletmeler;

bir yandan hissedarlarına ortalama üzerinde getiri sağlamak, diğer yandan herhangi bir zamanda işletmenin likiditesini koruyacak yeterli nakit akışını garanti altına alırlar.

Çevresel sürdürülebilir iktmeler; doğ al kaynaklarē yeniden olukabilme oranē altēnda bir oranda veya ikame mallarē büyümesinden daha dükük bir oranda tüketirler. Ayrēca bu iktmeler; doğ al sistemin kapasitesinin üzerinde sindiremeyeceğ i emisyonlarē çevrede birikmesine neden olmazlar ve faaliyetleriyle eko-sistemin sunduğ u olanaklara zarar vermezler.

Sosyal sürdürülebilir iktmeler ise; toplumlarē sosyal sermayelerini artēmalarēnē yanē sēra bireysel ortaklarēnē bekēri sermayelerini artēarak faaliyet gösterdikleri topluluklara değ er katarlar. Bu iktmeler; paydaklarēnē, iktmenin motivasyonlarēnē anlayabileceğ i ve değ er sistemini kabul edebileceğ i bir kēkilde sosyal sermayeyi yönetirler.

Kurumsal sürdürülebilir iktmeler; sürdürülebilir kalkēmaya aynē anda ekonomik, sosyal ve çevresel faydalar sunarak katkı sağ lar (Hart ve Milstein, 2003, s. 56). Kurumsal sürdürülebilirlik; ekonomik, çevresel ve sosyal boyutlarēyla bir bütün olduğ u için kurumsal sürdürülebilir iktmeler, bu üç boyuta ilişkin sorumluluklarēnē yerine getirmelidirler. İktmeler bu sorumluluklarēnē yerine getirirken; ekonomik, çevresel ve sosyal boyutun birbiriyle olan ilişkilerini ve birbirine olan etkilerini de göz önüne almalıdırlar. Bu kēkilde hareket edebilmeyi bakaran iktmeler; kurumsal sürdürülebilir iktmelerdir.

Kurumsal sürdürülebilir iktmelerin lider ve yöneticileri; kârlığ ēn yanēnda yönetim kalitesi, kurumsal yönetim yapēē kurumsal itibar, insan sermayesi yönetimi, çevre koruma, paydak ilişkileri ve kurumsal sosyal sorumluluk gibi nitel finansal olmayan ölçütlere önem verirler (Lo ve Sheu, 2007, 345). Bu kēkilde finansal ölçütlerin yanēnda çevresel ve sosyal bilinci ön plana koyan finansal olmayan ölçütlerin dikkate alēmısaē kurumsal sürdürülebilirliğ in en büyük destekleyicisi olacaktır.

Sonuç itibariyle kurumsal sürdürülebilirliğ in gerçekleştirilmesi, bir bütün olarak iktme faaliyetlerinin sosyo-ekonomik etkinliğ inin dikkate alēmısaēnē ve iktmelerde ñdođ ru kēyleri yapmaē anlayāēnē benimsenmesini gerektirir (Zink, Steimle ve Fischer, 2008, s. 8).

2.1.3. Kurumsal sürdürülebilirlik için kurumsal yönetimin önemi

Kurumlarēn karkē karkēya kaldēklarē skandallar ve krizler kurumsal yönetim kavramēnē ortaya çēkmasēnē en önemli nedenleri arasēndadırlar. Yakanan kırket skandallarēve krizlerden sadece hissedarlar değ il birçok paydak grubu etkilenmiştir. Bu

tür olumsuz durumlarēn önüne geçilebilmesi, diğ er bir ifadeyle krizlerin öngörülmesi ve krizden etkilenen paydak gruplarēn da yönetim sürecine dahil edilmesi düküncesi kurumsal yönetim kavramēn ortaya çkmasēnda etkili olmuştur (Sancar, 2013, s. 75). Kurumsal yönetim anlayāda beraber, kurum yönetimlerinde bambağka bir akamaya geçilmik olup geçmişte yakanan olumsuzluklarēn bir daha gerçeklekmemesi adēna daha kēffaf, sorumlu ve hesap verebilir bir yönetim biçimi benimsenmeye baklanmāttır.

İkletme yönetimi ve denetiminin kēffaf, adil, hesap verebilir, sorumlu ve güvenilir olmasē kurumsal yönetimin gereklilikleri arasēnda yer almaktadır. Kurumsal yönetimin bu gerekliliklerinin tam anlamēyla gerçeklekmesi, ikletmelerin performanslarēn sürekliliğ ini sağ layarak sürdürülebilir bir değ er yaratmasēna yardāncē olur. Kurumsal yönetim, bu açēdan ikletmeye değ er katmayē amaçlayan bir yönetim anlayāddır. Günümüzde kâr kavramē ikletme değ erinin maksimum olmasēnda etkili olmakla birlikte tek bakēna dikkate alēnmasē yeterli değ ildir. Kâr ile birlikte kârlāğ ē etkileyen bütün faaliyetlerin takip edilmesi, denetlenmesi ve bu sürecin iyi yönetilmesi önemli bir husustur. Kurumsal yönetim anlayānē benimseyen bir ikletme; ikletmenin içinden veya dēēndan kaynaklanabilecek risklerin denetimini gerçeklektirebileceğ i gibi faaliyetlerini ve ik yapma süreçlerini değ erlendirerek gerekirse müdahalede bulunma imkanē elde edebilecektir. Bu sebeple ikletme faaliyetlerinin ve ik yapma süreçlerinin sürdürülebilir olmasēn temel kokullarēndan birisi kurumsal yönetim anlayānēn benimsenmesidir.⁷ 1995te kurulan Uluslararası Kurumsal Yönetim Ağ ē (ICGN) da, kurumsal yönetimin amacē konusunda; uzun vadeli sürdürülebilir değ er yaratma ve bu değ eri korumada sorumlu olma ve yatāēncē hissedar ve ilgili bütün paydakilara hesap verebilir olma gerekliliğ ini vurgulamāttır. Ayrēca uzun vadeli sürdürülebilir değ er yaratmanē, kurumun finansal faaliyetlerinin yanēda çevresel ve sosyal faaliyetlerinin etkilerinin etkin bir kēkilde yönetilmesiyle gerçeklekeceğ i ifade edilmiktir (ICGN, 2014, s. 9).

İkletmelerin yönetiminde ve faaliyetlerinde değ er yaratēmasē kâr elde edilmesi ve elde edilen bu kârēn hissedarlara dağ ēdmasē geleneksel yönetim anlayānēn amaçlarē arasēdadır. Kurumsal yönetim anlayāē ise bu amaçlarēn yanēda hissedarlarla birlikte diğ er tüm paydakilarē (çalēanlar, yöneticiler, toplum gibi) haklarēn gözetilmesini amaçlamaktadır. Kurumsal yönetim, bu amaca ulaşabilmek için; sorumluluk, hesap

⁷ <http://www.denetimnet.net/UserFiles/Documents/G%C3%BCler%20Aras%20makale.pdf> (Erişim tarihi: 20.12.2012)

verebilirlik, keffaflık ve adil olma gibi etik kavramlarla sık bir ilişki içerisinde. İktisatın yürüttüğü faaliyetlerin hesaplanabilirliği, tüm paydaşlara eşit davranılması, iktisat ile ilgili tüm bilgilerin hissedar ve ortaklarla eş ölçüde paylaşılması ve toplum değerlerine karşı duyarlı olunması kurumsal yönetimin temel ilkeleri olarak sayılmaktadır. Bu ilkeler ile kurumsal yönetim anlayışını benimseyen işletmeler; sermaye maliyetinin düşmesi, finansman imkanlarının ve likiditelerinin artması gibi avantaj sağlarlar. Bir yandan da kurumsal yönetim; dolaylı olarak finansal piyasaların yeniden organizasyonunda, gelişim göstermesinde ve kontrolünde önemli bir konumda yer almaktadır (Öztürk ve Demirgüneş, 2008, s. 396). Kurumsal yönetim; işletmelere sayıdan bu avantajları sağlamakla beraber, geleneksel yönetim anlayışının birincil paydaş grubu olarak gördüğü hissedarların çıkarlarının yanında diğer paydaş gruplarının da çıkarlarına karşı duyarlı davranılması ve işletmenin bu konuda üzerine düşen sorumluluklarına yerine getirmesi gerektirir dikkat çekmektedir.

Kurumsal yönetim; işletme yöneticilerine, işletmenin geleceğine yönelik kararlar alabilmesi ve bu kararları uygulayabilmesi için kullanılmaya tahsis edilen değerlerin en etkin şekilde kullanılması ve bunun sonucunda ortaya çıkan sonuçlar hakkında işletme yöneticilerinin tüm paydaşlara hesap verebilir ve keffaf bir şekilde davranabilmesini hedefler. Kurumsal yönetim, bir yönüyle işletmenin ortaklarıyla ilişkilerini düzenlerken; diğer yönüyle de işletmenin ortaklar dışında kalan diğer paydaşlarla olan ilişkilerini düzenler. İşletmeler, faaliyet gösterdikleri toplumdan kendilerini soyutlayamazlar. Aksine işletmelerin faaliyetleri geliştikçe, büyüme gerçekleştikçe toplumda yer alan birçok kişi veya kuruluşla beşeri, ticari ve finansal ilişkileri artmaktadır. Artan bu ilişkiler, işletmeleri faaliyet gösterdikleri toplumda yer alan çok sayıda çıkar gruplarına karşı sorumlu duruma getirmekte ve bu durum da işletmenin topluma karşı hesap verebilir olmasını gerektirmektedir. Bu sebeple işletmelerin; faaliyet gösterdikleri topluma karşı açık (keffaf), hesap verebilir, adil (eşit davranan) ve dürüst olmaları gerekmektedir (Aysan, 2007, s. 18). Bu davranış biçimleri eş zamanda kurumsal yönetim ilkelerini oluşturmaktadır. Bu ilkeler, kurumsal yönetim anlayışını sağlıklı bir şekilde iletilebilmesinin teminatı konumundadır.

Keffaflık, eşitlik, hesap verebilirlik ve sorumluluk kurumsal yönetimin temel ilkeleridir (Akdoğan ve Akdoğan, 2011, s. 3; Kılınç, 2009, s. 135):

keffaflık ilkesi; ticari sâr niteliğinde olmayan iktetme ile ilgili finansal ve finansal olmayan bilgilerin ihtiyaca uygun, zamanında, tam, doğru, açık ve karkâdârdabilir niteliklerine sahip olacak şekilde ilgili taraflara duyurulması ifade eder.

Ekitlik ilkesi; iktetme yöneticilerinin iktetmenin bütün faaliyetlerinde ekit davranması gerektiğini ve ilgili çıkar grupları arasında olabilecek çıkar çatışmalarının önlenebileceğini ortaya koyar. İktetmelerde her paydaş grubunun katkıları yanında çıkarları da olduğu için iktetme yönetimi, paydaşlarının çıkarları karkâdarken ekitlik ilkesini gözeterek hareket etmelidir. Ekitlik ilkesinin yerine getirilmesinde, yazılı kuralları yanında ahlaki değerlerin de göz önünde bulundurulması önemli bir husustur.

Hesap verebilirlik ilkesi; iktetme yöneticilerinin ortaklar baktâ olmak üzere toplumda yer alan çekitli çıkar gruplarına karkâ hesap verme sorumluluğının bulunduğunu vurgular. Bu ilke; iktetme yöneticilerine, karar almadan ve uygulamaları gerçekleştirmeden önce bu karar ve uygulamaları tekrar sorgulama alanınlığı kazandâarak onları verimli davranmaya yöneltmektedir.

Sorumluluk ilkesi ise; iktetme yönetiminin iktetmenin gerçekleştirmek olduğu bütün faaliyet ve uygulamalardan; yasalara, iktetme ana sözleşmesine ve iktetme içi kontrollere uygunluğu açısından sorumlu olduğunu ve bunun kontrol edilmesini ifade eder. Bu ilke iktetme yönetiminin, birincil paydaş konumunda gördüğü hissedarlarının yanında bütün paydaşlarına karkâ da sorumlulukları olduğunu ifade etmektedir. İktetmeler toplum içerisinde faaliyetlerini sürdürdükleri için bu ilkeye uygun davranması iktetmelerin toplum gözünde itibarlarının artmasına katkı sağlar.

Kurumsal yönetim ilkelerinden olan hesap verebilirlik ilkesi, kurumsal sürdürülebilirliğe katkı sağlayan, onun temelinde yer alan unsurlardan bir tanesidir. İktetmenin, faaliyetlerine ilişkin iç ve dış bütün paydaşlarına açıklama yapma sorumluluğu olarak ifade edilebilecek hesap verebilirlik ilkesi, hem kurumsal yönetim hem de kurumsal sürdürülebilirlik açısından ortak bir kavram olarak dikkat çekmektedir. Diğer bir ifadeyle, iktetmelerin bütün paydaşlarına karkâ hesap verebilir olma sorumluluğu ile davranması yönetimin kurumsallaşması ve kurumsal sürdürülebilirliğin gerçekleştirilmesi açısından çok önemlidir. Yine aynı şekilde kurumsal sürdürülebilirliğe katkı sağlayan kavramlardan olan kurumsal sosyal sorumluluk, kurumsal yönetimin sorumluluk ilkesiyle örtmektedir. Buna göre iktetmelerin; faaliyetleri gereği toplumla iç içe olmaları sebebiyle, sadece kendi çıkarları değil toplumun da çıkarları dikkate almaları ve bunu bir yönetim anlayışı

olarak benimsemeleri gerekmektedir. İktisatçıların toplumun istek ve beklentilerinin bilincinde olarak hareket etmesi yasal bir gereklilikten önce ahlaki bir gerekliliktir. Bu gerekliliği yerine getiren yani sosyal sorumluluk bilinciyle hareket eden iktisatçılar, kurumsal sürdürülebilir iktisat olma yolunda diğer iktisatçılara göre bir adım önde olacaklardır. Hesap verebilirlik ve sorumluluk ilkesi, kurumsal sürdürülebilirliğin gelişimine doğrudan katkıda bulunurken, kurumsal yönetimin etiklik ve şeffaflık ilkeleri de hesap verebilirlik ve sorumluluk ilkelerini tamamlayıcı nitelik taşıyanlar için dolaylı olarak kurumsal sürdürülebilirliğe katkı sağlarlar.

Kurumsal yönetim faaliyetlerinin çeşitli amaçları olmakla birlikte en temel amaç iktisat ile çeşitli şekillerde ilişki içerisinde olan bütün paydaşların haklarını korumak ve bu şekilde iktisat paydaş ilişkilerinin daha sağlıklı ve güven içerisinde olmasını sağlamaktır. Bu temel amaç çerçevesinde kurumsal yönetimin diğer amaçları aşağıdaki gibi sıralanabilir (Aktan, 2005, s. 16):

- İktisat yönetiminin sahip olduğu güç ve yetkinin keyfi kullanılmamasının önüne geçilerek yöneticilerin kişisel çıkarlarını ortadan kaldırılması
- İktisat hissedarları arasında etik davranılmalarının sağlanması
- İktisat kârından hak eden her kesimin payına düğeni almasının sağlanması
- Yönetimin sorumluluk alanlarının net bir şekilde ortaya konulması ve faaliyetleri dolayısıyla hesap verebilirliğin sağlanması
- Özellikle hisse senetleri borsada işlem gören iktisatçıların, faaliyetlerine ve finansal durumlarına ilişkin bilgileri zamanında kamuoyuna duyurarak şeffaflığın sağlanması
- İktisatçının sermaye ve borçlanma maliyetlerinin düşürülmesi,
- Hissedarlar ve yöneticiler arasındaki olası menfaat çatışmalarının kurallar yoluyla önlenmesinin sağlanması

Bu amaçların gerçekleştirilmesi yolunda atılacak adımlar ile birlikte kurumsal yönetim; iktisatçının iç ve dış paydaşlarının, iktisatçının faaliyetlerine ve bu faaliyetlerin çeşitli sonuçlarına ilişkin etkin bir kontrol ve gözetimin sağlanacağına olan inançlarının artması (Kırdar, 2009, s. 131). İktisatçılar ne kadar fazla paydaş grubunun rızasını alırsa; faaliyetlerini sürdürme ihtimali daha yüksek olacaktır. İktisat ile ilgili tüm paydaş gruplarıyla olan ilişkilerin yönetilmesi de kurumsal yönetimle sağlanacaktır. Bu açıdan kurumsal sürdürülebilirliğin sağlanabilmesi adına kurumsal yönetim; iktisatçıların deşiken ve gelişen ekonomik, sosyal ve çevresel koşullara uyum

göstermeleri için bir oto kontrol iklevi görmektedir (Sancar, 2013, s. 80). Burada dikkat çeken nokta; iktetmenin iç ve dâk bütün paydak gruplarēyla olan ilikkilerinin yürütülmesinin, iktetmenin çekitli faaliyetlerinin bu paydak gruplarē tarafından mekrul olarak algđanmasēnē ve bu algēnē sürdürülmesinin büyük önem takēdēđ ēdē. Kurumsal yönetim ise bu hususlarēn gerçekleēebilmesinin ana faktörü konumundadē.

Kıy bir kurumsal yönetimin tanēnē üzerine tartēkmalar olmakla beraber Güler ve Crowther (2008, s.441) iyi kurumsal yönetimin; sürdürülebilir deē er yaratma, iktetmenin amaçlarēnē gerçeklektirme ve ekonomik ve sosyal faydalar arasēnda denge kurma gibi özellikler göstereceē ini ifade etmiklerdir. Bu durum; kurumsal yönetimin kurumsal sürdürülebilirliē i beslediē ini ve iktetmenin ekonomik, sosyal ve çevresel amaçlara ulakmasēnē kolaylaēdēđ ēnē göstermektedir.

Kocmanova ve diē . (2011, s. 546i 547); sürdürülebilirliē in ekonomik, çevresel ve sosyal boyutlarē ile kurumsal yönetimin; kurum ve iktetme stratejilerinin kalbini oluēturduē unu, günlük faaliyetlerin bir parçasē olduē unu, risk ve tehditleri tespit etmek ve fērsatlarē yakalamak için çalēmayē tekvik ettiē ini ifade etmiklerdir. Ayrēca kurumsal yönetimin ve sürdürülebilirliē in ekonomik, çevresel ve sosyal boyutlarēnē birlikte dükünülmesinin iktetmelere; etkinlik ve verimliliē in yanē sēra rekabet avantajē getirebileceē ini de belirttiklerdir.

Jangu ve diē . (2014, s. 144) de; daha iyi kurumsal yönetim, iktetmenin kurumsal sürdürülebilirlik performansēna ilikkın bilgilerin yer aldē ē sürdürülebilirlik raporlamasēnē daha iyi olmasēnē saē lar mē sorusuna yanē aramēdardē. Çalēmanēn sonuçlarēna göre yönetim kurulu büyüklüē ü, yönetim kurulunun profesyonellē i ve yönetim kurulu atamalarē gibi göstergeler; iktetmelerin sürdürülebilirlik raporlarēnda açēklayacaē ē bilgi üzerinde anlamlē etkiye sahiptir. Buna göre; kurumsal yönetim açēndan önemli olan yönetim kurulu özelliklerinin; sürdürülebilirlik baē lamēnda farklı yaklakēnlar saē layarak iktetmenin toplumdaki rolünü, sürdürülebilirlik performansē ve sonrasında sürdürülebilirlik raporlamasēnē geliētirebileceē i sonucu çēkarēabilir.

Sonuç itibariyle kurumsal yönetim; ekitlik, hesap verebilirlik, keffaflēk ve sorumluluk ilkeleriyle kurumsal sürdürülebilirliē in saē lanmasēna destek olmaktadır. Kurumsal yönetime verilen önem, aynē zamanda kurumsal sürdürülebilirliē e verilen önemi anlamada öncü bir gösterge olarak da dükünülebilir. Kurumsal yönetim anlayēnēn güçlü olduē u iktetmelerde; ik yapma süreçlerine sürdürülebilirlik

dükincesinin entegre edilmesi ve sürdürülebilirlik konusunda belli bir farkındalığa yerleşmesi daha kolay olacaktır.

2.1.4. Kurumsal sürdürülebilirliği gerekli kılan nedenler

İkletmeleri sürdürülebilir olma yolunda harekete geçirici birçok neden bulunmaktadır. Bu nedenlerden biri; ikletmelerin mekruiyet teorisine göre, yakamlarına sürdürülebilmeleri için toplumun onayına almaları gerekliliğidir (Welter, 2011, s. 53). Diğer bir ifadeyle ikletme ile ikletmenin faaliyetini sürdürdüğü toplum arasında sosyal bir anlama vardır. İkletme faaliyetleriyle toplumun beklentileri arasında bir uyumun olması gereklidir. Bu yüzden ikletme yönetimi, toplum beklentilerine uygun sosyal faaliyetler uygulamak isteyebilir. Bu durum ikletmenin faaliyetlerine devam edebilmesi için toplumun onayına almasını sağlar. İkletmeler, toplum tarafından sürdürülebilirlik performansının değerlendirilmesi için, topluma sürdürülebilirlik konusundaki faaliyetlerinin etkilerini ve sonuçlarına açıklar. Bu şekilde ikletmenin toplum gözünde varlığı emekru olabilir (Nyit Chiong, 2010, s. 39).

Paydak teorisine göre de, ikletme yönetiminin güçlü paydalarının beklentilerini karşılamaya yönünde hareket etmesi muhtemeldir. Bu yüzden ikletmeler, bu güçlü paydaların beklentilerini karşılayacak ekonomik, sosyal ve çevresel faaliyetlere daha fazla eğilim gösterebilir. Paydak beklentileri karşılanırken aynı zamanda ikletme, sorumlulukları hakkında paydalarla karşı hesap verebilir bir davranış sergilemek olacaktır (Nyit Chiong, 2010, s. 40). İkletmeler bir yandan faaliyetlerinin toplumun geneli tarafından kabul görmesi yönünde çaba gösterirken, diğer yandan önemli paydaların da beklentilerini karşılamaya eğilimindedirler. Bunu sağlayabilmek için ikletmeler; ik yapma ve yönetim süreçlerine, uygulama ve politikalarına sürdürülebilirlik düşüncesini yerleştirmeye yönelik hareket ederler.

Kurumsal sürdürülebilirliği in; ikletme ve müşteriler arasındaki ilişkiyi güçlendirme, çalışanların alma ve elde tutma, gelir büyümesi, risk yönetiminin gelişmesi ve çeşitli maliyetlerin azalması gibi faydalarla vardır (Welter, 2011, s. 54). Bunlara ek olarak çalışan verimliliğinin artması (yüksek motivasyon, düşük devamsızlık gibi) ve yönetim riskinin azalması (krediye daha kolay erişim, yatırımcılar için varlıkların artan değeri, paydalar tarafından desteklenme gibi) gibi hususlar da sürdürülebilirliği in ikletmeye katacağı değerler arasındadır (Pettenella, 2010, s.107). Kurumsal sürdürülebilirliği in ikletmenin yönetim, verimlilik ve pazarlama yönleriyle ilgili sağlamak

olduğu bu faydaların zaman içerisinde finansal açıdan da yansımaların olması muhtemeldir (Yılmaz, 2011, s. 73). İktisatçıların kurumsal sürdürülebilirlik kavramına olumlu yaklaşmaları, bu olumlu yansımalar da iktisatçıların sürdürülebilirlik konusuna vereceği önemin artmasına katkı sağlayacaktır.

Öte yandan rekabet açısından da kurumsal sürdürülebilirlik kavramına avantajlar sağlayabilir. Kurumsal sürdürülebilirlik; iktisatçının, farklı paydaşlara ulaşarak itibarının artması yoluyla daha elverişli şartlarda ticaret yapmasına olanak sağlayabilir (Welter, 2011, s. 57).

İktisatçıların sürdürülebilirlik konusundaki bakış açıları da sürdürülebilirliğin neden iktisatçıların tarafından benimsenmesi gerektiğine ışık tutar. Bu kapsamda Birleşik Milletler Küresel İktisatçı Sözleşmesi'nin 2010 yılında dünyanın çirkefti yerlerinde faaliyet gösteren şirketlerin CEO'ları (Chief Executive Officer) ile yaptığı araştırma sonucuna göre şirketlerin sürdürülebilirlik konusunda istekli davranmalarına sağlayacak nedenler arasında şu hususlar yer almaktadır (BİST, 2014, s. 3-4; Kukat, 2012, s. 229-230):

- Marka değeri için katkı sağlamak
- Şirkete olan güvenin ve şirket itibarı simgesi olması
- Maliyet tasarrufu sağlayarak ve personel motivasyonunu artırarak karlılığa olumlu yönde etkilemesi,
- Değerli iktisatçı taleplerine karışık cevap verebilme isteği,
- Uluslararası finansal kaynaklara daha kolay erişim imkanı vermesi.

Sayıdan bu hususlar sürdürülebilirliğin kavramına olumlu yönlerini göstermektedir. Bununla birlikte sürdürülebilirlik kavramı için atılacak adımlar, sadece kavramın açısından değil aynı zamanda sürdürülebilir kalkınma ve toplum açısından önemli katkı sağlayacaktır (Kukat, 2012, s. 230). İktisatçıların sürdürülebilirlik kalkınmanın sağlanması için olmazsa olmaz aktörlerden biridir. Bu nedenle sürdürülebilirlik kalkınma hedefi doğrultusunda üzerlerine düşen sorumlulukları yerine getirirken iktisatçıların benimsemeleri gereken temel düşünce sürdürülebilirlik olmalıdır.

Windolph, Harms ve Schaltegger (2014, s. 274) ise; yaptıkları inceleme sonucu iktisatçıların, kurumsal sürdürülebilirlik kavramına iten üç ana motivasyon kaynağı olduğunu vurgulamışlardır. Bunlardan birincisi; hükümetlerin ve toplumun, iktisatçıların üzerine baskı kurmaları sonucu iktisatçıların, mevzuatlarını kazanmaya ve bunu

sürdürmeye zorlamalarēdır. İkincisi; tüketici, yatāēmcē ve rakiplerin davranēdılarēnē, iktelmeleri pazarda bakardē olmanē sürdürülebilirlik yönetim anlayāēyla saē lanacaē ēna yöneltmesidir. Üçüncüsü ise; süreçlerin optimizasyonu ve maliyetlerin azaltēmasē ēeklinde içsel gelişmelerin saē lanmasēdır. Buna göre; sürdürülebilirlik konusunda iktelmelerin istekli davranmalarēnē temelinde; mekruiyet kazanma, pazarda bakardē olma ve iktetmede yer alan süreçleri en uygun hale getirme gibi üç önemli hedefin olduē u gözükmemektedir. Diē er unsurlar bu hedeflerin destekleyicisi konumundadır.

Özet olarak; geliken ve deē iken dünya, iktelmelerin faaliyetlerini sürdürülebilirlik açēēndan da deē erlendirmelerini kaçēēmaz kēmektedir. Bu deē ikiye ayak uydurmak isteyen iktelmeler bir yandan faaliyetlerini toplum gözünde mekrulaktēma çabasē içerisinde olurken, diē er yandan piyasanē çetin rekabet koşullarēyla da mücadele etmek zorundadır. Diē er bir ifadeyle iktelmeler faaliyetlerini sürdürülebilir kēma amacēndadır. Kēte bu sebeple son zamanlarda iktelmeler, sürdürülebilirlik konusunda daha hassas davranmaya baklamēdardē. Bunun sonucunda iktelmeler; yönetim, uygulama, politika ve süreçlerine sürdürülebilirlik düküncesini yerlektirmeye yönelik çaba göstermektedirler.

2.1.5. Sürdürülebilirlik ile ilgili teoriler

Literatürde sürdürülebilirlikle ilgili, araktēmacılar tarafēndan temel alēnan dört önemli teori bulunmaktadır. Bu teoriler; 1-Politik ekonomi teorisi, 2-Mekruiyet teorisi, 3-Paydak teorisi ve 4-Kurumsal teoridir.

Politik ekonomi teorisi, mekruiyet teorisi ve paydak teorisi iktelmelerin kurumsal sürdürülebilirlik açēklamalarēē iktetme yönetiminin, iktetme paydaklarēnē algēdılarēē iktetme yönünde etkilemek için kullandēklarē bir strateji olarak görmektedir. Bununla birlikte bu teoriler; iktelmelerin neden başka yöntemler yerine belli finansal muhasebe yöntemlerini benimsediklerini açēklamada da kullanēmātē. Benzer ēekilde son zamanlarda kurumsal teori de; gönüllü kurumsal sürdürülebilirlik açēklamalarēnē altēnda yatan nedenleri açēklamak için kullanēmātē (Nyt Chiong, 2010, s. 51). Bu sebeple çalēmanē bu bölümünde politik ekonomi teorisi, mekruiyet teorisi, paydak teorisi ve kurumsal teori ele alēnacaktē.

2.1.5.1. Politik ekonomi teorisi

Politik ekonomi; içinde insan yakamânın yer aldığı sosyal, politik ve ekonomik çerçevedir. Politik ekonomi teorisine göre; toplum, siyaset ve ekonomi bir bütündür, birbirine sıkı sıkıya bağlıdır ve birbirinden bağımsız değildir. Bu yüzden ekonomik meseleleri, siyasi ve sosyal yönlerini düşünmeden ayrı olarak incelemek anlamlı olmayabilir. Politik ekonomi teorisi; işletmelerin açıklamaya karar verdikleri sürdürülebilirlik performans bilgisini de içeren bilgilerin ve çalışma biçimini etkileyen sosyal konuların göz önünde bulundurulması gerektiğini belirtir (Gray, Owen ve Adams, 1996'dan aktaran Nyit Chiong, 2010, s. 52).

Politik ekonomi teorisi; muhasebe raporlarını sosyal, politik ve ekonomik belge olarak kabul eder. Bu raporlar; işletmenin özel çıkarlarına katkı sağlayan ekonomik ve politik düzenlemelerin, kurumların ve ideolojik konuların meşrulaştırılması ve sürdürülmesi için bir araç olarak hizmet ederler. Bu raporlarda yer alan açıklamalar; rapor kullanıcılara sosyal, politik ve ekonomik anlamlar iletim kapasitesine sahiptir. Ayrıca işletmeler tarafından hazırlanan yıllık faaliyet raporları uzman muhasebe kurumları tarafından hazırlanan bağımsız belgeler olarak düşünülmemelidir. Daha ziyade, işletme ve çevresi arasındaki ilişkileri temsil eden, araçlık görevi üstlenen ve farklı bölgesel çıkarları uyumlaştıran bir ürün olarak görülmelidir (Guthrie ve Parker, 1990, s. 166).

Politik ekonomi teorisine göre toplum, siyaset ve ekonomi bir bütün olduğu için işletmelerin hazırladığı raporlar sosyal, siyasi ve ekonomik ekseninde paydaçlara önemli bilgilerin aktarılmasında kullanılmaktadır. Bu açıdan hazırlanacak raporların içeriği ve dolayısıyla paydaçlar üzerinde oluşturacağı etki işletmeler açısından önemlidir.

Sonuç olarak politik ekonomi teorisi; işletme tarafından faaliyetlere ilişkin hazırlanan raporların, kurumsal amaçlara ulaşabilmek için diğer paydaçların görüş ve tutumlarını etkileme adına önemli bir araç olduğuunu ifade etmektedir. Aynı zamanda ekonomik, sosyal ve çevresel boyutlara ilişkin yapıdan açıklamalar; kreditor, müşteri, kamu kurumu vb. diğer paydaç grupları tarafından yapıdan baskılara bir cevap olarak düşünülebilir (Almagtome, 2015, s. 46).

2.1.5.2. Mekruiyet teorisi

Mekruiyet teorisi; işletmelerin içinde bulundukları toplumun beklentilerini, algılarına karşılamak için sıkı sıkıya sarf ettiklerini ifade eder. İşletmeler, faaliyetlerini

toplumun ñmekruò olarak görmesini isterler. Burada dikkat edilmesi gereken nokta toplum beklentilerinin sabit olmadıĝı zamanla deĝikim göstereceĝidir. Bu yüzden toplumun beklentileri deĝiktijinde, ikletmelerin toplumun yeni beklentilerine cevap vermesi gerekmektedir. Ayrıca mekruiyet teorisine göre mekruiyet, bir ikletmenin yakamēnē sürdürübilmesi için güvenmesi gereken önemli bir kaynaktır (Nyit Chiong, 2010, s. 54-55).

Mekruiyet teorisi ikletmeleri, daha geniş bir sosyal sistemin parçası olarak görür. Mekruiyet teorisine göre; ikletmeler faaliyetlerinin devamı için gerekli olan kaynaklara veya başka bir ifadeyle faaliyetlerini sürdürme hakkına sahip deĝildirler. İkletmelerin mekruiyete sahip olduĝunu dükünün belirli bir toplumun varlıĝı ölçüsünde ikletmeler varlıklarınē sürdürürler. Bununla birlikte mekruiyet teorisi, bir ikletmenin faaliyetine toplumla sosyal bir anlakma yaptıĝı için devam edebileceĝini ifade eder. Bu anlakma, ikletme faaliyetinin mekruluĝunu onaylar. Özellikle, toplum bu sosyal anlakmayē ikletmenin ihlal ettiĝini algıdarsa ikletmenin yakamēnē sürdürmesi tehdit altında olacaktır. Toplum, ikletmenin faaliyetlerinin kabul edilebilir veya mekrı olduĝundan memnun deĝilse ikletmenin faaliyetlerinin devamınē saĝlayan anlakmayē etkin bir biçimde iptal edebilir. Toplum bunu; ikletmenin ürünlerine olan talebi azaltarak, ikletmeye olan ıĝgücü arzēnē ve finansal sermayeyi kēşālayarak ya da toplumun beklentilerine uymayan faaliyetlerin yasaklanmasına yönelik kanun çākarılmasē para cezasē verilmesi veya vergi artēnē için hükümete baskıda bulunmak suretiyle gösterebilir (Deegan, 2002, s. 292-293).

Özetle; mekruiyet teorisine göre ikletmeler, yürüttükleri faaliyetlerin toplum tarafından benimsenmesini ve kabul edilmesini isterler. Bir ikletme için bu husus vazgeçilmez bir durumdur. Bu nedenle ikletmeler; faaliyetlerinin ekonomik, sosyal ve çevresel göstergelerine ilişkin bilgileri ve bu göstergelerde zaman içerisinde meydana gelen deĝikimleri sürdürülebilirlik raporları aracılıyla paylayarak mekruiyet kazanmak isterler. İkletme faaliyetlerine ilişkin ekonomik, sosyal ve çevresel bilgilerin açıklanmamasē ikletme faaliyetlerinin toplum tarafından mekrı olarak görülmemesi sonucunu ortaya çākarabilir. Bu da ikletmenin, ekonomik ve sosyal açādan olumsuz durumlarla karkāakmasına yol açabilir. Bu sebeple ikletmeler, faaliyetlerine ilişkin bilgileri raporları aracılıyla toplumda ilgi duyan taraflara iletirler. İkletme faaliyetlerinin toplum gözünde mekrı olmasınē toplum ise beklentilerinin

karaklanmasene istediğ inden dolayı iki tarafın ortak bir noktada buluşabilmesi kritik bir öneme sahiptir.

2.1.5.3. Paydak teorisi

Kurumsal sürdürülebilirlik, bir işletmenin sadece hissedarlarıyla değil bütün paydaşlarıyla ilgilidir (Lin, 2010, s. 15). Kurumsal sürdürülebilirlik açısından bu önemli durum dikkate alındığında paydak kavramı üzerinde hassasiyetle durulması gerekmektedir.

Paydak; bir işletmenin faaliyetlerini etkileyebilen ve bu faaliyetlerden etkilenen kişi veya gruplar şeklinde tanımlanmaktadır (Freeman ve McVea, 2001, s. 2). GRI ise raporlama ilkelerinde paydaş, kurumun faaliyetlerinden, ürünlerinden ve/veya hizmetlerinden ciddi şekilde etkilenmesi veya eylemleri aracılığı ile kurumun stratejilerini bakıyla uygulama ve hedeflerine ulaşma kabiliyetini etkilemesi makul olarak beklenebilen kuruluşlar veya bireyler olarak tanımlanmaktadır (GRI, 2006a, s. 10).

Paydak kavramına ilişkin tanımlarda ortak noktaya işletme ile paydak olarak kabul edilen kişi ve kuruluşlar arasında karşılıklı bir etkileşimin varlığı oluşturmaktadır. Paydak teorisi ise karşılıklı bu etkileşimin gücünün ve etkinliğinin önemini vurgulamaktadır.

Paydak teorisi; bir işletmenin amaçlarına kolaylıkla ulaşabilmesinin, paydaşlarıyla olan ilişkisinin güçlü olmasıyla mümkün olabileceğini ifade etmektedir. Karşılıklı güven, saygı ve işbirliği; bu ilişkinin güçlü olabilmesinin en temel dayanaklarıdır. Her bir paydaşın amaçları öncelikleri ve işletmeden olan beklentileri farklı olsa da çevreyi koruma, sosyal adaleti sağlamak ve ekonomik istikrarın sağlanmasına destek olma tüm paydaşlar tarafından kabul gören amaçlardır. İşletmenin bu temel amaçlara yönelik politika geliştirmesi ve uygulaması paydaşlarla olan ilişkileri güçlendirerek işletmenin amaçlarına ulaşmasına yardımcı olacaktır. Bu açıdan paydak teorisi; iş dünyasının neden sürdürülebilir kalkınma doğrultusunda hareket etmeleri gerektiğini hususunda ikna olmalarına katkı sağlamaklamaktadır (BİST, 2014, s. 2).

Freeman paydak teorisinin odak noktasında iki temel sorunun olduğunu varsayar. İlk soru: İşletmenin amacı nedir? sorusudur. Bu soru yöneticileri; temel paydaşlarıyla beraber yarattıkları değerlerin ortak hissini ve getirdiklerini açıkça ifade etmeye yönlendirir. Bu, işletmeyi ileri götürerek üstün performans göstermesine olanak sağlar. İkinci soru ise: Yönetimin paydaşlara karşı sorumluluğu nedir? sorusudur. Bu soru ise

yöneticileri; faaliyetlerini nasıl yapmak istediklerini, özellikle işletme amaçlarına ulaşmada paydaşlarıyla ne tür ilişkiler istediklerini ve ne tür ilişkilere ihtiyaç duyduklarını açıklamaya yönlendirir. Günümüz ekonomik gerçekleri, paydaş teorisinin özünü vurgulamaktadır. Ekonomik değer; gönüllü olarak bir araya gelen ve mevcut durumu geliştirmek için ikbirliği içinde olan insanlar tarafından oluşturulur. Yöneticiler; ilişkileri geliştirmeli, paydaşlarına ilham vermeli ve işletmenin söz verdiği değere ulaşabilmek için elinden gelenin en iyisini yapma çabasında olan topluluklar oluşturmaktadır. Şüphesiz hissedarlar önemli bir öğedir ve kâr kritik bir faktördür ama kâr için duyulan endişe, değer yaratma sürecindeki bir aktörden ziyade bu sürecin sonucudur (Freeman, Wicks and Parmar, 2004, s. 364). Diğer bir ifadeyle kâr, işletmelerin değer yaratma sürecinin sonucunda ortaya çıkan bir unsurdur. İşletmeler, tüm paydaşlar için hedefledikleri değere ulaşmalarını halinde kârlı oldukları durumu kendiliğinden ortaya çıkarabilecektir.

Paydaş teorisine göre işletme, çekişmeli ve bazen de birbirine uymayan çıkarlarından dolayı örgütsel faaliyetlere katılan paydaşların bağılantı noktası olarak görülebilir. Bu katılan doğrudan olabileceği gibi dolaylı yoldan destek vermek şeklinde de olabilmektedir. Bu anlamda paydaş teorisi işletmeyi, farklı paydaşlardan oluşan ve paydaşların aktif bir ilişki ağı içinde oldukları açık ve esnek bir sistem olarak tanımlamaktadır. Ayrıca paydaş teorisi bir işletmenin davranışlarını; onun farklı paydaşlarının doğasına, bu paydaşların benimsediği doğru ya da yanlış standartlara ve bu paydaşların kurumsal kararlara olan görece etkisine dayanmasını, tahmin edilebilir ve anlaşılabilir olacağını varsayar. Bu nedenle paydaş teorisi bir işletmenin; farklı paydaşlarının çıkarlarını dikkate alması ve onları dengelediğinde sosyal sorumlu bir biçimde hareket etmesi olacağı vurgular (Maignan ve Ferrel, 2004, s. 5).

İşletmelerin başarabile olabilmemesinin ve amaçlarına ulaşabilmesinin, paydaşlarıyla iyi ilişkiler kurulmasından ve bu ilişkilerin sürdürülebilir olmasından etkilendiği genel olarak kabul gören bir düğüncedir. Stratejik yönetim kavramı olan paydaş teorisi; işletmelerin rekabet ortamında avantaj sağlamalarına yardımcı olur (Tokgöz ve Önce, 2009, s. 258). İşletmenin içinde ve dışında yer alan anahtar oyuncuların paylarının ve çıkarlarının yönetilmesi ve işletmenin bunlardan sorumlu olması işletme performansının ve sosyal sorumluluğun daha iyi anlaşılmasını sağlayacağı için paydaş teorisi temel bir kavramdır (Becker ve Potter 2002, s. 23). Paydaşlarla karşılıklı güven, saygı ve ikbirliği temeline dayalı olumlu ilişkiler kurulması paydaşlara ve beklentilerine

değer verilmesi, işletme faaliyetlerinin paydaşlar dikkate alınarak yürütülmesi gibi hususlar paydaş teorisinin önemli noktalarından oluşturmaktadır. Paydaş teorisini bu özelliklerinin yanında temelde aynı olmakla birlikte farklı açılardan inceleyen yaklaşımlar da bulunmaktadır.

Donaldson ve Preston (1995, s. 70-71) paydaş teorisinin üç ayrı yaklaşıma ayrılabilirliğini önermiştir. Bunlar; tanımlayıcı paydaş teorisi, araçsal paydaş teorisi ve normatif paydaş teorisi şeklindedir. **Tanımlayıcı paydaş teorisi;** belirli kurumsal özellikleri ve davranışları tanımlamada ve açıklamada kullanılır. Bununla beraber; işletmenin yapısı yöneticilerin yönetim şekli ve yönetim kurulu üyelerinin işletme kurucularının beklentileri hakkında ne düşündüklerini açıklamada bu teoriden yararlanılır. **Araçsal paydaş teorisi;** paydaş yönetimi ile ilişkiler, büyüme gibi geleneksel işletme amaçlarının gerçekleştirilmesi arasındaki ilişkileri ve bu ilişkilerin olmama durumunu tanımlamada kullanılır. Bu yaklaşıma göre işletme A olayının gerçekleşmesini istiyorsa B olayının gereklerini yerine getirmelidir. Bu durumda B olayı A'nın gerçekleşmesi için bir araç konumundadır (Jones, 1995, s. 406). Bazı sonuçlara ulaşabilmek için bazı araçlara ihtiyaç olduğunu belirten araçsal yaklaşım; işletme faaliyetleri ile bu faaliyetlerin sonuçları arasında ilişkiye dikkat çekmektedir. Bu ilişkinin farkında olan ve gereğini yerine getiren işletmeler paydaşlarının isteklerini daha iyi tespit ederek güvenilir ilişkiler kurabilmektedir (Becan, 2011, s. 25). Dolayısıyla araçsal paydaş teorisi; paydaşların istek ve beklentilerinin karşılanabilmesi için işletmenin faaliyetlerinin bir araç olduğu una vurgu yapmaktadır. **Normatif paydaş teorisi ise;** kurumların yönetimi ve işletilmesi için ahlaki ve felsefi ilkelerin belirlenmesini de kapsayacak şekilde kurum idarelerini yorumlamada kullanılır. Paydaş teorisinin temel dayanağı ise normatif yaklaşım oluşturmaktadır.

Tanımlayıcı araçsal ve normatif paydaş teorisi yaklaşımlarından temsil eden sorular özet olarak aşağıyla şöyle belirtilebilir: Ne olur? Ne olursa Ne olur? ve Ne olmalı? (Jones, 1995, s. 406). Bununla beraber paydaş teorisinin bu üç yönü, birbiri içine yerleştirilmik bir yapıda düşünülebilir. Bu açıdan paydaş teorisinin dış kabuğunu tanımlayıcı yönü oluşturur ve dış dünyada gözlemlenen ilişkileri açıklamada kullanılır. Paydaş teorisinin tanımlayıcı yönüne, orta tabakada yer alan ve belirli uygulamalar gerçekleşirse belirli sonuçların elde edileceğini ifade eden araçsal yön destek olmaktadır. Paydaş teorisinin merkezini ise normatif yön oluşturmaktadır. Nihai ahlaki değer ve yükümlülüklerin tanımlanması paydaş yönetimi konusunda normatif temel

olukturur (Donaldson ve Preston, 1995, s. 74). Donaldson ve Preston'ın paydak teorisini üç yönden incelemesi de ̇ erlendirildi ğ inde tan ̇ nlay ̇ c ̇ y ̇ n ̇ n i kletmenin paydaklar ̇ yla olan ilikkilerinin g ̇ zlenebilir durumuyla ilgili oldu ğ u s ̇ ylenebilir. İ kletmenin paydaklar ̇ yla olan bu ilikkilerin hangi ko ̇ ullarda y ̇ r ̇ mesi gerekti ğ ini vurgulayan ara ̇ sal y ̇ n, ayn ̇ zamanda teorisinin tan ̇ nlay ̇ c ̇ y ̇ n ̇ ne katkıda bulunmaktadı r. Ve temelde yer alan ahlaki ve felsefi de ğ erler bu yapı y ̇ ayakta tutan en ̇ n ̇ mli ̇ ğ elerdir.

Donaldson ve Preston (1995, s. 67), paydak teorisinin tan ̇ nlay ̇ c ̇ ve ara ̇ sal y ̇ nlerinin ̇ n ̇ mli olmakla beraber temelini normatif y ̇ n ̇ n ̇ n oluktu rdu ğ unu ve paydak teorisinin en genik anlam ̇ yla y ̇ netimsel oldu ğ unu vurgulamaktadı r. Deegan (2006) da paydak teorisini iki temel alana ay ̇ rmaktadı r. Bunlar; normatif (etik) alan ve y ̇ netimsel (pozitif) alandı r (Deegan 2006'dan aktaran, Nyit Chiong, 2010, s.76). Paydak teorisi buna g ̇ re; normatif (etik) ve y ̇ netimsel (pozitif) a ̇ dan incelenebilir.

Normatif alana g ̇ re; her bir paydak ̇ n i kletme taraf ̇ ndan adil davran ̇ maya hakk ̇ vard ̇ . Paydaklar ̇ n sahip olduklar ̇ nispi g ̇ ̇ ler, i kletmenin onlara olan davran ̇ m ̇ belirlemede temel etken de ğ ildir. Bakka bir deyi kle i kletme; belirli bir paydak grubunun i kletme ̇ zerinde sahip oldu ğ u ekonomik g ̇ ce g ̇ re de ğ il, i kletme faaliyetlerinin belli paydak grubunu nas ̇ etkiledi ğ ine g ̇ re davran ̇ (Nyit Chiong, 2010, s. 78). Buna g ̇ re i kletme i ̇ in b ̇ t ̇ n paydaklar ̇ ̇ n ̇ mlidir ve bu bilin ̇ le i kletme paydaklar ̇ na yaklak ̇ . Dolay ̇ yla normatif alan; paydaklarla ilikkilerde ortak ̇ ̇ karlar ̇ n g ̇ zetilmesi gereklili ğ ine dikkat ̇ çekmektedir.

Normatif alana g ̇ re y ̇ neticilerin, i kletmenin finansal performans ̇ n ̇ geli ktirip geli ktirmemesine bakmaks ̇ z ̇ n i kletmeyi b ̇ t ̇ n paydaklar ̇ n ̇ ̇ karlar ̇ do ğ rultusunda y ̇ netmesi gerekir. Normatif g ̇ r ̇ k, i kletmeyi sadece hissedar ̇ ̇ karlar ̇ na hizmet eden bir sistem de ğ il b ̇ t ̇ n paydaklar ̇ n ̇ ̇ karlar ̇ n ̇ koordine etmede bir ara ̇ olarak g ̇ r ̇ r. Buna g ̇ re y ̇ netim; b ̇ t ̇ n paydaklar ̇ n ̇ ̇ karlar ̇ na ek it yaklakmal ̇ hatta bu ̇ ̇ karlar aras ̇ nda bir ̇ at ̇ ma yakand ̇ ğ nda onlar aras ̇ nda en uygun dengeyi sa ğ layacak ad ̇ nlar atmal ̇ d ̇ . Paydak teorisinin normatif alan ̇ ayr ̇ ca, hissedar ̇ ̇ karlar ̇ n ̇ n di ğ er paydak ̇ ̇ karlar ̇ na feda edilecek zamanlar ̇ n olabilece ğ ini ve dolay ̇ yla i kletmenin ger ̇ ek sosyal sorumlulu ğ unu vurgulamaktadı r (Hasnas, 1998, s. 32).

Her bir paydak grubunun ̇ i ğ nenmemesi gereken ek it haklar ̇ oldu ğ u i ̇ in, i kletme adaleti sa ğ lamak i ̇ in bu paydak gruplar ̇ n ̇ ihtiya ̇ duydu ğ u bilgiyi sunma konusunda hassas davranmal ̇ d ̇ (Almagtome, 2015, s. 49). İ kletmelerin g ̇ sterece ğ i hassasiyet ve

sorumlu olma bilinci, çeşitli paydak gruplarına exit davranışları noktasında önemli bir araç olacaktır.

Öte yandan paydak teorisinin **yönetimsel alanı** ise; özellikle belli bir güce sahip paydakilere işletmenin ne zaman öncelik vereceğini açıklar. Bu açıdan işletmeler belli paydak gruplarına özellikle güçlü olanlara ayrıcalıklı davranabilir. Paydak teorisinin yönetimsel alanı toplumun belirli paydak gruplarından oluştuğunu ifade eder. İşletmenin uzun vadede yaşamını sürdürebilmesi bu paydak gruplarının nasıl yönetileceği ile ilgilidir. Bu görüşe bu sebeple paydak teorisinin yönetimsel alanı denilmektedir. Paydak teorisinin yönetimsel alanı işletmenin bütün paydakilere exit bir şekilde davranmayacağına daha güçlü olarak algıladığı paydakilere ayrıcalıklı davranacağına vurgulamaktadır (Nyit Chiong, 2010, s. 83-84). Diğer bir ifadeyle bu teori, bütün paydaların tüm süreç ve kararlara exit bir şekilde dahil olmasını gerektirmediğini belirtmez (Donaldson ve Preston, 1995, s. 67). Bu doğrultuda Ullman (1985, s. 552); paydaların gücünü belirleyen unsuru, işletmenin yaşamını sürdürmesi için gerekli olan kaynakları elinde bulunduran paydaların işletme yönetimini etkileyebilmesi olarak ifade etmiştir. Genel olarak bu kaynaklar işletmenin hayatta kalması açısından ne kadar önem arz ediyorsa; işletmenin, bu kaynaklara sahip paydaların çevresel ve sosyal bilginin sağlanmasına da kapsayan beklentilerine uyma eğilimi artacaktır. Diğer bir ifadeyle güçlü paydaların yönetilmesi işletmeler açısından öncelikli konumdadır. İşletmeler çeşitli sebeplerle diğer paydakilere göre öne çıkmak durumunda olan bu paydaların istek ve beklentilerine daha fazla dikkat ederler.

Öte yandan paydaların gücünün daha az olması onların taleplerinin göz ardı edilmesine sebebiyet verecektir. Bu sebeple Ullman (1985, s. 554); işletmelerin yıllık raporlarda açıkladığı sosyal bilgiyi, paydalarından gelen diğer talep bilgi düzeyini etkilemede strateji olarak kullandığını belirtmektedir.

2.1.5.4. Kurumsal teori

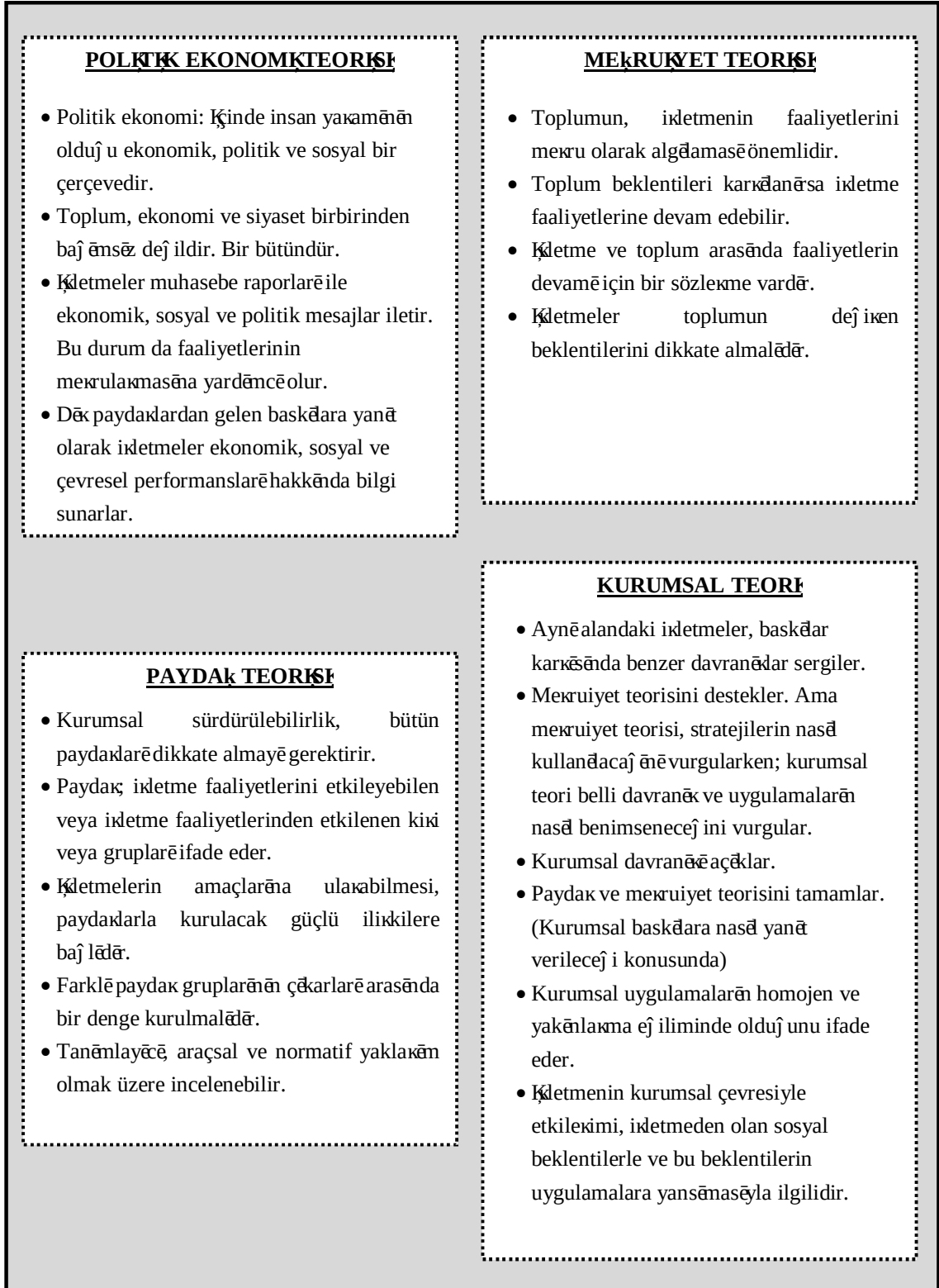
Kurumsal teori son zamanlarda kurumsal sürdürülebilirlik raporlamasına üzerine yapılan çalışmalarda kullanılmaktadır. Bu teori aynı zamanda faaliyet gösteren işletmelerin; karışık kurumsal baskılara bağlı olarak uygulama ve davranışlarının benzer hale gelmesinin ve birbirlerine yakınlaşmalarının muhtemel olduğunu ifade eder. Kurumsal teori mekruyet kavramını desteklemekle birlikte aralarında bazı farklar vardır. Mekruyet teorisi, mekruluğu gerçekleştirmek için işletmelerin belli stratejileri

nasđ kullanacađ ēē ele alārken; kurumsal teori ise ikletmelerin mekruluđ u gerçekteirmek için belli davranāk ve uygulamalarē nasđ benimseyeceđ ini ele alār. Kurumsal teori, kurumsal davranākın açđklanmasēnda gūçlü bir teori olarak ortaya çđkmātār (Nyt Chiong, 2010, s. 88-89).

Kurumsal sürdürülebilirlik raporlamasē üzerine yapđan çalāmalarda kurumsal teorinin kullanđmasēnē ana nedeni, ikletmelerin kurumsal baskđara nasđ yanā vereceđ i konusunda mekruiyet ve paydak teorisini tamamlamasēdār. Bir bakka önemli neden ise kurumsal teorinin; kurumsal sürdürülebilirlik raporlamasē gibi kurumsal uygulamalarē toplum beklentilerine ve kurumsal mekruluđ u gerçekteirmede duyulan ihtiyaca bađ lamasēdār. Ayrēa kurumsal teori, kurumsal uygulamalarēn ve davranāklarēn homojen olma ve yakēnlakma ēđ iliminde olduđ unu ifade eder. Dđ er bir ifadeyle; ikletmelerin yapēsēnē ve ikletmenin kendi uygulamalarēnē deđ ikmesi ya da toplumun veya gūçlü paydak gruplarēnē normal olarak dūkindüklerine benzer olmasē muhtemeldir (Nyt Chiong, 2010, s. 90). Gūçlü paydaklarēn beklentilerinin ikletmeler açēsēndan önemli hale gelmesi ve buna bađ lē olarak kurumsal uygulamalarēn kekillenmesi, kurumsal teorinin paydak teorisinin yōnetimsel alanāna benzer yōnünü oluşturmaktadır.

Kurumsal teori; resmi kurum yapđarē ve bu yapđarē geliktiren tarihi sosyal sūreçlerin dođ asē hakkēnda dūkünme biçimidir. Bu açēdan kurum; kurallara bađ lē ve standartlakmāk toplumsal uygulamalarē içeren, kurulmuk bir dūzen olarak tanēnlanabilir. Kurumsallakma ise, deđ ikik sosyal dūzenlemelerde beklenen uygulamalarēn aracđđ ēyla ōđ renilen ve geliktirilen bir sūreçtir. Kurumsal teori öncelikle; bir kurumun kurumsal çevresiyle olan etkilekimiyle, kurum üzerine sosyal beklentilerin etkisiyle ve kurumsal uygulamalara ve özelliklere yansēyan bu beklentilerin birlekmesiyle ilgilidir. Kurumsal faaliyetler, mekruluđ u arama davranākēnē zorunluluđ u tarafēndan yōnlendirilmektedir ve üstelik sosyal olarak oluşturulmuk normlardan etkilenmektedir. Kurumlarēn hayatta kalabilmesi için, kurumlar çevresinde yer alan taraflarēn kabul edilebilir olarak algđayacađ ē kekilde çevreleriyle etkilekimde bulunmalēdār (Dillard, Rigsby ve Goodman, 2004, s. 508). Bu sebeple kurumlar, deđ ikim için kuruma yōnelik baskđara boyun ēđerler ve bu sayede faaliyetlerinin mekruluđ unun artmasēyla, kaynaklarla ve hayatta kalma kapasitesiyle ödüllendirilirler (Carpenter ve Feroz, 2001, s. 565).

Sürdürülebilirliğ e ilikkin literatürde yer alan dōrt teorisin temel esaslarē kekil 2.4âteki gibi özetlenebilir.

Şekil 2.4. Sürdürülebilirlikle İlgili Teoriler

2.1.6. Sürdürülebilirlik endeksleri

Borsalar, özellikle son yıllarda sürdürülebilirlikle ilgili konularda önemli kararlar almaya başlamıştır. Bu kararlardan bazıları sürdürülebilirliğe ilişkin kriterlerin borsaya kote olma kuralları arasında alınması sürdürülebilirlik konusunda yapılan uygulamalardan en iyi olanı ödüllendirilmesi, sürdürülebilirlik rehberinin yayınlanması ve sürdürülebilirlik endekslerinin hesaplanmasıdır. Böyle kararlar alınmasının amacı kâffâflığı ve hesap verebilirliği artırmak, sürdürülebilirlik ile ilgili farkındalığı artırmasına katkı sağlamak, sürdürülebilirlik uygulamalarını ve risklerin kamuya açıklanmasını sağlamak (BİST, 2014, s. 9).

Dünyada ilk sürdürülebilirlik endeksi, Domini 400 Sosyal Endeksidir. Dow Jones ve The Financial Times Stock Exchange (FTSE) tarafından 1999 ve 2001 yıllarında oluşturulan sürdürülebilirlik endeksleriyle yatırımcıları, şirketlerin ve finansal piyasaları sürdürülebilirlik endekslerine olan ilgisi artırmıştır. Ayrıca pek çok gelişmiş ve gelişmekte olan ülke borsaları tarafından da zaman içerisinde sürdürülebilirlik endeksi hesaplanmaya başlanmıştır. Hesaplanan sürdürülebilirlik endekslerinin sayısının artması sürdürülebilirlik endekslerinin şirketlerin kurumsal performansları üzerinde gösterdiği etkinin incelenmesine yönelik çalışmaların artması göstermesini sağlamıştır (BİST, 2014, s. 9). Ayrıca şirketlerin sürdürülebilirlik endekslerinde yer almaları şirketlerin kendilerini sürdürülebilirlik açısından değerlendirmelerine bir fırsat tanıyabileceği gibi diğer şirketlerle karşılaştırma yapabilmesine de imkan verecektir.

Bu endekslerden bazıları hakkında aşağıda kısaca bilgi verilmiştir.

2.1.6.1. Domini 400 Sosyal Endeksi

Dünyada ilk olarak hesaplanmaya başlanan sürdürülebilirlik endeksi olan Domini 400 Sosyal Endeksi, kurumsal yatırımcılar için araştırmalar yapan ve endeksler üreten bir şirket olan iKL Research & Analytics tarafından hesaplanmaya başlanmıştır (Önce, Onay ve Yekilçelebi, 2015, s. 239).

Şirketlerin sosyal sorumluluk yatırımlarını, yatırım performansları üzerine etkisini ölçmek amacıyla oluşturulmuş bir endekstir. Zaman içerisinde sosyal sorumluluk yatırımlarının önem kazanmasıyla birlikte bu konuda birçok endeks hesaplanmaya başlanmıştır. Domini 400 Sosyal Endeksi, Standart & Poor's (S&P) 500 endeksinde yer alan hisse senetleri arasında belli kriterlere uygun olanlardan oluşmaktadır. Bu yüzden Domini 400 Sosyal Endeksinin sektör ağırlıkları S&P 500

endeksine yakındır. Domini 400 Sosyal Endeksi, aynı zamanda S&P 500 endeksinde yer alan 250 şirketin hisse senetlerinden oluşmaktadır. Bu şirketlerin 100 tanesi büyük ölçekli, 100 tanesi orta ölçekli ve 50 tanesi küçük ölçekli olmak üzere üstün çevresel, sosyal ve kurumsal performans gösteren şirketlerin hisse senetleri Domini 400 Sosyal Endeksini oluşturmaktadır (Swift, 2010, s. 35-36).

2.1.6.2. FTSE4GOOD Endeksi

FTSE4Good Endeksi, FTSE tarafından tasarlanarak bir sosyal yatırım endeksidir. Endeks, sosyal sorumluluk sahibi işletmelere yapacak olan yatırımları kolaylaştıracak bazı kriterler içermektedir. Bu endeksin amacı sosyal sorumluluk sahibi işletmelerin performans ölçümünü yaparak yatırımları daha kolay yapılabilir hale gelmesini sağlamaktır. Yatırımcılar, kurumsal sosyal sorumluluk yönünde olumlu adımlar atan işletmelere yatırım yapmanın faydalarını gördükleri için yatırım fırsatlarını artırma yönünde yeni araçlar talep etmektedirler. Bu araçlardan biri olan FTSE4Good endeksi; sosyal sorumluluk sahibi işletmelerin performanslarının ölçümü için net ölçütler koyarken, yatırımcılara bu politikaların sonuçlarına değerlendirmeye ve kurumsal sosyal sorumluluk konusunda işletmeleri sorgulama ortamı sağlamaktadır.⁸ Dolayısıyla sosyal konularda hassas olan yatırımcılara da önemli veriler sunan FTSE4Good endeksi, yatırımcıların verecekleri yatırım kararında önemli bir gösterge olarak değerlendirilebilir.

İşletmelerde sürdürülebilir çevresel konularda çalışmalar gerçekleştirme, paydaşlar ile olumlu ilişkiler geliştirme, evrensel insan haklarına destekleme konularına seçim kriteri olarak belirleyen bir sosyal sorumluluk yatırım endeksi olan FTSE4Good Endeksi ile yatırımcılar, yatırımlarını yönlendirmeyi düşündükleri işletmelerin faaliyetleri sonucu ortaya çıkan sosyal sorumluluk karneleri (etik) hakkında bilgi sahibi olabilmektedirler⁹ (Tokgöz ve Önce, 2009, s. 266).

⁸ <http://www.arge.com/wp-content/uploads/2013/02/kurumsalsosyalsorumluluk1.pdf> (Erişim tarihi: 10.01.2016)

⁹ http://barisbaraz.com/ISL_POL_2012_5.pdf (Erişim tarihi: 10.01.2016)

2.1.6.3. Dow Jones Sürdürülebilirlik Endeksi

1999 yēānda Dow Jones Sürdürülebilirlik Grubu tarafēndan geliřtirilen bu endeks yatēāncđara ve finansal analistlere iřletmeleri sürdürülebilirlik performanslarēna göre deēerlendirebilmeleri için bir araç sunmaktadē (Tokgöz ve Önce, 2009, s. 267). Alanēnda en iyi olma amacēyla hareket eden bu endeks, dūnyanēn sürdürülebilirlik liderlerinin performansēnē ölçmektedir. Endekse giren kirketler; genel ve sektöre özgü sürdürülebilirlik eēilimlerini yansēan uzun dönemli ekonomik, sosyal ve çevresel kriterlerin kapsamlē deēerlendirilmesi sonucunda seēilmektedir. Kapsamlē deēerlendirme sonucu sadece sektörünün önde gelen iřletmeleri bu endekse girebilmektedir.¹⁰ Bu sebeple Dow Jones Sürdürülebilirlik Endeksinde yer almak, kirketler açēēāndan sürdürülebilirlik konusunda önemli bir hedef olduēu kadar aynē zamanda, sektörde sürdürülebilirlik öncüsü kirket olma yolunda etkili bir gösterge olarak deēerlendirilebilir.

2.1.6.4. Johannesburg Stock Exchange (JSE) Sosyal Sorumluluk Yatēān Endeksi

Güney Afrika Johannesburg Borsasēnda 2004 yēānda baklatēan Sosyal Sorumluluk Yatēān (SRI) Endeksi, geliřmekte olan ūlkelerin borsalarē içinde ilk sürdürülebilirlik endeksi olmasē nedeniyle önemlidir (Önce, Onay ve Yekilēelebi, 2015, s. 240). Dūnya çapēnda sosyal sorumlu yatēāna artan ilgiye yanē olarak hazēlanan bu endeks, faaliyetlerine sürdürülebilirlik uygulamalarēnē entegre eden kirketlerden meydana gelir. Endeksin temel amaçlarēakāē ādaki gibidir (Ntoi, 2010, s. 43-44):

- Üç boyutlu raporlamada olduēu gibi faaliyetlerine iyi yönetim ilkelerini entegre eden kirketleri belirlemek,
- Küresel uyum adēna kirket politikalarēnēn bütünsel deēerlendirilmesi için bir araç ve yerel olarak kurumsal sorumluluk standartlarēsaēlamak,
- Yatēān kararlarēnda finansal olmayan risk deēikenleri arayan yatēāncđarēn sorumlu yatēānlarēnē kolaylaētıracē bir araç olarak hizmet etmek ve
- Güney Afrikaēda sorumlu işletme uygulamalarēnēn gelişimine katkısaēlamaktē.

¹⁰ <http://www.djindexes.com/sustainability/> (Erişim tarihi: 12.04.2015)

2.1.6.5. Çevresel Sürdürülebilirlik Endeksi

Çevresel sürdürülebilirlik endeksi, Dünya Ekonomik Forumu Geleceğin Küresel Liderleri Çalışma Grubu, Colombia Üniversitesi Yerbilimi Bilgi Merkezi ve Yale Üniversitesi Çevre Hukuku ve Politikası Merkezinin ikbirliğı ile hazırlanan "Çevresel Performans Ölçümü" isimli büyük bir projenin parçasıdır. Çevresel Performans Ölçümü projesinin amacı çevresel gösterge ve istatistikleri kullanarak analitik temelleri güçlendirme yoluyla çevresel karar verme sürecini değiştirmektir. Bu amaca ulaşma yolunda atılan öncü adamlardan birisi, çevresel sürdürülebilirlik endeksinin oluşturulmasıdır (Schmiedeknecht, 2013, s. 1017). Çevresel sürdürülebilir endeksi, ülkelerin çevresel açıdan kendi durumlarını görmelerine ve diğer ülkelerle karşılaştırmaya yapabilmelerine imkan sağlar.

Çevresel sürdürülebilirlik dünya çapında hassas bir konu olduğu için bir dizi kirlilik kontrolü ve doğal kaynakların yönetiminin zorluklarına ilişkin çevresel performansları yayınlamak durumunda olan hükümetlerin sayısı giderek artmaktadır. Bütçelerin azalması hükümetleri çevresel yatırımların kısıntı sonuçları sunmaya zorlamaktadır. Çevreyi korumaya yönelik veri odaklı ve deneysel yaklaşım, uygulanan politikaları bakanlıklar ve bakanlıkların vurgulama yanısıra en iyi çevresel uygulamaları belirlenmesine de yardımcı olmaktadır. Çevresel performans ölçümüne yönelik veri odaklı yaklaşıma duyulan ihtiyaç, Çevresel Sürdürülebilirlik Endeksinin ortaya çıkmasını sağlamıştır. İlk olarak 2000 yılında yayınlanan Çevresel sürdürülebilirlik endeksi, ulusların çevresel sürdürülebilirliği ve karşı genel ilerlemesini ölçer. Bu endeks, ulusal düzeyde çevresel sürdürülebilirliği etkileyen ve simgeleyen bir dizi çevresel, sosyo-ekonomik ve kurumsal göstergelerden meydana gelir (Schmiedeknecht, 2013, s. 1017).

Çevresel Sürdürülebilirlik Endeksi, dünya ülkelerinin çevresel sürdürülebilirlik alanında gösterdiği gelişmeleri izlemeyi hedeflemektedir. Bu nedenle endeksin temel unsurları arasında; çevre sistemleri, çevre sorunları insanların risklerden korunması çevresel risklere karşı toplumsal ve kurumsal olarak ortak mücadele kapasitesi, küresel ikbirliği gibi hususlar yer almaktadır (Tokgöz ve Önce, 2009, s. 267). Bu endeks, ülkelerin çevre uygulamaları sonucu ortaya çıkan çevre kalitelerini ve ilerleyen yıllarda bu alanda yapabilecekleri iyileştirmeleri göstermektedir. Türkiye 2002 yılında Çevresel Sürdürülebilirlik endeksinde 142 ülke arasında 62. sırada yer alırken 2005 yılında ise 146 ülke arasında 91. sırada yer almıştır. Türkiye 2002 yılında dünya ortalamasının

üzerindeyken, 2005 yılında ise dünya ortalamasının altında kalmıştır (Yılmaz, 2011, s. 72-79). Türkiye'nin çevresel sürdürülebilirlik endeksinde yer aldığı sıra, Türkiye'de çevre konusunda atılması gereken birçok adım olduğu gösteren önemli bir kanıttır.

Çevresel sürdürülebilirlik endeksinde yüksek skor, o ülkenin çevresel sürdürülebilirliğe yüksek düzeyde ulaştığını ve bu durumu gelecekte de sürdürebileceğini göstermekteyken düşük skor ise, o ülkenin çevresel sürdürülebilirliğe ulaşmada problemlerle karşılaştığını göstermektedir. 2005 yılında Finlandiya, Norveç, Uruguay, İsveç ve İzlanda en yüksek skora sahip ülkeler olarak dikkat çekmektedir. En düşük nota sahip ülkeler ise Kuzey Kore, Irak, Tayvan, Özbekistan ve Türkmenistan olarak görülmektedir (Schmiedeknecht, 2013, s. 1018).

2.1.6.6. BİST Sürdürülebilirlik Endeksi

İlk olarak Domini 400 Sosyal Endeksi ile hesaplanmaya başlayan sürdürülebilirlik endeksleri birçok gelişmiş ve gelişen ülke borsalarında da oluşturulmuştur. Dünyada sürdürülebilirlik endeksleri alanında yaşanan bu gelişim Türkiye'de de kendini göstermiş ve BİST'de sürdürülebilirlik endeksi oluşturulmuştur.

BİST Sürdürülebilirlik Endeksinin amacı kurumsal sürdürülebilirlik açısından yüksek performans gösteren ve BİST'de yer alan şirketlerden bir endeks oluşturulması sürdürülebilirlik konusundaki anlayış, bilgi, farkındalık ve uygulamaların hem BİST'de yer alan şirketler arasında hem de Türkiye'de artmasını sağlamaktır. Borsalar; şirketlerin çevresel, sosyal ve kurumsal yönetim konularında karşılaştıkları risklere yönelik politika oluştururken şirketlere rehberlik etme ve şirketlerin sürdürülebilirlik politikaları ve performansları hakkındaki bilgiyi yatırımcılara iletme gibi son derece önemli bir misyona sahiptir. Bu sebeple BİST'de yer alan şirketlerin çevresel, sosyal ve kurumsal yönetim konularındaki performansları hakkında bilgi sunmaya yönelik Borsa İstanbul Sürdürülebilirlik Endeksi hesaplanması için BİST ile Ethical Investment Research Services Limited (EIRIS) arasında işbirliği anlaşması imzalanmıştır. Bu anlaşmaya göre EIRIS; BİST'de yer alan bazı şirketleri, sadece halka açık bilgileri kullanmak suretiyle, uluslararası sürdürülebilirlik kriterlerine göre değerlendirmektedir. 4 Kasım 2014 tarihi itibarıyla hesaplanmaya başlanan Borsa İstanbul Sürdürülebilirlik Endeksi'nde 2014 yılında BİST 30, 2015 yılında BİST 50 ve 2016 yılında da BİST 100 endeksinde yer alan şirketlerin değerlendirilmeye tabi tutulması suretiyle sürdürülebilirlik endeksinin kapsamı genişletilmiştir. Kasım-Ekim olmak üzere yılda bir endeks dönemi

olan BİST Sürdürülebilirlik Endeksinde yer alan şirketler her yıl Aralık ayında Borsa İstanbul tarafından güncel haliyle açıklanmaktadır. Kasım 2016 ve Ekim 2017 döneminde BİST Sürdürülebilirlik Endeksinde yer alan şirketlerin listesi tablo 2.1.âde sunulmuştur¹¹:

Tablo 2.1. Kasım 2016-Ekim 2017 BİST Sürdürülebilirlik Endeksinde Yer Alan Şirketler

Sıra	Hisse Kodu	Şirket	Sıra	Hisse Kodu	Şirket
1	ADEL	ADEL KALEMÇİLİK	22	PGSUS	PEGASUS
2	AKBNK	AKBANK	23	PETKM	PETKİM
3	AKSEN	AKSA ENERJİ	24	SAHOL	SABANCI HOLDİNG
4	AEFES	ANADOLU EFES	25	SİŞE	ŞİŞE CAM
5	ARCLK	ARÇELİK	26	HALKB	T. HALK BANKASI
6	ASELS	ASELSAN	27	TSKB	T.S.K.B
7	BRİŞA	BRİŞA	28	TATGD	TAT GIDA
8	COLLA	C. COLA İÇECEK	29	TAVHL	TAV HAVAKİMANLARI
9	DOHOL	DOİ AN HOLDİNG	30	TKFEN	TEKFEN HOLDİNG
10	DOAS	DOİ UÇ OTOMOTİV	31	TOASO	TOFAK OTO FAB.
11	EREGL	EREĞ LİD. ÇELİK	32	TUPRS	TÜPRAK
12	FROTO	FORD OTOSAN	33	THYAO	TÜRK HAVAYOLLARI
13	GARAN	GARANTİBANKASI	34	TTKOM	TÜRK TELEKOM
14	GLYHO	GLOBAL YATIRIM HOLDİNG	35	TTRAK	TÜRK TRAKTÖR
15	ISBNK	İTİ BANKASI	36	TCELL	TURKCELL
16	ISGYO	İTİ GMYO	37	ULKER	ULKER BİSKÜVİ
17	KCHOL	KOÇ HOLDİNG	38	VAKBN	VAKIFLAR BANKASI
18	KORDS	KORDSA GLOBAL	39	VESTL	VESTEL
19	MGROS	MİGROS TİCARET	40	VESBE	VESTEL BEYAZ EĞYA
20	NETAS	NETAŞ TELEKOM	41	YKBNK	YAPI VE KREDİ BANKASI
21	OTKAR	OTOKAR	42	ZOREN	ZORLU ENERJİ

BİST Sürdürülebilirlik Endeksinde yer alan şirketlerle beraber 2017 yılında toplam 63 şirket değerlemeye tabi tutulacaktır.

BİST Sürdürülebilirlik Endeksi ülkemizde sürdürülebilirlik konusunda yaşanan en önemli gelişmelerden bir tanesidir. BİST Sürdürülebilirlik Endeksiyle beraber şirketler; ekonomik, çevresel, sosyal ve kurumsal yönetim alanlarındaki performansları

¹¹ <http://www.borsaistanbul.com/endeksler/bist-pay-endeksleri/surdurulebilirlik-endeksi> (Erişim tarihi: 20.02.2017)

sonuçları görmeye fırsat elde edebilecek ve bu performansları daha da iyileştirmek için gerekli politikaları belirleyebilecektir. BİST Sürdürülebilirlik Endeksi; şirketlere sürdürülebilirlik konusunda yol gösterici bir araç olmakla beraber aynı zamanda şirketlerin sürdürülebilirlik performansını değerlendirilmesine ve diğer şirketlerle kıyaslama yapılabilmesine olanak sağlamaktadır. Ayrıca yatırımcılar; BİST Sürdürülebilirlik Endeksi aracılığıyla çevre, toplum, insan hakları, etiklik, kurumsal yönetim gibi konularda üstün performans gösteren şirketleri takip edebilecek ve yatırımlarını bu tür şirketlere yönlendirebileceklerdir.

Bu endekslerin yanında da hesaplanan birçok sürdürülebilirlik endeksi mevcuttur. Gelimekte olan ülkelerde, ülkemizde olduğu gibi ülke borsaları tarafından sürdürülebilirlik endeksleri oluşturulmaktadır. Gelimekte olan ülke borsalarında yer alan sürdürülebilirlik endeks örneklerine aşağıda yer verilmiştir (Önce, Onay ve Yekilçelebi, 2015, s. 240):

- Kurumsal Sürdürülebilirlik Endeksi (Corporate Sustainability Index) - Brezilya, BM&FBOVESPA borsası(2005)
- SSE SRI Endeksi (SSE SRI Index) - Çin, Şangay borsası(2009)
- SRI KEHATI Endeksi (SRI KEHATI Index) - Endonezya, Endonezya borsası (2009)
- Kore SRI Endeksi (Korean SRI Index) - Kore, Kore borsası(2009)
- S&P EGX ESG Endeksi (S&P EGX ESG Index) - Meksika, Meksika borsası(2010)

2.2. Sürdürülebilirlik Muhasebesi ve Raporlama

2.2.1. Sürdürülebilirlik raporlaması ve raporlama çerçeveleri

Şirketler, paydaş çevreleriyle iç içe olduğu için sosyal çevrelerinden kendilerini ayırmazlar. Şirketlerin amaçları kendi amaçlarına ilişkin bilgi isteyen ve farklı ekonomik, çevresel ve sosyal bilgiyi takip eden diğer paydaşlar tarafından belirlenmektedir. Bu nedenle şirketin sürdürülebilirlik yönetimi; sadece şirket faaliyetlerinin ekonomik, çevresel ve sosyal etkilerini yönetmekle değil, ayrıca sürdürülebilirlikle ilgili konular hakkında şirketin nasıl davranış sergilediğine ilişkin bilgiyi paydaşlara sunmakla da yükümlüdür. Sürdürülebilirlik yönetimi; bu açıdan genel olarak sürdürülebilir kalkınmaya ve sürdürülebilir kurumsal şirket gelişimine katkı sağlayacak süreçleri ve yapıları geliştirirler. Bu süreç ve yapıları; önemli paydaş gruplarına iletişim ve raporlama yoluyla sunulacak bilginin oluşturulmasına ve bilgi

akānēn saġ lanmasēna imkan verecek biġimde organize edilmesi ayrē bir önem takēnaktadē (Herzig ve Schaltegger, 2006, s. 301-302). İketmeler; kurumsal sürdürülebilir bir iketme olabilmek için hem iketme içi süreçleri sürdürülebilirlik amaçlarēdoġ rultusunda iyilektirmeli hem de bu süreçleri iketmenin çevresinde yer alan paydakilara talep ettikleri bilgiyi sunacak hale getirmelidirler. Bu noktada iketmenin, paydakilareyla kuracaġ ēiletikimin önemi bir kez daha ortaya ġākmaktadē.

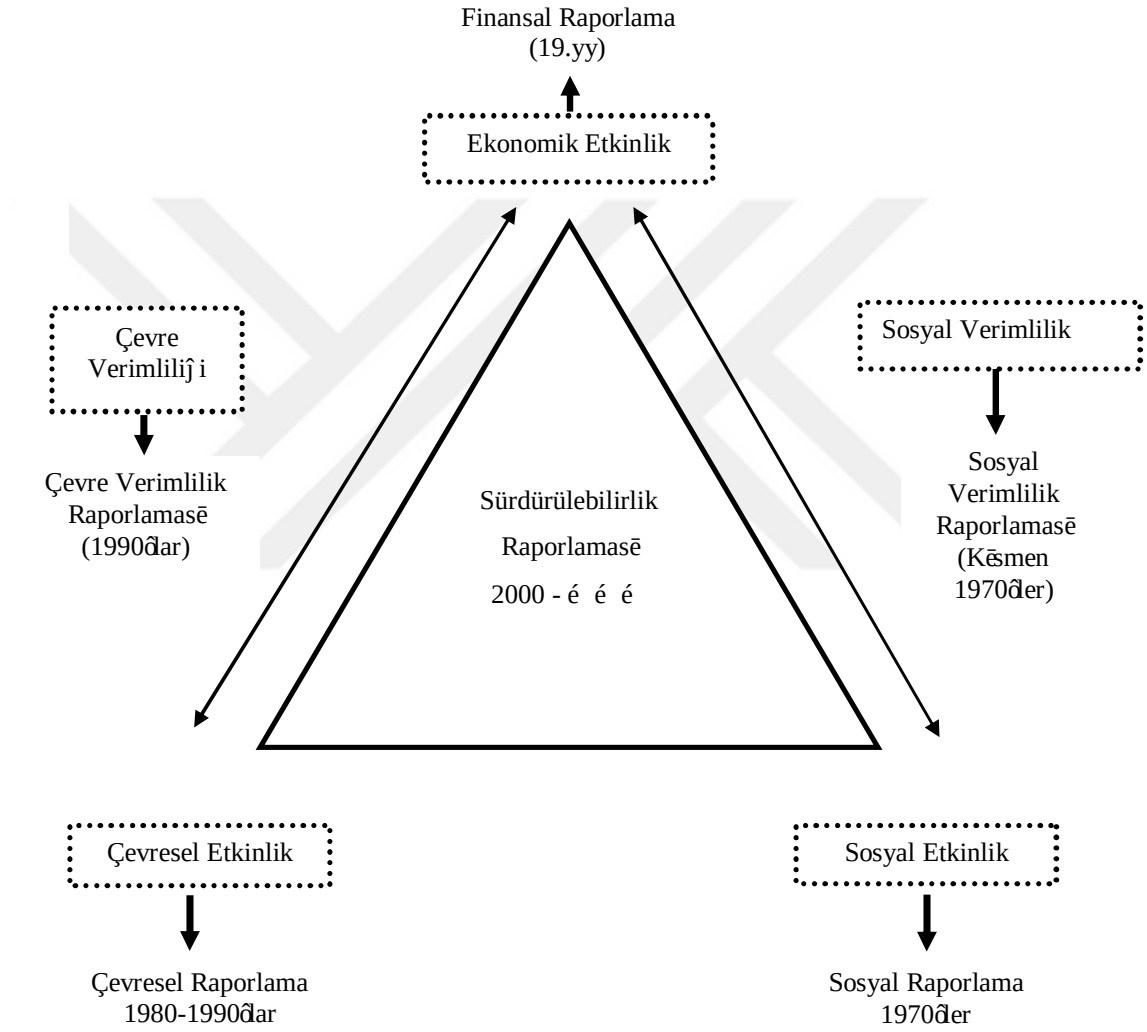
Raporlama ve dēsal kurumsal ietikim kurumsal sürdürülebilirlik açēsēndan önemli bir rol oynamaktadē. Ekonomik nedenlerle beraber sürdürülebilir kalkēnma vizyonu da sürdürülebilirlik raporlamasēnēn önemini vurgulamaktadē. İketmeler kaynaklarēnē farklı paydakilardan saġ ladēklarē için iketme yönetimleri, faaliyetlerinin sürdürülebilirlik etkilerinin ve toplum için yarattġ ē faydalarēn, ietikim yoluyla toplum tarafēndan kabul edilmesini saġ lamakla yükümlüdürler. Öte yandan, sürdürülebilir kalkēnma vizyonu bir katēn gerektirmektedir. Bu katēn da, sürdürülebilirlikle ilgili konularēn ve faaliyetlerin ietikimi ve raporlamasēnē içermektedir (Herzig ve Schaltegger, 2006, s. 301). Dġ er bir ifadeyle iketmelerin, faaliyetlerinin sürdürülebilirlik etkilerine ilikk paydakilareyla kuracaġ ē ietikim ve paydakilarena bu konudaki bilgileri sunarken yapacaġ ē raporlama; ortak bir hedef olan kalkēnmanēn sürdürülebilir hale gelmesine katkı saġ layacaktır. Sürdürülebilirlik raporlamasēnēn takēdē ēbu önem, onun hakkēnda daha fazla key bilinmesini gerekli kēdmaktadē.

Sürdürülebilirlik raporlamasēnēn hangi akamalardan geçerek günümüze ulaġtē ē hakkēnda edinilecek bilgi, sürdürülebilirlik raporlamasēnēn geçmiki kadar gelecekte de hangi noktalara ulaşabileceġ i konusunda bizlere bir fikir verecektir.

2.2.1.1. Sürdürülebilirlik raporlamasēnēn gelişimi

Kökeni 19. yüzyēda dayanan finansal raporlama, özellikle parasal ilkelere odaklanmaktadır. Finansal raporlama, ilk kez 1970ēli yēlarda kapsamēnē sosyal yönlelere doġ ru genişletmiştir. Bu hareketin altēnda yatan temel kaygē, iketmenin faaliyetleri, ürünleri, hizmetleri ve bunlara ilikk pozitif ve negatif sosyal etkiler hakkēnda iç ve dēk paydakilara bilgi vermenin gerekliliġ idir. Baklangēta bu yeni raporlama biçimi; sosyal etkilere, sosyal etkinlik ve kēşmen sosyal verimlilik üzerine odaklanmāttē. Sosyal konulara odaklanan raporlama anlayēkēndan yaklaşık 10 yē sonra ortaya ġākan çevresel raporlama, ilk sosyal raporlama faaliyetlerinin kapsamēnē da büyük ölçüde genişletmiştir. Çevresel raporlamanēn temel odak noktasē çoġ unlukla çevresel etkinlik

üzerinedir ya da diğ er bir ifade ile; atêk miktarê hava ve su emisyonlarê gibi çevresel faktörlerin mutlak seviyesidir. İlk yıllarda faaliyetler arasındaki tek boyutlu bakış açısına temel alan bu raporlama biçimi, zamanla ekonomik ve çevresel boyutlar arasında (ekonomik verimlilik) veya sosyal ve ekonomik boyutlar arasında (sosyal etkinlik) iki boyutlu bağlantı kurmaya başlamıştır. Sürdürülebilirlik raporlamasının gelişim süreci şekil 2.5.âde gösterilmiştir (Herzig ve Schaltegger, 2006, s. 305):

Şekil 2.5. Sürdürülebilirlik Raporlamasının Gelişimi

Kaynak: Herzig ve Schaltegger, 2006, s. 305.

Şekil 2.5.âde görüldüğü gibi 1970'lerde sosyal raporlama önem kazanmıştır. Sosyal raporlamanın önem kazanmasında, gelir düzeyinin artmasıyla birlikte yaşam kalitesinin sosyal ve politik konulara odaklanması etkili olmuştur. Bununla birlikte birçok şirket sosyal amaçlarına, sosyal faaliyetlerini ve bu faaliyetlerin etkilerini,

finansal raporlamadan ayrē olarak sosyal raporlarda yayēnlamaya baklamāttē. Çevresel raporlama ise 1980đlerin sonu 1990đlarēn bakānda, Çernobil gibi çevresel felaketlere ve kazalara tepki olarak ortaya çākmāttē. ĩirketlerin çevresel problemlerin ana etkeni olduđ u dūkinūldūđ ü için, ĩirketler paydađlarēna kurumsal faaliyetlerinin çevresel etki ve sonuçlarēna ilikkin bilgi vermek ve faaliyetlerinin mekruluđ unu kaybetmemek için çevresel raporlar yayēnlamaya baklamāttē. 1990đlarēn ortalarēndan itibaren ĩirketler; çevresel, finansal ve ıketme raporlarēnda ekonomik çāktē ve çevresel girdi (çevre verimliliđ i) arasēndaki karkāđklē ilikkileri açāklamaya önem vermiklerdir (Herzig ve Schaltegger, 2006, s. 306-307). ĩirketlerin raporlarēnda ekonomik ve çevresel yönler ve bu yönlerin karkāđklē ilikkilerine yer vermeye baklamasē günümüzdeki sürdürülebilirlik raporlamasēnda yer alan üç boyut arasēndaki karkāđklē etkilekimin önemli olmasēhususuna paralellik göstermektedir.

Öte yandan 1990đlarēn ortalarēndan itibaren sürdürülebilirliğ in üç boyutuna yani ekonomik, çevresel ve sosyal yönler ilikkin raporlama yapan ĩirket sayēsē önemli ölçüde artmāttē (Kolk, 2004, s. 52). Bu durum, ĩirketlerin kurumsal sürdürülebilirlik faaliyetlerinin genel resmini tasvir etme ve sürdürülebilir kalkānmaya nasē ve hangi ölçüde katkı sağ ladāklarēna ilikkin paydađlarēnē bilgilendirme hususundaki iddialarēnē yansāmaktadē. Ekonomik, çevresel ve sosyal yönlerin raporlanmasē genellikle finansal raporlardan ayrē bir ĩekilde gerçekleştirilmiktir. Shellōn 1999 yēdānda yayēnladēđ ē bu türdeki ilk raporlardan olan Üçlü rapor, üç boyutlu raporlama karakteristiğ ini göstermektedir. Bununla birlikte finansal raporlarēn içerisine çevresel ve sosyal yönlerin entegre edilmesi ĩeklindeki anlayāē benimseyen Renault gibi ĩirketler de olmuştur. Bu iki raporlama yaklakānēnēn dēkānda, kurumsal sorumluluk raporu, kurumsal vatandaşlık raporu, sosyal rapor ve çevresel rapor ĩeklinde rapor yayēnlayan ĩirketler de olmuştur. Bu rapor türlerinin her biri yine kurumsal sürdürülebilirliğ e yönelik, farklı paydaç gruplarēna bilgi verme amacētakēyan ĩirketlerin benimsediğ i bir uygulamadē (Herzig ve Schaltegger, 2006, s. 307-308).

Sonuç itibariyle 1970đlerde finansal raporlardan ayrē bir rapor olarak sosyal raporlar ĩeklinde kendini gösteren raporlama sürecindeki bu değ iğim; önce çevresel yönler eē ilmiğ, daha sonra ekonomik ve çevresel yönlerin birlikte ele alānmasēna odaklanmā ve 1990đlarēn ortalarēndan itibaren ekonomik, çevresel ve sosyal yönlerin birlikte yer aldēđ ē sürdürülebilirlik raporlarē ĩeklinde etkisini iyice hissettirmeye baklamāttē. Bunun sonucunda; çekitli kuruluklar tarafēndan belli aralāklarla yapēdan

çalāmalarda sürdürülebilirlik raporu yayınlayan kirket sayēsān her geçen yē önemli ölçüde artk kaydetti i görölmektedir.

2.2.1.2. Sürdürülebilirlik raporlamasē

Finansal raporlama sisteminde yer alan bazē eksiklikler, sürdürülebilirlik raporlamasān ortaya çkmasānda ve gelikiminde önemli bir etkiye sahiptir. Finansal raporlama sistemi genel olarak; finansal muhasebe, maliyet muhasebesi ve yönetim muhasebesi alt dallarāndan olukmaktadē ve ikletme faaliyetleri ve bu faaliyetlerin sonuçlarē ile yöneticiler ve hissedarlar temelinde ilgilenmektedir. Günümüzde ise; ikletmenin faaliyetleri ve bu faaliyetlerin sonuçlarē hakkādaki bilgiye sadece yöneticiler ve hissedarlar deē il ikletmenin diē er paydāklarēda ilgi göstermektedirler. Ayrıca bu ilgi; finansal sonuçlarla sēnēlē kalmayēp ikletme faaliyetlerinin sosyal ve çevresel etkilerini ve sonuçlarēnē da içerecek kēilde kapsamlē hale gelmiştir. Geleneksel muhasebe sisteminde ikletmenin sēnēlarēn yasal kıkılıē i ile kēālanmasē hissedarlarēn ve yöneticilerin temel paydak olarak kabul edilmesi, gelir elde etme ve kārldēk kavramlarēn temel bakarē ölçütü olarak benimsenmesi gibi hususlar; özellikle çevresel ve sosyal etki ve sonuçlar meydana getiren ikletme faaliyetlerine ilişkin bilginin ilgili bütün paydāklara raporlanmasānda ihtiyacē karkādayamaz duruma gelmiştir (Çalākan, 2012, s. 61-62). Bu ihtiyacēn karkādanmasāna yönelik 21. yüzyēn ilk yēllarēnda kurumsal sosyal sorumluluk raporlamasē ismiyle ifade edilen günümüzde ise sürdürülebilirlik raporlamasē olarak bilinen yeni bir raporlama biçimi benimsenmiştir. Sürdürülebilirlik raporlamasē ikletmelerin ekonomik, çevresel ve sosyal faaliyetleri ile bu faaliyetler arasēndaki ilişkiler hakkēnda ilgili taraflara bilgi verilmesini amaçlamaktadē (Önce, Onay ve Yekilçelebi, 2015, s. 235). Sürdürülebilirlik raporlamasān; zaman içerisinde toplumda sosyal ve çevresel açādan farkēndalēēn giderek artmasāna yanā olarak ikletmelerin faaliyetlerinin mekrulū u sürdürme amacē doē rultusunda çekitli paydak gruplarāna bilgi sunma ve bu paydak gruplarēyla iletişim kurma aracē olarak ortaya çktē ēöylenebilir.

Sürdürülebilir kalkēnma kavramān ikletme düzeyinde yansēnasē olan kurumsal sürdürülebilirlik ikletmelere önemli sorumluluklar yüklemiştir. Ikletmelerin üstlendiē i bu sorumluluklarē hangi ölçüde yerine getirdiē ine ilişkin bilgiye ilgili bütün paydāklarēn duyduē u ihtiyaç; ikletme faaliyetlerine ve bu faaliyetlerin sonuçlarēna ilişkin finansal

bilgi ile beraber sosyal ve çevresel bilgilerin de raporlanmasē gereē ini doē urmuktur (Önce, Onay ve Yekilēelebi, 2015, s. 231).

İkletmeleri sürdürülebilirlik raporlarēē hazēlamaya yönelten genel olarak iki temel neden bulunmaktadır. Birinci neden; çekitli paydaklarē ikletme faaliyetlerini tüm yönleri ile daha kapsamlēolarak deē erlendirebilmeleri için bu faaliyetlerin raporlanmasē yönünde baskē yapmalarēē. İkinci neden ise, ikletmelerin topluma olan çevresel ve sosyal katkıdarēēiçeren bu raporlarē ikletmelerin kendisine de fayda saē layabileceē i için ikletmeler tarafından fark edilmesidir (Gao, 2011, s. 265). Bu temel nedenlerle beraber; düzenleyicilerin zorunlu kēmasē ikletmelerin düşük kaliteli veya daha az açıklama yapmalarēēē ikletmenin kuantite performansē ve gelecekteki risk durumu ile ilgili olarak ekonomik veya politik istenmeyen bilgiyi saklamak olabileceē i algēēē olurturmasē ve ikletmelerin uzun dönemli yakamlarēē sürdürürebilmeleri için toplum gözünde faaliyetlerini mekurlatēmasēēē gerekmesi ikletmeyi sürdürülebilirlik raporlamasē yayēnlamaya iten nedenler arasēda sayēdabilir (Bachoo, Tan ve Wilson, 2013, s. 67). Sayēdan bu ve benzeri birçok nedenle ikletmeler; hissedarlar, çalēanlar, yatēēncēlar, tüketiciler, tedarikçiler, sendikalar, sivil toplum kuruluşlarē düzenleyici otoriteler ve hükümet gibi paydaklarēyla sürdürülebilirlik raporlarēaracēēēyla iletikim kurarlar.

Sürdürülebilirlik raporlamasē sürdürülebilir kalkēma hedefi doē rultusunda ikletmelerin ortaya koyduē u kurumsal performansa yönelik iç ve dēk paydalara hesap verebilir olma, açıklama yapma ve bu performansēölçme uygulamasēēē (GRI, 2006a, s. 3). Sürdürülebilirlik raporlamasē genel olarak ikletme dēēandaki paydaklarē bilgilendirmek için yayēnlanan dēēsal rapor kēklinde deē erlendirilmekle birlikte, kurumun sürdürülebilirlik hedeflerinin belirlenmesinde, ilgili verinin toplanmasēēda, sürdürülebilirlik bilgisinin olurturulmasēēda ve iletikiminde yönetim ve çalēanlarē katēēēēē gerektirmektedir. Sürdürülebilirlik raporlamasēēē tasarēēēēda bu yüzden ikletme içi iletikimin ve raporlama süreçlerinin etkilekimi dikkate alēmalēēē. (Schaltegger, Bennet ve Burrit, 2006, s. 4). Bu sebeple sürdürülebilirlik raporlamasē iç ve dēk tüm paydak gruplarēē önemseyen, kurumsal performansē sürekliliē ine ve ekonomik, sosyal ve çevresel açēlardan deē erlendirilmesine katkı saē layan önemli bir iletikim aracēolarak düşünülebilir.

2.2.1.3. Sürdürülebilirlik raporlamasında Triple Bottom Line (TBL)ânin önemi

İlk defa Elkington tarafından kullanılan Triple Bottom Line (TBL) terimi; üçlü performans, üçlü kâr hanesi, bütünlük sorumluluk ve bütünlük hesap verebilirlik şeklinde de ifade edilebilir (Tokgöz ve Önce, 2009, s. 264).

En basit anlamda TBL olarak kâsaltılan üçlü performans yaklaşık sadece işletmelerin katkıda bulunduğu veya tükettiği ekonomik değ er üzerine değ il, aynı zamanda sosyal ve çevresel değ er üzerine de odaklanır (Elkington, 2004, s. 3). Sadece ekonomik değ er üzerine odaklanmak kâsa vadede bakarê sağ layabilirken; uzun vadede istenen bakarêni ve sürdürülebilirliğ in sağ lanabilmesi ekonomik, sosyal ve çevresel boyutların birlikte göz önüne alınmasê gerektirir. Çünkü üçlü performans kavramêni üç boyutu sürekli olarak birbiriyle ilişki halinde ve birbirini etkilemektedir. Dolayêyla sürdürülebilir çevresel ve sosyal performans, ekonomik performansta bakarêni sağ lanmasêyla mümkün olabilirken; ekonomik performansêi bakarêya ulağ masê ise çevresel ve sosyal performanstan ayrê dükünülemez (Besler, 2009, s.3). Ekonomik, çevresel ve sosyal performans şeklinde ifade edilen üçlü performans; sürdürülebilirliğ in temel boyutlarêi ifade etmektedir. Bu ağ dan sadece ekonomik, sadece çevresel ya da sadece sosyal konulara odaklanê masê yerine ekonomik, çevresel ve sosyal boyutlar arasênda bütüncül ve etkileşimli bir yaklağ m sergilenmesi sürdürülebilirlik hedefleri için bir gerekliliktir.

Üçlü performans; bir kurumun hem kârêi ve hissedar değ erlerini hem de sosyal, insani ve çevresel sermayesini kapsayan faaliyetlerinin dünya üzerine etkisi ölçerek sürdürülebilirliğ in özünü yansıtmaktadır (Slaper ve Hall, 2011, s. 4). İşletmelerin öne çıkan bir üçlü performans elde edebilmesi için yeni ekonomik, sosyal ve çevresel birlikteliklere ihtiyaç duyulmaktadır. Bu birliktelikler; ortaklardan hiçbirinin tek başlarına gerçekleştirmeyi umut edemediğ i hedeflere ulağ mak için bir altyapê sağ layarak, her bir ortağ ın geleneksel görevlerini daha verimli şekilde yerine getirmesine yardım edecektir. Etkin ve uzun dönemli birlikteliklerin kurulmasê sürdürülebilirliğ e geçiş sürecinde çok önemli olacaktır. Bu birlikteliklerden bazêlarê kamu ve özel sektör arasênda, bazêlarê şirketler arasênda ve bazêlarê da şirketler ve üçlü performans amaçlarê doğ rultusunda mücadele veren gruplar arasênda olacaktır (Elkington, 1998, s. 38). Bu noktada toplumda yer alan çekitli gruplar arasênda kurulacak birliktelikler; sürdürülebilirlik hedeflerine ulağ mayê hêzlandêrileceđ i gibi bu

grupların birbirlerinden sürdürülebilirlik konusunda faydalanmalarına ve kendilerini geliştirmelerine olanak sağlayabilir.

Üçlü performans yaklaşımı işletmelerin başarısı için kâr önemli bir kavram olarak görmekle birlikte, kâr elde edilirken faaliyetlerin yürütüldüğü çevrenin ve o çevrede yer alan insanların da önemli bir unsur olduğunu ve onlara zarar verilmemesi gerektiğini ifade eder. Bu sebeple üçlü performans kavramına göre işletmelerin; faaliyetlerinin finansal sonuçlarıyla birlikte çevresel ve sosyal etki ve sonuçlarını da raporlamaları gerekmektedir. Bu anlayışla faaliyet gösteren işletmeler; paydaşları ile kurmaları gereken iletişimin önemini farkındadırlar. İşletmeler; paydaşlarının talep ve beklentilerine kuracakları iletişim ile cevap verecekler ve bu sayede paydaşlar da işletmenin ortaya koyduğu değerlerin farkına varacaklardır (Tokgöz ve Önce, 2009, s. 264-265).

Üçlü performans; kârlılık, yatırıma geri dönüşü ve hissedar değeri gibi geleneksel ölçülerin çevresel ve sosyal boyutları da içerecek şekilde genişlemesini sağlamıştır. Bir işletmenin üçlü performansına ilişkin yapılacak raporlama; kapsamlı yatırıma sonuçlarına odaklanarak (yani birbiriyle ilişkili olan kâr, insan ve gezegen boyutlarını da dikkate alarak) sürdürülebilirlik amaçlarına desteklemede önemli bir araç olabilir. Bununla beraber üçlü performans yaklaşımı sosyal, çevresel ve finansal boyutları birleştiren bir muhasebe çerçevesidir. Bu çerçeve sosyal ve çevresel ölçüleri de kapsadığı için geleneksel raporlama çerçevelerinden farklıdır (Slaper ve Hall, 2011, s. 4). Üçlü performans yaklaşımının getirdiği bu raporlama çerçevesi; ekonomik, çevresel ve sosyal boyutlar arasındaki ilişki sebebiyle sürdürülebilirliğe de gönderme yapmaktadır. Bu açıdan işletmeler kurumsal sürdürülebilirliği gerçekleştirebilmek amacıyla faaliyetlerine ilişkin ekonomik, sosyal ve çevresel boyutları aynı zamanda değerlerine, iş yapma süreçlerine, stratejilerine ve uygulamalarına yansıtırlar (Tuna, 2014, s. 27).

İşletmelerin ekonomik, çevresel ve sosyal performans boyutlarını birlikte düşünmelerini vurgulayan üçlü performans kavramı günümüzdeki sürdürülebilirlik raporlaması yaklaşımının benimsenmesinde etkili olmuştur. Bu açıdan ilk defa 1994 yılında Elkington tarafından kullanılan üçlü performans kavramı raporlama anlayışının değerinde, üç boyutu dikkate alan farklı bir anlam kazanmasında önemli dönüm noktalarından birisidir.

2.2.1.4. Sürdürülebilirlik raporlamasın faydaları

Giderek artan sayıda işletme çevresel rapor ve sürdürülebilirlik raporu yayınlamaktadır. İşletmeler için sürdürülebilirlik raporu yayınlamanın sağ layacağı temel faydalar şu şekilde sıralanabilir (Herzig ve Schaltegger, 2006, s. 302; Kolk, 2004, s. 54; Clikeman, 2004, s. 24):

- Çevresel ve sosyal etki meydana getiren ürün ve hizmetlerin, kurumsal faaliyetlerin açıklanması yani işletme faaliyetlerinin yürütülmesine yetki vermesi,
- Uzun dönemde kurumsal itibarın, müşteri sadakatının, marka değerinin ve pazar payının artmasına katkı sağ laması
- Rekabet avantajı sağ laması
- Rakiplere karşı rekâzlaşma ve rekâzlaştırma,
- İşletmenin; iç ve dış paydaşlarına karşı şeffaflığın ve hesap verebilirliğin artması sonucu kredi değ erliliğ inin artması ve daha düşük risk primiyle değ erlenmesi,
- Sürdürülebilir kurumsal gelişmenin gerçekleşmesi için çalışan motivasyonunun desteklenmesi,
- Belirli hedeflere doğru ilerlemeyi izleme olanağ ının artması
- Çevresel ve sosyal risklerin daha iyi izlenmesi için yönetim sistemlerinin uygulanmasını teşvik etmesi ve kolaylaştırması
- İşletme içinde çevresel konularda daha fazla bilinçlenmenin sağ lanması
- Çevresel ve sosyal konular hakkındaki işletmenin değer ve ilkelerini göstermede yardımcı olması
- Maliyet tasarruflarının ve verimlilik artışının sağ lanması
- İşletmeye uzun vadeli yatırım düşüncesine sahip hissedar çekmesi.

Bununla birlikte sürdürülebilirlik raporu; işletme risklerinin azalması daha iyi karar vermeye yardımcı olan ve maliyet tasarrufuna olanak sağ layan daha iyi iç kontrol sistemi hedeflemesi, kurumsal değerler ve hedefler için daha iyi işletme içi iletişim kurulması gibi faydalar da sağ lamaktadır (Lynch, 2011, s. 35-36). Ayrıca işletmeler, hazırladıkları sürdürülebilirlik raporları aracılığıyla paydaşlarla olan ilişkilerini karşılıklı güven ve işbirliğini temelinde oluşturmaktadırlar (Yangil, 2015, s. 363). Bu amaçla önemli bir iletişim aracı olan sürdürülebilirlik raporlaması işletme içinde sürdürülebilirlik düşüncesi temelinde gerçekleştirilecek değerliklerin etkilerinin nasıl olduğu konusunda iç ve dış paydaşları bilgilendirici bir rol üstlenmektedir.

Öte yandan yatāēm çevrelerinin de sürdürülebilirlik raporlarına ilgisi üst düzeydedir. Bazē yatāēncđar, sadece sosyal ve çevresel kriterleri uygun iktmelere yatāēm yapmayē seçerken; bazē yatāēncđar da sürdürülebilirlik raporlarına sürdürülebilir kalkānmanān uzun vadeli finansal performans üzerindeki etkisini belirleyebilmek amacē ile kullanmakta ve raporlar bu sebeple cazip hale gelmektedir (Clikeman, 2004, s. 24). Bu durum iktmelerin sürdürülebilirlik raporlamasına verdđ i önemin her geçen gün artmasēnē sağ lamaktadır. Ayrēca iktmelerin sürdürülebilirlik dđkñncesini benimsemesi ve yatāēncđarān bu raporlara verdđ i önem, sürdürülebilirlik raporlarında açđlanan bilgi düzeyini ve kalitesini yükseltmektedir.

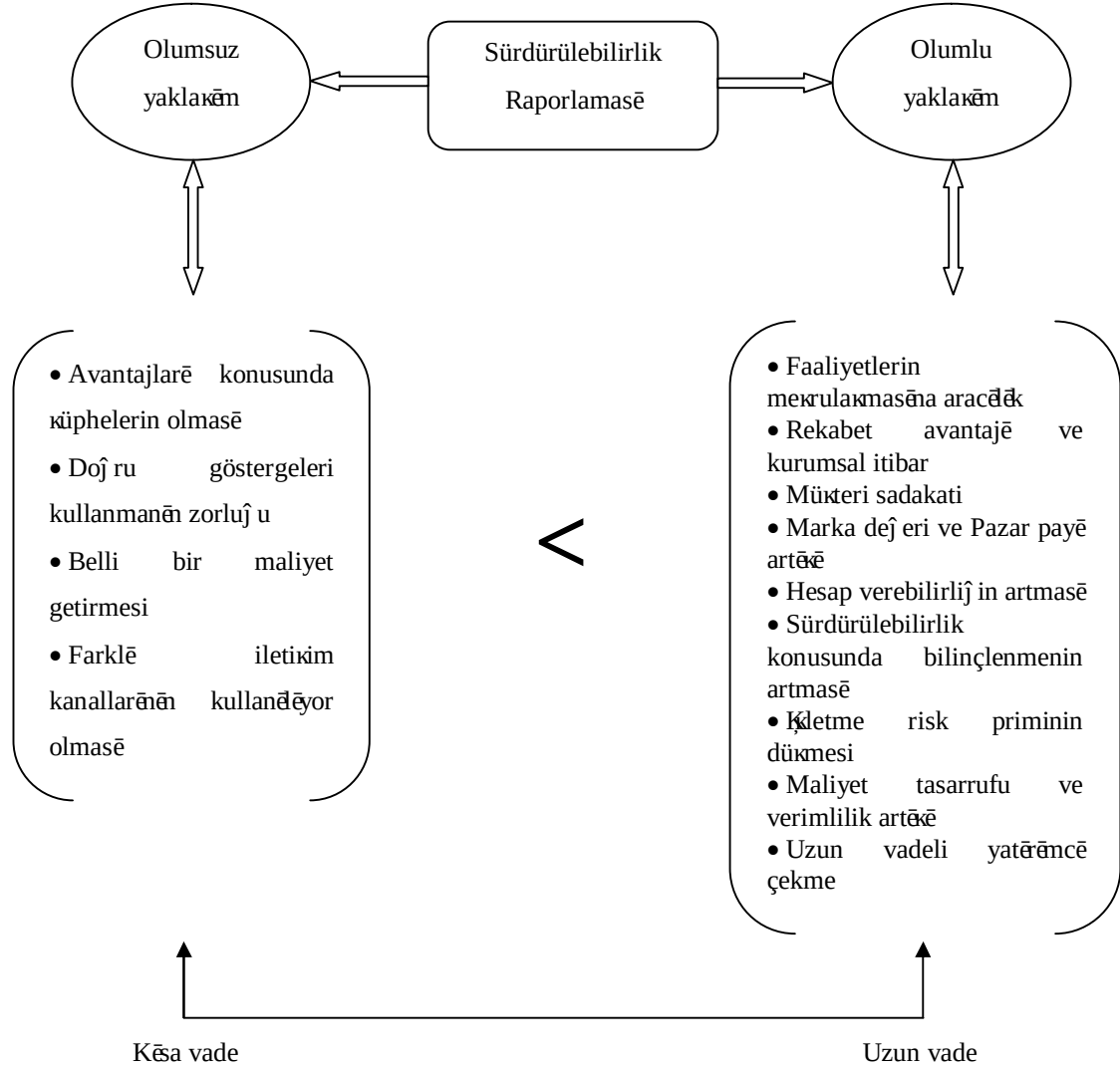
Sürdürülebilirlik raporlamasē paydaqlara iktmelerin performanslarına ilikk bir ikaret verebilir. Dđ er bir ifadeyle iktmeler arasānda sürdürülebilirlik performansē karkāktāmasēnē yapđmasē zor olmakla beraber, iktmelerin raporlama faaliyetleri sürdürülebilirlik performansē açēāndan öncü bir gösterge olarak algđanabilir. Sürdürülebilirlik raporlamasē ayrēca, kurumsal sürdürülebilirliēe ulakđabilmesi için iktme içi geçerli nedenler sunar. Yani sürdürülebilirlik raporlamasē sürdürülebilirlikle ilgili bilgilerin iktme bilgilerinin bir parçasē olarak dđkñnölmesinin alākanlā haline gelmesine ve sürdürülebilirlik konusunda iktme içinde bilinçlenmenin baklamasına katkı sağ lar (Herzig ve Schaltegger, 2006, s. 304). Aynē zamanda iktme içi sürdürülebilirlik konusundaki bilinçlenmenin artmasē ve iktme faaliyetleri yürütölürken sürdürülebilirlik dđkñncesinin çalānlar tarafından benimsenmesi; daha iyi bir sürdürülebilirlik performansēgösterilmesini sağ layabileceē i gibi, sürdürülebilirlik raporunun kalitesine de önemli katkıda bulunabilir.

Sürdürülebilirlik raporlamasē iktmelere özellikle uzun dönemde faydalar sağ lamakla beraber, bazē iktmeler ise sürdürülebilirlik raporu hazēlamamanān kendileri için doğ ru bir karar olduē u dđkñncesinde olabilirler. İktmeleri sürdürülebilirlik raporu hazēlamamaya iten nedenler ise köyle sēalanabilir (Kolk, 2004, s. 54):

- İktmelere sağ layacaē ēavantajlar konusunda küphelerin olmasē
- Rakiplerin rapor yayēnlamamasē
- Mükterilerin bu raporlarla ilgilenmemesi sonucu satāklarān artmayacak olmasē
- İktmenin zaten iyi bir çevresel performans itibarēna sahip olmasē
- Çevresel meseleler ile ilgili birçok farklı iletişim kanallarānān olmasē
- Pahalē olmasē

•Doğ ru göstergeleri seçmenin ve bütün faaliyetlerle ilgili tutarlē bilgileri bir araya getirmenin zorluğ u.

Görüleceğ i üzere sürdürülebilirlik raporunun yayēlanmasēna yönelik olumlu yaklakēmlar olduğ u gibi olumsuz yaklakēmlar da söz konusudur. Buna bağ lē olarak şekil 2.6.âda sürdürülebilirlik raporlamasēna yönelik bu yaklakēmlar özetlenmektedir.

şekil 2.6. Sürdürülebilirlik Raporlamasēna Yönelik Yaklakēmlar

şekil 2.6.âda görüldüğ ü gibi sürdürülebilirlik raporlamasēna yönelik olumsuz yaklakēmlar özellikle kēsa vadede söz konusu olmaktadır. Buna karkēlēk uzun vadede sürdürülebilirlik raporlamasēnēn ikletmelere birçok fayda sağ ladığ ē görülmektedir. Sürdürülebilirlik raporlamasēnēn uzun vadede sağ layacağ ē bu faydalar; kēsa vadede görülebilecek olumsuz etkileri katlandēr kēlmaktadır. Bu sebeple özellikle büyük

ikletmeler; ilgili döneme ait faaliyetlerinin ekonomik, çevresel ve sosyal boyutlarē hakkēnda paydaqlarēnē bilgilendirmede sürdürülebilirlik raporundan faydalanmaktadır. Dünyada sürdürülebilirlik raporu yayēnlayan kırket sayēsēnda her geçen yē meydana gelen artēk bunun en açēk kanēē olarak gösterilebilir. Ayrēca dünyada sürdürülebilirlik raporunun hazēlanması konusunda standartlar, ilkeler ve kurallar ortaya koyan raporlama çerçevelerini yayēnlayan kuruluşlarēn olmasē sürdürülebilirlik raporlamasēna verilen önemi gösteren en önemli hususlardan bir tanesidir.

2.2.1.5. Sürdürülebilirlik raporlama çerçeveleri

İkletmelerin önemli paydak gruplarēnē finansal olmayan konularda sürdürülebilirlik raporlarē aracēēyla bilgilendirmek istemesinin temel amacē kurumsal faaliyetlerin mekūrlakēēmasē ve önemli tedarik kaynaklarēnēn güvence altēna alēnmasē dükūncesidir. İkletmenin ve ikletme faaliyetlerinin inanēēr olmasē için raporlamanēn güvenilir olmasē gerekmektedir. Bunu saē lamanēn bir yolu da sürdürülebilirlik raporlamasēnē; kurallara, standartlara ve ilkelere dayalē olarak hazēlanmasıēdē (Herzig ve Schaltegger, 2006, s. 302).

Sürdürülebilirlik raporlarē paydaqlara; ikletme faaliyetlerini ve performansēnē ekonomik, sosyal ve çevresel açēdan deē erlendirme imkanē vererek, paydaqlarēn aynē sektörde faaliyet gösteren diē er ikletmelerle kēyaslama yapabilmesini saē layacaktır. (BİST, 2014, s. 6). Bu kēyaslamanēn daha anlamlē hale gelmesi açēsēndan ikletmelere, sürdürülebilirlik raporu düzenleyebilmede rehber olan dünya genelinde kabul edilen sürdürülebilirlik raporlama çerçeveleri bulunmaktadır. Bu raporlama çerçeveleri; sürdürülebilirlik raporlarēnēn açēk, anlaēdē ve kēffaf olmasēnē saē lamanēn yanēnda paydaqlarēn deē iken ve geliken taleplerine uyum saē layacak kēkilde deē erlendirilmekte ve yenilenmektedir. Yenilenen bu raporlama çerçevelerine ikletmelerin ayak uydurabilmesi ve daha kaliteli raporlarēn hazēlanabilmesi amacēyla bu konularda danāmanlık hizmeti veren firmalar ikletmelere destek saē lamaktadır (Onay, 2015, s. 111). Raporlama çerçeveleri bir yandan ikletmelere sürdürülebilirlik raporu hazēlamada rehber olurken diē er yandan sürdürülebilirlik raporlarēnēn standartlakmasēna da hizmet etmektedir.

Dünyada genel kabul gören raporlama çerçeveleri tablo 2.2.ēde gösterilmektedir (Önce, Onay ve Yekilēelebi, 2015, s. 237):

Tablo 2.2. Raporlama Çerçevesi

Raporlama Çerçevesi	Açıklama
1997- Küresel Raporlama Girişimi (Global Reporting Initiative-GRI)	Sürdürülebilirlik raporlaması konusunda dünya genelinde kabul gören raporlama çerçevelerinden birisidir. Sürdürülebilirliğin ekonomik, çevresel ve sosyal yönlerine ilişkin performans göstergelerini içeren bir raporlama çerçevesi sunar. Sürdürülebilirlik raporlamasının standartlaşması misyon edinmiştir. Çoklu paydak katılmaları esas alır.
1999-AA1000 (AccountAbility 1000)	Paydaşlarla olan iletişimin önemine dikkat çeken bu standart, çok geniş yelpazedeki kuruluşlara hesap verebilirlik, sorumluluk ve sürdürülebilirlik konularında ilkeler sunar. Özellikle sosyal ve ahlaki açıdan hesap verebilirliğe önem veren standart, işletme faaliyetlerine bütün paydak grupları dahil edilmesi gerektiğini vurgulamaktadır.
2000-Birleşik Milletler Küresel İlkeler Sözleşmesi (United Nations Global Compact-UNGC)	Şirketleri; topluma karşı sorumlu olma bilinciyle hareket etmeye yönelten, çevre, insan hakları, yolsuzlukla mücadele ve çalışma standartları konularında evrensel ilkeler ortaya koyan bir sözleşmedir.
2000-OECD Çok Uluslu Şirketler Genel İlkeleri (The OECD Guidelines for Multinational Enterprises)	Devletler tarafından çok uluslu şirketlere yapılan tavsiyeleri içermektedir. Gönüllülük esasına dayalı bu ilkeler; çok uluslu şirketlerin faaliyetlerinin devlet politikalarıyla uyumunun sağlanmasını, faaliyette bulunulan toplum ile karşılıklı işbirliği ve güveni güçlendirmeyi, yabancı yatırımlar için daha uygun şartların sağlanmasına yardımcı olmayı ve çok uluslu şirketlerin sürdürülebilir kalkınmaya katkılarının artırılmasını amaçlamaktadır.
2006-IFC Performans Standartları	Temel olarak çevresel ve sosyal risklerin belirlenmesi, değerlendirilmesi ve yönetilmesine ilişkin standartlardır. İş ve çalışma koşulları, kaynak verimliliği, toplum sağlığı ve biyoçeşitlilik gibi konularda standartlar ortaya koyar.
2008-Karbon Saydamlık Projesi (Carbon Disclosure Project - CDP)	İklim değişikliği baskın olmak üzere çevresel konularda dünyadaki anlayışın sürdürülebilir kalkınmaya katkı verecek ölçüde değişim olmayı amaçlamaktadır. Sera gazı salınımı, suya duyulan ihtiyaç, ormanlara verilen zarar, tedarik zincirinin çevresel riskleri konularında bilinçlenmeye katkı sağlamaktadır.

[Tablo 2.2. (devam) Raporlama Çerçevesi]

2010-Entegre Raporlama (Integrated Reporting - IR)	İşletme faaliyetlerinin finansal boyutuyla birlikte ekonomik, çevresel ve sosyal yönleri arasındaki bağları tanımlayarak raporlamaya daha geniş bir bakış açısı kazandırır.
2010-ISO 26000 Sosyal Sorumluluk Kılavuzu	Sürdürülebilir kalkınma hedefine ulaşması için sosyal sorumluluğun önemine vurgu yapan bu standart, özel sektörün yanında kamu kurumları ve sivil toplum kuruluşlarının sosyal sorumluluk bilinciyle nasıl hareket etmeleri gerektiğine rehberlik eder.

Kaynak: Önce, Onay ve Yemilçelebi, 2015, s. 237'den uyarlanmıştır.

Bu çalışmada GRI raporlama çerçevesini esas alarak rapor hazırlayan şirketler inceleneceği için bu raporlama çerçevelerinden GRI raporlama çerçevesi üzerinde ayrıntı olarak durulacaktır. GRI raporlama çerçevesinin daha iyi anlaşılabilmesi için öncelikle raporlama çerçevesini yayınlayan GRI hakkında bilgi verilecektir.

2.2.2. GRI ve GRI raporlama çerçeveleri

Sürdürülebilirlik raporu hazırlamak gönüllülük esasına dayandığı için kurumların ekonomik, çevresel ve sosyal performanslarının raporlanması için ortak bir kılavuz yoktur. Schaltegger & Burritt (2000); sürdürülebilirlik raporlamasına güvenilir yapacak metodlardan birinin ilkeler, kurallar ve standartlar oluşturmak olduğunu ve bunlardan bazılarının finansal raporlama ilkeleriyle benzer nitelik özelliklerine (kapsamlılık, kapsayıcılık, denetlenebilirlik, tamlık, ilgililik, doğruluk, tarafsızlık, karşılaştırmabilirlik, açıklık ve zamanlılık gibi) sahip olması gerektiğini belirtmişlerdir. Sürdürülebilirlik raporlamasında standartlaşmanın artması işletmelerin sürdürülebilirlik performanslarını aynı sektörde ve yıllara göre karşılaştırması konusunda işletmelere yardımcı olmakta ve işletmeleri daha fazla kurumsal olarak hesap verebilir hale getirmektedir (Schaltegger ve Burritt 2000'den aktaran Lin, 2010, s. 36). Sürdürülebilirlik raporlamasında standartlaşmanın sağlanması konusunda GRI en fazla çaba gösteren kurumların başında gelmektedir.

GRI; işletmelerin, hükümetlerin ve diğer kurumların iklim değişikliği, insan hakları ve yolsuzluk gibi kritik sürdürülebilirlik konuları üzerine işletmenin etkisini

anlamasē ve anlatmasēna yardēmcē olan uluslararası baē āmsēz bir kuruluştur. GRI, sürdürülebilirlik raporlamasēna 1990’de yēlarēn sonundan itibaren öncülük etmiştir. Bunun temelini GRI sürdürülebilirlik raporlamasē standartlarē oluşturmaktadır. GRI, sürdürülebilirlik raporlamasē ve açıklamasē konusunda dūnyanēn en yaygān kullanēdan standartlarēnē 90’dan fazla ūlkede binlerce raporlayēcēsēna sunmaktadır. GRI’nēn vizyonu; sürdürülebilirliē in her kurumun karar verme sürecinin ayrılmaz bir parçasē olduē u bir gelecek yaratmaktē. Misyonu ise; sürdürülebilirlik standartlarē ve çok paydaklē yapēsē aracēē ēyla, daha sürdürülebilir bir dūnyaya ve ekonomiye ulaşabilmek için her karar vericinin harekete geçebilmesine destek saē lamaktē¹².

GRI yayēnladē ē raporlama kēavuzlarēyla, sürdürülebilirlik raporu hazēlamak isteyen paydaēlarēna katkı saē lamaktadır. Aynē zamanda GRI, deē iken istek ve beklentilere göre bu raporlama kēavuzlarēnē belli periyotlarda güncelleyerek yeni versiyonlarēnē yayēnlamaktadır.

2.2.2.1. GRI’nēn gelişim süreci

GRI, 1997 yēdēnda Amerika Birleik Devletleri’nde kurulmuştur. Kurulunun kökleri; kâr amacē gütmeyen Çevreye Duyarlē Ekonomiler Koalisyonu (CERES)¹³ ve Tellus Enstitüsüne¹⁴ kadar uzanē. Ayrēca Birleik Milletler Çevre Programē (UNEP) da GRI’nēn kuruluşunda yer almēktē. Eski CERES Kıra Direktörü ve Kıra şef Vekili 1990’larēn baklarēnda çevresel raporlama çerçevesi olukmasēna öncülük etmişler ve 1997’de GRI proje departmanē bu raporlama çerçevesini geliştirmek için kurulmuştur. Bu departmanēn amacē sorumlu çevresel davranē için CERES ilkelerini takip eden işletmeleri güvence altēna almaya yönelik bir hesap verebilirlik mekanizmasē

¹² <https://www.globalreporting.org/information/about-gri/Pages/default.aspx> (Erişim tarihi: 20.01.2016).

¹³ **Ceres:** Sürdürülebilirlik liderliēinin bir savunucusudur. Saē lēklē küresel bir ekonomi inka etmek için sürdürülebilir iik uygulamalarēnē ve çözümlerinin benimsenmesini hēzlandēmak ve genişletmek için yatērēmcēlar, şirketler ve kamu çēkar gruplarē arasında güçlü bir baē lantē oluşturmayē hedefler. Exxon Valdez petrol sēzēntēsēna tepki olarak 1989 yēdēnda bir grup küçük yatērēmcē tarafından kurulan CERES 20 yēdan fazla süredir sürdürülebilirlik strateji ve uygulamalarēnē şirketler, yatērēmcēlar ve diē er anahtar ekonomi oyuncularēnē bünyesine katmak için çalēmaktadır. (<http://www.ceres.org/about-us/who-we-are>, (Erişim tarihi: 24.02.2016).

¹⁴ **Tellus Enstitüsü:** 1976 yēdēnda kurulan kar amacē gütmeyen, disiplinler arasē bir araētırma ve politika kuruluşudur. Kurulunun amacē kritik çevresel ve sosyal meselelere bilimsel titizlik ve sistemik bir vizyon getirmektir. Kuruluş, 1976’dan bu yana sürdürülebilir gelişme alanēnda uluslararası kabul görmük bir lider olarak dūnya çapēnda 3500’den fazla proje yürütmüştür. (<http://www.tellus.org/about/the-institute>, (Erişim tarihi: 24.02.2016).

olukturnmaktır. Asıl hedef kitlesi yatırımcılar olan bu çerçevenin temeli çevresel bir raporlama rehberi hazırlama düşüncesine dayanmaktaydı GRI kurulduktan sonra oluşturulan yönetim komitesi, çevreden daha fazlasını yapmak prensibini benimsemiş ve bunun üzerine raporlama çerçevesinin kapsamı ekonomik, sosyal ve yönetim konularını kapsayacak şekilde genişlemiştir. Bu gelişmeyle birlikte GRI kılavuzu; raporlama ilkelerini de kapsayan sürdürülebilirlik raporlama çerçevesi haline gelmiştir. GRI, 2000 yılında kapsamlı sürdürülebilirlik raporlaması için ilk küresel çerçeve olan G1 raporlama ilkelerini yayınlamıştır. 2002'de Hollanda'ya takılan GRI, UNEP ile işbirliği yapan bir kuruluş olarak faaliyetlerine devam etmiştir. Aynı yıl Johannesburg'da Dünya Sürdürülebilir Kalkınma Zirvesinde Raporlama İlkelerinin ikinci versiyonu olan G2 raporlama ilkeleri ortaya çıkmak ve zirvenin uygulama planında GRI referans olarak kabul edilmiştir. GRI sürdürülebilirlik raporlama rehberine yönelik talep 2006 yılında G3 raporlama ilkelerinin yayınlanmasıyla daha da fazla artmıştır. G3 raporlama ilkelerinin gelişimine iki dünyasından, sivil toplumdan ve çalışan kesiminden birçok uzman katkıda bulunmuştur. GRI'nin ilerlemesi Raporlama: Sürdürülebilirliğin Bir Ölçüsü isimli 65 ülkeden 1150 katılımcının yer aldığı bir konferansla iyice güçlenmiştir. Konferansa iki dünyası sivil toplum, hükümet, işçi, sigorta hizmetleri ve belediye gibi kesimlerden çok sayıda katılan olmuştur. Konferansın ardından GRI stratejisi ve raporlama çerçevesi yayımlanmaya başlamak ve GRI'nin resmi ortakları arasında Birleşik Milletler Küresel İlkeler Sözleşmesi (UNGC) ve Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü (OECD) de girmiştir. Ayrıca gerçekleştirilecek yayınlar GRI'nin stratejisinin benimsenmesinde temel noktalardan biri olmuştur. Bu amaçla rapor hazırlayanlara ve kullananlara tüm seviye ve türlerde adım adım rapor hazırlama rehberi sunan bir yayın ortaya koyulmuştur. GRI, UNGC ile başlangıç dokümanı bağlatarak gelişimine devam etmiştir. Bununla birlikte sırasıyla Brezilya, Avustralya, Çin, Hindistan, Amerika, Güney Afrika ve Kolombiya'da bölge ofislerinin açılması GRI'nin dünyanın kritik öneme sahip bölgelerinde örgütlenmesine yönelik önemli gelişmeler arasındadır. 2008 yılında ilk olarak Finansal hizmetler sektörü için sektör ilkelerinin yayınlanması GRI'nin sektörel olarak da kabul gören bir raporlama çerçevesi olma isteğini göstermiştir. Diğer yandan Earth Carter (adil, sürdürülebilir ve barışçıl bir küresel toplum inşa etmek için temel etik ilkelerin deklarasyonu ile yapılan anlaşma GRI'nin işbirliği içerisinde olduğu kanalları güçlendirmiştir. Sürdürülebilirlik ve şeffaflık üzerine yapılan 58

ülkeden 1000'den fazla katılımcının yer aldığı konferans da 2008 yılında önemli gelişmeleri arasında yer almıştır. GRI, ikinci olarak elektrik sektörü için sektör rehberini yayınlamıştır. 2010 yılında gelindiğinde ise gıda ikleme ve sivil toplum kuruluşları olmak üzere 2 yeni sektör rehberi ortaya çıkmıştır. Bu yıl önemli gelişmeleri arasında düzenlenen 3. Konferans yer almaktadır. Konferansın önemli gelişmelerinden bir tanesi, GRI ile UNGC arasında imzalanan mutabakat olmuştur. Bu anlamaya göre, GRI bir sonraki raporlama ilkelerine Birleşik Milletler Küresel İlkeler Sözleşmesinde yer alan 10 ilkeyi entegre edecektir. UNGC de, şirketlere raporlama çerçevesi olarak GRI raporlama ilkelerini kullanmalarını tavsiye etmektedir. 2011 yılında G3 raporlama ilkelerinin tamamlayıcı ve güncel hali olan G3.1 yayınlanmıştır. Sürdürülebilirlik Bilgilendirme Veritabanı hizmete sunulması da bu yıl önemli gelişmeleri arasındadır. 2012 yılında GRI dünyanın birçok yerinde konferanslar düzenlerken, bu yılda damga vuran konferans, Sürdürülebilir Kalkınma üzerine Birleşik Milletlerin Rio+20 konferansı olmuştur. Bu konferans esnasında Fransa, Danimarka, Brezilya ve Güney Afrika kurumsal sürdürülebilirlik raporlamasında ilerlemek için Paragraf 47 Dostları Grubunu kurmak ve sekreteryası olarak grubu desteklemesi için GRI ve UNEP'i davet etmiştir. 2013 yılında gelindiğinde 4. GRI Küresel Konferansı düzenlenmiş ve aynı zamanda bu yıl raporlama ilkelerinin son versiyonu olan G4 raporlama ilkeleri yayınlanmıştır. 2014'te bazı büyük işletmelerin çekitli ve finansal olmayan bilgiyi açıklamasına dayalı Avrupa Birliği Direktifi yürürlüğe girmiştir. Bu durum GRI'ya olan talebi destekleyici bir unsur olmuştur¹⁵.

Yıllar itibarıyla dünyanın farklı bölgelerinde meydana gelen örgütlenme, sürdürülebilirlik raporlaması kavrazunun güncellenmesi, sürdürülebilirlik konusunda konferans düzenlenmesi ve düzenlenen konferanslarda önemli bir yer edinilmesi, çekitli kuruluşlarla yapılan işbirliği gibi gelişmeler GRI'nın dünya çapında kabul gören bir kurum haline gelmesinde önemli unsurlar olmuştur.

2.2.2.2. GRI raporlama çerçevesi

GRI raporlama çerçevesi; işletmelerin ekonomik, çevresel ve sosyal performanslarını ölçmelerinde ve raporlamalarında yararlanabilecekleri ilke ve

¹⁵ <https://www.globalreporting.org/information/about-gri/gri-history/Pages/GRI's%20history.aspx> (Erişim tarihi: 20.01.2016).

göstergeleri ortaya koymaktadır (Akarçay, 2014, s. 7). Ayrıca GRI raporlama çerçevesi; ekonomik, çevresel ve sosyal performansları raporlamak isteyen işletmelere açıklama yapma ve performans göstergeleri konusunda standartlaşma imkânı sağlar. Kâr amacı güden veya gütmeyen, büyük veya küçük, kamu ya da özel bütün işletmeler tarafından kullanılabilen bu raporlama çerçevesi; raporlamaya ilişkin teknik konulardaki rehberliğin yanında ekonomik, çevresel ve sosyal performans göstergeleri ile beraber standart açıklamaları da içermektedir (Ulus, 2009, s. 187). GRI raporlama çerçevesinin sağ layacağı standartlaşma; mevcut raporlama ve açıklama gerekliliklerini de karşıtma niyetinde olmayıp, finansal olmayan raporlamada geçerlilik ve güvenilirlik için temel oluşturmaktadır. Ayrıca bu raporlama çerçevesi; ekonomik, çevresel ve sosyal performansa ilişkin önerilen diğer rehberleri tamamlamayı amaçlamaktadır (Lin, 2010, s. 35). GRI raporlama çerçevesi; bu tamamlayıcı rolüyle birlikte üçlü performansa yönelik raporlama yapmaya imkan vermesi sebebiyle de dünya genelinde kabul görmektedir. Dünya genelinde kabul gören bir raporlama çerçevesi olması ise GRI raporlama çerçevelerinin sürekli olarak geliştirilmesini gerekli kılmaktadır.

Sürdürülebilirlik raporlarının okuyucuları işletmelerin sürdürülebilir kalkınmaya nasıl katkıda bulunduğuna ilişkin güvenilir bilgi isterler. Sürdürülebilirlik raporu hazırlayıcılar ise, rapor okuyucularını açık ve güçlü bir şekilde bilgilendirmek isterler. GRI raporlama çerçevesi, bu iki taraf arasında ortak bir anlayışın gelişimine yardımcı olmaktadır (Henderson, Smith ve Gordon, 2006, s. 69).

Mevcut en eksiksiz kılavuzlardan biri olması çoklu paydaş katılmasını içermesi ve dünya çapında tanınması GRI raporlama çerçevesinin önemli avantajları arasında yer almaktadır (Lozano ve Huisin, 2011, s. 101). GRI; yaygınlaşması ve deiken talepler neticesinde sürekli olarak geliştirilmesine büyük önem verdiği GRI raporlama çerçevesini, her kesimin yararlanabilmesi amacıyla erişime açık tutmaktadır (Bakar, 2014, s.66). Bu amaçla GRI, zaman içerisinde raporlama çerçevelerinin yeni versiyonlarını yayınlarak kullanıcılara hizmetine sunmuştur. GRI'nin günümüze kadar yayınladığı raporlama çerçeveleri ve bu raporlama çerçevelerinin yayınlanma yılları tablo 2.3'te gösterilmektedir:

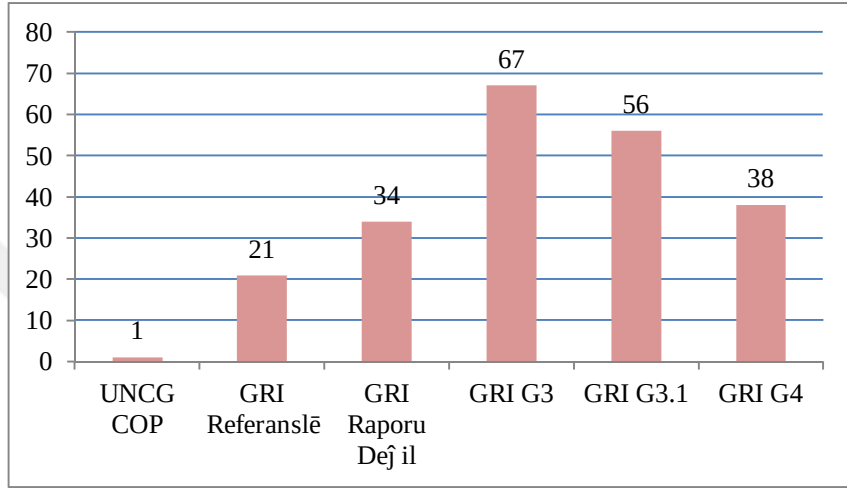
Tablo 2.3. GRI Raporlama Çerçeveleri

Raporlama Çerçevesi	Yayınlanma Yılı
GRI G1	2000
GRI G2	2002

[Tablo 2.3. (devam) GRI Raporlama Çerçevesi]

GRI G3	2006
GRI G3.1	2011
GRI G4	2013

Türkiye’de sürdürülebilirlik raporu yayımlayan şirketler incelendiğinde bu şirketlerin esas aldıkları raporlama çerçevelerine göre sürdürülebilirlik raporlarının dağılımı şekil 2.7’deki gibidir:

Şekil 2.7. Raporlama Çerçevesine Göre Rapor Türleri
Kaynak: Önce, Onay ve Yenilenebilirlik, 2015 s. 245’den uyarlanmıştır.

Şekil 2.7’de görüldüğü gibi yayımlanan sürdürülebilirlik raporlarının 67’si GRI G3, 56’sı GRI G3.1 ve 38’i GRI G4 raporlama çerçevesine göre hazırlanmıştır.

Türkiye’de şirketlerin yayınladığı sürdürülebilirlik raporlarının büyük çoğunluğu GRI G3 ve GRI G3.1 raporlama çerçevesi esas alarak hazırlanmıştır. Bu çalışmada GRI G3 ve GRI G3.1 raporlama çerçeveleri hakkında bilgi verilecektir.

2.2.2.2.1. GRI G3 ve GRI G3.1 raporlama çerçevesi

GRI G3 raporlama çerçevesi GRI’nin yayınlamak olduğu üçüncü kılavuzdur. GRI G3 ilkelerinin olukumunda çoklu paydaş katılma esas alınmıştır. Çoklu paydaş katılma raporlama standartlarının evrensel olmasına sağ layacağı için G3 raporlama çerçevesi, çevresel ve sosyal bilginin açıklanmasında daha önemli ve daha uygun gerekliliklere sahiptir (Lin, 2010, s. 37). G3 raporlama çerçevesinin ilk kısmında nasıl raporlanmalı sorusuna ilişkin prensipler ve rehberler ile protokoller; ikinci kısmında ise ne raporlanmalı sorusuna ilişkin standart açıklamalar ve sektör ekleri yer almaktadır (GRI, 2006, s. 3).

Raporlama çerçevesinin birinci kısmında yer alan prensipler ve rehberler;

- Raporun içeriğini belirlemeye yönelik rehber,
- Raporun içeriğini belirlemeye yönelik prensipler ( nceliklendirme, paydak kat  n  sürdürülebilirlik  er evesi ve bütünlük),
- Raporun kalitesini sağlamaya yönelik prensipler (Denge, a  kl k, doğruluk, zaman ndal k, kar da t  dabilirlik, güvenilirlik),
- Raporun s n  n  belirlemeye yönelik rehber bölümlerinden olukur.

Protokoller ise;

- Teknik ve
- Gösterge protokollerinden meydana gelmektedir.

Raporlama  er evesinin ikinci kısmında yer alan standart açıklamalar;

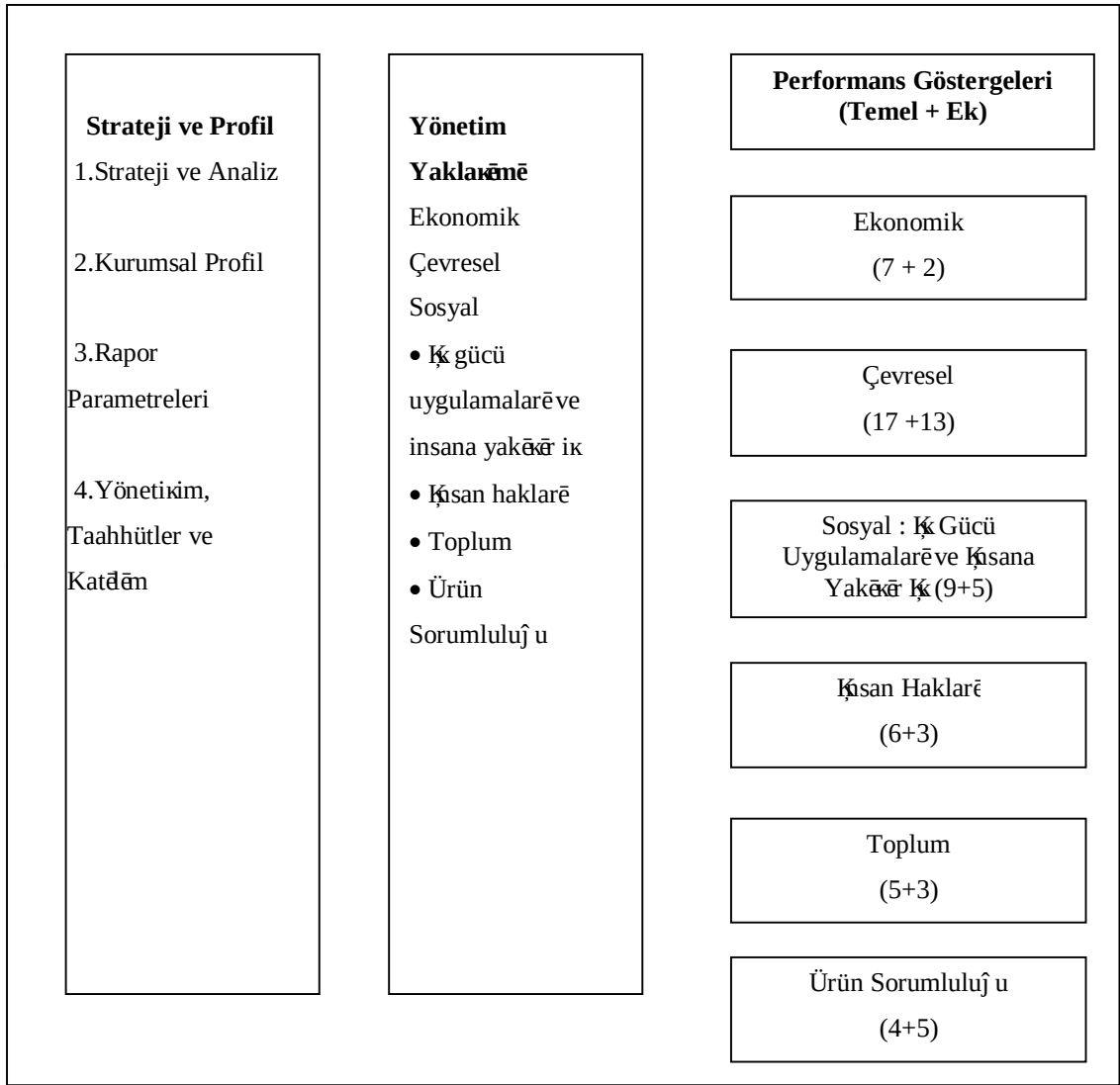
- Strateji ve profil
- Yönetim yaklak n 
- Performans göstergeleri bölümlerinden olukur (Detaylar için  ekil 2.8. e bak n ).

Sektör ekleri ise;

Sektöre özgü performans göstergeleri sa lar ve ilgili sektörde raporlama ilkelerini tamamlay  rol oynar.

GRI G3 raporlama çerçevesinin bu yap  na bak    nda; öncelikle raporlama çerçevesine yönelik tan mlay  bilgilere yer verildiği g r lmektedir.   inci bölümde ise raporda yer alacak bilgilerin hangi yapıda sunulması gerektiğine ilikkin bilgiler bulunmaktad . Bu  al man  konusu GRI raporlama çerçevesinin ikinci bölümündeki standart açıklamalarda yer alan ekonomik, çevresel ve sosyal performans göstergeleri ile ilgilidir.

GRI G3 raporlama çerçevesinin ikinci kısmında yer alan standart açıklamalar bölümü  ekil 2.8. de gösterilmektedir:

Şekil 2.8. GRI G3 Raporlama Çerçevesi Standart Açıklamalar Bölümü
Kaynak: Lin, 2010, s. 40.

GRI G3.1 raporlama çerçevesi ise 2011 yılında G3 raporlama çerçevesinin güncel versiyonu olarak yayınlanmıştır. Bu güncel versiyonda; yerel toplum etkileri, insan hakları ve cinsiyet konularında genişletilmiş rehberlik verilerek G3 raporlama çerçevesinin içeriği tamamlanmıştır¹⁶.

GRI G3.1 raporlama çerçevesi de G3 raporlama çerçevesine benzer bir yapıdan oluşmaktadır. Buna göre G3.1 raporlama çerçevesi de iki kısımdan oluşmaktadır.

Raporlama çerçevesinin birinci kısımda yer alan prensipler ve rehberler;

- Raporun içeriğini belirlemeye yönelik rehber,

¹⁶ <https://www.globalreporting.org/information/about-gri/gri-history/Pages/GRI's%20history.aspx> (Erişim tarihi: 23.01.2016).

- Raporun içeriğini belirlemeye yönelik prensipler (Önceliklendirme, paydaş katılma sürdürülebilirlik çerçevesi ve bütünlük),

- Raporun kalitesini sağlamakla ilgili prensipler (Denge, açıklık, doğruluk, zamanlılık, kararlılık, güvenilirlik),

- Raporun sürdürülebilirlik belirlemeye yönelik rehber bölümlerinden oluşur.

Raporlama çerçevesinin ikinci kısmında yer alan standart açıklamalar ise;

- Strateji ve profil

- Yönetim yaklaşımı

- Performans göstergeleri bölümlerinden oluşur

G3.1 raporlama çerçevesi; G3 raporlama çerçevesini temel alarak hazırlanmış olmakla birlikte bazı güncellemeler ve farklılıklar içermektedir. Bu çalışmada, GRI raporlama çerçevesinin performans göstergeleri bölümü esas alınarak sürdürülebilirlik raporları inceleneceği için; G3.1 raporlama çerçevesinin performans göstergeleri bölümünde yapılan güncelleme ve yeniliklere yer verilecektir. Buna göre G3.1 raporlama çerçevesinde yer alan yeni performans göstergeleri şöyledir:

- **LA15:** Cinsiyete göre doğum izninden sonra işe dönme ve işte kalma oranları (Sosyal performans - İnsan kaynakları uygulamaları ve insana yarayan iş kategorisi)

- **SO1:** Yerel halk katılımı ile uygulanan faaliyetlerin yüzdesi, etki değerlendirilmeleri ve geliştirme programları (Sosyal performans - Toplum kategorisi)

**G3 raporlama çerçevesinde SO1 göstergesi yer almakla birlikte güncellenen versiyon olan G3.1 raporlama çerçevesinde göstergenin içeriği değişmiştir.*

- **SO9:** Yerel halk üzerinde önemli, potansiyel veya gerçek etkisi olan faaliyetler (Sosyal performans - Toplum kategorisi)

- **SO10:** Yerel halk üzerinde önemli, potansiyel veya gerçek etkisi olan faaliyetleri önleme ve azaltma ölçütleri (Sosyal performans - Toplum kategorisi)

- **HR10 :** İnsan hakları incelemelerine ve/veya etki değerlendirilmelerine dair faaliyetlerin toplam sayısı ve yüzdesi (Sosyal performans - İnsan hakları kategorisi)

- **HR11 :** Resmi şikâyet mekanizmaları yoluyla çözülen, dosyalanan insan haklarıyla ilgili şikâyetlerin sayısı (Sosyal performans - Toplum kategorisi)

G3.1 raporlama çerçevesi; SO1, SO9 ve SO10 yerel halk üzerine etkiler, HR10 ve HR11 insan hakları ve LA15'de cinsiyet konularında ilave göstergeler sunarak G3 raporlama çerçevesine göre daha kapsamlı bir kılavuz haline gelmiştir.

2.2.2.2.2. GRI G3 ve GRI G3.1 rapor uygulama seviyeleri

GRI G3 ve G3.1 raporlama çerçevesinde, işletmelere hazırladıkları raporun uygulama seviyelerini belirleyebilmeleri için bazı talimatlar yer alır. Raporlamaya yeni başlayanlar, ileri düzey rapor hazırlayanlar ve arada bir yerde olanlar için üç seviye vardır. Bunlar; C, B ve A olarak (düşükten yükseğe doğru) adlandırılır. İşletmeler uygulama seviyelerini kendileri açıklayabileceği gibi, uygulama seviyeleri GRI veya üçüncü taraflarca da kontrol edilebilir. İşletmelerin uygulama seviyelerini kendilerinin açıklaması zorunluysa GRI veya üçüncü taraflarca kontrol akması işletmelerin isteğine bağlıdır. Her bir seviyedeki raporlama kriteri GRI raporlama çerçevesinin uygulanma derecesini veya kapsamı ile ilgili bir ölçütü yansıtır. Eğer işletmeler tarafından hazırlanan rapor daha denetimden geçmiş ise; uygulama seviyelerinin yanına "+" eklenir (C+, B+ ve A+). Ayrıca GRI, rapor hazırlayıcı ve kullanıcıları; uygulama seviyesini, rapor yansıtan işletmenin kendi açıklaması olup olmadığı veya kontrolden geçip geçmediğini hızlı bir şekilde belirleyebilmesi için farklı renklerde simgeler kullanır (Lin, 2010, s. 41-42; GRI, 2006b, s. 1).

Rapor uygulama seviyeleri aşağıdaki faydalar sağlanmaktadır (GRI, 2006b, s. 1):

- Rapor okuyucularına GRI ilkelerinin ve diğer raporlama çerçevesi öğelerinin hangi seviyede uygulanmış olduklarına ilişkin bilgi sağlamak,
- Rapor hazırlayıcılara GRI raporlama çerçevesi uygulamasının zamanla geliştirilmesi noktasında yol göstermek.

GRI rapor uygulama seviyesi ile hazırlanan raporlar derecelendirilerek, raporlar arasında karşılaştırma yapılabileceği gibi raporların kapsadığı bilgiler ve daha denetimden geçip geçmediği hakkında da bilgi sahibi olunabilir.

Rapor uygulama seviyelerinin her birinde bazı ölçütlerin sağlanması gerekmektedir. Şekil 2.9'da hangi raporlama seviyesinde hangi ölçütlerin yerine getirilmesi gerektiği görülmektedir:

Rapor Uygulama Seviyesi		C	C+	B	B+	A	A+
Standart Açıklamalar	G3 Profil Açıklamaları	Şunlar hakkında raporlama yapınız: 1.1 2.1 – 2.10 3.1 – 3.8, 3.10 – 3.12 4.1 – 4.4, 4.14 – 4.15		C Seviyesi için listelenen tüm ölçütler hakkında raporlama yapınız, ve bunlara ek olarak 1.2 3.9, 3.13 4.5 – 4.13, 4.16 – 4.17		B Seviyesi ile aynı gereklilik	
	G3 Yönetim Yaklaşımı Açıklamaları	Gerekli değil	Dış Denetimden Geçmiş Rapor	Her Gösterge Kategorisi için Yönetim Yaklaşımı Açıklamaları	Dış Denetimden Geçmiş Rapor	Her Gösterge Kategorisi için Yönetim Yaklaşımı Açıklamaları	Dış Denetimden Geçmiş Rapor
	G3 Performans Göstergeleri & Sektör Eki Performans Göstergeleri	Sosyal, ekonomik ve çevre kategorilerinin her birinden en az bir performans göstergesini içerecek şekilde, asgari 10 Performans Göstergesi hakkında rapor hazırlayınız.	Dış Denetimden Geçmiş Rapor	Ekonomik, çevre, insan hakları, işgücü, toplum, ürün sorumluluğu unsurlarının her birinden en az bir performans göstergesi olmak üzere, asgari 20 Performans Göstergesi hakkında rapor hazırlayınız.	Dış Denetimden Geçmiş Rapor	Önceliklendirme Prensiplerinin gerekliliklerini yerine getirmek üzere, ister a) gösterge hakkında rapor hazırlayarak, isterse b) dışarıda bırakma nedenini açıklayarak, her bir temel G3 ve Sektör Eki* Göstergesi için yanıt veriniz.	Dış Denetimden Geçmiş Rapor

Şekil 2.9. Rapor Uygulama Seviyesi Ölçütleri

Kaynak: GRI, 2006b, s. 2

Beyan edilen seviye ve değerlendirilmenin kimin tarafından yapıldığı net göstermek üzere rapora bir GRI uygulama seviyesi matrisi dahil edilmelidir. Bir raporun GRI'ya göre hazırlandığı net kabul edilebilmesi için rapor hazırlayan kurumun kendisinin seviye beyan yapması gerekir (GRI, 2006b, s. 3). GRI uygulama seviyesi matrisi Şekil 2.10'da gösterilmektedir:

2002 Uygulanması		C	C+	B	B+	A	A+
Zorunlu	Kendi Kendine Beyan			✓			
	Üçüncü Şahıs Kontrolünden Geçmiş			✓			
	GRI Kontrolünden Geçmiş						
İsteğe Bağlı			Dış Denetimden Geçmiş Rapor		Dış Denetimden Geçmiş Rapor		Dış Denetimden Geçmiş Rapor

Şekil 2.10. Uygulama Seviyesi Matrisi

Kaynak: GRI, 2006b, s. 3.

Şekil 2.10.âdaki uygulama seviyesi matrisine göre hazârlanan raporun; B uygulama seviyesinde olduğu, kurumun kendisinin beyan ettiği ve aynâ zamanda raporun üçüncü taraf ve GRI kontrolünden geçtiği fakat dâk denetimden geçmediği görülmektedir.

Akağ âda yer alan şekil 2.11. ise farklırenkte olan GRI simgelerini göstermektedir:

Şekil 2.11. GRI Simgeleri
Kaynak: Lin, 2010, s. 43.

Kârmâze simge; GRIâya göre hazârlanmâk raporun C uygulama seviyesinde, dâk denetimden geçmiş ve kurumun kendi beyanâ olduğunu belirtir. Sarâ simge ise GRI raporunun A uygulama seviyesinde, üçüncü taraflarca kontrol edilmik ve dâk denetimden geçmiş olduğunu yansââ. Mavi simge ise GRI raporunun A uygulama seviyesinde GRI tarafândan kontrol edilmik fakat dâk denetimden geçmemik olduğunu gösterir.

2.2.3. Sürdürülebilirlik muhasebesi

Sürdürülebilirlik ve muhasebe arasândaki iliski üzerine yapâdan çalâkmalarâ çof u geleneksel muhasebenin eksiklikleri üzerine odaklanmââ (Schaltegger ve Burrit, 2010, s. 375). Genel olarak geleneksel muhasebeye yönelik eleştirilerin ortak noktasââ ise geleneksel muhasebe yapâââ kurumsal sürdürülebilirliğe bilgi sağ lamada istenileni verememesi oluşturmaktadır.

Geleneksel muhasebe temel olarak, bir işletmenin sahip olduğu kaynaklarâ nasâ oluğuunu, bu kaynaklarâ nasâ kullanââââ işletmenin faaliyetleri sonucu bu kaynaklarda meydana gelen değ ikimleri ve işletmenin finansal durumuna yönelik açâklayâe bilgi üretir. Sürdürülebilirlik muhasebesi ise geleneksel muhasebenin bu fonksiyonlarâna ek olarak; işletmenin sürdürülebilirlik performansââ ölçülmesi, tüm paydaçlara karkâ hesap verebilirliğ in sağ lanmasâ ve yönetimin sürdürülebilirlik

konusunda karar vermesine destek olacak bilginin üretilmesiyle ilgilidir (Senal ve Ateş, 2012, s. 88).

Sürdürülebilirlik, her işletmenin bir sürdürülebilirlik stratejisi benimsemesi ihtiyacına ve işletme yönetiminin bu konularda karar almasına kolaylık sağlayacak bir muhasebe sisteminin gerekliliğini ortaya çıkarmaktadır. Diğer bir ifadeyle işletmenin dili ve bilginin kaynağı olan muhasebe süreci, sürdürülebilirlik ile ilgili yaşanan gelişmelere paralel bir gelişme göstermelidir (Hernadi, 2012, s. 25). Sürdürülebilirlik alanında yaşanan gelişmelerin bağlamında, çevresel farkındalığın artması geldiğinden bu durumun muhasebeye ilk yansımada çevre muhasebesinin önem kazanması şeklinde olmuştur. Daha sonra yaşanan gelişmeler neticesinde sürdürülebilirlik anlayışı ekonomik, çevresel ve sosyal yönleriyle bir bütün olarak toplumun çeşitli kesimleri tarafından benimsenmeye başlanmıştır ve bu durum etkilerini muhasebe üzerinde de göstermiştir. Bu açıdan sürdürülebilirlik muhasebesi, çevre muhasebesinden ayrı ve onu kapsayan bir kavram olarak düşünülmelidir.

Sürdürülebilirlik muhasebesi kavramı bu doğrultuda zaman içerisinde muhasebede meydana gelen gelişmeler ve gerçekleşen felsefi muhasebe tartışmaları sonucunda ortaya çıkan bir kavram olup, geliken muhasebe ve raporlamanın zirve noktası olarak görülebilir. Çünkü sürdürülebilirlik muhasebesi; etkinlik ve verimliliğin yanı sıra ekonomik adaleti dikkate alarak toplumlar ve ekosistemler için muhasebe düşüncesi üzerine şekillenmektedir. Bu kapsamda **sürdürülebilirlik muhasebesi**; bir işletmenin ilk olarak çevresel ve sosyal faaliyetlerinin finansal etkilerini, daha sonra çevresel ve sosyal etkilerini ve son olarak ve belki de en önemlisi sürdürülebilirliğin üç boyutunu oluşturan ekonomik, sosyal ve çevresel konular arasında ilişkilerini ve etkileşimlerini kaydetmek, analiz etmek ve raporlamak için işletmenin faaliyetlerini, metodlarına ve sistemlerini ele alan muhasebenin alt dalı olarak tanımlanabilir (Schaltegger ve Burritt, 2010, s. 377).

Sürdürülebilirlik muhasebesi, geleneksel muhasebeye benzer şekilde üst yönetimin talep ettiği bilgiyi onlara sunmalıdır. Bu açıdan sürdürülebilirlik muhasebesinin esas görevinin; işletmenin sürdürülebilirliğin üç boyutu olan ekonomik, sosyal ve çevresel performansına ilişkin verilerini elde etmek, elde edilen bu verileri incelemek, değerlendirmesini yapmak ve bunun sonucunda işletmeye kurumsal sürdürülebilirliği gerçekleştirmek adına alınacak kararlara yardımcı olabilecek geri dönüşü sağlamak olduğu söylenebilir (Tüm, 2014, s. 68).

Sürdürülebilirlik muhasebesi; çevresel, sosyal, ekonomik verimlilik gibi konularla ilgili mevcut muhasebe ve raporlama yaklaşımlarına bir araya getiren geniş kapsayıcı bir terim olarak kullanılabilir (Schaltegger ve Burrit, 2010, s. 380). Sürdürülebilirlik muhasebesi geleneksel muhasebeden farklı olarak, işletme faaliyetlerinin ekonomik, çevresel ve sosyal etki ve sonuçlarına ilişkin bilgiyi üretebilecek ve sürdürülebilirlik konusunda yakanan gelişmelere uyum sağ layabilecek bir yapıda olmalıdır.

Sürdürülebilirlik muhasebesinin kapsayıcı yönleriyle birlikte geleneksel muhasebe ve çevre muhasebesi ile karşılaştırılması tablo 2.4.âte gösterilmektedir:

Tablo 2.4. Sürdürülebilirlik Muhasebesi, Geleneksel Muhasebe ve Çevre Muhasebesi Karşılaştırılması

	Geleneksel Muhasebe	Çevre Muhasebesi	Sürdürülebilirlik Muhasebesi
Bakış Açısı	İşletmenin ekonomik durumu	Ekonomi ve çevre arasındaki ilişkiler	Ekonomi, toplum ve çevre arasındaki etkileşim
Hedef	Genel finansal durumun sunulması ve maliyet yönetimi	-Çevresel performansın sunulması -Çevresel maliyetlerin ve yükümlülüklerin sunulması	Sürdürülebilirlik performansının (ekonomik, sosyal ve çevresel) sunulması
Bölümler	-Finansal Muhasebe -Yönetim Muhasebesi	-Finansal Çevre Muhasebesi -İk ve Dâk ekolojik Muhasebe -Çevresel Yönetim Muhasebesi	-Sürdürülebilirlik Finansal Muhasebesi -Sürdürülebilirlik Yönetim Muhasebesi
Yöntem	-Değerlendirme prosedürleri -Maliyet hesaplama	-Çevresel Performans Değerlendirmesi -Yakam Döngüsü Analizi -Çevresel Maliyet-Tasarruf Analizi	-Diğer disiplinlerin yöntemleri (biyoloji, sosyoloji gibi) -Sürdürülebilirlik Performans Karnesi
Araçlar	-Mali Tablolar -İkisel raporlar	Çevresel raporlar	Sürdürülebilirlik Raporları
Zorunluluk Durumu	Yasal zorunluluk	Gönüllü	Gönüllü
Birimler	Temel finansal birimler	Finansal ve doğ al birimler	Finansal ve doğ al birimler
Düzenlemeler	-Yasal düzenleme (finansal muhasebe) -Gönüllü (Yönetim Muhasebesi)	Bazı çevresel performans ölçülerinin raporlanması için yasal düzenleme	Düzenlenmemiş

Kaynak: Hernadi, 2012. s. 28.

Tablo 2.4.âden görüleceği üzere geleneksel muhasebe, yasal düzenlemelere göre işletmenin finansal faaliyetleriyle ilgilenirken, sürdürülebilirlik muhasebesi ise işletme

faaliyetlerinin sürdürülebilirlik boyutuyla bir yasal düzenlemeye bağl kalmadan gönüllü olarak ilgilenir. Paydaqların iktetmenin çevresel ve sosyal performanslarına ilişkin bilgiye olan taleplerinin artması iktetmeleri, bu talebe yanā verebilmek için sürdürülebilirlik muhasebe sisteminin geliştirilmesinde istekli olmaya yöneltmektedir (Hernadi, 2012, s. 28). Bu doğ rultuda sürdürülebilirlik muhasebesinin temel esasēē iktetmenin yürüttüğü faaliyetlerin ekonomik, sosyal ve çevresel etkilerinin ve sonuçları bir bütün olarak değ erlendirilmesini sağ layabilecek olan yöntem ve araçları geliştirilmesi olarak ifade etmek mümkündür (Tüm, 2014, 69). Sürdürülebilirliğ in üç boyutu olan ekonomik, çevresel ve sosyal boyutlar; aynē zamanda muhasebede de etkisini göstererek geleneksel muhasebeyi ve çevre muhasebesini tamamlayan ve onları kapsayan sürdürülebilirlik muhasebesinin gerekliliğ ini ortaya çēkarmaktadır.

Yeni bir yönetim ve muhasebe sistemi olan sürdürülebilirlik muhasebesi, iktetmenin kurumsal sürdürülebilirliğ i sağ lamasına yardım edecek yüksek kaliteli bilgiyi sağ layan bir sistemdir. Ayrıca sürdürülebilirlik muhasebesi, iktetmeyi sürdürülebilir faaliyet ve davranē göstermeye takēyabilen bir köprü durumundadır (Hernadi, 2012, s. 28). Sürdürülebilirliğ in üç boyutlu yapıēē göz önüne alēndē ānda sürdürülebilirlik muhasebesi; muhasebe ile sosyal ve ekolojik disiplinler arasında iktirliğ i gerektiren bir kavram haline gelmiştir (Lamberton, 2005, s. 14). Bu iktirliğ i; sürdürülebilirlik muhasebesi sisteminin, sürdürülebilirlik performansına yönelik daha sağ lāklē veriler üretmesine yardımcı olabileceğ i için oldukça önemlidir.

Sürdürülebilirlik muhasebesi; belgelerin toplanması kaydedilmesi ve sēnēflandērılması gibi temel fonksiyonlardan farklı olarak iktetmenin sürdürülebilirlik performansını elde edilmesine yönelik bilgilerin raporlanmasını sağ lamak kēklinde bir rol üstlenmiştir (Senal ve Ateē, 2012, s. 88).

Geleneksel muhasebeden ayrıdan bu yönüyle, sürdürülebilirlik anlayāāē benimseyen bir kurumda muhasebenin rolü (Moradzadehfard ve Moshashaei; 2011, s. 400);

- Sürdürülebilirlik doğ rultusunda kuruma ait politikalar geliētirmek, bu politikaları uygulamak, gözetmek ve faaliyet riskini yönetmek,
- Ortakları geri dönüküm analizlerine yardımcı olan, onları kolay ulaēabilecek i ve güvenebilecek i veriler üreten etkin bir süreç oluturulmasını desteklemek,
- Gönüllü çevresel ve sosyal düzenleme ve kuralları oluturmak,

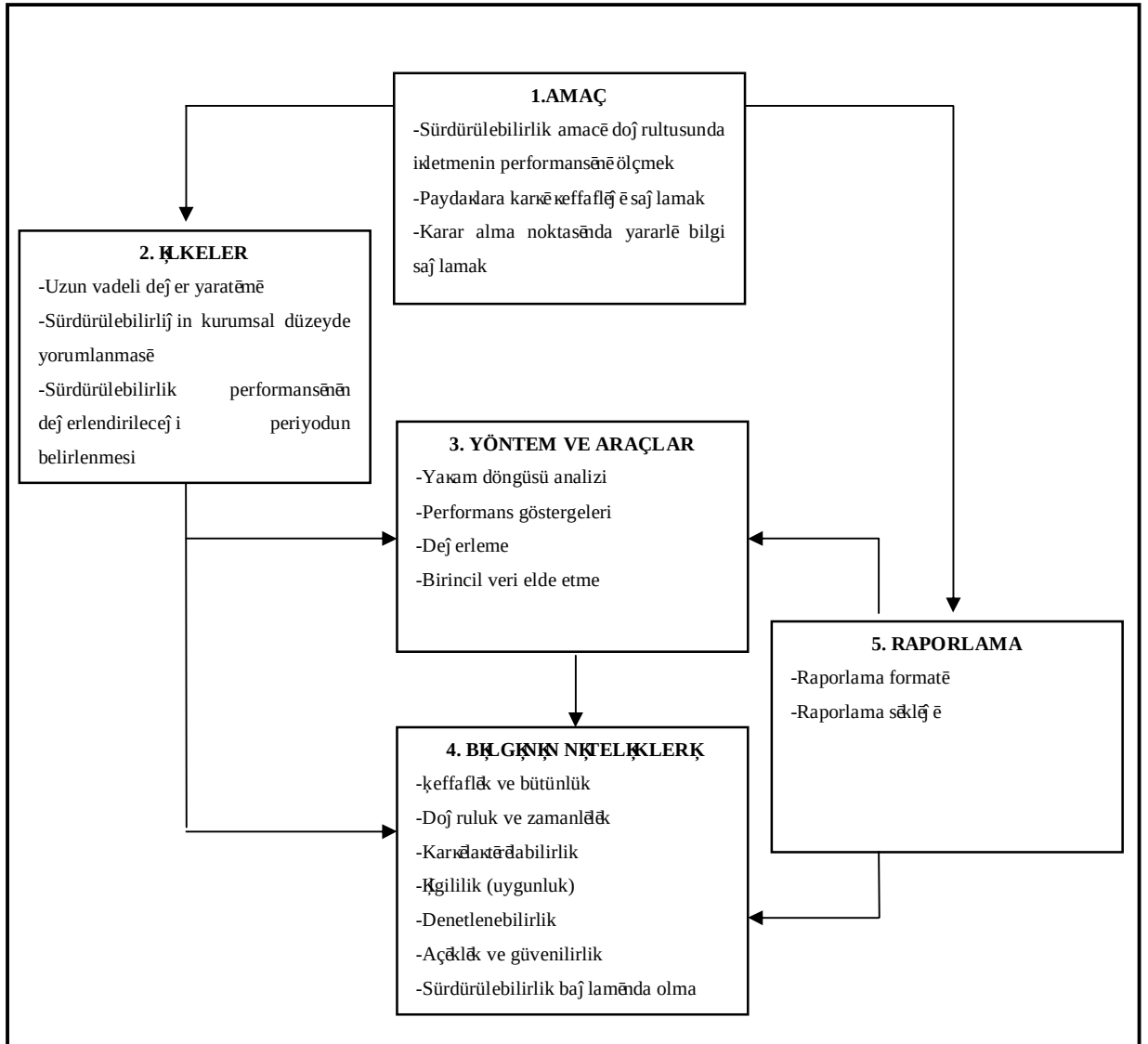
- Çevresel ve sosyal sonuçlar ile ilgili bilgilerin zamanında sunulması sağılayacak bir organizasyon yapışolunurmak olarak ifade edilebilir.

Göröldüğü üzere sürdürülebilirlik muhasebesi; sürdürülebilirliğin ekonomik, sosyal ve çevresel boyutları dikkate alınarak işletme politikaları belirlenmesinden, işletmenin yürüttüğü faaliyetlerin ekonomik, sosyal ve çevresel etkilerinin ve sonuçları değerlendirilmesine kadar olan süreçte işletme yöneticilerine ve hatta tüm paydaşlara talep ettikleri bilginin sunulmasına hizmet eder.

İşletmelerde sürdürülebilirlik muhasebesi sisteminin gelişiminde belirli unsurlar göz önünde bulundurulması gerekir. Lamberton (2005, s. 16), sürdürülebilirlik muhasebesi için bir çerçeve ortaya koymak ve bu çerçevenin yapışını oluşturan bileşenleri aşağıdaki gibi ifade etmiştir:

- Sürdürülebilirlik muhasebesi sisteminin amacı
- Sürdürülebilirlik muhasebesi sisteminin uygulama ilkeleri
- Veri toplama, muhasebe kayıtları ve ölçme için yöntem ve araçlar
- Paydaşlara gerekli bilgiyi sunacak olan sürdürülebilirlik raporları
- Sürdürülebilirlik bilgisinin niteliksel özellikleri

Sürdürülebilirlik muhasebesi sisteminin gelişiminde etkili olan bu unsurlar birbiriyle ilişkili ve birbirini tamamlayıcı özellik taşımaktadır. Bu durum şekil 2.12.âdeki gibi ifade edilebilir. Şekil 2.12.âde göröldüğü gibi; ilk olarak sürdürülebilirlik muhasebe sisteminin amacı ortaya konmalıdır. Bu amaç da öncelikle işletmenin sürdürülebilirlik hedefleri doğrultusunda gösterdiği performans belirlemek şeklinde olmalıdır. Belirlenen amaca uygun olarak sistemin temel ilkelerinin tespit edilmesi gerekir. Sistemin amaç ve ilkeleri tespit edildikten sonra sistemin işleyişinde kullanılabilecek olan yöntem ve araçları neler olması gerektiğini belirlenmelidir. Dördüncü aşamada raporlanan bilginin taşınması gereken açıklık, güvenilirlik gibi niteliksel özelliklerinin önemi üzerinde durulmalıdır. Son aşamada ise sistemden elde edilecek bilginin hangi şekilde ve hangi formatta raporlanacağına ilişkin hususları ortaya konması gerekir. Sürdürülebilirlik muhasebe sistemi üzerine geliştirilen bu çerçevenin bileşenlerine aşağıda ayrıntı olarak değinilecektir.

ēēkil 2.12. Sürdürülebilirlik Muhasebe Sisteminin Bileē enleri
Kaynak: Fūlop ve Hernadi, 2013, s. 239 ve Lamberton, 2005, s. 160dan uyarlanmıē ē.

2.2.3.1. Sürdürülebilirlik muhasebesi sisteminin amacē

Sürdürülebilirlik muhasebesi sisteminin temel amacē ıktetmelerin sürdürülebilirlik dođ rultusunda gerēē ektirmik olduklarē performansē ekonomik, sosyal ve ēē vresel boyutlarēyla deē erlendirmektir. Geleneksel muhasebeye benzer ēē kilde sürdürülebilirlik muhasebe sisteminin ürettē i bilgidan yararlanacak olan taraflar iç ve dēē paydađlar olmak üzere ikiye ayrē dābilir (Fūlop ve Hernadi, 2013, s. 233). Genel olarak ıktetmenin; faaliyetlerinin sosyal ve ēē vresel etkileri konusunda dēē paydađlara karēē olan sorumluluē u, dēē paydađlarēn ilgisini oluē turur. Sürdürülebilirlik muhasebesi sistemi de, dēē paydađlarēn ıktetme faaliyetlerinin sosyal ve ēē vresel etkilerini sürdürülebilirlik bađ lamēnda deē erlendirebilmesi için kēffaf ve karēē dāktē dābilir veriler sunmalē dē ē. Kē

paydaşlar açışından sürdürülebilirlik muhasebesi sistemi; yönetime karar almada ilgili ve yararlı bilgi sağlanmalıdır. Örneğin; çok boyutlu sürdürülebilirlik hedefine ulaşma noktasında sürdürülebilirlik performans göstergeleri ile yaşam döngüsü verileri yönetime yardımcı olabilir (Lamberton, 2005, s. 19).

Sürdürülebilirlik muhasebesi sistemi; işletmenin yürüttüğü faaliyetlerin ekonomik, sosyal, çevresel açıdan yansımaları ve işletmenin sürdürülebilirlik performansıyla iç ve dış paydaşları arasında bir köprü görevi görmektedir.

2.2.3.2. Sürdürülebilirlik muhasebesi sisteminin uygulama ilkeleri

Sürdürülebilirlik muhasebesi sisteminin geliştirilmesi esnasında bazı önemli ilkelerin dikkate alınması gereklidir. Bu ilkeler; mevcut muhasebe ilkelerinin sosyal ve çevresel açıdan yeniden anlam kazanmak halini yansıtır. Sürdürülebilirlik muhasebe sisteminin geliştirilmesindeki ilkelerden biri; sürdürülebilirliğin kurumsal düzeyde yorumlanmasıdır. Sürdürülebilirliğin kurumsal düzeyde yorumlanması tüm sistemin çerçevesini belirlediği için önemli bir konudur. İşletmenin sürdürülebilirlik amaçları ile ekonomik, sosyal ve çevresel sürdürülebilirliklerinin bir arada gerçekleştirilmesi; ekonomik, sosyal ve çevresel sürdürülebilirliğin bütünlük ölçümü ile performans değerlendirilmesi konusunu ortaya çıkarır. İşletmenin sürdürülebilirlik performansının değerlendirilmesi karmaşık bir süreç olduğu için sürdürülebilirlik muhasebesi sisteminin sınırları işletme tarafından yönetilebilir olacak şekilde açık ve net olarak belirlenmelidir. Sürdürülebilirlik muhasebesi sisteminin geliştirilmesi sırasında dikkate alınması gereken diğer bir önemli ilke ise, işletmenin sürdürülebilirlik açısından değerlendirileceği zaman aralığının belirlenmesidir (Fülop ve Hernadi, 2013, s. 234).

Finansal muhasebede yer alan önemlilik kavramı aynı zamanda sürdürülebilirlik muhasebesi sistemiyle de ilgilidir. Kurumların neden olduğu çevresel etkilerin birbirine bağılı olarak gerçekleştirdiği göz önüne alındığında onları tespit etmek ve raporlamak uygun olmayabilir. Bu etkilerin; insanlığa veya çevreye potansiyel tehdit olmasının ve paydaşlarla olan ilgisinin önem derecesine göre dikkate alınmasına ihtiyaç duyulur. Rapor kullanımlarına etkilemeyen daha az önemli olan tehditler, önemlilik ilkesi çerçevesinde sürdürülebilirlik raporundan çıkarılabilir. Ayrıca önemlilik ilkesi; çevresel açıdan ihtiyatlılık ilkesiyle birlikte düşünülmeyi gerektirir. Bu sebeple; çevresel etkilerin hafifletilmesi yönünde atılacak adımlar, çevresel etkilerin belirlenmesinin zorluğu yüzünden ertelenmemelidir (Lamberton, 2005, s. 20).

Özetle; muhasebe sisteminin belli baklê ilkelerinin özellikle çevresel ve sosyal açđdan değ erlendirilmesi, sürdürülebilirlik muhasebesi sistemi ilkelerini ortaya çıkarmaktadır. Buna göre sürdürülebilirlik muhasebesi sisteminin; geleneksel muhasebeyi, sürdürülebilirlik düşünceci temelinde tamamlayıcı bir yapıda olduğu söylenebilir.

2.2.3.3. Veri toplama, muhasebe kayıtları ve ölçme için yöntem ve araçlar

İkletme sürdürülebilirlik performansına ilişkin ekonomik, sosyal ve çevresel verileri maliyet fayda analizi yaparak elde edebilir. Elde edilen bu veriler, ikletmenin sürdürülebilirlik performansının ölçülmesini mümkün kılmaktadır ve sürdürülebilirlik performansının ölçülmesi çekitli kriterlerin ve değ erlendirme yöntemlerinin kullanılmasına gerektirir. Bu yöntemlerden bazıları, kurumsal sürdürülebilirlik hakkında verilecek alternatif kararlar için maliyet tahmini yapmaya yöneliktir. Ayrıca girdi çıktı analizi, yaşam döngüsü analizi ve sürdürülebilirlik performans karnesi gibi yöntemler ikletme performansında değ erlendirmede kullanılabilir (Fülop ve Hernadi, 2013, s. 234).

Bu yöntemlerden girdi çıktı analizi; hammadde ve enerji girişleri ile ürün ve atık çıktılarının fiziksel akımları değ erlendirir. Yöntem; sürece giren hammadde ve enerji gibi bütün girdileri ve bu sürecin sonunda ortaya çıkan mamul, emisyon, atık ve geri dönüşüm maddeleri gibi bütün çıktıları ölçmeyi amaçlamaktadır. Girdi çıktı analizi yöntemi; doğrudan sürdürülebilirliği raporlamasına rağmen, kaynak kullanımında kurum için bir etkinlik sağlar. Dolayısıyla kaynak kullanımında yapılacak olan değ erlendirme, ikletmenin faaliyetlerinin sürdürülebilirliği konusunda yapılacak olan değ erlendirmeye katkı tutacaktır (Lamberton, 2005, s. 10; Gray, 1994, s. 35). Özellikle çevresel performansa yönelik bilgilerin elde edilmesinde girdi çıktı analizinden yararlanılabilir. Sonuç olarak girdi çıktı analizi, sürdürülebilirlik muhasebesinin üreteceği bilginin elde edilmesine dolaylı yoldan yardımcı olmaktadır.

İkletmelerin sürdürülebilirlik performansının ölçülmesinde kullanılabilecek yöntemlerden bir diğ eri olan yaşam döngüsü analizi; oldukça detaylı ve karmaşık olan ikletme faaliyetlerinin çevresel etkilerinin ölçümü konusunda büyük bir adım atılmasına imkan sağlar (Lamberton, 2005, s. 21). İkletme faaliyetlerinden kaynaklanan çevresel maliyetler, ikletmeler için önemli maliyet kalemleri arasında girdiyi için yaşam döngüsü analizi; bir ürünün yaşam döngüsü içerisindeki her aşamada olunan maliyetleri dikkate

olarak yakam boyu maliyetlerinin ve çevresel maliyetlerinin hesaplanmasında ve kayda alınmasında bir araç olarak kullanılmaktadır (Senal ve Ateş, 2012, s. 93).

Sürdürülebilirlik performans karnesi ise; sürdürülebilirlik unsurlarına geleneksel performans karnesi içerisine entegre edilmesi sonucu oluşan, sürdürülebilirlik performansına değerlendirilmesinde kullanılan araçlardan bir tanesidir. Sürdürülebilirlik performans karnesi; temel performans karnesi boyutları arasında sosyal ve çevresel yönlerin dahil edilmesi yoluyla ya da mevcut boyutlara piyasa dışı bir boyutun (örneğin toplum boyutunun) eklenmesi suretiyle elde edilebilir. Sürdürülebilirlik performans karnesi; işletmelerin faaliyetlerinin sosyal ve çevresel etki ve sonuçlarıyla ekonomik bakımdan arasındaki ilişkiyi ortaya koymalarına, analiz etmelerine ve somutlaştırmalarına yardımcı olur (Özçelik, 2013, s. 4998).

Girdi çıktı analizi ve yakam döngüsü analizi daha çok çevresel performansla ilkin verilerin edilmesinde ön plana çıkarken, sürdürülebilirlik performans karnesi ise geleneksel performans karnesinden farklı olarak finansal boyut ile finansal olmayan boyutlar arasındaki ilişkilerin değerlendirilmesinde çevresel ve sosyal yönleri de dikkate alan bir yöntem olarak dikkat çekmektedir.

Girdi çıktı analizi, yakam döngüsü analizi ve sürdürülebilirlik performans karnesi gibi yöntemlerle beraber işletmenin faaliyetlerinin neden olduğu ekonomik, çevresel ve sosyal etkileri değerlendirilmede kullanılacak birimlerin belirlenmesi ve bu birimlerin birbirinden farklılık gösterecek olması dikkate alınması gereken noktalardan bir tanesidir. Buna bağlı olarak ekonomik performans değerlendirirken parasal birimler daha uygun ölçü olurken, sosyal ve çevresel performans değerlendirilmesinde ise uygun olmayabilir. Sosyal ve çevresel performans değerlendirilmesinde ise parasal olmayan, kalitatif ölçüler daha uygun olacaktır. (Fülop ve Hernadi, 2013, s. 234; Lamberton, 2005, s. 20).

2.2.3.4. Sürdürülebilirlik bilgisinin niteliksel özellikleri

Sürdürülebilirlik muhasebesinin gelişiminde dördüncü ögeyi, sürdürülebilirlik bilgisinin niteliksel özellikleri oluşturmaktadır. Sürdürülebilirlik muhasebe sisteminin ürettiği bilgilerin; işletmelerin kurumsal sürdürülebilirlik stratejilerini desteklemek ve sürdürülebilirlik hedeflerine ulaşmada gerekli kararların alınmasına yardımcı olmak üzere bazı özelliklere sahip olması gerekmektedir (Tüm, 2014, s. 77).

Sürdürülebilirlik muhasebesi bilgisinin takılması gereken özellikler, küresel raporlama girişiminin raporlama ilkelerine ve geleneksel muhasebe sistemi bilgisine dayalı olarak şekillenmektedir. Bu özelliklerden dikkat çeken iki tanesi şeffaflık ve denetlenebilirliktir. Şeffaflık; işletmelerin tüm süreçleri, prosedürleri ve rapor hazırlamadaki varsayımları açıklamasını gerektirir. Denetlenebilirlik ise raporlanacak veri ve bilgilerin, denetçilerin verilerin güvenilirliğini denetlemelerini sağlayabilecek bir şekilde kaydedilmesini, düzenlenmesini, analiz edilmesini ve açıklanmasını gerektirir. Sürdürülebilirlikle ilgili raporlanan bilginin sahip olması gereken diğer özellikler ise; tamlık, güvenilirlik, tarafsızlık, açıklık, önemlilik, karşılaştırmabilirlik, zamanlılık, doğruluk ve sürdürülebilirlik bağlamında olma şeklinde sıralanabilir (Fülop ve Hernadi, 2013, s. 235; Lamberton, 2005, s. 22). Sayılan bu özellikler; raporlanacak bilgilerin kapsamına, kalitesine ve zamanına yönelik hususlarla ilgili olup sürdürülebilirlik muhasebesi bilgisinin temelini oluşturmaktadırlar.

2.2.3.5. Raporlama

Sürdürülebilirlik muhasebesinin gelişiminde son aşama ise; nitel ve nicel bilginin kullanıcılara aktarılmasına odaklanılır. Burada işletmelerin cevaplaması gereken iki temel soru vardır: Bu sorulardan ilki sürdürülebilirlik raporlamasının uygun şekil ve içeriği nedir? İkincisi ise sürdürülebilirlik raporları hangi şekle hazırlanmalı ve yayınlanmalıdır? şeklindedir (Fülop ve Hernadi, 2013, s. 234).

Sürdürülebilirlik raporlamasının uygun şekil ve içeriği konusunda GRI'nin hazırladığı çerçeve birçok işletme tarafından kabul görmüş durumdadır. Sürdürülebilirlik raporu hazırlayan işletmelerin çoğu, sürdürülebilirlik raporlarını hazırlarken GRI çerçevesini esas almaktadırlar. Bu çerçeve; işletmelerin ekonomik, sosyal ve çevresel performanslarına ilişkin bilgiyi raporlamada kullandıkları ortak bir dildir.

İşletmeler, ayrıca sürdürülebilirlik raporu yayınlarken düzenli bir raporlama dönemi (yıllık, iki yıllık vb. gibi) belirlemelidirler. İşletmelerin sürdürülebilirlikle ilgili muhasebe bilgisini internet sitesinde yayınlaması paydaşların bu bilgilere daha rahat ulaşmasını sağlayacak ve böylelikle sürdürülebilirlikle ilgili güncellenen bu raporlar zamanında paydaşlara sunulmuş olacaktır (Fülop ve Hernadi, 2013, s. 235). Ayrıca işletmelerin düzenli bir şekilde sürdürülebilirlik raporlarını yayınlaması paydaşların, işletmenin sürdürülebilirlik performansına ilişkin dönemsel karşılaştırmaya yapma imkanı

sağ layacaktır. Yapılacak dönemsel karıdırılma sonucu rapor kullanıcısı olan paydaşlar, işletmenin sürdürülebilirlik konusunda göstermiş olduğu u değ ikimi ve gelişimi görme imkânına sahip olacaklardır.

Sonuç olarak sürdürülebilirlik muhasebe sistemleri; işletmelerin sürdürülebilirlik performanslarını sonuçlarına ilişkin gerçek, güvenilir ve uygun bilgiyi sağ layarak sürdürülebilirlik stratejilerini destekler. Sürdürülebilirlik muhasebesi sistemlerinin işletmeye sağ ladığı ė bilgiler; yönetsel karar almayı desteklemesinin dâında farklı amaçlarla da kullanılabilir. Sürdürülebilirlik muhasebesi sisteminin mikro ve makro çevresel faydaları ile temel kurumsal faydaları aynı şekilde özetlenebilir (Fülop ve Hernadi, 2013, s. 236):

- Sürdürülebilirlik temelli faaliyetlerden kaynaklanan kazançları finansal avantajları ve maliyet-tasarruf fırsatları ile planlamada yardımcı olur.
- İşletmenin karıdırılacak ė sosyal ve çevresel risk ve maliyetleri değ erlendirerek bu risk ve maliyetleri azaltır.
- Ürün maliyetinin ve fiyatını daha doğru bir şekilde belirlenmesine yardımcı olur.
- Kaynak verimliliğ inin artmasına katkı sağ layarak enerji ve materyal akıdırılarını daha doğru bir şekilde takip edilmesine imkan sağlar.
- Çalışanların görevlerini yaparken sosyal ve çevresel farkındalıklarını kuruma bağlılıklarını ve motivasyonlarını güçlendirir.
- Yatırımları değ erlendirirken daha çevreci üretim projelerinin desteklenmesini sağlar.
- İşletmenin sürdürülebilirlik performansını, diğer işletmelerin sürdürülebilirlik performansıyla karıdırılmasını kolaylaştırır.
- İşletmenin mekruluğunu, güvenilirliğini ve itibarını sağlar ve geliştirir.
- Paydaşlarla daha iyi ilişkilerin kurulmasına yardımcı olur.
- Küresel, ulusal ve kurumsal düzeyde sürdürülebilir gelişime katkı sağlar.

İşletmelerin sürdürülebilirlik muhasebe sisteminin oluşturulması oluşturulan bu sistemin benimsenmesi ve tespit edilen eksikliklerinin giderilmesi yönünde atacakları her adım; işletmeleri sürdürülebilirlik hedeflerine ulaşma yolunda öne çıkarak ve özellikle orta ve uzun vadede işletmelere sayısız faydalar sağ layacaktır. Bu sebeple işletmelerin, mevcut muhasebe sistemlerini sürdürülebilirlik anlayışına uygun olarak geliştirme yolunda çaba göstermeleri büyük önem taşımaktadır.

2.2.4. Sürdürülebilirlik Muhasebesi Standartları Kurulu (SMSK)

Harvard Üniversitesi'nden bazı araştırmacılar, 2010 yılında finansal olmayan bilginin önemini ve sektörel bazda uygulanabilirliğini araştırmaya başlamışlardır. Araştırmacılar, sektöre özgü önemlilik arz eden hususların ve bunlarla ilgili performans göstergelerinin incelendiği bir yöntem oluşturmak amacıyla yola çıkmışlardır. Bu amaçla oluşturdıkları yöntemi 6 sektöre uygulamak ve uygulama sonuçlarını 2010 Ağustos ayında yayınlamışlardır. Yaptıkları çalışmaya ilişkin aldıkları olumlu tepkiler üzerine tam set sektör göstergeleri geliştirmek düşüncesi ortaya çıkmıştır. Bu gereksinime cevap verebilmek amacıyla SMSK 2011 yılı Temmuz ayında kurulmuştur¹⁷.

Kâr amacı gütmeyen ve bağımsız bir kuruluş olan SMSK, borsaya kayıtlı olan Amerika şirketlerinin sürdürülebilirlik hususlarını yatırımcılara ve kamuya açıklamasında kullanacağı ve onlara rehber olacak standartları oluşturur (Önce, Onay ve Yekilçelebi, 2015, s. 239). Ayrıca SMSK; sektöre özgü kurumsal sürdürülebilirlik açıklamalarına yönelik standartları belirler. Bu standartlar kurumsal sürdürülebilirlik açıklamalarını; yatırımcılar açısından karşılanabilir olmasını sağlayarak onların karar vermelerine yardımcı olur. SMSK bu misyonu yerine getirirken, kanıta dayalı bir araştırma ile geniş, dengeli paydaş katılımları esas alan titiz bir süreç yürütür. SMSK bu standartları oluştururken; kurumsal sürdürülebilirlik performansları paylaşıldığı işletmelerin ve yatırımcıların değer yaratan ve sürdürülebilirlik sonuçlarını iyileştiren bilinçli kararlar almalarına olanak sağlayan bir dünya düşünmektedir¹⁸. Buna bağlı olarak SMSK'nin de GRI'ya benzer bir hedefe odaklandığı söylenebilir. Bu hedefin gerçekleştirilmesi ise sürdürülebilirlik düşüncesinin doğası gereği uzun vadede daha mümkün görülmektedir.

Sürdürülebilirlik muhasebesi standartları finansal muhasebe standartları ile tamamlanmayacaklardır. Böylelikle, bir işletmenin sürdürülebilirlik ve finansal temelleri bir bütün olarak değerlendirilerek kurum performansları tam görünümüne ulaşabilme imkanı doğacaktır. Bu amaç doğrultusunda SMSK'nin temel hedefleri aşağıdaki şekilde ifade edilebilir (Sustainability Accounting Standards Board [SASB], 2016, s. 7-8):

- Belli bir sektördeki işletmelerin performansları ve finansal durumunu önemli ölçüde etkileme olasılığı bulunan sürdürülebilirlik konularını ele almak,

¹⁷ www.sasb.org (Erişim tarihi: 20.12.2016).

¹⁸ <https://www.sasb.org/sasb/vision-mission> (Erişim tarihi: 20.12.2016).

- Yakın, orta ve uzun vadeli işletme değerini önemli ölçüde etkileme olasılığı bulunan sürdürülebilirlik konularında karar alınmasına yardımcı olacak faydalı bilgiyi yatırımcılara sağlamak,

- İşletmelerin; önemli ve karar vermede yararlı sürdürülebilirlik bilgisini, yatırımcılara sunmasında işletmelere uygun maliyetli bir yol tasarlamaktır.

SMSK özet olarak; önemli sürdürülebilirlik konularını tespit ederek, işletmenin yatırımcılara bu hususta faydalı olacak bilgiyi sağlamak ve bunu da işletme açısından en uygun maliyetle yerine getirilebilmesini istemektedir.

SMSK'nın temel hedeflerini gerçekleştirebilmek amacıyla oluşturduğu standartlar; kanun temelli olup, sermaye piyasası aktörlerinin çok geniş katılımıyla biçimlenmiş ve sektöre özgü nitelikler taşımaktadır (SASB, 2016, s. 9).

SMSK'nın 11 sektörde 79 farklı alan için geliştirdiği standartlarda (Akarçay, 2014, s. 4);

- Bütün yatırımcıları kapsaması

- Sektörün geneline uygun nitelikte olması

- Değer yaratmaya odaklanması

- İşletmeler açısından uygun maliyetle olmasını beklenmesi,

- Kolay kullanılabilir olması

- Karar verme sürecine destek olması

- Yüksek kalitede olması

- Bütün paydaşların görüşlerini yansıtmaya benzer özellikler taşıdığıdır.

SMSK'nın gerek amaçlarında gerekse geliştirdiği standartlarda; geniş paydaş katılımı işletme değerine katkı ve uygun maliyet konularının ön plana çıkması söylenebilir. Bu durum da SMSK'nın; standartların benimsenmesini ve uygulanmasını kolaylaştırmayı amaçladığı şeklinde değerlendirilebilir.

Öte yandan SMSK; her sürdürülebilirlik konusuyla ilgili performans ölçümünde kullanacak olan potansiyel değerlendirme ölçülerinin belli kriterlere sahip olması gerektiğini vurgulamaktadır. Bu kriterler arasında; gerçeklik, uygunluk, kullanılabilirlik, karşılaştırılabilirlik, tamlik, kullanılabilirlik, uyumluluk ve tarafsızlık yer almaktadır (SASB, 2016, s. 14).

SMSK Standartlarıyla yatırımcılar; önemli sürdürülebilirlik konularında göstermiş oldukları performanslara göre yatırım yapmayı düşündükleri işletmeleri birbirleriyle karşılaştırarak, mevcut sermayesini sürdürülebilirlik açısından daha olumlu performans

göstermek işletme ve sektörler'e yönlendirebilir. Bu şekilde yatırımcılar sürdürülebilirlik açısından risk ve performans değerlendirmesi yaparak yatırım kararlarını şekillendirebilirler. İşletmeler de SMSK Standartlarına sürdürülebilirlik açısından önem arz eden bilgileri açıklamada kullanırlar. Ayrıca işletmeler; sektöre özgü göstergeler aracılığıyla kendi performanslarını ölçerek rakip işletmelerle ve sektörle karşılaştırabilirler (Akarçay, 2014, s. 6).

2.3. Sürdürülebilirlik ve Kurumsal Finansal Performans Alanında Yapılan Çalışmalar

Sürdürülebilirlik, doğasında uzun vadeli düşünmeyi gerektiren bir kavramdır. Sürdürülebilirlik anlayışını benimseyen işletmeler; sürdürülebilirlik düşüncesini yönetime, faaliyetlerine, politikalarına ve uygulamalarına yansıtarak bir yandan sürdürülebilir işletme olma hedefine ulaşmaya çalışırken diğer yandan sürdürülebilir kalkınmaya katkı sağlamak için çalışırlar. İşletmeler toplumda ve ekonomide önemli bir yere sahip oldukları için, sürdürülebilir kalkınmanın gerçekleşmesi açısından işletmelerin vereceği destek çok önemlidir. Bu sebeple işletmelerin sürdürülebilirliği üç boyutunu oluşturan ekonomik, sosyal ve çevresel açıdan göstereceği performans daha dikkat çekici bir konuma gelmiştir.

İşletmelerin sürdürülebilirlik düşüncesini benimsemesi ve sürdürülebilirlik konusunda göstereceği performans, işletmelere çekimli açıdan fayda sağlayabilir. Bu faydalar arasında; maliyetlerin düşmesi, çalışan verimliliğinin artması rekabet avantajını sağlamak toplum gözünde meşruiyet kazanması gibi hususlar sayılabilir. İşletmeleri, sürdürülebilir olma yolunda motive eden bu hususların zaman içerisinde işletmelerin finansal sonuçlarına yansımaları beklenen bir durum olarak düşünülebilir. Bu açıdan işletmelerin sürdürülebilirlik performansları ile finansal performansları arasındaki ilişkinin tespit edilmesi hususu, araştırmacıların dikkatini yoğunlaştırdıkları noktalardan birisini oluşturmaktadır. Diğer bir ifadeyle işletmelerin uyguladıkları sürdürülebilirlik politikalarının işletmeye geri dönüşümü nasıl olur sorusu literatürde ilgi çeken bir konu olarak yer almaktadır. Bu bağlamda sürdürülebilirlik performans ile finansal performans arasındaki ilişkinin tespit edilmesine yönelik teorik ve ampirik çalışmalar yer almaktadır.

Bu çalışmanın temel amacı da; Türkiye'de işletmelerin sürdürülebilirlik göstergelerine ilişkin açıkladıkları bilgi düzeyinin finansal performansa etkisini

belirlemektir. Dolayısıyla bu bölümde öncelikle kurumsal finansal performans hakkında bilgi verilecek ve sonrasında literatürdeki sürdürülebilirlik ve finansal performans arasındaki ilişkiyi araştıran çalışmalar incelenecektir.

2.3.1. Kurumsal finansal performans

Performans, belli bir faaliyet sonucunda elde edilen sonuçları hem nitelik hem de nicelik olarak belirten bir kavramdır. Buna göre işletme performans ise; işletmenin belli bir dönemde gerçekleştirdiği faaliyetlerin ölçülmesiyle ortaya çıkan sonuç veya çıktıları göre işletme amaçları ne ölçüde yerine getirildiğinin belirlenmesi olarak tanımlanabilir (Gökbulut, 2009, s. 37; Erdem, Gökdeniz ve Met, 2011, s. 84.)

İşletme yönetiminin planlama, organizasyon, yöneltme ve kontrol şeklinde dört temel işlevi bulunmaktadır. İşletme performansının ölçülmesi ve yönetilmesi özellikle işletme yönetiminin kontrol işlevinin yerine getirilmesi açısından önemlidir (Gökbulut, 2009, s. 37). İşletme performansının tespit edilmesi; işletmelere bir durum değerlendirmesi yapma imkanı vererek, geleceğe yönelik alınacak kararlarda ve mevcut durumda yapılacak iyileştirmeler konusunda ipuçları verecektir.

İşletmelerin artan rekabetle bak edebilmesi ve değerli çevre koşullarına ayak uydurabilmesi için bir kontrol mekanizması görevi gören etkin ve verimli bir performans ölçüm sistemi geliştirilerek işletmenin belli aralıklarla performansının değerlendirilmesi gerekmektedir. İşletme faaliyetlerinin sağlıklı yapılması değerli, işletme faaliyetlerinin sürekliliğinin sağlanması açısından son derece önemli bir durumdur. Bu açıdan işletmelerin ölçülmeyen bir durumu kontrol edebilmesi, geliştirebilmesi ve değerlendirilmesi mümkün olmayacağı için düzenli aralıklarla performans ölçümünü gerçekleştirmeleri gerekmektedir (Çiftçi, 2014, s. 11). Performans ölçümünü gerçekleştirmeleri suretiyle işletmeler, faaliyetleri sonucunda ortaya çıkan değer hakkında bilgi sahibi olacak ve bu değeri çekimli açılarından değerlendirme imkanı kavıyacaklardır. Böylelikle işletme yönetimleri, uyguladıkları politikaları etkinliğini de görebileceklerdir.

İşletme yöneticilerinin sürekli olarak işletme performansını ölçme ve izleme işlevi; son yıllarda yaşanan küresel krizler, büyük işletmelerin çöküşü gibi gelişmelere bağlı olarak daha yoğun hale gelmiştir. Bunun yanında performans ölçümü sadece yöneticileri ilgilendiren bir konu olmayıp, yatırımcılar, kredi verenler, satıcılar ve müşteriler gibi işletmenin dış çevresinde yer alan taraflar da, işletme hakkında

alacaklarē kararlara ilikkin iktetmenin performansēyla yakāndan ilgilidirler (Gōkbulut, 2009, s. 38).

İktetme performansē seçilen ölçüm araçlarēna göre tespit edilir. Diğ er yandan performansē çok boyutlu bir kavram olmasēndan dolayē ölçülmesi ve anlakēmasē zorlanmaktadır (Doğ rul, 2014, s. 31; Gōkbulut, 2009, s. 38). İktetme yönetimlerinin ve diğ er taraflarēn iktetmenin faaliyetleri ve faaliyet sonuçlarē hakkēnda doğ ru kararlar alabilmeleri doğ ru performans ölçümü ile gerçeklekecektir. Doğ ru performans ölçüsünün seçimi yapēırken birtakēn zorluklarla karēdakēabilmektedir. Üstesinden gelinmesi gereken bu zorluklar;

- İktetmenin geçmiki ile geleceğ i arasēnda bağ lantēyē sağ layabilecek performans ölçütünü seçmek,

- Rakiplerle karēdakētēma yapmak,
- Finansal ve finansal olmayan ölçüm araçlarēarasēnda dengeyi kurmak,
- Yeterli ve uygun bir sayēda ölçüm yapmak

şeklinde sēalanabilir (Gōkbulut, 2009, s. 42). Karēdakēababilecek bu zorluklar iktetme yönetimlerini ve diğ er karar alēēgruplarē performans ölçüsü seçerken daha titiz davranmaya yöneltmektedir. Çünkü iktetme faaliyetleriyle ilgili elde edilecek sonuçlarēn sağ lēklēve güvenilir olmasē bu şekilde davranmayē gerektirir.

Günümüzde iktetme yöneticileri, doğ ru performans ölçümünü gerçeklektirebilmek için finansal ve finansal olmayan olmak üzere iki tür performans ölçüsüne odaklanmaktadır. Finansal performans ölçüleri; geleneksel muhasebe tabanlı ölçüler ile birlikte değ er odaklı modern performans ölçülerinden olmaktadır. Finansal performans ölçüleri; geçmikin ve bugünün ekonomik sonuçlarēnēbelirlemede kullanēan, iktetme stratejilerinin etkinlik derecesini ve iktetme faaliyetlerinin hedeflerle olan uyum durumunu tespit eden ve aynē zamanda ölçen süreçlerdir. Finansal performans ölçüleri arasēnda yer alan muhasebe tabanlı ölçüler daha çok maliyet ve verimlilik üzerine odaklanēken yenilikçi performans ölçüleri ise iktetmenin değ er yaratan faaliyetleri üzerine odaklanmaktadır (Gōkbulut, 2009, s. 43). Geleneksel finansal performans ölçüleri arasēnda aktif kârlēēē özkaynak kârlēēē hisse bakēna kazanç, fiyat/kazanç oranē net kâr marjē en çok tercih edilen ölçüler olarak dikkat çekmektedir. Değ ere dayalē finansal performans ölçülerinden en çok bilineni ve kullanēanē ise Ekonomik Katma Değ er yaklakēnēdē (Gōkbulut, 2009, s. 54; Koyuncu, 2010, s. 60). Finansal olmayan performans ölçüleri ise; pazar payē mükteri memnuniyeti gibi göstergelerden

olunmaktadır (Doğrul, 2014, s. 31). İktisatçılar ve işletmenin çevresinde yer alan karar vericiler; finansal ve finansal olmayan performans ölçütleri arasından, alacakları kararlara en fazla yarar sağlayacak ölçütü seçmek isteyeceklerdir.

Ekonomik hayatın önemli bir parçası olan işletmelerin temel finansal görevi, kaynakları değer yaratmak için kullanmaktır. Finansal performans ise bu değer yaratma görevinin uygulaması sonucunda ortaya çıkan sonuçlardır. Karar vericiler, değer yaratmada işletmenin kaynaklarının etkin ve verimli bir şekilde kullanılıp kullanılmadığını görebilmek için finansal performans ölçütlerine ihtiyaç duyarlar. (Holbrook, 2010, s. 5).

Bir işletmenin performansının finansal ölçütlerden tamamen uzak bir şekilde ölçülmesi ve değerlendirilmesi yanlış sonuçlara sebebiyet verebilir. Günümüzde hissedar değerinin maksimize edilmesi olarak ifade edilen işletmelerin temel amacı halen önemini koruyan bir gerçektir. Bu sebeple işletmeler kurumun ve yönetimin performansını değerlendirirken daha çok finansal ölçütlerden yararlanmaktadır. Zaten finansal olmayan performans ölçütlerinin, uzun dönemde işletmenin finansal sonuçlarına yansımaları kaçınılmaz bir durumdur. Finansal olmayan performans ölçütlerinin dikkate aldıkları göstergeler, ilerleyen dönemlerde işletmenin finansal sonuçları üzerinde etki gösterdiği için, finansal performans ölçütleri bir yönden finansal olmayan performans ölçütlerini de kapsayacak bir özellik göstermektedir. Diğer bir deyişle finansal ve finansal olmayan performans ölçütleri birbirinden bağımsız olmayan birbirleriyle etkileşim halinde olan bütüncül bir yapı içerisindedirler. Bunun yanında finansal olmayan performans ölçütleri, kısa vadeli etkiler gösteren ölçütler olmaktan ziyade uzun vadede işletmenin finansal sonuçlarına etkileyebilen ölçütlerdir. Finansal performans ölçütlerinin; kesin ve objektif sonuçlar vermesi ile işletmeyi bir bütün olarak değerlendirmeye imkan tanıması bu ölçütlerin yaygın olarak kullanılmalarının en önemli nedenlerindendir. Bu açıdan işletme performansının finansal ölçütlerden yararlanılarak ölçülmesi ve değerlendirilmesi daha uygun olacaktır (Gökbulut, 2009, s. 44).

Bu çalışmanın temel amacı sürdürülebilirlik performans göstergelerine ilişkin açıklanan bilgi düzeyinin işletmenin finansal performansına etkisini belirlemektir. Bu kapsamda daha önce yapılan, sürdürülebilirlik (kurumsal sosyal sorumluluk, kurumsal sosyal performans) ve finansal performans arasındaki ilişkiyi inceleyen çalışmalarda finansal performans ölçüsü olarak hangi göstergelerin dikkate alınması incelemek faydalı olacaktır.

Beurden ve Gossling (2008, s. 411) ise, finansal performans ölçülerini iki kategoriye ayırmışlardır. Bunlardan birinci kategori hisse performans, hisse fiyatı, piyasa getirisi, piyasa değeri/defter değeri oranı gibi piyasa temelli ölçülerdir. Hisse senedi piyasası katılımcıları bir şirketin geçmiş, kimdiki ve gelecekteki hisse getirilerine ilişkin algıları üzerine kararlarına dayandırırlar. İkinci kategori ise muhasebe temelli ölçüler kapsar. İkinci kategori olan muhasebe temelli ölçüler; karlılık ölçüler (aktif karlılık, varlık kullanımı (varlık devir hızları) ve büyümeden oluşmaktadır. Muhasebe temelli ölçüler bir şirketin içsel verimliliğini yansıtır. Gerek muhasebe temelli ölçüler gerekse piyasa temelli ölçüler dikkatli bir şekilde değerlendirildiğinde işletme yöneticilerinin alacakları kararlara yardımcı olacaktır.

Lu ve diğerleri (2014, s. 199-200); 2002 ve 2011 yılları arasında yapılan çalışmalarını incelediğinde genellikle finansal performans ölçüsü olarak piyasa temelli, muhasebe temelli ve algısal ölçülerin kullanıldığını sonucuna ulaşmışlardır. İncelenen 105 çalışmanın 56'sında muhasebe temelli ölçüler, 39'unda piyasa temelli ölçüler ve 10'unda ise algısal ölçülerin kullanıldığını sonucuna ulaşmışlardır. Ayrıca muhasebe temelli ölçülerin objektif ve denetlenmiş, piyasa temelli ölçülerin kısmen objektif ve algısal ölçülerin anket katılımcılarına yanıtlarına dayalı olduğu için büyük ölçüde subjektif ölçüler olduğu belirtilmiştir.

Bu açıklamalara göre literatürde yer alan çalışmalarda finansal performans ölçülerini olarak; muhasebe temelli ve piyasa temelli ölçülerin ayrı ayrı olarak kullanıldığını sonucuna ulaşılabilir. Bu sebeple çalışmada; aktif karlılık ve özkaynak karlılığı gibi muhasebe temelli ölçüler ile piyasa değeri/defter değeri oranı (PD/DD) ve fiyat/kazanç oranı (F/K) gibi piyasa temelli ölçüler kullanılacaktır. Muhasebe temelli ve piyasa temelli ölçülerin birlikte kullanılması suretiyle; tek bir grupta yer alan finansal performans ölçülerini kullanmanın neden olacağı faydaların önüne geçilerek bütüncül bir değerlendirme yapma imkanı olacaktır.

2.3.2. Sürdürülebilirlik ve finansal performans ilişkisi

Bir işletmenin sürdürülebilirlik performansı ve finansal performansı arasındaki ilişkiye yönelik yapılacak araştırma, sürdürülebilirlik konusu içerisinde önemli bir yere sahiptir. Sürdürülebilirlik performansı ve onun finansal sonuçları arasında bulunabilecek pozitif veya negatif ilişki, şirketin politikalarına ve yatırım stratejilerini etkileyebilir (Yılmaz, 2011, s. 73).

Literatür incelendiğinde; sürdürülebilirlik performans (bazı çalışmalarda sosyal performans, bazı çalışmalarda ise kurumsal sosyal sorumluluk olarak geçmektedir) ile finansal performans arasındaki ilişkiyi araştıran çalışmalarda farklı sonuçlara ulaşılmıştır. Sürdürülebilirlik performans ile finansal performans arasında pozitif ve negatif ilişki bulan çalışmalar olduğu gibi, anlamlı ilişki bulamayan çalışmalar da yer almaktadır.

Preston ve Q&Bannon (1997; s. 420); kurumsal sosyal performans ve finansal performans arasındaki ilişkinin yönüne (pozitif, negatif veya ilişki yok) ve kurumsal sosyal performans, finansal performans ya da finansal performans, kurumsal sosyal performans etkiler mi yani aralarında sinerjik bir ilişki var mı sorusuna yanıt aradıkları çalışmalarıda altı olası nedensel ve belli yönü ifade eden hipotez ortaya koymuşlardır:

- Sosyal etki hipotezi,
- Takas hipotezi,
- Mevcut Fonlar Hipotezi (Kaynak bolluğu hipotezi),
- Yönetimsel fırsatçılık hipotezi,
- Pozitif sinerji hipotezi ve
- Negatif sinerji hipotezi .

Sosyal etki hipotezi: Paydak teorisi temelinde oluşturulan bu hipoteze göre, farklı paydak gruplarının ihtiyaçlarının karşılanması daha olumlu finansal performans sağlayacaktır ifade edilir. Ayrıca finansal performansa pozitif etki gösterecek şekilde önemli paydak gruplarının ihtiyaçlarının karşılanması kurumsal itibarı arttırır. Aksi durumda bu paydak gruplarının hayal kırıklığına uğraması finansal performans negatif etkileyebilir (Preston ve Q&Bannon, 1997, s. 421). Önemli paydak gruplarının dikkate alınması ve onlara ayrıcalıklı davranılması aynı zamanda paydak teorisinin yönetimsel alanı genişletmektedir.

Takas hipotezi: Kurumsal sosyal performansın finansal performans üzerinde negatif etki gösterdiğini varsayar. Buna göre daha yüksek sosyal performans düzeyi, finansal performans düşürebilir (Preston ve Q&Bannon, 1997, s. 421). Bu hipoteze göre; sosyal sorumluluk davranışlarının maliyetleri, kârlar ve hissedar zenginliği azaltırken çok daha az ekonomik fayda sağlayacaktır (Waddock ve Graves, 1997, s. 305). Takas hipotezi, kurumsal sosyal performans ve finansal performans arasındaki ilişkiyi maliyet-fayda açısından değerlendirmekte ve kurumsal sosyal davranışların maliyetinin daha ağır bastığını vurgulamaktadır.

Mevcut fonlar hipotezi (Kaynak bolluğu hipotezi): Bu hipoteze göre; sosyal performans ve finansal performans gerçekten birbiriyile ilikkilidir. Ama buradaki nedensellik, finansal performanstan sosyal performansa doğrudur (Preston ve QôBannon, 1997, s. 423). Yani daha iyi finansal performans gösteren iktetmelerin toplum, topluluk, çalēan ilikkileri ve çevre gibi sosyal sorumluluk alanlarēnda yatēēnlarēē arttēarak mevcut kaynaklara, fonlara erikiminin kolaylakacaēē vurgulanmaktadır. Bu kaynaklara erikim gerçeklekirse, kaynaklar sosyal alanlara yönlendirilerek daha iyi sosyal performans saēlanabilir. Bu yüzden daha iyi finansal performans, daha iyi sosyal performansē tahmin edicisi durumundadē (Waddock ve Graves, 1997, s. 307).

Yönetimsel fērsatçēēk hipotezi: Bu hipoteze göre; kurum yöneticileri, hissedarlar ve diēer paydak gruplarēē zararēa olabilecek kendi özel amaēlarēē gerçeklektirmek isteyebilir. Finansal performans güçlü olduēunda, kēsa dönemli kazanēlarē artēabilmek amacēyla yöneticiler sosyal harcamalarēē azaltabilirler. Aksi durumda yani finansal performans zayıf olduēunda ise yöneticiler hayal kēēklēē yaratan finansal sonuçlarēē dengelemek adēna dikkat çekici sosyal programlarla ilgili olabilirler (Preston ve QôBannon, 1997, s. 423-424).

Mevcut fonlar ve yönetimsel fērsatçēēk hipotezlerinde finansal performansē kurumsal sosyal sorumluluk davranēlarē üzerinde belirleyici olduēu görülmektedir. Fakat mevcut fonlar hipotezinde, finansal performansē güçlü olmasē kurumsal sosyal performansē olumlu yönde etkilerken; yönetimsel fērsatçēēk hipotezinde ise yönetim, finansal performansē güçlü olmasēē kendi çēkarlarēē daha da genişletmek adēna bir fērsat olarak gördüēü için güçlü finansal performansē sosyal performansē dükürebileceēi ifade edilmektedir.

Pozitif sinerji hipotezi: Bu hipoteze göre; daha iyi sosyal performans finansal performansē gelikimini saēlayarak sosyal sorumluluk faaliyetlerine yeniden yatēēn imkanē sunar. Nitekim daha olumlu sosyal performans, mevcut fonlarē artmasēē ve farklı paydaklar arasēnda yeniden paylaktēēmasēē saēlayabilir. Ve sonrasēnda kurumsal sosyal performans ve finansal performans arasēnda ekanlē ve etkilekimli pozitif ilikki ortaya çēkar (Yēmaz, 2011, s. 76; Waddock ve Graves, 1997, s. 315).

Negatif sinerji hipotezi: Bu hipoteze göre; daha iyi sosyal performans finansal performansē kötölükmesine sebebiyet verir. Bu durum da sosyal sorumluluk yatēēnlarēē sēēlar. Kurumsal sosyal performans ve finansal performans arasēnda kēē

bir döngü şeklinde ekranlı ve etkileşimli negatif bir ilişki ortaya çıkar (Yılmaz, 2011, s. 76).

Pozitif ve negatif sinerji hipotezlerinde; kurumsal sosyal performans ve finansal performans arasındaki ilişkide bir tarafın belirleyici olmadığı kurumsal sosyal performans ve finansal performans birbirini etkileyebileceği vurgulanmaktadır.

Salzman ve diğerleri (2005, s. 29) de; genel olarak bu hipotezler temelinde kurumsal sosyal performans ve finansal performans arasındaki ilişkiye yönelik tablo 2.6'daki gibi bir sonuç ortaya koymaktadır:

Tablo 2.6. Çevresel/Sosyal Performans ile Finansal Performans Arasındaki İlişki

Çerçeve (Çevresel/sosyal performans ve finansal performans arasında negatif ilişki öneren)	Tanım
- Takas hipotezi - Yönetimsel fırsatlar hipotezi - Negatif sinerji hipotezi	- Friedman'ın temel argümanına yansır. Buna göre işletmelerin kâr artırmak şeklinde tek bir sosyal sorumluluğu vardır. Çevresel sosyal performansın artması gereksiz maliyetler ortaya çıkarak, kârlılığı düşürür. - Yöneticiler kısa vadeli kârlılıklarını artırmak için finansal performans güçlü olduğu anda çevresel sosyal performans harcamalarını azaltırlar. - Takas hipotezi ile yönetimsel fırsatlar hipotezinin birleşimi olacak şekilde çevresel sosyal performans ve finansal performans kârlılıklı olarak birbirini negatif etkiler.
Çerçeve (Çevresel/sosyal performans ve finansal performans arasında nötr ilişki-ilişki yok öneren)	Tanım
Arz ve talep teorisi	- İşletmeler, çeşitli paydaşlar tarafından gelen talebi karşılamak ve kârlarını en üst düzeye çıkarmak için eksik bir çevresel sosyal performans sunarlar. Bu teoriye göre sosyal performans ve finansal performans arasında bağılantı yoktur.

[Tablo 2.6. (devam) Çevresel/Sosyal Performans ile Finansal Performans Arasındaki İlişki]

Çerçeve (Çevresel/sosyal performans ve finansal performans arasında pozitif ilişki öneren)	Tanımlama
Sosyal etki hipotezi	- Farklılık da paydaş gruplarının ihtiyaçlarının giderilmesi finansal performansla arttırır. Paydaşların ihtiyaçlarının karşılamada başarısızlık piyasada korku oluşturmaktadır. Bu da risk primini artırarak finansal performansla etkileyebilir. Çevresel sosyal performans maliyetleri, potansiyel faydalarına göre çok düşüktür.
Kaynak bolluğu hipotezi	- Üstün finansal performans, çevresel sosyal performans için daha fazla kaynak ayırmasına imkan verir.
Pozitif sinerji hipotezi	- Mevcut fonlar (bol kaynaklar) ile iyi yönetimin birliktir. İyi yönetim, hem finansal performans hem de çevresel sosyal performans için iyi şeyler yapar. Finansal performans ve çevresel sosyal performans karşılıklı olarak birbirini pozitif etkilemektedir.

Kaynak: Salzman, Ionescu-Sommers ve Steger, 2005, s. 290'dan uyarlanmıştır.

Tablo 2.6'da görüldüğü gibi çevresel/sosyal performans ile finansal performans arasında pozitif ve negatif ilişkinin olduğunu öneren hipotezler ile beraber bir de sosyal performans ve finansal performans arasında ilişkinin olmadığını öne süren teori yer almaktadır. Buna göre genel olarak sürdürülebilirlik performansla finansal performans arasındaki ilişkiye yönelik üç farklı sonuç söz konusudur. Bunlar, bu iki değişken arasında pozitif ilişki ve negatif ilişkinin olduğunu ve ilişkinin olmadığını öneren yaklaşımlardır. Bu kapsamda öncelikle sürdürülebilirlik performansla ve finansal performans arasındaki ilişkilere yönelik teorik çerçeve ele alınacak ve sonrasında bu teorik çerçeveyi destekleyen ampirik çalışmalar hakkında bilgi verilecektir.

Negatif ilişki: Sürdürülebilirlik performansla ile finansal performans arasında negatif ilişki olduğunu savunan görüşün temelinde Friedman'ın argümanı yer almaktadır. Friedman (1970), işletmelerin sadece tek bir sosyal sorumluluğunun olduğunu ve onun da kâr artıracı faaliyetlerle ilgilenmek ve kaynakları o yönde kullanmak olduğunu ifade etmiştir. Bu görüşe göre sürdürülebilirlik faaliyetleriyle ilgilenen işletmeler daha fazla maliyete katlanmak zorunda kalacak ve bu da finansal performansla düşürecektir. Ayrıca kurumların geleneksel amaçları hissedar değerini maksimum yapmak olduğunu için, çalışanları müşterileri ve hissedarları açısından fayda sağlamayacak yatırımlar yapan herhangi bir yöneticinin kurum kaynaklarına suistimal

ettiği yönünde inanç olukacaktır. Friedman, doğrudan kâr elde etmeyi amaçlamayan herhangi bir faaliyetin hissedar değeri üzerinde bir vergi etkisi göstereceğini ve bunun da finansal performansē negatif etkileyeceğini ifade etmiştir (Friedman, 1970). Bununla birlikte Preston ve Q&Bannon (1997) yönetsel fârsatlar hipotezinde; finansal durumun güçlü olmasē durumunda yöneticilerin bu gücü korumak ve kēsa vadeli kârlığı ēartmak adēna sosyal sorumluluk harcamalarē azaltacağı ēne öne sürmüklerdir. Bu hipotez de aslında sürdürülebilirlik performansē ile finansal performans arasındaki ilişkinin yönü açēından Friedmanōn görüşüyle örtüktenedir. Ancak; yönetsel fârsatlar hipotezinde ilişkinin belirleyicisi finansal performans iken, Friedmanōn görüşünde ilişkinin belirleyicisi sosyal performanstē.

Nötr ilişki (ilişki yok): Sürdürülebilirlik performansē ile finansal performans arasēda nötr veya belirlenemeyen bir ilişki olduğunu savunan görüş; uzun dönemli farklılıklarē varlığı ēne engelleyen arz ve talebe (piyasa ikleyikine), değikenler arasındaki etkilekime ve etkilenen değikenlerin sayēına odaklanmēttē (Welter, 2011, s. 67). Ullmann (1985, s. 551), sosyal performans ile finansal performans arasındaki ilişkide araya giren çok sayēda değiken olduğunu ve bu sebeple sosyal performans ile finansal performans arasēda doğrusal ilişki kurmanē bir nedeni olmadığı ēne ifade etmiştir. Mc Williams ve Siegel (2001, s. 125) ise; ortaya koyduklarē arz ve talep çerçevesi ile kurumsal sosyal sorumluluk ile finansal performans arasındaki ilişkinin nötr olduğunu ifade etmişlerdir. Bu görüşē göre; ikletmelerden sosyal sorumlu davranmasē talep eden paydaşlar bulunmaktadır. İkletme de bu paydaşlarē talebini yerine getirmek için sosyal sorumluluğa uygun davranēk ortaya koyar. İkletme bunu gerçekleştirebilmek için harcamalarē artēracak ve daha fazla maliyete katlanacaktır. Yani ikletme sosyal sorumlu davranmasē sonucu daha fazla gelir elde edebilirken bunu yerine getirirken de daha fazla maliyete katlanmasē gerekecektir. Kurumsal sosyal sorumluluk özellikleri ortaya koymayan bir ikletme ise daha az maliyete katlanēken daha az gelir elde edecektir. Diğer bir ifadeyle kurumsal sosyal sorumluluk özellikleri gösteren ikletme ile göstermeyen ikletme farklı şekillerde kârē maksimum düzeye getirmek için hareket edecektir. Kurumsal sosyal sorumluluk özellikleri, kârē artēmak için kullanēabilecek herhangi bir özellik gibidir. İkletmeler kârlarē maksimum yapabilmek için bu özelliklerden herhangi birini seçebilirler. Dolayēıyla kurumsal sosyal sorumluluk faaliyetleri ile finansal performans arasēda genel olarak nötr bir ilişki bulunmaktadır.

Arz ve talep teorisine göre; kurumsal sosyal sorumluluk ve finansal performans ilişkisinde maliyet fayda dengesinin her şekilde korunacağı belirtilmektedir. Diğer bir ifadeyle kurumsal sosyal sorumluluk için katlanılacak maliyetler fayda artımla karşılayabilir. Öte yandan kurumsal sosyal sorumluluk için maliyete katlanılmaması durumunda da daha az bir fayda söz konusu olacaktır. Dolayısıyla maliyet fayda dengesi değişik seviyelerde korunmuş olacaktır. Ancak bu noktada kurumsal sosyal sorumluluk için katlanılacak maliyetlerin, işletmeler açısından kısa ve uzun vadeli getirilerinin dikkatli bir şekilde değerlendirilmesi gerektiği de unutulmamalıdır.

Pozitif ilişki: Son yıllarda yapılan teorik analizler, genel olarak sürdürülebilirlik performans ile finansal performans arasında pozitif ilişki olduğunu desteklemektedir (Welter, 2011, s. 68).

Sürdürülebilirlik performans ile finansal performans arasında pozitif ilişki olduğunu savunan görüşlerin ortak paydası ise paydak teorisi olmaktadır. Paydak teorisi, kurumların sadece hissedarlarına karşı değil çeşitli paydak gruplarına karşı sorumluluğunun olduğunu vurgulamaktadır (Bäckström ve Karlsson, 2015, s. 6). Farklı paydak gruplarının işletmeden farklı istek ve beklentileri bulunmaktadır ve paydak teorisi de işletmenin, her bir paydak grubunun beklentilerinin karşılanması yönünde çaba göstermesinin önemine dikkat çekmektedir.

Paydak teorisine göre işletmelerin sadece hissedarlarının belli isteklerini değil aynı zamanda çok geniş alanda yer alan diğer paydaşlarının kurumsal sürdürülebilirlik performansına ilişkin taleplerini de dükünmeleri gerekmektedir. Zayıf sürdürülebilirlik performanslı diğer paydaşların taleplerinin yerine getirilip getirilemeyeceği konusunda küphe duymalarına sebep olacak şekilde görüşlerini etkileyebilecektir. Bununla birlikte ortaya konacak iyi bir sürdürülebilirlik performans ise işletmenin paydaşlarıyla olan ilişkilerini geliştirmesini ve gelecekte karşılayacağı beklentilere güvence altına almasını karşılayabilir (Lee, Faff ve Langfield-Smith, 2009, s. 26). İyi paydak ilişkileri, işletmenin sadece daha uzun vadede rekabet avantajlarına sürdürmesi için üstün finansal performansa sahip olmasına yardımcı olmakla kalmaz ayrıca dezavantajlı durumlardan daha çabuk kurtulması için kötü performans gösteren işletmelere de yardımcı olur (Choi ve Wang, 2009, s. 895). Buna göre paydaşlarla kurulacak olumlu ilişkiler finansal açıdan karşılanabilecek beklentide önemli bir rol oynamaktadır. Paydaşlarla olumlu ilişkilerin kurulabilmesi ise paydaşların beklentileri dahilinde işletmelerin sürdürülebilirlik performansını geliştirmeleriyle daha mümkün olacaktır.

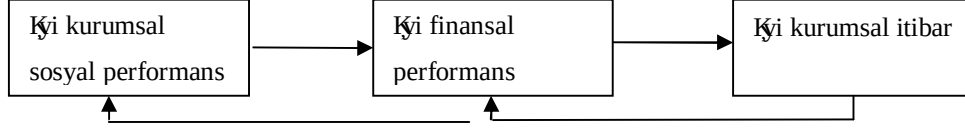
Paydak teorisi temelinde Cornell ve Shapiro (1987, s. 13) tarafēndan ortaya konan sosyal etki hipotezi ise; daha 6rt6k paydak ihtiyalarēnēn karēdanmasēnēn 6nemini vurgular. Diēer bir ifadeyle paydaklarēn daha az aēk olan taleplerini karēdamada ortaya çıkacak bakārēzlēk; iēletmenin kurumsal itibarēnē potansiyel olarak etkileyebilecek piyasa k6klarēyla (6r6n geri aēēma ve dava açma gibi) sonuçlanabilir. Bu durum da finansal performansēn negatif etkilenmesiyle sonuçlanabilir. Bununla birlikte s6rd6r6lebilirlik faaliyetlerinin maliyetleri, potansiyel faydalarēyla karēdaētēddēēēnda minimum d6zeydedir (Salzman ve diē. 2005, s. 29). Sonuç itibariyle iēletmenin hissedarlarēnē dēēanda kalan paydak grubunun ihtiyalarēnēn bakārēyla karēdanmasē finansal performansa olumlu y6nde etki edecektir.

Waddock ve Graves (1997) tarafēndan ortaya konan kaynak bolluēu hipotezi ile iyi y6netim teorisinin birleکimi olan pozitif sinerji hipotezi de s6rd6r6lebilirlik performansē ile finansal performansēn karēdaēklē olarak birbirini olumlu y6nde etkilediēini vurgulamaktadē. Kaynak bolluēu hipotezi; daha iyi finansal performansa sahip olmanēn s6rd6r6lebilirlik alanlarēna yatēēm yapmada kullanēlacak kaynaklarēn erikilebilir hale geleceēini vurgulamaktadē. İyi y6netim teorisi ise; s6rd6r6lebilirlik faaliyetlerine verilecek 6nemin farklēpaydaklarla olan ilikkileri geliētireceēini ve bunun sonucunda da iēletmenin genel performansēnēn daha iyi olacaēnē ifade etmektedir. 6rneēin alēanlarla kurulacak iyi ilikkilerin; çalēanlarēn moralini verimliliēini ve memnuniyetini artēmasē beklenebilir. Yine aynē k6kilde toplumla kurulacak g6zel ilikkiler; rekabeti arttēēē vergi indirimleri, iyilektirilen okullar ile uzun d6nemde daha iyi iēg6c6 imkanē maliyetlerin azalmasē gibi olumlu etkiler ile birlikte iēletmenin genel performansēnē arttēracaktē (Waddock ve Graves, 1997, s. 306-307).

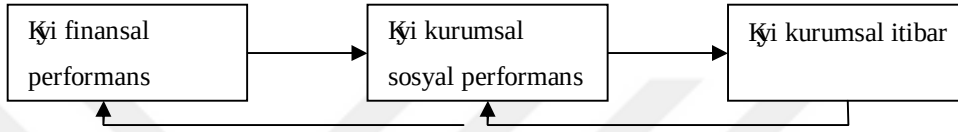
Sonuç itibariyle; yapēdan aēklamalar ēēēēnda s6rd6r6lebilirlik performansē ile finansal performans arasēnda pozitif ilikkinin varlēēna y6nelik teorik ereve; sosyal etki hipotezi, iyi y6netim teorisi ve daha da 6nemlisi paydak teorisi ile desteklenmektedir.

Buccholtz ve Carrol (2008, s. 70) da; kurumsal sosyal sorumluluk, finansal performans ve kurumsal itibar arasēndaki ilikkinin incelenmesine y6nelik araētērmalarē temel alarak k6kil 2.13.ēte g6sterildiēi gibi 3 farklē bakār aēēnēn olduēunu ifade etmiklerdir:

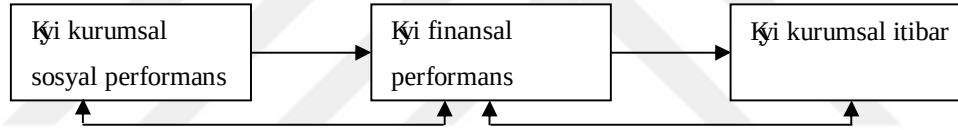
1. Kurumsal sosyal performans bu ilişkiyi yönlendirir. (Sosyal etki hipotezi, iyi yönetim teorisi ve paydak teorisi)

2. Kurumsal finansal performans bu ilişkiyi yönlendirir. (Kaynak bollu u teorisi)

3. Kurumsal finansal performans, kurumsal sosyal performans ve kurumsal itibar arasēnda etkilekimli ilişkiler. (Pozitif sinerji hipotezi)

Şekil 2.14. Kurumsal Sosyal Performans, Kurumsal Finansal Performans ve Kurumsal İtibar Arasēndaki İlişkiler

Kaynak: Buccholtz ve Carrol, 2008, s. 70

Birinci yaklakāna göre; ilişkinin belirleyicisi kurumsal sosyal performanstē. En popüler görük bu olup; sosyal sorumlu iktetmelerin finansal açēdan daha kārle olacaklarē inancē vardē. İktetmelerin sosyal sorumlu davranmasē daha iyi finansal performansē ve daha iyi kurumsal itibarē getirmektedir.

İkinci yaklakāna göre; ilişkiyi yönlendiren finansal performanstē. Bu yaklakēn iktetmelerin finansal açēdan bakarē olduklarē zamanlarda sosyal performanslarēnē da yükseldiğini ifade etmektedir.

Üçüncü yaklakāna göre; kurumsal sosyal performans, finansal performans ve kurumsal itibar arasēnda etkilekimli bir ilişki bulunmaktadır. Bu üç ana faktör birbirini etkilemektedir ve hangisinin bu ilişkinin yönlendiricisi olduğunu belirlemek zordur (Buccholtz ve Carol, 2008, s. 69).

Daha önce yapılan teorik açıklamalar ışığında birinci yaklaşımda paydak teorisi, sosyal etki hipotezi ve iyi yönetim teorisiyle; ikinci yaklaşımda kaynak bolluğu teorisiyle ve üçüncü yaklaşımda ise pozitif sinerji hipoteziyle ilgili olduğu söylenebilir.

Öte yandan sürdürülebilirlik performans ile finansal performans arasındaki ilişkinin bulunmasına yönelik yapılan ampirik çalışmalar, yukarıda açıklanan teorik çerçevenin destekleyicisi konumundadırlar. Nitekim teorik çerçeveye uyumlu olarak; bazı çalışmalarda sürdürülebilirlik performans ile finansal performans arasında pozitif ilişki, bazı çalışmalarda negatif ilişki ve bazı çalışmalarda ise nötr ilişki ya da bu değişkenler arasında ilişkinin olmadığı saptanmıştır. Bu bağlamda; sürdürülebilirlik performans ile finansal performans arasındaki ilişkiye dair üç farklı sonucu gösteren çalışmalardan bazıları Tablo 2.7’de sunulmuştur.

Tablo 2.7. Sonuçlarına Göre Sürdürülebilirlik Performansı ve Finansal Performans Arasındaki İlişkiyi İnceleyen Çalışmalar

Pozitif İlişki	Negatif İlişki	İlişki Yok
1-Moskowitz (1972)	1-Vance (1975)	1- Alexander ve Buchholz (1978)
2-Freedman ve Jaggi (1982)	2-Lopez, Garcia ve Rodriges (2007)	2- Aupperle ve diğerleri (1985)
3-Preston ve Q&Bannon (1997)	3-Fettahoğlu (2014)	3-Nyit Chiong (2010)
4-Waddock ve Graves (1997)		4-Yılmaz (2011) *Bazı değişkenler
5-Jones ve diğerleri (2007)		5-Özçelik, Öztürk ve Gürsakal (2014) *Bazı değişkenler
6-Peters ve Mullen (2007)		
7-Belu (2009)		
8-Leeto Ntoi (2010)		
9-Yılmaz (2011) *Bazı değişkenler		
10-Alpaslan (2012)		
11-Arsoy ve Diğerleri (2012)		
12-Taib, Ameer ve Haniff (2012)		
13-Ameer ve Othman (2012)		
14-Bachoo ve diğerleri (2013)		
15-Özçelik, Öztürk ve Gürsakal (2014) *Bazı değişkenler		
16-Fettahoğlu (2014)*Bazı değişkenler		

Tablo 2.7’de yer alan çalışmalardan öncelikle sürdürülebilirlik performans ve finansal performans arasında pozitif ilişki olduğu sonucuna ulanan, daha sonra bu iki değişken arasında negatif ilişkinin var olduğunu belirten ve son olarak sürdürülebilirlik

ve finansal performans arasında anlamlı bir ilişkinin olmadığı sonucuna ulaşan çalışmalar hakkında kronolojik sıraya göre bilgi verilecektir.

Moskowitz (1972) iyi bir sosyal sorumluluğa sahip ve sosyal sorumluluk aktivitelerine önemli katkıları sağlayan 14 firma üzerinde gerçekleştirdiği araştırmasında nispeten farkındalığı olan şirket rakiplerini geride bırakabilecek özel bir duyarlılığı a sahiptir hipotezini test etmiştir. 1972 yılında yaptığı araştırmada sosyal harcamalara en fazla bütçe ayıran 14 firmaların hisse fiyatı performanslarını incelemiş ve bu firmaların performanslarının genel endeks performansından yüksek olduğunu sonucuna ulaşmıştır.

Freedman ve Jaggi (1982) çalışmalarında; yüksek kirlenmeye neden olan endüstrilerde yer alan firmalar için, kirlilik açıklamaları ve kirlilik performansları ile kirlilik açıklamaları ve ekonomik performans arasındaki ilişkiyi araştırmışlardır. Bunun için kirlilik açıklama indeksi geliştirmiş ve bu indeksi kirlilik ve ekonomik performans indeksi ile ilişkilendirmişlerdir. Daha zayıf ekonomik performansla sahip büyük firmaların daha detaylı kirlilik açıklamaları yaptığı gözlemlenmiştir. Daha küçük firmalarda ise ekonomik performans ile kirlilik açıklamaları arasında bir bağlantıya rastlanmamıştır.

Preston ve Q&Bannon (1997) kurumsal sosyal performans göstergeleri ile finansal performans arasındaki ilişkiyi 1982-1992 döneminde 67 büyük Amerikan firması örneğini kullanarak araştırmışlardır. Araştırmanın sosyal performans göstergesi olarak toplum ve çevresel sorumluluk, iyi çalışan seçme ve koruma yeteneği, ürün ve hizmetlerin kalitesi seçilmiştir. Finansal performans göstergesi olarak ise aktif karlılığı, özkaynak karlılığı ve yatırımların karlılığı oranları seçilmiştir. Çalışma sonuçları, paydaş teorisiyle tutarlı bir şekilde finansal performans ve sosyal performans arasında pozitif bir ilişki olduğunu göstermektedir. Buna karşılık yöneticilerin; sosyal performans üzerine harcamalarını azalttıkları dönemde kısa dönemli karlılığı arttırabileceklerini fakat, finansal performans zayıf olduğu anda ise yeniden sosyal performans üzerine harcamalara odaklanabileceklerini belirtmişlerdir.

Waddock ve Graves (1997) kurumsal sosyal performans ve finansal performans arasındaki ilişkiyi inceledikleri çalışmalarında kurumsal sosyal performansın bir ölçüsü olarak bağlantısız bir derecelendirme kuruluşu olan KLD (Kinder, Lynberg, Domini)nin 8 kurumsal sosyal performans ölçütlerine göre kurumsal sosyal performans (KSP) indeksi yapılmıştır. Bu sekiz ölçüt; çalışan ilişkileri, ürün, toplum ilişkileri, çevre, nükleer güç, kadın ve azınlıklara davranış, askeri sözleşmeler ile Güney

Afrika'ya kat'ed' olup bu 'l'ç'ler indeks i'inde a' 'l'ekland'ed'm'et'. Finansal performans 'l'ç'üs' olarak 'zkaynak k'arld' ' aktif k'arld' ' ve sat'klar' getirisi dikkate al'nm'et'. 469 firman' 1989-1991 y'lar' aras'ndaki verileri kullanarak yap'dan analiz sonucunda; kurumsal sosyal performans' finansal performansa ba' l' oldu'u sonucu 'km' ve ilikkinin de pozitif oldu'u saptanm'et'. Finansal a'ç'dan g'ç'l' olan firmalar' daha fazla kayna'a erikim imkan' oldu'u ve bu imkanlar sayesinde kurumsal sosyal performans noktas'nda yat'rlar'ne artt'ebilece'i, faydas'ne uzun d'nemde g'orebilece'i; finansal a'ç'dan sk'ent'da olan firmalar' ise iste'e ba' l' sosyal yat'rlara daha az mali kaynak ay'abilece'i bulgular' ortaya 'km'et'.

Jones ve di' erleri (2007) Avustralya'daki firmalar' sürdürülebilirlik raporlama düzeyi ile firmalar' finansal ve piyasa performans' aras'ndaki ba' lant'y'e ortaya koymaya 'al'm'eklard'. Avustralya borsa endeksinden en üst 100 firma örnek olarak al'nm' ve bu kirketlerin y'ld' raporlar' ile sürdürülebilirlik raporlar' incelenmiktir. Her firman' sürdürülebilirlik a'ç'lamalar' GRI k'davuzu esas al'arak derecelendirilm' ve firmalar' sürdürülebilirlik skoru belirlenmiktir. Bu sürdürülebilirlik skorlar' ile ola' and'ek getiriler ve finansal performans göstergeleri olarak dikkate al'anan toplam borç/toplam 'zkaynak, piyasa de'eri/defter de'eri oran' 'al'ma sermayesi düzeyi, faaliyet nakit ak' performans' gibi göstergelerle ilikkisi incelenmiktir. Regresyon analizi sonuçlar'na göre sürdürülebilirlik a'ç'lamalar' ile ola' and'ek getiriler aras'nda negatif bir ilikki gözlenirken; sürdürülebilirlik a'ç'lamalar' ile 'ekitli finansal performans göstergeleri aras'nda pozitif g'ç'l' istatistiki ilikki bulunmuktur. Ayr'ca daha büyük firmalar' daha yüksek düzeyde sürdürülebilirlik a'ç'lamalar' yapmaya e' ilimli olduklar'eda 'al'ma sonuçlar' aras'ndad'.

Peters ve Mullen (2007) kurumsal sosyal sorumlulu'un finansal performans üzerine kümülatif etkisini incelemiklerdir. 1996 y'd'nda Fortune 500 listesinde yer alan ilk 100 kirketin 1991-1996 dönemine ait verilerini analize dahil etmiklerdir. Ba' 'ns'z de' iken olarak ald'klar' kurumsal sosyal sorumlulu'u 'al'ma ilikkileri, ürün kalitesi, 'ekitlilik, yerel toplumlar ve do' al 'evre k'eklinde 5 boyutta ele alm'eklard'. Ba' 'nl' de' iken olan finansal performans göstergesi i'in aktif k'arld' ' göstergesi kullan'm'et'. Çoklu regresyon yönteminin uyguland' ' analiz sonuçlar'na göre, kurumsal sosyal sorumlulu'un finansal performans üzerinde etkisinin, zaman i'erisinde pozitif bir k'ekilde artt' ' gözlenmiktir.

Belu (2009) sürdürülebilirlik uygulamaları ile finansal sonuçlar arasındaki ilişkiyi incelediği çalışmasında bağımsız değişken olarak aktif kârlılığı öz kaynak kârlılığı ve yıllık hisse getirisini almıştır. Bağımlı değişken olarak alınacak sürdürülebilirlik skorları ise sürdürülebilirlik derecelendirmesi yapan öncü bir kirketten sağlanmıştır. Veri zarflama analiz tekniğinin kullanıldığı çalışmanın sonuçlarına göre sürdürülebilirliği önem veren şirketlerin finansal performansları daha iyi olduğunu bulunmuştur. Bu sonuçla beraber finansal sektörün sanayi sektörüne göre daha kötü bir performans gösterdiği sonucuna da ulaşılmıştır. Bunun sebebi olarak da mükemmel finansal sonuçlara rağmen ortalama bir sürdürülebilirlik performansına sahip olunması gösterilmiştir.

Leeto Ntoi (2010) çalışmasında, Güney Afrika Borsasında kayıtlı firmaların hisse senedi performansları üzerine kurumsal sosyal sorumluluğunun bir etkisinin olup olmadığı araştırılmıştır. İnceleme yapılırken şirketin Sosyal Sorumluluk Yatırım indeksinde yer alıp almaması ve finansal performans göstergesi olarak ortalama piyasa getirisi, fiyat/kazanç oranı ve piyasa değeri/defter değeri oranı dikkate alınmıştır. Firmaların 71'i sosyal yatırım indeksinde olmak üzere örnek büyüklüğü 166'dır. Araştırma sonuçlarına göre; sosyal yatırım indeksinin ortalama piyasa getirisinin, fiyat/kazanç oranının ve piyasa değeri/defter değeri oranının daha yüksek olduğunu sonucuna ulaşılmıştır.

Yılmaz (2011) mevduat toplayan bankaların kamu, özel, yabancı ve katılan bankaların şeklinde gruplandırılarak firmaların sosyal performanslarının finansal performans ve pozisyonları üzerinde veya finansal performans ve pozisyonun sosyal performans üzerinde bir etkisinin olup olmadığı araştırılmıştır. Kurumsal sosyal performans göstergesi olarak bankaların yıllık raporlarında yer alan kurumsal sosyal sorumluluk ile ilgili açıklamaları uluslararası kurumsal sosyal sorumluluk derecelendirme kuruluşları referans alınarak hazırlanan kontrol listesi aracılığıyla puanlanmıştır. Kurumsal sosyal sorumluluk ile ilgili açıklamalar, hazırlanan kontrol listesindeki kriterlere göre puanlanmak ve şirketin toplam skoruna ulaşılmıştır. Puanlama yapılırken kriterle ilgili anlamlı bir bilgi yok ise 0, düzensiz bilgi var ise 1, iyi bilgi var ise 2 ve kriterle ilgili tam bilgi içeriyorsa 3 puanı verilmiştir. Finansal pozisyon göstergeleri ile finansal performans-kârlılık göstergeleri için toplam 7 oran dikkate alınmıştır. Analiz sonuçlarına göre kurumsal sosyal sorumluluk ile toplam varlıklar ve net faaliyet kârı değişkeninin kârlılıkla olarak birbirini olumlu bir şekilde

etkilediğ i gözlenmiştir. Diğ er finansal oranlar ile kurumsal sosyal sorumluluk arasēnda anlamlēsonuçlara ulađmamamēştir.

Alpaslan (2012) çalēmasēnda; İstanbul Menkul Kēymetler Borsasē (İMKB)ōna kayālē farklı sektörlerden 117 firmanēn kurumsal sosyal sorumluluklarēnēn firma performansē üzerindeki etkilerini incelemiştir. Kurumsal sosyal sorumluluk göstergesi olarak firmalarēn yapmēk olduğu u bağ ēk ve yardımlar ile çevresel harcamalarē finansal performans göstergesi olarak ise muhasebe temelli bir ölçü olan özkaynak kârlēđ ē oranēnē ve piyasa temelli bir ölçü olan Tobin Q oranēnē kullanmēmiştir. Çoklu regresyon yönteminin kullanıldđ ē analiz sonuçlarēna göre; kurumsal sosyal sorumluluk ile firma performans göstergeleri arasēnda pozitif bir ilişki saptanmēk ve bu pozitif ilişkinin Tobin Q ile istatistiki olarak anlamlēolduđu u sonucuna varđmēmiştir.

Arsoy ve diğ erleri (2012) kurumsal sosyal performans ile muhasebe temelli ölçüleri dikkate alan finansal performans arasēndaki ilişkiyi inceledikleri çalēmalarēnda İMKB Kurumsal Yönetim Endeksinde yer alan 28 firma yüksek sosyal sorumluluk skoruna sahip firmalar olarak seçilmik ve finansal performans göstergesi olarak da aktif kârlēđ ē satēk kârlēđ ē borç/varlēk oranē toplam satēlar, çalēkan sayēē ve özkaynak gibi değ ikenler dikkate alēnmēmiştir. Yapđan analiz neticesinde muhasebe temelli finansal göstergeler ile kurumsal sosyal göstergeler arasēnda pozitif korelasyon saptanmēmiştir. Ayrıca daha iyi finansal göstergeye sahip firmalarēn daha fazla sosyal sorumluluk performansēgösterdikleri sonucu ortaya çēkmēmiştir.

Taib, Ameer ve Haniff (2012) Amerika ve İngiltereōde yer alan firmalardan kesitsel bir örnek kullanarak kurumsal sürdürülebilirlik uygulamalarē ile finansal performans arasēndaki ilişkiyi incelemiklerdir. GRI sürdürülebilirlik kēdavuzuna göre raporlama yapan 139 kirketin sürdürülebilirlik raporlarē2005'ten 2009 yēđna kadar olan sürede etik uygulamalar, çevresel performans, çeşitlilik ve toplum ile ilgili meseleleri nasēl gösterdiğ i araktēđmēmiştir. Bu konularda firmanēn durumunu görmek için Morthardōn (2002) skorumlama yöntemi kullanđmēmiştir. Finansal performans göstergesi olarak aktif kârlēđ ē alēnmēmiştir. Çalēma sonuçlarē İngiltereōdeki firmalarēn Amerikaōdaki firmalara göre etik uygulamalar, çevresel performans, çeşitlilik ve toplum ile ilgili konularda açıklama düzeyinin daha yüksek olduğu unu göstermiştir. 2008ōdeki küresel finansal krizden sonra etik uygulamalar ve çeşitlilik konularēnda açıklamalarēn arttđ ē gözlenmiştir. İke alēn, çalēkan çeşitliliğ i, tekvik gibi hususlarēn finansal

performansē pozitif etkilediđ i saptanmēktē. Finansal olarak gūçlū firmalarēn da sūrdürülebilir gelikim uygulamalarēna daha fazla yatēēn yaptđ ēsonucu bulunmuktur.

Ameer ve Othman (2012) sūrdürülebilirlik uygulamalarē ile finansal performans arasēdaki ilikkiyi araştırdıkları çalēmalarēnda gelikim ve geliken ūlkeler arasēndan seçtikleri ūst düzeyde 100 sūrdürülebilir kirketi incelemiklerdir. Ayrēca aynē sektörde faaliyet gösteren aktif büyüklū ū açaēndan benzerlik takēyan 100 kirketi de kontrol grubu kirketleri olarak analize dahil etmiklerdir. Sūrdürülebilirlik uygulamalarēnē toplum, çevre, çeķitlilik ve etik standartlar olmak üzere 4 ayrē boyutta ele almēklar ve her boyut için 0dan 4ē kadar skor vererek kirketlerin sūrdürülebilirlik skorlarēnē elde etmiklerdir. Finansal performans göstergesi olarak satē/gelir büyümesi, aktif kârlēđ ē vergi öncesi kâr ve nakit akāē göstergelerini kullanmēlardē. Analiz sonuçlarēna göre; sūrdürülebilirlik uygulamalarēna önem veren kirketlerin aktif kârlēđ ē vergi öncesi kâr ve nakit akāē göstergelerine göre daha yüksek düzeyde finansal performans sergiledikleri ortaya çēkmēktē. Daha yüksek finansal performansa sahip kirketlerin de 2006-2008, 2006-2009, 2006-2010 dönemlerinde sūrdürülebilirlik performansēnē arttđ ēgözlenmiştir. Sonuç olarak sūrdürülebilirlik uygulamalarē ile finansal performans arasēda iki yönlū pozitif bir ilikki bulunmuktur.

Bachoo ve diđerleri (2013) Avustralyaâdaki firmalarēn sūrdürülebilirlik raporlarēnē kalitesi ile firma değeri arasēdaki ilikkiyi araştırmēlardē. Avustralya Borsa endeksinde yer alan 529 firmanē 2003-2005 yēlarē arasēdaki sūrdürülebilirlik raporlarēnē kalitesi CAER (Corporate Analysis Enhanced Responsibility) isimli bađ ēmsēz kâr amacē gūtmeyen bir kurulum tarafēndan değeriendirilmiştir. Eđer bir firmanē sūrdürülebilirlik raporu CAERān kriterlerine uyuyorsa n10, uymuyorsa n00 skoru verilerek firmalar değeriendirilmiştir. En küçük kareler tekniđ i kullanđarak yapđan regresyon analizi neticesinde; sūrdürülebilirlik raporunun kalitesi ile firmanē gelecekte beklenen performansē arasēda pozitif, sermaye maliyeti ile negatif bađ lantē bulunmuktur. Ayrēca çevreye duyarlē endüstrilerde raporlama kalitesinin daha önemli olduđ u ve sūrdürülebilirlik raporunun çevresel öđerlerinin firma değeriyle daha yakēndan ilikkili olduđ u sonucu ortaya çēkmēktē.

Fettahođ lu (2014) 2009-2011 döneminde sūrdürülebilirlik raporu yayēnlayan ve borsada iklem gören 16 kirketi incelediđ i çalēmasēnda kurumsal sosyal sorumluluk performansē ile finansal performans arasēdaki ilikkiyi belirlemeye çalēmēktē. Bađ ēnlē değeriiken olan finansal performans göstergesi olarak özsermaye kârlēđ ē aktif kârlēđ ē

kaldıraç oranı, varlık devir hızı hisse başına kâr ve hisse senedi getirisi esas alınmıştır. Başlıca değeri olan kurumsal sosyal performans için ise çalışan ile ilişkiler, çevreyle ilişkiler, toplumla ilişkiler ve ürün sorumluluğu şeklinde 4 boyut belirlenmiştir. Bu değerler arasındaki ilişki çoklu regresyon modeli ile analiz edilmiştir. Analiz sonuçlarına göre; kaldıraç oranı ve varlık devir hızı ile sosyal performans göstergeleri arasında anlamlı ilişkiler bulunmaktadır. Riskinin yönü konusunda ise bazı sosyal sorumluluk göstergeleri ile negatif ilişki varken bazı göstergeler ile de pozitif ilişki tespit edilmiştir.

Vance (1975) çalışmasında; Moskowitz'ın 1972 yılında yaptığı araştırmada yer alan firmaların 1972-1975 yılları arasındaki hisse performanslarını incelemiştir. Moskowitz'ın bulduğu sonucun aksine sosyal sorumluluğa daha fazla önem veren firmaların belirtilen dönemde sosyal sorumluluğu daha düşük olan firmalara göre daha kötü bir performans gösterdiği sonucunu ortaya koymuştur.

Lopez, Garcia ve Rodriguez (2007) benzer boyut ve sermaye yapısına sahip 110 şirketi inceledikleri çalışmaları sırasında bu şirketlerin 55'ini Dow Jones Sürdürülebilirlik Endeksine dahil olan şirketlerden, 55'ini ise Dow Jones Global Endeksine dahil olan şirketlerden seçmişlerdir. Analiz dönemi olarak 1998-2004 yılları aldıkları bu çalışmada kurumsal sosyal sorumluluk ve gelir büyümesi başlıca değeri olan, vergi öncesi kâr ise başlıca değeri olan olarak kullanılmıştır. Ayrıca; kontrol değeri olan olarak şirket büyüklüğü, kaldıraç oranı ve sektör analize dahil edilmiştir. Analiz dönemini 1998-2001 ve 2002-2004 şeklinde üçer yıllık iki döneme bölmüşlerdir. Regresyon analizini kullandıkları çalışmanın sonuçlarına göre; kısa dönemde kurumsal sosyal sorumluluk uygulamalarının performans üzerine etkisi negatif olarak bulunmakla beraber zaman geçtikçe bu negatif etkinin azaldığı gözlemlenmiştir.

Alexander ve Buchholz (1978) kurumsal sosyal sorumluluk ve finansal performans arasındaki ilişkiyi inceledikleri çalışmaları sırasında; Moskowitz ve Vance'ın araştırmalarında riske uyarlanmak piyasa performansını dikkate almadıklarını belirterek bu konu üzerine eklemişlerdir. Vance'ın çalışmasındaki sosyal sorumluluk sıralamaları bu çalışmada esas alınarak olup inceleme 1970-1974 dönemi ve 1971-1973 alt dönemi için gerçekleştirilmiştir. Belirtilen zaman periyotlarında hisselerin risk uyumlu getirileri hesaplanmak ve sosyal sorumluluk dereceleri ile karşılaştırıldığında sosyal sorumluluğun hisse performansına üzerinde önemli bir etkisinin bulunmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Aupperle ve diğ erleri (1985) kurumsal sosyal sorumluluk ve kârlılık arasındaki ilişkiyi inceledikleri çalışmalarında kurumsal sosyal sorumluluğu tanımlamada 4 boyutu olan bir anket yöntemi kullanmışlardır. Bu dört boyut; ekonomik, yasal, etik ve istekle bağ lı olan hayıseverliktir. Bu alanlarla ilgili olarak yöneticiler (CEOlar) zorunlu olarak seçecekleri ifadeler yer almıştır. Finansal performans göstergesi olarak da aktif karlılık dikkate alınmıştır. Yapılan analiz sonucunda kurumsal sosyal sorumluluk ve kârlılık arasında istatistiki olarak anlamlı bir ilişkiye rastlanmamıştır.

Nyit Chiong (2010) dünyanın farklı ülkelerinde GRI'ya göre sürdürülebilirlik raporu hazırlayan firmaların incelediği çalışmada ekonomik, sosyal, çevresel ve sürdürülebilirlik performans bilgisi ile finansal performansları arasındaki ilişkiyi araştırmıştır. Ayrıca bölge ve sektöre göre çalışma sonuçlarının değ ikip değ ikmediğini incelemiştir. Çalışmada 2007 yılına ait GRI G3'e göre hazırlanan 146 firmanın sürdürülebilirlik raporları incelenmiştir. Firmaların sürdürülebilirlik düzeyleri; GRI G3 raporlama ilkeleri çerçevesinde (GRI içerik indeksi) ekonomik, sosyal ve çevresel kriterlere eę er ilgili kriter hakkında açıklama varsa 10, yoksa 0 skoru verilerek belirlenmiştir. Finansal performans göstergesi olarak özkaynak karlılık ve borç/özsermaye oranı ve gelir artışı dikkate alınmıştır. Çalışma sonuçlarına göre; bölgeler arasında sürdürülebilirlik açıklama düzeyleri arasında bir farklılık yok iken sektörlere göre açıklama düzeyleri değ ikmektedir. Ekonomik, çevresel ve sosyal performans bilgisi ile borç/özsermaye oranı değ ikkeni arasında negatif yönlü bir ilişki bulunmuştur. Açıklama düzeyi arttıkça borç/özsermaye oranı düşmektedir. Ekonomik, çevresel ve sosyal performans ile gelir artışı ve özkaynak karlılık arasında ise anlamlı bir ilişki bulunmamıştır.

Özçelik, Öztürk ve Gürsakal (2014) BİST 100 endeksinde yer alan şirketlerin 2010-2012 yıllarındaki verilerini esas alarak kurumsal sosyal sorumluluk ile finansal performans arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Kurumsal sosyal sorumluluğu bağ lı değ ikken; finansal göstergeler, firma boyutu, kaldıraç oranı ve sahiplik yapısına ise bağ lı değ ikken olarak almışlardır. Kurumsal sosyal sorumluluk değ ikkenini belirlemek için kurumsal sosyal sorumluluk raporu (sürdürülebilirlik raporu) yayınlayan şirketleri 10 ve yayınlamayan şirketleri ise 0 olarak analize dahil etmişlerdir. Finansal performans göstergesi olarak muhasebe temelli ölçüleri kullandıkları çalışmada; şirket büyüklüğü ile kurumsal sosyal sorumluluk arasında pozitif bir ilişki tespit etmişlerdir. Şirket büyüklüğü değ ikkeninin değ ikkeni bağ lı değ ikken olarak

belirledikleri finansal göstergeler, kaldıraç oranı ve sahiplik yapısı ile kurumsal sosyal sorumluluk arasında anlamlı bir ilişkiye rastlamamışlardır.

Literatürde yer alan incelenen bu çalışmaların sonuçlarına göre; sürdürülebilirlik performans ile finansal performans arasında pozitif ilişki veya negatif ilişki olduğu ile bu değişkenler arasında ilişki olmadığı durumu gözlenmiştir. Bununla birlikte çalışmaların çoğunda sürdürülebilirlik performans ile finansal performans arasında pozitif ilişkinin bulunması göze çarpmaktadır. Bu durum işletmelerin sürdürülebilirlik uygulamalarına verecekleri önem ve hassasiyetin finansal açıdan geri dönüşleri olabileceği şeklinde değerlendirilebilir.

Sürdürülebilirlik performans göstergelerine ilişkin açıklamaların finansal performans üzerindeki etkilerinin inceleneceği bu çalışmada, önceki çalışmaların çoğunda bu değişkenler arasında pozitif ilişki bulunmasının etkisi, paydak teorisi, sosyal etki hipotezi ve iyi yönetim teorisinin desteğiyle çalışmanın hipotezleri;

“Sürdürülebilirlik performans ile finansal performans arasında pozitif ilişki vardır” düşüncesi temelinde oluşturulacaktır.

3. YÖNTEM

Bu bölüm araştırma modelinin oluşturulmasıyla başlamaktadır. Daha sonra oluşturulan bu modele göre çalışmanın hipotezleri üzerinde durulacaktır. Hipotezlerin oluşturulmasından takiben veri toplama yöntemleri hakkında bilgi verilecektir. Son olarak toplanan verilerin analizinde kullanılacak istatistiki teknikler sunulacak ve özellikleri açıklanacaktır.

3.1. Araştırma Modeli

Bu çalışma, temel olarak sürdürülebilirlik performans göstergelerine yönelik açıklanan bilgi düzeyinin finansal performans üzerindeki etkisini analiz etmek üzere iki kısımdan oluşan bir çalışma olarak tasarlanmıştır. Bu kapsamda araştırma modeli şekil 3.1. yardımıyla özetlenmiştir.

Şekil 3.1'de de görüldüğü gibi 10 rakamıyla ifade edilen birinci kısımda, şirketlerin sürdürülebilirlik performans göstergelerine yönelik açıkladıkları bilgi düzeyinin sektör, şirket büyüklüğü, şirket yaşı ve sahiplik yapısı olarak belirlenen kontrol değişkenlerine göre değişip değişmediğini incelenecektir ve bu kısımda gruplar arasında farklılıkları incelemeye yarayan analiz tekniklerinden yararlanılacaktır. 20 rakamıyla ifade edilen ve çalışmanın ikinci kısmında ise şirketlerin sürdürülebilirlik raporlarında sürdürülebilirlik performans göstergelerine yönelik açıkladıkları bilgi düzeyinin (ekonomik, çevresel ve sosyal) finansal performans üzerine etkisi araştırılacaktır. Ayrıca bu kısımda; sektör, şirket büyüklüğü, şirket yaşı ve sahiplik yapısı değişkenleri dikkate alındıktan sonra şirketlerin sürdürülebilirlik performans göstergelerine yönelik açıkladıkları bilgi düzeyinin finansal performansa etkisi araştırılacaktır. İkinci kısımda panel veri analizi yöntemi kullanılacaktır.

3.2. Hipotezler

Bu çalışma temel olarak sürdürülebilirlik raporlarında açıklanan bilgi düzeyinin finansal performans üzerine etkisini incelemeyi amaçlamaktadır. Bununla birlikte sürdürülebilirlik raporlarında açıklanan bilgi düzeyinin sektör, şirket büyüklüğü, şirket yaşı ve sahiplik yapısına göre farklılık gösterip göstermediğinin incelenmesi çalışmanın diğer amaçlarıdır. Bu doğrultuda çalışmanın hipotezleri, çalışmanın amaçlarına paralel olarak iki ana bölümden oluşmaktadır.

Kontrol Değişkenleri

- Sektör
- Şirket büyüklüğü
- Şirket yaşı
- Sahiplik yapısı

2a

Panel veri analizine
kontrol değişkeni girecek

1

Kruskal Wallis Testi
Mann Whitney U Testi

Bağımsız Değişkenler

Sürdürülebilirlik Skoru

- Ekonomik
- Çevresel
- Sosyal

2

Panel veri analizi

Bağımlı Değişkenler

Finansal Performans Göstergeleri

a) Muhasebe Temelli Ölçüler
-Aktif karlılığı
-Özkaynak karlılığı

b) Piyasa temelli ölçüler
-F/K oranı
-PD/DD oranı

Şekil 3.1. Araştırma Modeli

Çalışmanın iki ana bölümü ve bu bölümlerin altında test edilecek hipotezler tablo 3.1.de zet olarak gsterilmitir.

Tablo 3.1. Çalışmanın Hipotezleri

A) Sürdürülebilirlik raporlarında açıklanan bilgi düzeyinin sektör, krket bykl , krket yak ve sahiplik yapna göre farklılık gösterip gstermediinin testine yönelik hipotezler
A-H1: krketlerin sürdürülebilirlik performans göstergelerine yönelik (ekonomik, çevresel, sosyal ve toplam) açıkladıkları bilgi düzeyi sektöre göre farklılık göstermektedir. A-H2: krketlerin sürdürülebilirlik performans göstergelerine yönelik (ekonomik, çevresel, sosyal ve toplam) açıkladıkları bilgi düzeyi krket bykl ne göre farklılık göstermektedir. A-H3: krketlerin sürdürülebilirlik performans göstergelerine yönelik (ekonomik, çevresel, sosyal ve toplam) açıkladıkları bilgi düzeyi krket yakna göre farklılık göstermektedir. A-H4: krketlerin sürdürülebilirlik performans göstergelerine yönelik (ekonomik, çevresel, sosyal ve toplam) açıkladıkları bilgi düzeyi sahiplik yapna göre farklılık göstermektedir.
B) Sürdürülebilirlik raporlarında açıklanan bilgi düzeyinin finansal performans üzerindeki etkisini belirlemeye yönelik hipotezler
B-H1: krketlerin sürdürülebilirlik performans göstergelerine (ekonomik, çevresel ve sosyal) yönelik açıkladıkları bilgi düzeyinin krketin aktif krl üzerinde pozitif etkisi vardır. B-H2: krketlerin sürdürülebilirlik performans göstergelerine (ekonomik, çevresel ve sosyal) yönelik açıkladıkları bilgi düzeyinin krketin zkaynak krl üzerinde pozitif etkisi vardır. B-H3: krketlerin sürdürülebilirlik performans göstergelerine (ekonomik, çevresel ve sosyal) yönelik açıkladıkları bilgi düzeyinin krketin PD/DD oran üzerinde pozitif etkisi vardır. B-H4: krketlerin sürdürülebilirlik performans göstergelerine (ekonomik, çevresel ve sosyal) yönelik açıkladıkları bilgi düzeyinin krketin F/K oran üzerinde pozitif etkisi vardır.

Tablo 3.1.de zet olarak görülen hipotezlerin ayrıntıına aaı da de inilmitir.

A) Sürdürülebilirlik raporlarında açıklanan bilgi düzeyinin sektör, krket bykl , krket yak ve sahiplik yapna göre deiip deimediinin testine yönelik hipotezler

Çalışmanın amaçlarından birisi; sürdürülebilirlik raporu yayınlayan krketlerin sürdürülebilirlik performans göstergelerine ilikkin açıkladıkları bilgi düzeyinin; sektör, krket bykl , krket yak ve sahiplik yap deikenlerine göre farklılık gösterip gstermediini aratırmaktır. Bu amaç dorultusunda hipotezler aaı daki kkilde oluturulmutur.

Sektör: Sürdürülebilirlik performans ile finansal performans arasındaki ilikki incelenirken krketin faaliyet gsterdii sektörün de dikkate alınması gerektii i aratırmacılar tarafından vurgulanmıtır. Bu baılamda Ullman (1985, s. 549); krketlerin sosyal performans ile finansal performans arasındaki ilikkiyi açıklamada sosyal

performans açıklamalarının sektör, şirket büyüklüğü gibi değişkenlere bağlı olduğu ifade etmiştir. Waddock ve Graves (1997, s. 309) ise; kurumsal sosyal performans açısından sektörel farklılıkların dikkate alınmamasının; kurumsal sosyal sorumluluğun finansal performans üzerindeki ana etkilerinin anlaşılmasını zorlaştırabileceğini belirtmiştir. Çünkü sektörün özelliklerine bağlı olarak şirketin belli alanlarda önemli problemlerle karşılaşma ya da karşılaşmama durumu bulunmaktadır. Dierkes ve Preston (1977) da; petrol, madencilik gibi doğal kaynakların çıkarılmasına yönelik ve çevreye etkisi olan sektörlerin diğer sektörlerle göre daha güçlü çevresel kontrollere tabi olduğu belirtmiştir. Buna göre; her işletmenin çevreye saygı prensibiyle faaliyetlerini sürdürmesi gerekse de sektöre özgü nitelikler nedeniyle, bazı sektörlerde çevresel konularda daha hassas davranılması söz konusu olabilirken bazı sektörlerde ise çevresel konularda hassasiyet derecesi daha düşük düzeyde kalabilir.

Öte yandan Nyit Chiong (2010, s. 135) bazı sektörlerde sürdürülebilirlik raporlamasına yönelik daha fazla raporlama çerçevesinin bulunmasının bu sektörde yer alan şirketlerin; ekonomik, çevresel ve sosyal performanslarına yönelik daha fazla bilgiyi açıklamalarının beklendiğini belirtmiştir. Bunun sebebini ise o sektörde yer alan şirketlerin faaliyetlerinin meşrulaştırılmasına yönelik daha fazla beklentinin olması olarak göstermiştir.

Yapılan bu açıklamalar ışığında şirketlerin faaliyet gösterdiği sektörün; ekonomik, çevresel ve sosyal yani sürdürülebilirlik performansları üzerinde etkili olması beklenmektedir. Örneğin; mali sektörde yer alan bir şirketin faaliyetlerinin çevreye olan etkileri ile petro-kimya alanında faaliyet gösteren şirketin faaliyetlerinin çevreye olan etkilerinin birbirinden farklı olması muhtemeldir. Yine aynı şekilde bu iki sektörde yer alan şirketlerin çalışan güvenliğine yönelik sosyal performansları da (Moore 2001, s. 304) birbirinden farklı olabilir. Bu bağlamda şirketlerin faaliyet gösterdiği sektörün, sürdürülebilirlik performansları ve dolayısıyla sürdürülebilirlik performansına ilişkin açıklayacakları bilgiyi etkilediği düşünüldüğünde hareketle aşağıdaki hipotez oluşturulmuştur:

A-H1: şirketlerin sürdürülebilirlik performans göstergelerine yönelik (ekonomik, çevresel, sosyal ve toplam) açıklamaları bilgi düzeyi sektöre göre farklılık göstermektedir.

şirket büyüklüğü: Waddock ve Graves (1997, s. 308); daha küçük şirketlerin daha büyük şirketlere göre sosyal sorumluluk davranışları göstermeyebileceğini, ayrıca

kirketlerin büyüdükçe ve olgunlaştıkça dēk paydaşlardan daha fazla ilgi gördüğü ünü ve bu sebeple dēk paydaşlarē taleplerine daha açık bir şekilde cevap verebilme yönünde hareket ettiğini vurgulamaktadır. Peters ve Mullen (2007, s. 6) de; kirketlerin kurumsal sosyal sorumluluğun birden çok boyutuna yönelik faaliyetlerde bulunurken önemli kaynaklara ihtiyaç duyabileceğini ve büyük firmaların da bu kaynaklara ulaşmada küçük firmalara göre avantaj sahibi olabileceğini ifade etmişlerdir. Bununla birlikte Orlitzky (2001, s. 169) de kirketlerin ilk yıllarında sosyal sorumluluklardan ziyade yaşamı sürdürme ve büyümeye yönelik temel stratejilere ihtiyaç duyduğunu dile getirmiştir. Bu kapsamda kirket büyüklüğünün kurumsal sosyal performansı etkileyen içsel ve dışsal nedenlerle pozitif etkilemesinin beklendiğini ifade etmiştir.

Genel olarak kirket büyüklüğünün artmasına bağlı olarak sosyal sorumluluğa yönelik faaliyetlerin artabileceğini ifade eden bu açıklamalar doğrultusunda kirket büyüklüğünün sürdürülebilirlik raporlarında açıklanacak bilgi düzeyini etkileyebileceğini ileri sürülebilir. Buna bağlı olarak aşağıdaki hipotez oluşturulmuştur:

A-H2: kirketlerin sürdürülebilirlik performans göstergelerine yönelik (ekonomik, çevresel, sosyal ve toplam) açıkladıkları bilgi düzeyi *kirket büyüklüğüne göre farklılık göstermektedir.*

Kirket Yakē Çalışmada sektör ve kirket büyüklüğü değişkenleriyle beraber kirket yakē değişkeninin de kirketlerin sürdürülebilirlik performanslarına ilişkin açıklanacak bilgi düzeyi üzerindeki etkisi incelenecektir. Roberts (1992, s. 605) göre sektör ile birlikte kirket yakē, paydaş gücü, stratejik duruş ve ekonomik performansın bazı yönlerini yansıtmaktadır. Ayrıca kirket olgunlaştıkça; kirketin kurumsal itibarı ve sosyal sorumluluk faaliyetlerine katılmada daha sağlam temeller üzerine oturabilir. Moore (2001, s. 305) bu durumun; kirketin sponsorluk ve diğer sosyal faaliyetlere katılmaya yönelik paydaş beklentilerini arttırdığını ve bu noktadan geri adım atmayı zorlaştırdığını vurgulamaktadır. Bu kapsamda Roberts (1992) ve Moore (2001) çalışmalarında sosyal performans ile kirket yakē arasında pozitif bir ilişkinin bulunduğunu sonucuna ulaşılmıştır. Yani kirketin yakē arttıkça kirketin daha yüksek sosyal performans gösterdiğini gözükmektedir. Cochran ve Wood (1984) ise Moore (2001) ve Roberts (1992)ın aksine kirket yakē ile kurumsal sosyal sorumluluk arasında negatif ilişki olduğunu sonucuna ulaşımlardır. Bunun nedenleri arasında da daha eski kirketlerin, sosyal değişkenlere uyum sağlamada konusunda daha az esnekliğe sahip olmalarına ve daha eski kirketlerin yönetiminin yeni kirketlerin yönetimine göre sosyal konularda daha az duyarlı

olmalarına göstermektedir. Buna göre kirket yakine ile kurumsal sosyal sorumluluk faaliyetleri arasındaki ilişkiye yönelik iki farklı sonuç ortaya çıkmaktadır. Bunlardan ilki, kirket yakine artmasına kurumsal sosyal sorumluluk faaliyetlerine yönelimi artıracak ve ikincisi ise kirket yakine artmasına bağlı olarak kirketin daha az esnekliğe sahip olabileceğini ve sosyal konularda duyarlılığını düşük düzeyde kalabileceğini vurgulamaktadır. Bu açıklamalar paralelinde kirket yakine, kirketlerin sürdürülebilirlik performansına ve dolayısıyla sürdürülebilirlik performansına ilişkin açıklayacak bilgiyi etkilediği sonucuna ulaşmak mümkündür. Buna bağlı olarak aşağıdaki hipotez oluşturulmuştur:

A-H3: kirketlerin sürdürülebilirlik performans göstergelerine yönelik (ekonomik, çevresel, sosyal ve toplam) açıkladıkları bilgi düzeyi *kirket yakine göre farklılık göstermektedir.*

Sahiplik Yapısı Son olarak bu bağlamda kirketlerin sürdürülebilirlik raporlarında açıkladıkları ekonomik, çevresel ve sosyal performansa ilişkin bilgi düzeyinin sahiplik yapısına göre değişip değişmediği incelenecektir. Konu ile ilgili yapılan çalışmaların bir kısmında kirket hisselerine sahip kurumsal yatırımcıların sayısı veya kurumsal yatırımcıların sahip olduğu hisselerin yüzdesi temel alınarak kurumsal sahipliğin kurumsal sosyal performans üzerinde etki gösterip göstermediği incelenmiştir (Graves ve Waddock, 1994; Fauzi, Mahoney ve Rahman, 2007; Mahoney ve Roberts, 2007; Neubaum ve Zahra, 2007). Bazı araştırmacılar ise sahiplik yapısının türüne göre (yerel ve yabancı sahiplik) kurumsal sosyal performans ve finansal performans arasındaki ilişkiyi araştırmışlardır (Vitezic, Vuko ve Mörec, 2012; Özçelik, Öztürk ve Gürsakal, 2014). Bu doğrultuda Chang, Kabongo ve Li (2016, s. 3) de; kirketin yerel kurumsal sahiplerinin ayni politika ve düzenlemelerden etkilendiğini, kirketlerdeki yerel kurumsal sahipliğin kurumsal sosyal sorumluluğu sadece hissedar açısından değil içinde bulunulan toplumun çıkarları bakımından da önemsemesinin doğal olduğunu ifade etmişlerdir. Ayrıca yerel kurumsal sahipliği olan kirketlerin yerel sahipliği olmayan kirketlere göre yerel kurumsal sosyal sorumluluk ihtiyaçlarına daha iyi anlayabileceğini ve bu nedenle kurumsal sosyal sorumluluğa daha fazla destek vermeleri gerektiğini vurgulamışlardır. Bu açıklamalar doğrultusunda; ülkemizde yer alan kirketlerin yabancı ortaklarının da olduğu düşünüldüğünde bu çalışmada, kirketlerin yerel ve yabancı sahiplik yapısına göre sürdürülebilirlik performansına ve dolayısıyla sürdürülebilirlik

raporlarında açıklayacağı bilgi düzeyinin farklılık gösterip göstermediği incelenecektir. Bu amaca yönelik aşağıdaki hipotez oluşturulmuştur:

A-H4: şirketlerin sürdürülebilirlik performans göstergelerine yönelik (ekonomik, çevresel, sosyal ve toplam) açıkladıkları bilgi düzeyi *sahiplik yapışına göre farklılık göstermektedir.*

B) Sürdürülebilirlik raporlarında açıklanan bilgi düzeyinin finansal performans üzerindeki etkisini belirlemeye yönelik hipotezler

Çalışmanın temel amacı sürdürülebilirlik raporu yayınlayan şirketlerin sürdürülebilirlik performans göstergelerine yönelik açıkladıkları bilgi düzeyinin, şirketin finansal performansına üzerine etkisini araştırmaktır.

Daha önceki bölümlerde değinildiği gibi, sürdürülebilirlik performans ile finansal performans arasındaki ilişkiyi belirlemeye yönelik yapılan çalışmalarda farklı sonuçlara ulaşılmıştır. Bazı araştırmacılar; sürdürülebilirlik performans ile finansal performans arasında pozitif ilişki bulurken (Moskowitz, 1972; Cochran ve Wood, 1984; Preston ve Q&Bannon, 1997; Waddock ve Graves, 1997; Jones ve diğ., 2007; Peters ve Mullen, 2007; Belu, 2009; Leeto Ntoi, 2010; Alpaslan, 2012; Arsoy ve diğ., 2012; Taib ve diğ., 2012; Ameer ve Othman, 2012; Bachoo ve diğ., 2013), bazı araştırmacılar ise bu iki değişken arasında negatif ilişki saptamıştır (Vance, 1975; Lopez ve diğ., 2007). Bazı araştırmacılar da bu iki değişken arasında nötr ilişki olduğunu ya da ilişkinin olmadığını sonucuna ulaşımlardır (Alexander ve Buchholz, 1978; Aupperle ve diğ., 1985; Mc Williams ve Siegel, 2001; Nyit Chiong, 2010).

Bu çalışmada; daha önce yapılan çalışmaların çoğunda sürdürülebilirlik performans ile finansal performans arasında pozitif ilişkinin bulunması paydak teorisi, sosyal etki hipotezi ve iyi yönetim teorisi temel alınarak hipotezler oluşturulmuştur. Çalışmada finansal performans göstergesi olarak muhasebe temelli ölçülerden aktif kârlılığı ve özkaynak kârlılığı piyasa temelli ölçülerden ise PD/DD oranı F/K oranı kullanılacaktır. Ayrıca çalışmanın amaçlarından bir tanesi de; sürdürülebilirlik raporu yayınlayan şirketlerin sürdürülebilirlik performans göstergelerine (ekonomik, çevresel ve sosyal) yönelik açıkladıkları bilgi düzeyinin şirketin finansal performansına üzerine etkisinin; sektör, şirket büyüklüğü, şirket yaşı ve sahiplik yapışe değişkenleri dikkate alındıktan sonra farklılık gösterip göstermediğini araştırmaktır. Bu amaç doğrultusunda yukarıda nedenleriyle beraber belirtilen sektör, şirket büyüklüğü, şirket yaşı ve sahiplik yapışe değişkenleri dikkate alındıktan sonra şirketlerin sürdürülebilirlik performans

göstergelerine yönelik açıkladıkları bilgi düzeyinin finansal performans üzerine etkisinin olup olmadığının incelemeye yönelik hipotezler oluşturulmuştur. Dolayısıyla her bir finansal performans göstergesine göre oluşturulan hipotezler aşağıdaki gibidir:

B-H1: şirketlerin sürdürülebilirlik performans göstergelerine (ekonomik, çevresel ve sosyal) yönelik açıkladıkları bilgi düzeyinin şirketin aktif karlılığı üzerinde pozitif etkisi vardır.

B-H1a: Sektörler dikkate alındıktan sonra, şirketlerin sürdürülebilirlik performans göstergelerine (ekonomik, çevresel ve sosyal) yönelik açıkladıkları bilgi düzeyinin şirketin aktif karlılığı üzerinde etkisi vardır.

B-H1b: şirket büyüklüğü dikkate alındıktan sonra, şirketlerin sürdürülebilirlik performans göstergelerine (ekonomik, çevresel ve sosyal) yönelik açıkladıkları bilgi düzeyinin şirketin aktif karlılığı üzerinde etkisi vardır.

B-H1c: şirket yaşı dikkate alındıktan sonra, şirketlerin sürdürülebilirlik performans göstergelerine (ekonomik, çevresel ve sosyal) yönelik açıkladıkları bilgi düzeyinin şirketin aktif karlılığı üzerinde etkisi vardır.

B-H1d: Sahiplik yapısı dikkate alındıktan sonra, şirketlerin sürdürülebilirlik performans göstergelerine (ekonomik, çevresel ve sosyal) yönelik açıkladıkları bilgi düzeyinin şirketin aktif karlılığı üzerinde etkisi vardır.

B-H2: şirketlerin sürdürülebilirlik performans göstergelerine (ekonomik, çevresel ve sosyal) yönelik açıkladıkları bilgi düzeyinin şirketin özkaynak karlılığı üzerinde pozitif etkisi vardır.

B-H2a: Sektörler dikkate alındıktan sonra, şirketlerin sürdürülebilirlik performans göstergelerine (ekonomik, çevresel ve sosyal) yönelik açıkladıkları bilgi düzeyinin şirketin özkaynak karlılığı üzerinde etkisi vardır.

B-H2b: şirket büyüklüğü dikkate alındıktan sonra, şirketlerin sürdürülebilirlik performans göstergelerine (ekonomik, çevresel ve sosyal) yönelik açıkladıkları bilgi düzeyinin şirketin özkaynak karlılığı üzerinde etkisi vardır.

B-H2c: şirket yaşı dikkate alındıktan sonra, şirketlerin sürdürülebilirlik performans göstergelerine (ekonomik, çevresel ve sosyal) yönelik açıkladıkları bilgi düzeyinin şirketin özkaynak karlılığı üzerinde etkisi vardır.

B-H2d: Sahiplik yapısı dikkate alındıktan sonra, şirketlerin sürdürülebilirlik performans göstergelerine (ekonomik, çevresel ve sosyal) yönelik açıkladıkları bilgi düzeyinin şirketin özkaynak karlılığı üzerinde etkisi vardır.

B-H3: Şirketlerin sürdürülebilirlik performans göstergelerine (ekonomik, çevresel ve sosyal) yönelik a  klad klar  bilgi düzeyinin  irketin PD/DD oran  üzerinde pozitif etkisi vardı.

B-H3a: Sektörler dikkate al nd ktan sonra, şirketlerin sürdürülebilirlik performans göstergelerine (ekonomik, çevresel ve sosyal) yönelik a  klad klar  bilgi düzeyinin  irketin PD/DD oran  üzerinde etkisi vardı.

B-H3b: Şirket b y kl     dikkate al nd ktan sonra, şirketlerin sürdürülebilirlik performans göstergelerine (ekonomik, çevresel ve sosyal) yönelik a  klad klar  bilgi düzeyinin  irketin PD/DD oran  üzerinde etkisi vardı.

B-H3c: Şirket yarı dikkate al nd ktan sonra, şirketlerin sürdürülebilirlik performans göstergelerine (ekonomik, çevresel ve sosyal) yönelik a  klad klar  bilgi düzeyinin  irketin PD/DD oran  üzerinde etkisi vardı.

B-H3d: Sahiplik yap   dikkate al nd ktan sonra, şirketlerin sürdürülebilirlik performans göstergelerine (ekonomik, çevresel ve sosyal) yönelik a  klad klar  bilgi düzeyinin  irketin PD/DD oran  üzerinde etkisi vardı.

B-H4: Şirketlerin sürdürülebilirlik performans göstergelerine (ekonomik, çevresel ve sosyal) yönelik a  klad klar  bilgi düzeyinin  irketin F/K oran  üzerinde pozitif etkisi vardı.

B-H4a: Sektörler dikkate al nd ktan sonra, şirketlerin sürdürülebilirlik performans göstergelerine (ekonomik, çevresel ve sosyal) yönelik a  klad klar  bilgi düzeyinin  irketin F/K oran  üzerinde etkisi vardı.

B-H4b: Şirket b y kl     dikkate al nd ktan sonra şirketlerin sürdürülebilirlik performans göstergelerine (ekonomik, çevresel ve sosyal) yönelik a  klad klar  bilgi düzeyinin  irketin F/K oran  üzerinde etkisi vardı.

B-H4c: Şirket yarı dikkate al nd ktan sonra şirketlerin sürdürülebilirlik performans göstergelerine(ekonomik, çevresel ve sosyal) yönelik a  klad klar  bilgi düzeyinin  irketin F/K oran  üzerinde etkisi vardı.

B-H4d: Sahiplik yap   dikkate al nd ktan sonra şirketlerin sürdürülebilirlik performans göstergelerine (ekonomik, çevresel ve sosyal) yönelik a  klad klar  bilgi düzeyinin  irketin F/K oran  üzerinde etkisi vardı.

 al man  amaçlarına yönelik oluşturulan bu hipotezlerin bok hipotezleri ise, Ek-1. de gösterilmektedir.

3.3. Veri Toplama Tekniği ve Aracē

Çalēmada, Türkiye’de sürdürülebilirlik raporu yayēlayan kēirketler arasēndan;

- Finansal verilerine ulakēn imkanēnēn olmasēnedeniyle BİST’de iklem gōren,
- GRI raporlama ilkelerine gōre sürdürülebilirlik raporu hazēlayan kēirketler incelenecektir.

Kēirketler, sürdürülebilirlik performans göstergelerine ilikklin açēklamalarēnē yēllēk faaliyet raporlarē kēirketin web sitesi ve sürdürülebilirlik raporlarē aracēđē ēyla ilgili taraflarla paylakmaktadē. Bu araçlardan sürdürülebilirlik raporu, sürdürülebilirlik performans göstergelerine ilikklin açēklamalarē bir bütün olarak ve kapsamlē bir ēekilde göstermektedir. Bu nedenle, çalēmada sürdürülebilirlik raporu yayēlayan ve BİST’de iklem gōren kēirketler incelenmiştir. Dünya genelinde sürdürülebilirlik raporlamasē açēēndan genel kabul gōren bir rehber konumunda olmasē finansal olmayan raporlamada geçerlilik ve güvenilirlik için temel olurturmasē üç boyutlu raporlamaya imkan vermesi, mevcut en eksiksiz kēdavuzlardan olmasē çoklu paydak katđēmēnē içermesi (Lin, 2010, s. 35; Lozano ve Huisinđ, 2011, s.101) gibi sağ ladē ē avantajlara bağ lē olarak GRI raporlama ilkelerine gōre sürdürülebilirlik raporu yayēlayan kēirketler esas alēnmēktē.

Ülkemizde kēirketlerin sürdürülebilirlik raporu yayēnlama geçmiki çok eskilere dayanmamakla beraber son yēlarda sürdürülebilirlik raporu yayēlayan kēirket sayēēnēn arttē ē gözlenmektedir. 2000’đi yēlarēn bakēnda çok az sayēda kēirket sürdürülebilirlik raporu yayēnlarken, özellikle GRI’nēn 2006 yēēnda yayēladē ē G3 raporlama çerçevesinden sonra sürdürülebilirlik raporu yayēlayan kēirket sayēēndaki artēk dikkat çekmektedir. Türkiye Sürdürülebilirlik Raporlamasē Ulusal Kēıceleme Raporuna (2016, s. 26)¹⁹ gōre; sürdürülebilirlik raporu yayēlayan kēirketlerin ilk rapor yayēnlama tarihi 2009 ve sonrasē döneme aittir. Bu sebeple çalēmada analiz dönemi olarak 2008-2014 yēlarēarasēseçilmiştir.

Yukarēdaki açēklamalara dayalē olarak çalēmada; 2008-2014 arasēndaki yēlara ait GRI raporlama ilkelerine gōre sürdürülebilirlik raporu yayēlayan ve hisseleri BİST’de iklem gōren kēirketler incelenecektir. 2014 yēēna ilikklin GRI raporlama çerçevesine gōre sürdürülebilirlik raporu yayēlayan toplam kēirket sayēē 43’tür. Bu kēirketler arasēnda hisseleri BİST’de iklem gōrmeyen kēirketler de yer almaktadē. Ayrēca hisseleri BİST’de

¹⁹ <http://tisk.org.tr/wp-content/uploads/2016/04/CSR.pdf> (Erişim tarihi: 01.03.2017).

iklem görmesine raî men holdingler, çalâma kapsamē dâânda tutulmuktur. Dolayâēyla analiz dönemi boyunca, farklı yēlarda farklı sayēda kirketin rapor yayēnlamasēna baî lē olarak çalâmaya dahil edilecek toplam kirket sayēē30 olarak tespit edilmiktir.

Çalâma kapsamēnda yer alan kirketlerin listesi tablo 3.2.âde gösterilmektedir:

Tablo 3.2. Çalâmada Yer Alan Kirketler

Sēra	Kirket Adē	Sēra	Kirket Adē
1	AKBANK	16	HALKBANK
2	AKÇANSA	17	KORDSA
3	AK ENERJİ	18	OTOKAR
4	AKSA	19	SODA SANAYİ
5	ANADOLU CAM	20	KEKERBANK
6	ANADOLU EFES	21	TOFAİ
7	ARÇELİK	22	TRAKYA CAM
8	AYGAZ	23	TSKB
9	BORUSAN	24	TÜPRAİ
10	BRİİA	25	TURKCELL
11	COCA COLA İÇECEK	26	TÜRK HAVA YOLLARI
12	ÇİİSA	27	T. İİ BANKASI
13	DOİ Uİ OTOMOTİİ	28	VAKIFBANK
14	FORD	29	YAPI KREDİ BANKASI
15	GARANTİ BANKASI	30	ZORLU ENERJİ

Finansal veriler; Kamuyu Aydınlatma Platformu ve İİ Yatēım internet sitesinden ulaâan mali tablolardan ve FİNNET internet sitesinden elde edilmiktir.

Kirketlerin sürdürülebilirlik göstergelerine ilişkin açıkladıkları bilgi düzeyi tespit edilirken, kirketlerin GRI raporlama çerçevelerine göre yayēnlamak oldukları sürdürülebilirlik raporları temel alınacaktır. Sürdürülebilirlik raporlarına, kirketlerin internet sitesi ile kurumsalsurdurulebilirlik.com internet sitesinden ulaâmaktā. kurumsalsurdurulebilirlik.com internet sitesi; Türkiyeâdeki sürdürülebilirlik uygulamalarına ilişkin bir iletişim platformu olup, kirketlerin sürdürülebilirlik performanslarıyla ilgilenen tüm paydaş gruplarına bütüncül ve güncel veri sunmaktadır.

3.4. Veri Analizi

Verilerin analiz edilmesinde Statistical Package for the Social Sciences (SPSS) 18 ve Econometric Views (Eviews) 6 programlarından yararlanılmaktadır. Çalışmada öncelikle şirketlerin sürdürülebilirlik performans göstergelerine ilişkin açıkladıkları bilgi düzeyinin; sektörlerle, şirket büyüklüğüne, şirket yakını ve sahiplik yapısı değişkenlerine göre farklılık gösterip göstermediğini analiz edilmektedir. Bundan sonra şirketlerin sürdürülebilirlik performans göstergelerine ilişkin açıkladıkları bilgi düzeyinin finansal performans üzerine etkisi incelenmektedir. Bu doğrultuda çalışmada kullanılacak istatistikî analizler aşağıdaki gibi belirlenmiştir.

- 1- Kruskal Wallis Testi: A-H1, A-H2 ve A-H3 hipotezlerinin test edilmesinde kullanılacak olan parametrik olmayan bir analiz tekniğidir.
- 2- Mann-Whitney U testi: Sahiplik yapısı değişkenine göre sürdürülebilirlik performans göstergelerine ilişkin açıklanan bilgi düzeyinin farklılık gösterip göstermediğini test etmede Mann-Whitney U testinden yararlanılacaktır. Diğer bir ifadeyle Mann-Whitney U testi, çalışmanın A-H4 hipotezini test etmek için kullanılacaktır.
- 3- Panel Veri Analizi: Çalışmanın temel amacı olan sürdürülebilirlik performans göstergelerine ilişkin açıklanan bilgi düzeyinin finansal performans üzerine olan etkisini incelemeye panel veri analizi yönteminden yararlanılacaktır. Bu doğrultuda panel veri analizi, çalışmanın B-H1 ile B-H4 arasında yer alan hipotezlerini test etmek için kullanılacaktır.

3.4.1. Kruskal Wallis testi

Kruskal Wallis Testi, üç veya daha fazla gruba yönelik karşılaştırma yapmada kullanılan parametrik olmayan bir analiz tekniğidir (Demirgil, 2014, s. 106). Çalışmada ekonomik (EKO), çevresel (ÇEV), sosyal (SOS) ve toplam performans (SÜR) verilerinin; üç ve daha fazla grubun olduğu sektör, şirket büyüklüğü ve şirket yakını değişkenlerine göre farklılık gösterip göstermediğinin analiz edilmesinde Kruskal Wallis testi kullanılacaktır.

Çalışma kapsamında yer alan şirket sayısının 30 olması nedeniyle parametrik olmayan analiz tekniğinden yararlanılmaktadır. Parametrik olmayan analiz tekniklerinde, parametrik analiz tekniklerinin gerektirdiği varsayımlar aranmamaktadır (Demirgil, 2014, s. 85).

Tablo 3.3. Çalġma Kapsamġnda Yer Alan ġirketlerin Sektör, ġirket Büyüklüġü ve ġirket Yarı Deġiġkenlerine Göre Daġılġmġ

SEKTÖRLER			
Mali	İmalat		Diğer
8	17		5
ŞİRKET BÜYÜKLÜĞÜ			
0-5 Milyar	5-20 Milyar	20-60 Milyar	60 Milyar ve üstü
14	5	5	6
ŞİRKET YAŞI			
0-30 Yak	30-60 Yak		60 yak ve üstü
4	16		10

Tablo 3.3.âden görüleceġi üzere çalġmada yer alan ġirketler sektörlere göre 3, ġirket büyüklüġüne göre 4 ve ġirket yaġına göre 3 farklı gruptan meydana gelmektedir. Buna göre Kruskal Wallis testi; A-H1, A-H2 ve A-H3 hipotezlerinin test edilmesinde kullanılacaktır.

3.4.2. Mann-Whitney U Testi

ġki bağımsız grup arasındaki olası farklılıkları test etmek için kullanılan Mann-Whitney U testi parametrik olmayan bir testtir. Parametrik bir test olan Bağımsız ġki Örneklem T Testinin parametrik olmayan alternatifidir. Ancak Mann-Whitney U testinde iki grubun ortalamaları yerine, grupların değerlerinin sıralı hale dönüştürülmesi sonucu medyanları karkıdır (Demirgil, 2014, s. 99). Bu çalġmada; ġirketlerin sürdürülebilirlik performans göstergelerine ilişkin açıkladıkları bilgi düzeyinin, iki grubun oluġu u sahiplik yapısı değerine göre farklılık gösterip göstermediğinin analiz edilmesinde, diġer bir ifadeyle A-H4 hipotezinin test edilmesinde Mann-Whitney U testi kullanılacaktır. Tablo 3.4.âte çalġma kapsamında yer alan ġirketlerin sahiplik yapısına göre daġılġmġ gösterilmiştir.

Tablo 3.4. Çalġma Kapsamġnda Yer Alan ġirketlerin Sahiplik Yapısı Deġiġkenine Göre Daġılġmġ

Yerel Sahiplik Oranı	Sayı
%50 ve üzeri yerel	20
%50 altı	10
Toplam	30

3.4.3. Panel veri analizi

İstatistiki analizlerde zaman serisi verileri, kesit verileri ve panel verisi kullanılabilir. Zaman serisi verileri, belli bir değişkenin farklı zamanlarda gözlenen değerlerinden oluşurken; kesit verileri ise zaman içerisinde belli bir döneme ilişkin birçok birime ait verilerden oluşmaktadır. Panel veri ise; hem kesit hem de zaman serisi verilerini içeren bir yapıya sahiptir. Panel verisinde aile, işletme gibi birimlerin zaman içinde belli özellikleri gözlenir (Gujarati ve Porter, 2014, s.22-23; 591). Panel verisi; sadece zaman ya da kesit boyutu değil hem zaman hem de kesit boyutu verilerinden oluştuğu için farklı birimlerin zaman içerisinde özelliklerini yansıtmaktadır. Dolayısıyla panel verisinin kapsamı daha geniştir.

Panel verisi, zaman serisi ve kesit verilerine göre bazı üstünlükler içermektedir. Bu üstünlükler şöyle sıralanabilir (Baltagi, 2005, 4-7; Greene, 2003, s. 284) :

- Panel verisi tahmin teknikleri; aile, işletme, ülke gibi birimleri zaman içinde dikkate alarak için heterojenliğin kontrol edilmesine imkan sağlar.
- Panel verisi; kesit verilerini zaman serisi verileriyle birleştirdiği için daha çok bilgi verir, daha değiklidir, değişkenleri arasında doğrusallık daha azdır, daha etkindir ve serbestlik derecesi daha yüksektir.
- Gözlemlerin yatay kesitini tekrarlanan şekilde ele alan panel verisi, değişimin dinamiklerini görmek için daha uygundur.
- Panel verisi; sadece kesit verisi ve sadece zaman serisi verileriyle gözlenemeyen etkileri daha iyi belirleyebilir ve daha iyi ölçebilir.
- Panel verisi ile binlerce birimlik veri ele alındığında için ortaya çıkabilecek sapmalar da en aza iner.

Bu üstün yönleriyle birlikte panel veri setinin yatay kesit verisine göre en önemli avantajı ise; birimler arasında davranış farklılıklarını incelemede araştırmacıya büyük bir esneklik sağlamasıdır (Greene, 2003, s. 284). Özetle panel verisi; sadece kesit veya sadece zaman serisi verileri kullanılarak yapılacak analizleri zenginleştirerek daha anlamlı kılar (Gujarati ve Porter, 2014, s. 593). Panel verisinin sayıdan bu üstün yanlarından faydalanabilmek amacıyla son zamanlarda panel verisine dayanarak yapılan çalışmalarda önemli bir artış olmuştur. Bununla birlikte panel verisinde; belli zaman dilimi içinde birimlere ait gözlem sayısı dönemlere göre farklı özellik gösterebilir.

Bir panel verisinde her birim belli zaman dilimi içinde aynı gözlem sayısına sahipse dengeli panel, her birimin gözlem sayısı farklı ise dengesiz panel söz konusudur

(Gujarati ve Porter, 2014, s. 593). Dengesiz panel veri setlerinin ortaya çekmesinin nedenleri arasinda; tesadüfi olarak ortaya ekan kayıp gözlemlerin varlığı ile bazı birimlerin belli dönemlere ilişkin verilerinin olmayışa yer almaktadır. Eğer kayıp gözlemlerde bir tesadüflik varsa; dengeli panel için kullanılan yöntemler dengesiz panel için de kullanılabilir ve ekan sonuçlar tutarlı olarak değerlendirilebilir (Tatoğlu, 2013, s. 3).

Panel verilerin kullanılması suretiyle değişkenler arasında ilişkilerin tahmin edilmesi yöntemine panel veri analizi denir (Erdemi, 2015, 79). Panel veri analizi bir regresyon analizi olup; bağımlı değişken ile bağımsız değişken arasındaki ilişkiyi inceler. Buna bağlı olarak çalışmanın değişkenleri aşağıdaki gibi belirlenmiştir.

3.4.3.1. Değişkenlerin tanımları

Çalışmada; şirketlerin sürdürülebilirlik raporlarında açıkladıkları bilgi düzeyine dayanarak hesaplanan sürdürülebilirlik skorlarının şirketlerin finansal performans göstergeleri üzerindeki etkisi, yukarıda bahsedilen üstün yanlarından faydalanabilmek amacıyla panel veri analizi tekniği ile incelenecektir. Ayrıca şirket sürdürülebilirlik skorlarının finansal performans üzerindeki etkisinin; şirketlerin faaliyet gösterdiği sektör, şirket büyüklüğü, şirket yaşı ve şirket sahiplik yapısı gibi değişkenler dikkate alındıktan sonra değişim gösterip göstermediğini de araştırılacaktır. Bu amaçla panel veri modeline şirketlerin faaliyet gösterdiği sektör, şirket büyüklüğü, şirket yaşı ve şirket sahiplik yapısı kontrol değişkeni olarak eklenecektir.

Çalışmada oluşturulacak panel veri modeli; dengesiz panel şeklinde olacaktır. Çünkü alışma kapsamında yer alan bütün şirketler analiz dönemi içerisinde her yıl düzenli olarak sürdürülebilirlik raporu yayınlamamaktadır. Bu sebeple sürdürülebilirlik skoru verisine analiz dönemi içerisinde her yıl ulaşılamamıştır.

Panel veri analizi bir regresyon analizi olduğu için bağımlı ve bağımsız değişkenlerin belirlenmesi gerekmektedir. Bu çalışmanın bağımlı ve bağımsız değişkenlerine ilişkin bilgiler ve çalışmalar aşağıda tablo 3.5.âde sunulmuştur:

Tablo 3.5. Çalışmanın Değişkenleri

Bağımlı Değişkenler		Bağımsız Değişkenler	Kontrol Değişkenleri
Muhasebe Temelli	Piyasa Temelli		
Aktif Kârlilik (AK)	PD/DD oranı	EKO	Sektör
Özkaynak Kârlilik (ÖZKK)	F/K oranı	ÇEV	şirket büyüklüğü

[Tablo 3.5. (devam) Çalāmanān Değ ikenleri]

		SOS	ķirket yakē
			Sahiplik yapēē

3.4.3.1.1. Bağ ānlēdeğ iken

Çalāmanān daha önceki bölümlerinde yapādan incelemelerden hatālanacağ ē üzere literatürde yer alan çalāmalarda finansal performans ölçüleri olarak; muhasebe temelli ve piyasa temelli ölçülerin ağ ālāklē olarak kullanāddē ē sonucuna ulakāabilir. Muhasebe temelli ölçüler, objektif olma yönlerinin ağ ā basmasē nedeniyle tercih edilirken; piyasa temelli ölçüler ise piyasa katāāncādarānān ķirket hisse senetleri üzerindeki özellikle geleceğ e yönelik beklentilerini yansāmasē sebebiyle tercih edilmektedir. Bu sebeple çalāmada finansal performans göstergesi olarak muhasebe temelli ölçülerden aktif kārāddē ē ve özkaynak kārāddē ē ile piyasa temelli ölçülerden PD/DD oranē ve F/K oranē kullanācaktā. Muhasebe temelli ve piyasa temelli ölçülerin birlikte kullanāmasē suretiyle; tek bir grupta yer alan finansal performans ölçülerini kullanmanān neden olacağ ē zayāflāklarān önüne geçilerek bütüncül bir değ erlendirme yapma imkanē olacaktā.

Muhasebe temelli ölçülerden olan aktif kārāddē ē net kārān varāklara bölünmesi suretiyle elde edilir. Bu oran; iletme varāklarānān etkin kullanāp kullanāmadē ē ve dolayēēyla iletmenin 1 TLālik varāğ āna karkāāk ne kadar kār elde edebildiğ i konusunda fikir vermektedir.

Özkaynak kārāddē ē ise; net kārān özkaynaklara bölünmesi ile elde edilir. Finansal performansān bir göstergesi olarak da kullanādan özkaynak kārāddē ē ķirket hissedarlarānān ķirkete yatāmāk olduklarē fonlarān hangi kārāāk oranēyla çalāatā ānē gösterir.

Piyasa temelli göstergelerden olan PD/DD oranē bir adet hisse senedinin piyasa değ erinin bir adet hisse senedinin defter değ erine bölünmesi ile hesaplanā. PD/DD oranē hisseleri borsada iklem gören ķirketlerin piyasa değ erlerinin ķirketin özkaynaklarānān kaç katāna ulaktā ānē gösterir.

F/K oranē ise hisse senedi piyasasē yatāāncādarānān bir birimlik kazanç için ne kadar fiyat ödemeyi kabul ettiğ ini gösterir. F/K oranē hisse senedi piyasa fiyatānān hisse bakāna kāra bölünmesi yoluyla hesaplanā. Genel olarak iletme riskinin dūkmesi ve iletmenin geleceğ ine yönelik olumlu beklentilerin olmasē F/K oranēnē yükseltir. Ayrāca

bu oran $\bar{e}$ n yüksek olmas $\bar{e}$ hisse senedi fiyat $\bar{e}$ n $\bar{e}$ n yüksek oldu $\bar{u}$ unun, d $\bar{u}$ k $\bar{u}$ k olmas $\bar{e}$ ise hisse senedi fiyat $\bar{e}$ n $\bar{e}$ n d $\bar{u}$ k $\bar{u}$ k oldu $\bar{u}$ unun ikareti olarak da g $\bar{o}$ r $\bar{u}$ lebilir (Ayd $\bar{e}$ n, 2012, s. 101).

Panel veri modeline dahil edilen finansal performans göstergeleri, sürdürülebilirlik raporunun ait olduğu dönemden bir sonraki döneme ait veriler olacaktır. Örneğin; 2008 yılında sürdürülebilirlik göstergeleri ile 2009 yılı finansal performansları karşılaştırılacaktır. Bu yöntem tüm analiz dönemi için geçerli olacaktır.

Panel veri analizi, her bir bağımlı değişken üzerinde bağımsız değişkenlerin etkilerini görebilmek için ayrı ayrı uygulanacaktır.

3.4.3.1.2. *Baġ ămsēz deġ iġken*

Çalǎmanǎn baǎ ģmsǎz deǎ ģkeni, ģirketlerin sǎrdǎrǎlebilirlik raporlarǎnda aǎģkladǎklarǎ bilgi dǎzeyine dayanarak hesaplanan ģirket sǎrdǎrǎlebilirlik skorlarǎdǎr. ģirket sǎrdǎrǎlebilirlik skorlarǎ ekonomik skor, çevresel skor ve sosyal skor rǎklerinde ifade edilecektir.

Çalāmada; kirketlerin sürdürülebilirlik skorlarıē belirlemek için, GRI raporlama çerçevelerinden G3.1 raporlama çerçevesi esas alēnarak hazērlanan puanlama listesi kullanılmaktadır. G3.1 raporlama çerçevesi, 2011 yēında yayınlanmāk olup G3 raporlama çerçevesinin güncel versiyonudur. GRIēn en son yayınladđ ēraporlama çerçevesi olan G4 raporlama çerçevesi 2013 yēē Mayıs ayēında yayınlanmaktadır. G4 raporlama çerçevesinin; analiz dönemi dükünüldüēünde yeni yayınlanmāk olmasē sebebiyle, ülkemizde çok az sayıda kirket tarafından sürdürülebilirlik raporu hazēlamada kullanıldđ ēgörülmüktür. Bununla birlikte analiz dönemi (2008-2014) içerisinde birçok kirketin G3 ile G3.1 raporlama çerçevesine dayanarak rapor hazēladđ ē belirlenmiştir. Çalāmada; gerek birçok kirketin bu raporlama çerçevesini esas alarak rapor yayınlamasē gerekse G3 ve G4 ilkelerine göre rapor yayınlayan kirketleri deē erlendirmede de kullanılabileceē i düküncesiyle G3.1 raporlama çerçevesi esas alēnmaktadır.

G3.1 raporlama çerçevesinde yer alan ekonomik, sosyal ve çevresel performans göstergelerinden olukan bir puanlama listesi olukurulmuktur. Bu puanlama listesinde G3.1 raporlama çerçevesine göre; 9 adet ekonomik performans göstergesi, 30 adet çevresel performans göstergesi ve 45 adet sosyal performans göstergesi olmak üzere toplam 84 adet sürdürülebilirlik performans göstergesi yer almaktadır. kırketler

tarafından sürdürülebilirlik performans göstergelerine ilişkin açıklanan bilgi düzeyini değerlendirilmede kullanılacak puanlama listesi Ek-2'de gösterilmiştir.

Şirketlerin puanlama listesinde yer alan sürdürülebilirlik performans göstergelerine ilişkin sürdürülebilirlik raporlarında açıkladıkları bilgi düzeyi; Morhardt, Baird ve Freeman (2002)'den geliştirmiş oldukları skorumodeline benzer bir model kullanılarak ölçülecek ve her bir şirketin sürdürülebilirlik skoru hesaplanacaktır. Bu skorumodelinde temel strateji köyledir:

Puanlama listesinde yer alan göstergelere ilişkin ;

- Bir açıklama yok ise 0;
- Genel olarak ve kısaca bilgi verilmişse 1;
- Daha detaylı sadece niteliksel, fakat sayısal olmayan bilgi verilmişse 2;
- Diğer şirketlerle karşılaştırılabilmeye imkan verecek ölçüde niteliksel ve sayısal (mutlak veya nispi) ölçütlere yer verildiyse 3 skoru verilecektir.

Her bir sürdürülebilirlik performans göstergesine verilen skorlar toplanarak şirketlerin ekonomik, çevresel, sosyal ve toplam sürdürülebilirlik skoruna ulaşılacaktır. Skor hesaplama süreci sonunda bir şirketin ekonomik boyutta alabileceği maksimum skor (9*3) 27, çevresel boyutta (30*3) 90, sosyal boyutta (45*3) 135 ve toplam olarak 252'dir.

3.4.3.1.3. Kontrol değişkenleri

Çalışmanın kontrol değişkenleri; sektör, şirket büyüklüğü, şirket yaşı ve sahiplik yapısıdır.

Sektör: Çalışma kapsamında yer alan şirketlerin sektörlerinin belirlenmesinde BİST tarafından yapılan sektör sınıflaması kullanılmaktadır. Buna göre çalışma kapsamındaki şirketler; mali sektör, imalat sanayi sektörü ve diğer grubu (elektrik, gaz, su sektörü - toptan ve perakende ticaret sektörü - ulaştırma haberleşme ve depolama sektörü) olmak üzere üç sektöre ayrılmaktadır.

Şirket büyüklüğü: şirketlerin 2014 yıla mali tablolarında yer alan aktif toplamları şirket büyüklüğü olarak kabul edilmiştir. Çalışma kapsamındaki şirketler varlık büyüklüklerine göre; 0-5 Milyar TL arasında varlık büyüklüğüne sahip şirketler, 5-20 Milyar TL arasında varlık büyüklüğüne sahip şirketler, 20-60 Milyar TL arasında varlık büyüklüğüne sahip şirketler ve 60 Milyar TL ve üstü varlık büyüklüğüne sahip şirketler olmak üzere dört gruba ayrılmaktadır.

varlğı ģē heterojenlik varsayġmġnē benimseyenler ise yatay kesit birimlerinin ortak bir birim kōk sūreci yerine her birinin ayrē bir birim kōk sūrecinin olmasē gerektġ ini vurgulamēlardē. Yatay kesit birimleri arasēnda korelasyon olduġ unu varsayan ikinci kukak panel birim kōk testlerinden en ĉok kullanēanlarē ise; Peseran (2004), Moon ve Perron (2004), Bai ve Ng (2004), Philips ve Sul (2003) birim kōk testleridir (Gōçer, Mercan ve Hotunluoġ lu, 2012, s. 457; Tatoġ lu, 2013, s. 199). Őzet olarak yatay kesit birimleri arasēnda korelasyon olup olmamasē panel birim kōk testlerinin birinci ve ikinci kukak ġeklinde ayrēlmasēn temel kriteridir. Aynē kukak panel birim kōk testleri, temelde aynē varsayġna dayalē olarak panel verisinde birim kōk olup olmadıġ ģē test ederken, test istatistġ ine ilikkin hesaplamalarda kūçūk farklılıklar içermektedir.

Çalēmada panel veri analizinden ōnce duraġ anlġ ē test etmek amacēyla birim kōk testi uygulanacaktır. Çalēmada; panel birim kōk testlerinden dengesiz panel verisi iēin uygun olan (Tatoġ lu, 2013, s. 213-215); Im, Peseran ve Shin (2003), Fisher ADF (Maddala ve Wu, 1999) ve Fisher, Philips ve Perron (Choi, 2001) birim kōk testleri kullanılacaktır.

Birim kōk testlerinde hipotezler genel olarak aġa ġdaki gibi oluturulur:

H0: Serilerde birim kōk vardē (Seriler duraġ an deġ ildir.)

H1: Serilerde birim kōk yoktur (Seriler duraġ andē.)

Birim kōk testlerinde hesaplanan p deġ eri 0,05 deġ erinden kūçūkse H0 hipotezi reddedilir. Dġ er bir ifadeyle H1 hipotezi kabul edilir ve bu sonuē serilerin birim kōk iēermediġ ini, duraġ an olduġ unu gōsterir (Kaya, 2014, 198).

Çalēmada gerēekleētirilen birim kōk testine ilikkin sonuēlar tablo 3.6.ġda ōzet olarak verilmiētir:

Tablo 3.6. Birim Kōk Testi Sonuēlarē

Deġ ikenler	Im, Pesaran and Shin		Fischer ADF		Fischer Philips Perron	
	Dūzey	1.Fark	Dūzey	1.Fark	Dūzey	1.Fark
EKO	Duraġ an deġ il	Duraġ an	Duraġ an deġ il	Duraġ an	Duraġ an deġ il	Duraġ an
ÇEV	Duraġ an deġ il	Duraġ an	Duraġ an deġ il	Duraġ an	Duraġ an	
SOS	Duraġ an		Duraġ an		Duraġ an	
AK	Duraġ an		Duraġ an		Duraġ an	
ÖZKK	Duraġ an		Duraġ an		Duraġ an	
FK	Duraġ an		Duraġ an		Duraġ an	
PDDD	Duraġ an		Duraġ an		Duraġ an	

Tablo 3.6.âdan görüleceğ i üzere EKO ve ÇEV verileri düzeyde durağ an değ ildir, diğ er bir ifadeyle birim kök içermektedir. Bu değ ikenlerde 1. Farklar alâmak suretiyle test tekrar gerçekteirilmik ve seriler durağ an hale gelmiktir. SOS, AK, ÖZKK, FK ve PDDD verileri ise düzeyde durağ an özellik göstermektedir. Böylelikle analize dahil edilecek değ ikenler durağ an hale gelmik olup, yanētēcē regresyon sonuçlarēnē önüne geçilmiktir. Birim kök test sonuçlarēna ilişkin ayrıntēē bilgi Ek-3.âte gösterilmektedir.

3.4.3.3. Panel veri modeli

Panel veri regresyonu, regresyon denkleminde yer alan değ ikenlerde çift alt simge yer almasē sebebiyle yatay kesit ya da zaman serisi regresyonundan farklıdır (Baltagi, 2005, s. 11). Panel veri regresyon denklemi ağığ ındaki gibi ifade edilebilir.

$$Y_{it} = b_{1it} + b_{2it}X_{2it} + \dots + b_{kit}X_{kit} + \hat{A}_{it} \quad i=1, \dots, N; \quad t=1, \dots, T \quad (3.1)$$

Bu denklemde i iikletme, ÷lke gibi birimleri, t ise zamanē belirtir. Denklemde gör÷ld÷đ ü gibi değ ikenlerin, parametrelerin ve hata teriminin i ve t alt simgelerini takēnasē denklemin panel veri modeli olduğ unu göstermektedir (Tatoğ lu, 2016, s. 4-5). Ayrēca panel veri regresyon denkleminde;

Y: Bağ ānlēdeđ ikeni,

$X_2, \dots, X_k$: Bağ ānsēz değ ikenleri,

$b_1, b_2, \dots, b_k$: Bağ ānsēz değ iken katsayđ arēē

$\hat{A}$: hata terimini

ifade etmektedir.

Panel veri regresyon denkleminde yer alan katsayđ ar, her birim için farklı zamanlarda farklı değ erler aldē ē için tahmin edilen parametre sayēē gözlem sayēēnē geçmekte ve bu durum da modelin tahmin edilmesini zorlatēmaktadır. Bu sebeple panel veri modellerinde hata terimi ve katsayđ ara ilişkin farklı varsayānlara göre farklı panel veri modelleri oluşturulabilir. Temel olarak bu modeller; sabit etkiler ve tesadüfi etkiler panel veri modelleridir (Pazarlōđ lu ve Gürler, 2007, s. 37). Farklı varsayānlara dayanan sabit etkiler ve tesadüfi etkiler panel veri modellerinden elde edilecek sonuçlar da doğ al olarak birbirinden farklı olacaktır. Dolayēēyla çalāmalarda hangi panel veri modelinin seğıilmesi gerektiğ i önem kazanmaktadır. Buna bağ lē olarak öncelikle bu modeller hakkında ve sonrasında hangi modelin seğıilmesi gerektiğ ine ilişkin bilgi verilecektir.

3.4.3.3.1. Sabit etkiler ve tesadüfi etkiler modeli

Sabit etkiler panel veri modelinde; birimler arasındaki farklılıkların sabit terimdeki farklılıklarla yakalanabildiği varsayılmaktadır (Greene, 2003, s. 285). Diğer bir ifadeyle sabit terim her yatay kesit birimi için farklı bir değer almaktadır. Buna göre panel veri regresyon denklemi aşağıdaki gibi ifade edilebilir:

$$Y_{it} = \beta_{1i} + \beta_2 X_{2it} + \epsilon_{it} + \beta_k X_{kit} + \dot{A}_{it} \quad (3.2)$$

Denklemden;

Y: bağımlı değişkeni,

X: bağımsız değişkeni,

β : katsayılar

$\dot{A}$: hata terimini

ifade etmektedir.

Tesadüfi etkiler panel veri modelinde ise; sabit terimlerin yatay kesit birimlerine tesadüfi olarak dağıldığı varsayılmaktadır (Greene, 2013, s. 293). Tesadüfi etkiler modelinde; sabit terim bütün yatay kesit birimlerinin ortalama sabiti olarak ifade edilir ve yatay kesit birimlerinin sabit terimlerinde ortaya çıkacak değişiklikler denklemden hata terimiyle birlikte dikkate alınır. Bunun sonucunda regresyon denklemi aşağıdaki şekilde ifade edilebilir (Bozkurt, 2014, s. 135):

$$Y_{it} = \bar{\beta}_1 + \beta_2 X_{2it} + \epsilon_{it} + \beta_k X_{kit} + \dot{A}_{it} + u_i \quad (3.3)$$

Tesadüfi etkiler modeline ilişkin bu denklem 3.2 nolu denkleme $\bar{\beta}_1$ sabit terimi; $\bar{\beta}_1 + u_i$ şeklinde dahil edilmesi sonucu elde edilmiştir. Sabit etkiler regresyon denkleminde farklılık, sabit terimde ve hata terimindedir.

Panel veri regresyon analizinin hangi modele göre yapılacağı Hausman tarafından önerilen test ile gerçekleştirilmektedir (Greene, 2003, s. 301). Buna göre her iki modelin regresyon katsayı tahminleri arasındaki farklılık istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığı incelenmesi gerekmektedir. Hausman testi ile; tesadüfi etkiler modeli uygundur hipotezindeki sıfır hipotezi test edilir (Pazarlıoğlu ve Gürler, 2007, s. 39). Diğer bir ifadeyle;

H_0 : Tesadüfi etkiler modeli uygundur.

H_1 : Tesadüfi etkiler modeli uygun değildir.

Modelde hipotezler test edilmektedir. Buna göre; Hausman testi sonucunda H_0 hipotezi kabul edilirse tesadüfi etkiler modeli, H_0 hipotezi reddedilirse sabit etkiler modeli seçilecektir.

Çalışmada gerçekleştirilen Hausman testi sonuçları Tablo 3.7'de gösterilmiştir.

Tablo 3.7. Hausman Testi Sonuçları

	Test istatistiği	P(olasılık) değeri	Model Seçimi
Model 1(AK)	7,580505	0,0555	Tesadüfi Etkiler Modeli
Model 2(ÖZKK)	9,456213	0,0238	Sabit Etkiler Modeli
Model 3(PD/DD)	5,409219	0,1442	Tesadüfi Etkiler Modeli
Model 4(F/K)	3,905693	0,2718	Tesadüfi Etkiler Modeli

Tablo 3.7'den de görüleceği üzere Hausman Test istatistiğine ait P değeri 0,05'ten büyük olduğu durumlarda tesadüfi etkiler modeli, P değeri 0,05'ten küçük olduğu durumlarda ise sabit etkiler modeli kullanılarak panel veri analizi gerçekleştirilecektir. Diğer bir ifadeyle P değeri 0,05'ten büyük olduğu anda H1 hipotezi reddedilecek ve H0 hipotezi kabul edilecektir. Buna göre; aktif kârlılığın piyasa değeri/defter değeri ve fiyat/kazanç oranının bağımlı değişken olduğu modeller tesadüfi etkiler modeli ile, özkaynak kârlılığın oranının bağımlı değişken olduğu model ise sabit etkiler modeli ile tahmin edilecektir.

Çalışmada panel veri analizi, B-H1 ve B-H4 arasındaki hipotezleri test etmek için kullanılacaktır. Çalışmanın hipotezlerini test etmek amacıyla aşağıdaki panel veri modelleri oluşturulmuştur:

Model 1:

$$AK_{it+1} = \bar{b}_1 + b_2EKO_{it} + b_3ÇEV_{it} + b_4SOS_{it} + \dot{A}_{it} + u_i \quad (3.4)$$

Model 1'de bağımsız değişkenlerin bağımlı değişken olan aktif kârlılığın üzerindeki etkisi incelenecektir.

Model 2

$$ÖZKK_{it+1} = b_{1i} + b_2EKO_{it} + b_3ÇEV_{it} + b_4SOS_{it} + \dot{A}_{it} \quad (3.5)$$

Model 2'de bağımsız değişkenlerin bağımlı değişken olan özkaynak kârlılığın üzerindeki etkisi incelenecektir.

Model 3

$$PDDD_{it+1} = \bar{b}_1 + b_2EKO_{it} + b_3ÇEV_{it} + b_4SOS_{it} + \dot{A}_{it} + u_i \quad (3.6)$$

Model 3'te bağımsız değişkenlerin bağımlı değişken olan PD/DD oranının üzerindeki etkisi incelenecektir.

Model 4

$$FK_{it+1} = \beta_1 + \beta_2 EKO_{it} + \beta_3 \text{ÇEV}_{it} + \beta_4 \text{SOS}_{it} + \hat{A}_{it} + u_i \quad (3.7)$$

Model 4'te bağımsız değişkenlerin bağımlı değişken olan F/K oranı üzerindeki etkisi incelenecektir.

Ayrıca bu panel veri modellerine kontrol değişkenleri (sektör, şirket büyüklüğü, şirket yaşı ve sahiplik yapısı) de eklenerek farklı panel veri modelleri oluşturulmuştur. Böylelikle sürdürülebilirlik skorlarının finansal performans üzerine etkisinin sektör, şirket büyüklüğü, şirket yaşı ve sahiplik yapısı değişkenleri dikkate alındıktan sonra farklılık gösterip göstermediği analiz edilecektir. Kontrol değişkenlerinin dahil olduğu panel veri modelleri tablo 3.8'de gösterilmektedir.

Denklemlerde;

AK_{it+1} : t+1 dönemine ait aktif karlılığı (bağımlı değişken),

ÖZKK_{it+1} : t+1 dönemine ait özkaynak karlılığı (bağımlı değişken),

PDDD_{it+1} : t+1 dönemine ait piyasa değeri/defter değeri oranı (bağımlı değişken),

FK_{it+1} : t+1 dönemine ait fiyat/kazanç oranı (bağımlı değişken),

EKO: Ekonomik skoru (bağımsız değişken),

ÇEV: Çevresel skoru (bağımsız değişken),

SOS: Sosyal skoru (bağımsız değişken),

i : şirketleri,

t: Zaman

$\beta_1, \beta_2, \beta_3, \beta_4$: Bağımsız değişken katsayıları

$\hat{A}_{it}$: Hata terimini

ifade etmektedir.

Tablo 3.8. Kontrol Değişkenlerinin Dahil Olduğu Panel Veri Modelleri

Bağımlı Değişken	Kontrol değişkeni	Panel veri modeli
Aktif Kârlı Değişken (AK)	Sektör	$AK_{it+1} = \bar{b}_1 + b_2EKO_{it} + b_3ÇEV_{it} + b_4SOS_{it} + b_5MALK_{it} + b_6KİMALAT_{it} + \dot{A}_{it} + u_i$
	Şirket büyüklüğü	$AK_{it+1} = \bar{b}_1 + b_2EKO_{it} + b_3ÇEV_{it} + b_4SOS_{it} + b_5BEKİMLİYAR_{it} + b_6YİRMİMLİYAR_{it} + b_7ALTMİKİMLİYAR_{it} + \dot{A}_{it} + u_i$
	Şirket yaşı	$AK_{it+1} = \bar{b}_1 + b_2EKO_{it} + b_3ÇEV_{it} + b_4SOS_{it} + b_5OTUZ_{it} + b_6ALTMİK_{it} + \dot{A}_{it} + u_i$
	Sahiplik yapısı	$AK_{it+1} = \bar{b}_1 + b_2EKO_{it} + b_3ÇEV_{it} + b_4SOS_{it} + b_5YEREL_{it} + \dot{A}_{it} + u_i$
Özkaynak Kârlı Değişken (ÖZKK)	Sektör	$ÖZKK_{it+1} = \bar{b}_1 + b_2EKO_{it} + b_3ÇEV_{it} + b_4SOS_{it} + b_5MALK_{it} + b_6KİMALAT_{it} + \dot{A}_{it} + u_i$
	Şirket büyüklüğü	$ÖZKK_{it+1} = \bar{b}_1 + b_2EKO_{it} + b_3ÇEV_{it} + b_4SOS_{it} + b_5BEKİMLİYAR_{it} + b_6YİRMİMLİYAR_{it} + b_7ALTMİKİMLİYAR_{it} + \dot{A}_{it} + u_i$
	Şirket yaşı	$ÖZKK_{it+1} = \bar{b}_1 + b_2EKO_{it} + b_3ÇEV_{it} + b_4SOS_{it} + b_5OTUZ_{it} + b_6ALTMİK_{it} + \dot{A}_{it} + u_i$
	Sahiplik yapısı	$ÖZKK_{it+1} = \bar{b}_1 + b_2EKO_{it} + b_3ÇEV_{it} + b_4SOS_{it} + b_5YEREL_{it} + \dot{A}_{it} + u_i$
PD/DD oranı	Sektör	$PDDD_{it+1} = \bar{b}_1 + b_2EKO_{it} + b_3ÇEV_{it} + b_4SOS_{it} + b_5MALK_{it} + b_6KİMALAT_{it} + \dot{A}_{it} + u_i$
	Şirket büyüklüğü	$PDDD_{it+1} = \bar{b}_1 + b_2EKO_{it} + b_3ÇEV_{it} + b_4SOS_{it} + b_5BEKİMLİYAR_{it} + b_6YİRMİMLİYAR_{it} + b_7ALTMİKİMLİYAR_{it} + \dot{A}_{it} + u_i$
	Şirket yaşı	$PDDD_{it+1} = \bar{b}_1 + b_2EKO_{it} + b_3ÇEV_{it} + b_4SOS_{it} + b_5OTUZ_{it} + b_6ALTMİK_{it} + \dot{A}_{it} + u_i$
	Sahiplik yapısı	$PDDD_{it+1} = \bar{b}_1 + b_2EKO_{it} + b_3ÇEV_{it} + b_4SOS_{it} + b_5YEREL_{it} + \dot{A}_{it} + u_i$
F/K oranı	Sektör	$FK_{it+1} = \bar{b}_1 + b_2EKO_{it} + b_3ÇEV_{it} + b_4SOS_{it} + b_5MALK_{it} + b_6KİMALAT_{it} + \dot{A}_{it} + u_i$
	Şirket büyüklüğü	$FK_{it+1} = \bar{b}_1 + b_2EKO_{it} + b_3ÇEV_{it} + b_4SOS_{it} + b_5BEKİMLİYAR_{it} + b_6YİRMİMLİYAR_{it} + b_7ALTMİKİMLİYAR_{it} + \dot{A}_{it} + u_i$
	Şirket yaşı	$FK_{it+1} = \bar{b}_1 + b_2EKO_{it} + b_3ÇEV_{it} + b_4SOS_{it} + b_5OTUZ_{it} + b_6ALTMİK_{it} + \dot{A}_{it} + u_i$
	Sahiplik yapısı	$FK_{it+1} = \bar{b}_1 + b_2EKO_{it} + b_3ÇEV_{it} + b_4SOS_{it} + b_5YEREL_{it} + \dot{A}_{it} + u_i$

4. BULGULAR VE YORUM

4.1. Giriş

Çalışmanın bu bölümünde; gerçekleştirilen istatistiki analizlerin sonuçları bu sonuçların yorumlanması ve değerlendirilmesi yer almaktadır.

4.2. Sürdürülebilirlik Performans Göstergelerine İlişkin Açıklanan Bilgi Düzeyinin Analizine Yönelik Bulgular

Bu çalışmanın amaçlarından birisi; şirketlerin sürdürülebilirlik performans göstergelerine ilişkin açıkladıkları bilgi düzeyini belirlemek ve bu bilgi düzeyinin; sektör, şirket büyüklüğü, şirket yaşı ve sahiplik yapısı ile ilişkilerine bağlı olarak farklılık gösterip göstermediğini incelemektir. Bu farklılıkların incelenmesinde kruskal wallis testi ve Mann Whitney U testi kullanılmıştır.

4.2.1. Sürdürülebilirlik performans göstergelerine ilişkin açıklanan bilgi düzeyinin sektöre göre analizi

Şirketlerin sürdürülebilirlik performans göstergelerine ilişkin açıkladıkları bilgi düzeyinin sektöre göre ortalamaları, standart sapmaları, maksimum ve minimum değerleri tablo 4.1'de gösterilmektedir.

Tablo 4.1. Sektöre Göre Ortalamalar, Standart Sapmalar, Minimum ve Maksimum Skorlar

		Ortalama	Standart Sapma	Minimum	Maximum
EKO	Mali	15,0769	3,48624	9,00	22,00
	İkmalat	15,4384	5,30981	3,00	25,00
	Diğer	13,5652	4,16507	6,00	19,00
	Toplam	15,0082	4,79065	3,00	25,00
ÇEV	Mali	34,6923	7,40686	19,00	46,00
	İkmalat	41,6027	14,99698	3,00	71,00
	Diğer	34,6957	16,58432	8,00	66,00
	Toplam	38,8279	14,37841	3,00	71,00
SOS	Mali	50,0000	13,22120	22,00	68,00
	İkmalat	50,3425	16,35646	12,00	80,00
	Diğer	48,4348	19,38562	16,00	79,00
	Toplam	49,9098	16,25316	12,00	80,00

[Tablo 4.1. (devam) Sektöre Göre Ortalamalar, Standart Sapmalar, Minimum ve Maksimum Skorlar]

SÜR	Mali	99,7692	21,84364	58,00	127,00
	İmalat	107,3836	33,54625	28,00	170,00
	Dij er	96,6957	36,54441	38,00	149,00
	Toplam	103,7459	32,12259	28,00	170,00

Tablo 4.1.âden görüleceğ i üzere; ekonomik performans göstergelerine ilişkin açđ klanan bilgi düzeyinin ortalamasē 15,0082âdır ve bu ortalamanēn üzerinde iki sektör (mali sektör ve imalat sektörü) yer almaktadır. Ayrēca genel olarak sektör ortalamalarē arasēnda önemli farklılıklarēn olmadđ ē söylenebilir. Bununla birlikte ekonomik performans göstergelerine ilişkin açđ klanan bilgi düzeyinde en yüksek ortalama, imalat (15,4384) sektöründe gerçekleşmiştir. Dij er grubu (elektrik, gaz, su - ulaştırma, haberleşme, depolama ve toptan ve perakende ticaret sektörleri); ekonomik performans göstergelerine yönelik açđ klanan bilgi düzeyinin en düşük olduğ u grup olarak dikkat çekmektedir.

Çevresel performans göstergelerine ilişkin veriler incelendiğ inde; genel ortalamanēn 38,8279 olduğ u görülmektedir. Bu ortalamanēn üzerinde sadece imalat sektörü yer almaktadır. Bununla birlikte mali sektörde ve dij er grubunda çevresel performansa yönelik açđ klanan bilgi düzeyi ortalamasēnēn 34,69 olduğ u görülmektedir. Son olarak çevresel performans göstergelerine ilişkin açđ klanan bilgi düzeyinde sektör ortalamalarēarasēnda farklılıklar olduğ u söylenebilir.

Sosyal performans göstergelerine ilişkin verilere bakıldđ ģ ānda; genel olarak ortalamanēn 49,9098 ve sektör ortalamalarēnēn da birbirine çok yakēn olduğ u görülmektedir. Ayrēca genel ortalamanēn üzerinde ortalamaya sahip sektörler; mali sektör ve imalat sektörüdür. Tablodaki verilere göre sosyal performans göstergelerine ilişkin açđ klanan bilgi düzeyinde sektör ortalamalarē arasēnda önemli farklılıklar olmadđ ē söylenebilir.

Toplam sürdürülebilirlik performansē göstergelerine ilişkin veriler ise; genel ortalamanēn 103,7459 olduğ unu göstermektedir. Ayrēca en düşük ortalamanēn mali sektör ile dij er grubunu oluşturan sektörlerle ait olduğ u görülmektedir. İmalat sektörü ortalamasē 107,3836 olup ortalamanēn üzerinde yer alan tek sektördür. Son olarak tablodaki verilere göre toplam sürdürülebilirlik performans göstergelerine ilişkin açđ klanan bilgi düzeyinde sektör ortalamalarēarasēnda farklılıklar olduğ u söylenebilir.

Tablo 4.2. Kruskal Wallis testinin sonuçlarıē göstermektedir.

Tablo 4.2. Sektöre Göre EKO, ÇEV, SOS ve SÜR için Kruskal Wallis Testi Sonuçları

	EKO	ÇEV	SOS	SÜR
Chi-square	4,054	9,277	0,115	3,877
df	2	2	2	2
Asymp. Sig.	0,132	0,010	0,944	0,144

Kruskal Wallis testi için p (sig.) değerinin 0,05'ten küçük olması kâğıttaki gruplar arasında farklılıklar olduğunu belirtmektedir (Demirgil, 2014, s. 108). Buna göre tablo 4.2'de p değerinin EKO (0,132), SOS (0,944) ve SÜR (0,144) için 0,05'ten büyük olduğu, ÇEV (0,010) için 0,05'ten küçük olduğu görülmektedir. Bu sonuç; ekonomik, sosyal ve toplam performans göstergelerine ilişkin açıklanan bilgi düzeyinin sektörler arasında farklılıklar göstermediğini ifade etmektedir. Bununla birlikte, çevresel performans göstergelerine ilişkin açıklanan bilgi düzeyinde sektörler arasında anlamlı farklılıklar bulunmaktadır.

Bu sonuçlara göre H0 hipotezi reddedilerek;

H1: *Şirketlerin sürdürülebilirlik performans göstergelerine (ekonomik, çevresel, sosyal ve toplam) yönelik açıkladıkları bilgi düzeyi sektöre göre farklılıklar göstermektedir.*

hipotezi KABUL edilir. Diğer bir ifadeyle şirketlerin sürdürülebilirlik performans göstergelerine (ÇEV) ilişkin açıkladıkları bilgi düzeyi sektörler arasında farklılıklar göstermektedir.

Sonuç olarak ekonomik, sosyal ve toplam performans göstergelerine ilişkin açıklanan bilgi düzeyi sektörler arasında benzer özellikler gösterirken; çevresel performansa yönelik açıklanan bilgi düzeyinde sektörler arasında anlamlı farklılıklar bulunmaktadır.

Ekonomik, sosyal ve toplam performans göstergelerine ilişkin açıklanan bilgi düzeyinin sektörler arasında benzer özellikler göstermesi sonucu, bu çalışmanın beklentileri doğrudadır. Çalışmada genel olarak, bütün sürdürülebilirlik performans göstergelerine yönelik açıklanan bilgi düzeyinde farklılık beklenirken analiz sonuçları sektörler arasında ekonomik, sosyal ve toplam performansa yönelik açıklanan bilgi düzeyinin benzer olduğunu göstermektedir. Bu durum kurumsal teori ile açıklanabilir. Çünkü kurumsal teori; daha önce ifade edildiği üzere, kurumsal uygulama ve davranışların zaman içerisinde birbirine yakınlık ve benzer olma eğilimi

göstermesinin muhtemel olduğunu belirtmektedir. Bununla birlikte; ekonomik performansa yönelik gösterge sayışının az olmasınan da, kıirketlerin farklı sektörlerde bile olsalar faaliyetlerinin ekonomik boyutuna ilişkin açıkladıkları bilgi düzeyinin benzer özellikler göstermesinde etkili olduğu söylenebilir. Ayrıca ekonomik, sosyal ve toplam performansa yönelik açıklanan bilgi düzeyinin sektörler arasında benzer olmasın sonucu; GRI raporlama çerçevesini kullanan kıirketlerin farklı sektörlerde olmalarına rağmen ekonomik, sosyal ve toplam performans göstergelerine ilişkin yaptıkları açıklamaların karşıdağıdır olduğu göstermektedir.

Çevresel performansa ilişkin açıklanan bilgi düzeyinin sektörler arasında farklılıklar göstermesi ise çalışmanın beklentileriyle uyumludur. Farklı sektörlerde yer alan kıirketlerin; farklı paydaş beklentilerinin olmasın farklı çevresel kontrollere tabi olmaların sektörün niteliğine göre çalışanlarına yönelik farklı uygulamaların söz konusu olabilmesi gibi sebepler çevresel performansa ilişkin açıklanan bilgi düzeyinin farklılaştığında etkili olan unsurlardır. Örneğin imalat sektöründe çevresel performansa yönelik açıklanan bilgi düzeyi yüksekken, mali sektörde düşüktür. Sektöre özgü nitelikler bu sonucun en temel sebepleri arasında sayılabilir. Ayrıca bu sonuçlar mekruiyet teorisini destekleyici kanıt niteliğindedir. Farklı sektörlerde yer alan kıirketlerin; çevresel beklentileri karşıayabilmek, faaliyetlerinin mekruluğunu sağlayabilmek ve kurumsal itibarlarını koruyabilmek için açıkladıkları bilgi düzeyinin farklılaştıması beklenen bir durumdur. Ancak bu farklılaştıma; farklı sektörde yer alan kıirketlerin çevresel performanslarını karşıdağıdırılmasın zorlağıabileceğini de ortaya koymaktadır.

4.2.2. Sürdürülebilirlik performans göstergelerine ilişkin açıklanan bilgi düzeyinin kıirket büyüklüğüne göre analizi

Kıirketlerin sürdürülebilirlik performans göstergelerine ilişkin açıkladıkları bilgi düzeyinin kıirket büyüklüğüne göre ortalamaları, standart sapmaları, maksimum ve minimum değeri tablo 4.3.âde gösterilmektedir.

Tablo 4.3. Kırket Büyüklüğüne Göre Ortalamalar, Standart Sapmalar, Minimum ve Maksimum Skorlar

	Kırket Büyüklüğü	Ortalama	Standart Sapma	Minimum	Maksimum
EKO	0-5 Milyar TL	14,0000	5,17336	3,00	25,00
	5-20 Milyar TL	14,0400	4,28641	8,00	22,00
	20-60 Milyar TL	17,3333	4,50764	6,00	24,00
	60 Milyar TL ve üstü	16,4706	3,06426	12,00	22,00
	Toplam	15,0082	4,79065	3,00	25,00
ÇEV	0-5 Milyar TL	37,8929	16,13768	3,00	66,00
	5-20 Milyar TL	43,6400	13,27868	20,00	71,00
	20-60 Milyar TL	38,7917	14,33142	8,00	59,00
	60 Milyar TL ve üstü	34,8824	7,26191	19,00	46,00
	Toplam	38,8279	14,37841	3,00	71,00
SOS	0-5 Milyar TL	50,1071	20,19332	12,00	79,00
	5-20 Milyar TL	47,1600	13,64331	22,00	80,00
	20-60 Milyar TL	50,4167	11,05684	16,00	63,00
	60 Milyar TL ve üstü	52,5882	11,00601	33,00	68,00
	Toplam	49,9098	16,25316	12,00	80,00
SÜR	0-5 Milyar TL	102,0000	38,72983	28,00	157,00
	5-20 Milyar TL	104,8400	29,00529	58,00	170,00
	20-60 Milyar TL	106,5417	26,26947	43,00	136,00
	60 Milyar TL ve üstü	103,9412	19,20765	65,00	127,00
	Toplam	103,7459	32,12259	28,00	170,00

Tablo 4.3'ten görüleceği üzere; ekonomik performans göstergelerine ilişkin açıklanan bilgi düzeyinin ortalaması 15,0082'dir ve bu ortalamanın üzerinde yer alan ortalamaların kırket büyüklüğü 20 milyar TL'nin üzerinde olan kırketlerin oluşturduğu gruba ait olduğu dikkat çekmektedir. Diğer bir ifadeyle kırket büyüklüğü yüksek olan kırketlerin ekonomik performans göstergelerine ilişkin açıkladıkları bilgi düzeyi de yüksektir. Kırket büyüklüğü açısından ilk iki grupta yer alan kırketlerin ekonomik performans göstergelerine ilişkin açıkladıkları bilgi düzeyi birbirine yakınken kırket büyüklüğünün artmasıyla birlikte açıklanan bilgi düzeyi de farklılaşmaktadır. Ayrıca genel olarak değerlendirildiğinde; kırket büyüklüğüne göre ekonomik performans göstergelerine ilişkin açıklanan bilgi düzeyi ortalamalarının farklılık gösterdiği söylenebilir.

Çevresel performans göstergelerine ilişkin veriler incelendiğinde; genel ortalamanın 38,8279 olduğu görülmektedir. Bu ortalamanın altında yer alan ve en düşük

ortalamaya sahip olan grubun (34,8824) en yüksek kirket büyüklüğüne sahip kirketlerin oluşturdugu grup olduğu dikkat çekmektedir. Bunun en büyük nedeni, bu grubu oluşturan kirketlerin mali sektörde yer alan kirketler olması olabilir. Çünkü sektöre göre yapılan incelemede de, çevresel performans göstergelerine ilişkin açıklanan bilgi düzeyinde mali sektörde yer alan kirketlerin en düşük gruptan birini oluşturdugu görülmektedir.. Bununla birlikte en yüksek ortalamaya sahip grup ise kirket büyüklüğü 5-20 milyar TL arasında olan kirketlerin oluşturdugu gruptur. Genel olarak değerlendirildiğinde; çevresel performans göstergelerine ilişkin açıklanan bilgi düzeyi ortalamaların, kirket büyüklüğüne farklılıklar gösterdiği söylenebilir.

Sosyal performans göstergelerine ilişkin verilere bakıldığında; genel ortalamaların 49,9098 olduğu görülmektedir. kirket büyüklüğü 20 milyar TL'nin üzerinde olan kirketlerin, yani kirket büyüklüğü açısından en yüksek iki grubu oluşturan kirketlerin, sosyal performans göstergelerine ilişkin açıkladıkları bilgi düzeyi de, en yüksek iki ortalamaya (51,4167 ve 52,5882) göstermektedir. Genel ortalamaların altında kalan tek grup, kirket büyüklüğü 5-20 milyar TL arasında yer alan kirketlerden oluşmaktadır. Sosyal performans göstergelerine ilişkin açıklanan bilgi düzeyi ortalamaları genel olarak değerlendirildiğinde; bir grubun dışında (5-20 milyar TL) kirket büyüklüğüne göre çok büyük farklılıkların bulunmadığı söylenebilir.

Toplam sürdürülebilirlik performans göstergelerine ilişkin veriler ise; genel ortalamaların 103,7459 olduğunu göstermektedir. En düşük ortalamaya sahip grup 102 ile kirket büyüklüğü 0-5 milyar TL arasında olan kirketlerin oluşturdugu grup; en yüksek ortalamaya sahip grup ise 106,5417 ile kirket büyüklüğü 20-60 milyar TL arasında olan kirketlerin oluşturdugu gruptur. Ayrıca 103,9412 ortalama ile 60 milyar TL ve üzeri kirket büyüklüğüne sahip kirketlerin oluşturdugu grup, en düşük ortalamaya sahip ikinci grubu temsil etmektedir. Dikkat çeken bir nokta da; kirket büyüklüğünün artmasıyla birlikte açıklanan bilgi düzeyinin artarak göstermesi fakat 60 milyar TL ve üzerinde kirket büyüklüğüne sahip olan kirketlerin yer aldığı grup ile beraber tekrar düşük göstermesidir. Bu durum kirketlerin belli bir büyüklüğe ulaşmaya kadar sürdürülebilirlik performans göstergelerine ilişkin bilgi vermede daha istekli olduklarına ilişkin bir kanı olarak gösterilebilir. Son olarak tablodaki verilere göre toplam sürdürülebilirlik performans göstergelerine ilişkin açıklanan bilgi düzeyinde, kirket büyüklüğüne göre çok büyük farklılıkların bulunmadığı söylenebilir.

Tablo 4.4. Kruskal Wallis testinin sonuçları göstermektedir.

Tablo 4.4. Kırket Büyüklüğüne Göre EKO, ÇEV, SOS ve SÜR İçin Kruskal Wallis Testi Sonuçları

	EKO	ÇEV	SOS	SÜR
Chi-square	10,939	5,532	2,356	0,801
df	3	3	3	3
Asymp. Sig.	0,012	0,137	0,502	0,849

Kruskal Wallis testi sonuçlarındaki içeren tablo 4.4. incelendiğinde p (sig.) değeri 0,05'ten küçük olduğu için ekonomik performans göstergelerine (EKO) ilişkin açıklanan bilgi düzeyinin kırket büyüklüğüne göre istatistiki olarak anlamlı farklar içerdiği sonucu ortaya çıkmaktadır. Diğer bir ifadeyle farklı kırket büyüklüğüne sahip kırketler, birbirinden farklı düzeyde ekonomik performanslarına yönelik açıklama yapmaktadırlar.

Tablo 4.4.'teki Kruskal Wallis testi sonuçlarına göre; p değeri ÇEV (0,137), SOS (0,502) ve SÜR (0,849) için 0,05'ten büyüktür. Bu sonuç ise çevresel ve sosyal performans ile toplam sürdürülebilirlik performans göstergelerine ilişkin açıklanan bilgi düzeyinde kırket büyüklüğüne göre istatistiki olarak anlamlı farklılıklar olmadığı göstermektedir.

Bu sonuçlara göre H0 hipotezi reddedilerek;

H₁-H₂: *kırketlerin sürdürülebilirlik performans göstergelerine (ekonomik, çevresel, sosyal ve toplam) yönelik açıkladıkları düzeyi kırket büyüklüğüne göre farklılık göstermektedir.*

hipotezi KABUL edilir. Çünkü sürdürülebilirliğin alt boyutunu oluşturan ekonomik performans göstergelerine ilişkin açıklanan bilgi düzeyinin kırket büyüklüğüne göre istatistiki olarak anlamlı bir farklılık gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır.

Sonuç olarak ekonomik performans göstergelerine ilişkin açıklanan bilgi düzeyinin kırket büyüklüğüne göre anlamlı farklılıklar göstermesi sonucu çalışmanın beklentileri dahilindeyken; çevresel, sosyal ve toplam sürdürülebilirlik performans göstergelerine ilişkin açıklanan bilgi düzeyinin kırket büyüklüğüne göre anlamlı farklılıklar göstermemesi bu çalışmanın beklentileri dışındadır.

kırket büyüklüğüne göre ekonomik performans göstergelerine ilişkin açıklanan bilgi düzeyinin farklılaşması kırket büyüklüğüünün değeri olarak kırketlerin ekonomik performansına yönelik daha fazla açıklama yapmaya istekli oldukları göstermektedir. kırket büyüklüğüünün değeri mali bir nitelik taşıdığı için, kırket

büyükölüüne göre ekonomik performans göstergelerine ilişkin açıklanan bilgi düzeyinde farklılaşma görölmesi de beklenen bir durumdur. Tablo 4.4’te görölün sonuçlar da, kirket büyükölüü yüksek olan kirketlerin oluşturdüü grupların ekonomik performansa ilişkin açıkladıkları bilgi düzeyi ortalamasın yüksek olduunu göstermektedir.

Çevresel, sosyal ve toplam sürdürülebilirlik performans göstergelerine ilişkin açıklanan bilgi düzeyinin kirket büyükölüüne göre benzer özellikler göstermesi ise; GRI raporlama çerçevesini kullanan kirketlerin farklı kirket büyükölüüne sahip olsalar bile çevresel, sosyal ve toplam sürdürülebilirlik performans göstergelerine ilişkin yaptıkları açıklamaların karkıdırılmasın mümkün olabileceğini göstermektedir.

4.2.3. Sürdürülebilirlik performans göstergelerine ilişkin açıklanan bilgi düzeyinin kirket yaşına göre analizi

kirketlerin sürdürülebilirlik performans göstergelerine ilişkin açıkladıkları bilgi düzeyinin kirket yaşına göre ortalamaları standart sapmaları maksimum ve minimum değerleri tablo 4.5’te gösterilmiştir.

Tablo 4.5. Kirket Yaşına Göre Ortalamalar, Standart Sapmalar, Minimum ve Maksimum Skorlar

	kirket yaşı	Ortalama	Standart Sapma	Minimum	Maksimum
EKO	0-30 yaş	13,6818	4,22449	6,00	19,00
	30-60 yaş	15,3194	5,35718	3,00	25,00
	60 yaş ve üzeri	15,2500	3,42783	9,00	22,00
	Toplam	15,0082	4,79065	3,00	25,00
ÇEV	0-30 yaş	35,4545	16,56079	8,00	66,00
	30-60 yaş	40,8611	14,72691	3,00	71,00
	60 yaş ve üzeri	36,2500	10,75527	18,00	56,00
	Toplam	38,8279	14,37841	3,00	71,00
SOS	0-30 yaş	48,6364	19,81713	16,00	79,00
	30-60 yaş	50,4861	16,86900	12,00	80,00
	60 yaş ve üzeri	49,4286	11,29873	30,00	68,00
	Toplam	49,9098	16,25316	12,00	80,00

[Tablo 4.5. (devam) *Şirket Yakına Göre Ortalamalar, Standart Sapmalar, Minimum ve Maksimum Skorlar*]

SÜR	0-30 yak	97,7727	37,02886	38,00	149,00
	30-60 yak	106,6667	34,00497	28,00	170,00
	60 yak ve üzeri	100,9286	28,14197	59,00	127,00
	Toplam	103,7459	32,12259	29,00	170,00

Tablo 4.5.âten görüleceğ i üzere; ekonomik performans göstergelerine ilişkin açđlanan bilgi düzeyinin ortalamasē15,0082âdır ve bu ortalamanē üzerinde ortalamaya sahip gruplarē 30 yakē üzerinde yer alan şirketlerden oluğu u görölmektedir. Diğ er bir ifadeyle daha ileri yaka sahip şirketlerin ekonomik performans göstergelerine ilişkin açđladēklarē bilgi düzeyi ortalamalarē (15,3194 ve 15,25) daha yüksektir. Bununla birlikte şirket yakēdaha küçük olan şirketlerin oluğturduğu grubun (0-30 yak) ortalamasē (13,6818) daha düğüktür. Ayrıca genel olarak değ erlendirildiğ inde; şirket yakēna göre ekonomik performans göstergelerine ilişkin açđlanan bilgi düzeyi ortalamalarē gruplar arasēnda büyük farklılıklar göstermemektedir.

Çevresel performans göstergelerine ilişkin veriler incelendiğ inde; genel ortalamanē 38,8279 olduğu u görölmektedir. Bu ortalamanē altēnda yer alan ve en düğük ortalamaya sahip olan iki grubun (35,4545 ve 36,250), en düğük ve en yüksek şirket yakēna sahip şirketlerin oluğturduğu gruplar olduğu u dikkat çekmektedir. Ayrıca en yüksek çevresel performans göstergelerine ilişkin açđlanan bilgi düzeyi ortalamasēna (40,8611) sahip grup ise; 30-60 yak aralıē ānda yer alan şirketlerin oluğturduğu u gruptur. Çevresel performans göstergelerine ilişkin açđlanan bilgi düzeyi ortalamalarē genel olarak değ erlendirildiğ inde ise; gruplar arasēnda büyük farklılıklar gözlenmemekle beraber daha genç ve daha ileri yaka sahip şirketlerin yer aldē ē gruplarda, çevresel performans göstergelerine ilişkin açđlanan bilgi düzeyi ortalamalarēnē düğük olduğu u görölmektedir.

Sosyal performans göstergelerine ilişkin verilere bakēddē ānda; genel olarak ortalamanē 49,9098 olduğu u görölmektedir. şirket yakē 30-60 yak aralıē ānda olan şirketlerin oluğturduğu u grup, sosyal performans göstergelerine ilişkin açđlanan bilgi düzeyi ortalamasē (50,4861) en yüksek olan gruptur. Sosyal performans göstergelerine ilişkin açđlanan bilgi düzeyi ortalamasē (48,6364) en düğük olan grup ise şirket yakē0-30 yak aralıē ānda yer alan şirketlerin oluğturduğu u gruptur. şirket yakēna göre sosyal performans göstergelerine ilişkin açđlanan bilgi düzeyi ortalamalarē genel olarak

değerlendirildiğinde; gruplar arasında açıklanan bilgi düzeyinin önemli farklılıklar göstermediği sonucu ortaya çıkmaktadır.

Toplam sürdürülebilirlik performans göstergelerine ilişkin veriler ise; genel ortalamadan 103,7459 olduğunu göstermektedir. En düşük ortalamaya sahip grup 97,7727 ile kırsal 0-30 yaş aralığında olan kırsalın oluşturduğu grup; en yüksek ortalamaya sahip grup ise 106,6667 ile kırsal 30-60 yaş aralığında olan kırsalın oluşturduğu gruptur. Genel olarak değerlendirildiğinde toplam sürdürülebilirlik performansına yönelik açıklanan bilgi düzeyinin kırsalına göre önemli farklılıklar göstermediği ve kırsalın artmasına ya da azalmasına bağlı olarak belli bir yönde değeri göstermediği söylenebilir.

Tablo 4.6. Kruskal Wallis testinin sonuçlarını göstermektedir.

Tablo 4.6. Kırsal Yaşına Göre EKO, ÇEV, SOS ve SÜR İçin Kruskal Wallis Testi Sonuçları

	EKO	ÇEV	SOS	SÜR
Chi-square	2,938	4,997	0,363	2,683
df	2	2	2	2
Asymp. Sig.	0,230	0,082	0,834	0,262

Kruskal Wallis testi sonuçlarını içeren tablo 4.6. incelendiğinde p (sig.) değeri, EKO için 0,230, ÇEV için 0,082, SOS için 0,834 ve SÜR için 0,262 ile 0,05'ten büyüktür. Bu sonuç; ekonomik, çevresel, sosyal performans ve toplam sürdürülebilirlik performans göstergelerine ilişkin açıklanan bilgi düzeyinde kırsalına göre istatistiki olarak anlamlı farklılıklar olmadığı göstermektedir.

Bu sonuçlara göre H0 hipotezi kabul edilerek;

H3: *Kırsalın sürdürülebilirlik performans göstergelerine (ekonomik, çevresel, sosyal ve toplam) yönelik açıkladıkları düzeyi kırsalına göre farklılık göstermektedir.*

hipotezi RED edilir. Diğer bir ifadeyle kırsalın sürdürülebilirlik performans göstergelerine ilişkin açıkladıkları bilgi düzeyi kırsalına göre benzer özellikler göstermektedir.

Sonuç olarak sürdürülebilirlik performans göstergelerine (EKO, ÇEV, SOS ve SÜR) ilişkin açıklanan bilgi düzeyinin kırsalına göre anlamlı farklılıklar göstermemesi; bu çalışmanın beklentileri doğrudadır. Tablo 4.5'teki veriler kırsalın değeri ikmesine bağlı olarak sürdürülebilirlik performansına yönelik açıklanan bilgi

düzeyinin belli bir yönde değ ikim göstermediğ ini ortaya koymuştur. Bu durumla tutarlē olarak ekonomik, çevresel, sosyal ve toplam sürdürülebilirlik performans göstergelerine ilişkin açıklanan bilgi düzeyinin kırket yakēna göre istatistiki olarak anlamlē farklılıklar göstermediğ i sonucu ortaya çıkmıştır.

Sürdürülebilirlik performans göstergelerine yönelik açıklanan bilgi düzeyinin kırket yakēna göre benzer olmasē GRI raporlama çerçevesini kullanan kırketlerin farklı yıllarda kurulmuş olsalar bile sürdürülebilirlik performans göstergelerine ilişkin yaptıkları açıklamaların karışdırılması mümkün olabileceğ ini göstermektedir. Ayrıca bu durum GRI raporlama çerçevesinin amaçlarından biri olan sürdürülebilirlik raporlamasında standartlaşmanın sağ lanmasē konusunda önemli bir gösterge olarak değ erlendirilebilir.

4.2.4. Sürdürülebilirlik performans göstergelerine ilişkin açıklanan bilgi düzeyinin sahiplik yapısına göre analizi

kırketlerin sürdürülebilirlik performans göstergelerine ilişkin açıkladıkları bilgi düzeyinin kırket yakēna göre ortalamaları standart sapmaları maksimum ve minimum değ erleri tablo 4.7.âde gösterilmektedir.

Tablo 4.7. Sahiplik Yapısına Göre Ortalamalar, Standart Sapmalar, Minimum ve Maksimum Skorlar

	Sektör	Ortalama	Standart Sapma	Minimum	Maksimum
EKO	%50 ve üzeri yerel	14,2469	5,04859	3,00	23,00
	%50 altı yerel	16,5122	3,86731	7,00	25,00
	Toplam	15,0082	4,79065	3,00	25,00
ÇEV	%50 ve üzeri yerel	35,7037	15,04530	3,00	71,00
	%50 altı yerel	45,0000	10,67005	24,00	59,00
	Toplam	38,8279	14,37841	3,00	71,00
SOS	%50 ve üzeri yerel	46,7284	17,71088	12,00	80,00
	%50 altı yerel	56,1951	10,52430	31,00	75,00
	Toplam	49,9098	16,25316	12,00	80,00
SÜR	%50 ve üzeri yerel	96,6790	34,82450	28,00	170,00
	%50 altı yerel	117,7073	19,87366	68,00	151,00
	Toplam	103,7459	32,12259	28,00	170,00

Tablo 4.7.âden görüleceğ i üzere; ekonomik performans göstergelerine ilişkin açđklanan bilgi düzeyi ortalamasē15,0082 olup, %50ânin altēnda yerel sahipliğ i bulunan kirketlerin oluğturduğ u grubun ortalamasē 16,5122 ile daha yüksektir. Yerel sahipliğ i %50ânin üzerinde olan kirketlerin oluğturduğ u grubun ekonomik performans göstergelerine ilişkin açđklanan bilgi düzeyi ortalamasē ise 14,2469 ile daha düküktür. Genel olarak değ erlendirildiğ inde; ekonomik performans göstergelerine ilişkin açđklanan bilgi düzeyi ortalamasēâ, sahiplik yapēânda yerel payēâ azalmasēna bağ lē olarak yükseldiğ i görülmektedir. Ayrēca ekonomik performans göstergelerine ilişkin açđklanan bilgi düzeyi ortalamalarēâ gruplar arasēnda farklığk gösterdiğ i de söylenebilir.

Çevresel performans göstergelerine ilişkin açđklanan bilgi düzeyi ortalamalarē incelendiğ inde; ekonomik performans göstergelerine ilişkin verilere benzer doğ rultuda sonuçlarē olduğ u görülmektedir. Çevresel performans göstergelerine ilişkin açđklanan bilgi düzeyi ortalamasē38,8279 olup, %50ânin altēnda yerel sahipliğ i bulunan kirketlerin oluğturduğ u grubun ortalamasē45 ile daha yüksektir. Yerel sahipliğ i %50ânin üzerinde olan kirketlerin oluğturduğ u grubun çevresel performans göstergelerine ilişkin açđklanan bilgi düzeyi ortalamasē ise 35,7037 ile daha düküktür. Genel olarak değ erlendirildiğ inde; sahiplik yapēânda yerel payēâ fazla olmasēyla çevresel performans göstergelerine ilişkin açđklanan bilgi düzeyi ortalamalarēarasēnda ters yönlü bir ilikkinin varlđ āndan söz edilebilir. Ayrēca çevresel performans göstergelerine ilişkin açđklanan bilgi düzeyi ortalamalarēâ gruplar arasēnda farklığk gösterdiğ i de söylenebilir.

Sosyal performans göstergelerine ilişkin verilere bakēddē ānda; açđklanan bilgi düzeyi ortalamasē49,9098 olup, bu ortalamanē üzerinde ve daha yüksek ortalamaya sahip grup, yerel sahipliğ i %50ânin altēnda yer alan kirketlerin oluğturduğ u gruptur. Sosyal performans göstergelerine ilişkin açđklanan bilgi düzeyi ortalamalarē gruplar arasēnda yaklakē %20 farklığk göstermektedir. Buna bağ lē olarak sosyal performans göstergelerine ilişkin açđklanan bilgi düzeyi ortalamalarēâ gruplar arasēnda farklığk gösterdiğ i de söylenebilir. Ayrēca, sahiplik yapēânda yerel payēâ fazla olmasēyla sosyal performans göstergelerine ilişkin açđklanan bilgi düzeyi ortalamalarēarasēnda ters yönlü bir ilikkinin varlđ āndan söz edilebilir. Diğ er bir ifadeyle; sahiplik yapēânda yerel payēâ artmasēna bağ lē olarak sosyal performans göstergelerine ilişkin açđklanan bilgi düzeyi ortalamalarēâ daha dükük olduğ u görülmektedir.

Toplam sürdürülebilirlik performansına yönelik açıklanan bilgi düzeyine ilişkin verilere bakıldığında; ekonomik, çevresel ve sosyal performansa yönelik açıklanan bilgi düzeyine benzer sonuçlar gözlenmektedir. Yerel paye %50'in altında yer alan şirketlerin oluşturduğu grupta toplam sürdürülebilirlik bilgisi açıklama düzeyi daha yüksektir (117,7073>96,679). Yerel paye azalmasına bağlı olarak açıklanan bilgi düzeyinin yüksek olduğu sonucuna varılabilir.

Tablo 4.8. ise Mann-Whitney U testinin sonuçlarını göstermektedir.

Tablo 4.8. Sahiplik Yapısına Göre Mann-Whitney U Testi Sonuçları

	EKO	ÇEV	SOS	SÜR
Mann-Whitney U	1259,000	995,500	1114,000	1043,000
Wilcoxon W	4580,000	4316,500	4435,000	4364,000
Z	-2,182	-3,607	-2,963	-3,348
Asymp. Sig. (2-tailed)	0,029	0,000	0,003	0,001

Tablo 4.8'den Mann-Whitney U testi sonuçlarına bakıldığında; p (sig.) değerinin EKO için 0,029, ÇEV için 0,000, SOS için 0,003 ve SÜR için 0,001 olduğu görülmektedir. Bu sonuç; sahiplik yapısına göre iki grubun ortalamaları arasında istatistiki olarak anlamlı bir farklılık olduğunu göstermektedir. Diğer bir ifadeyle ekonomik, çevresel, sosyal ve toplam sürdürülebilirlik performans göstergelerine ilişkin açıklanan bilgi düzeyi sahiplik yapısına göre farklılık göstermektedir.

Bu sonuçlara göre H0 hipotezi;

H₀-H₄: *Şirketlerin sürdürülebilirlik performans göstergelerine (ekonomik, çevresel ve sosyal) yönelik açıkladıkları bilgi düzeyi sahiplik yapısına göre farklılık göstermektedir.*

hipotezi KABUL edilmik olur.

Sonuç olarak şirketlerin ekonomik, çevresel, sosyal ve toplam sürdürülebilirlik performans göstergelerine ilişkin açıkladıkları bilgi düzeyinin sahiplik yapısına göre istatistiki açıdan anlamlı bir farklılık göstermesi çalışmanın beklentileriyle uyumludur. Tablo 4.7'deki veriler yerel sahipliği daha yüksek olan şirketlerin ekonomik, çevresel, sosyal ve toplam sürdürülebilirlik performans göstergelerine ilişkin açıkladıkları bilgi düzeyi ortalamalarının daha düşük olduğunu göstermektedir. Bu sonuç; GRI raporlama çerçevesinde yer alan ekonomik, çevresel ve sosyal performans göstergelerinin yerel

sahipliğ i yüksek olan kırketteerde benimsenmesinin daha yavak olduğ unu, buna karđđđk yerel sahipliğ i daha dđkđk olan kırketteerde bu gđstergeleri benimsemenin daha hđzle olduğ unu ortaya koymaktadır. Buna bağ le olarak yerel sahipliğ i dđkđk olan kırketteelerin ekonomik, çevresel ve sosyal performans gđstergelerine ilikkini ađđkladđklarē bilgi dđzeyi ortalamalarē daha yđksek đđkmēttē. Yerel sahipliğ i dđkđk olan kırketteelerin, yabancē ortaklarēēēē sđrdđrđlebilirlik raporlamasē konusundaki uygulamalarēēē takip etmesi veya yabancē ortaklarēēēē bu konudaki beklenti ve yđnlendirmeleri bu sonuca yol ađmēk olabilir.

Sđrdđrđlebilirlik performans gđstergelerine (EKO, ĐEV, SOS ve SđR) ilikkini ađđklanan bilgi dđzeyinin sektđr, kırkette bđyđklđđ ũ, kırkette yakē ve sahiplik yapēēēna gđre farklđđk gđsterip gđstermediđ ine ilikkini yapđđan analizlerin sonucu ōzet olarak tablo 4.9.đda gđsterilmektedir.

Tablo 4.9. Sektđr, *kırkette Bđyđklđđ ũ, kırkette Yakē ve Sahiplik Yapēēē Değ i*kenlerine Gđre Analiz Sonuđlarē ōzeti

	Sektđr	kırkette Bđyđklđđ ũ	kırkette Yakē	Sahiplik Yapēēē
EKO	İstatistiki olarak anlamlē bir farklđđk yok	İstatistiki olarak anlamlē bir <u>farklđđk var</u>	İstatistiki olarak anlamlē bir farklđđk yok	İstatistiki olarak anlamlē bir <u>farklđđk var</u>
ĐEV	İstatistiki olarak anlamlē bir <u>farklđđk var</u>	İstatistiki olarak anlamlē bir farklđđk yok	İstatistiki olarak anlamlē bir farklđđk yok	İstatistiki olarak anlamlē bir <u>farklđđk var</u>
SOS	İstatistiki olarak anlamlē bir farklđđk yok	İstatistiki olarak anlamlē bir farklđđk yok	İstatistiki olarak anlamlē bir farklđđk yok	İstatistiki olarak anlamlē bir <u>farklđđk var</u>
SđR	İstatistiki olarak anlamlē bir farklđđk yok	İstatistiki olarak anlamlē bir farklđđk yok	İstatistiki olarak anlamlē bir farklđđk yok	İstatistiki olarak anlamlē bir <u>farklđđk var</u>

Tablo 4.9.đda gđrđldđđ ũ gibi sđrdđrđlebilirlik performans gđstergelerine (EKO, ĐEV, SOS ve SđR) ilikkini ađđklanan bilgi dđzeyi; kırkette yakēēna gđre istatistiki olarak anlamlē bir farklđđk gđstermezken; sahiplik yapēēēna gđre anlamlē bir farklđđk gđstermektedir. Ayrēca kırkette bđyđklđđ ũēē gđre ekonomik performans gđstergelerine (EKO) ilikkini ađđklanan bilgi dđzeyi istatistiki ađđđan anlamlē bir farklđđk gđstermektedir. Bununla birlikte sektđre gđre çevresel (ĐEV) performans gđstergelerine ilikkini ađđklanan bilgi dđzeyi de istatistiki olarak anlamlē bir farklđđk gđstermektedir.

Sonuç olarak sektöre göre çevresel, kirket büyüklüğüne göre ekonomik ve sahiplik yapışına göre bütün sürdürülebilirlik performans göstergelerine ilişkin açıklanan bilgi düzeyi farklılık göstermektedir.

4.3. Sürdürülebilirlik Performans Göstergelerine İlişkin Açıklanan Bilgi Düzeyinin Finansal Performans Üzerine Etkisinin Analizine Yönelik Bulgular

Çalışmanın temel amacı, kirketlerin sürdürülebilirlik performans göstergelerine ilişkin açıkladıkları bilgi düzeyinin finansal performans üzerine etkisini araştırmaktır. Bu amaç gerçekleştirilebilmek amacıyla çalışmada panel veri analizi gerçekleştirilmiştir. Hem sabit etkiler hem de tesadüfi etkiler panel veri modellerinde, hata terimlerindeki değişken varyans ve otokorelasyon sorununu giderebilmek amacıyla "White cross section" açıklama yönteminden yararlanılmıştır (Güney, 2013, s. 162; Bozkurt, 2015, s. 73). White cross section yöntemi, aynı anda değişken varyans ve otokorelasyona karşı daha sağlam sonuçlar elde edebilmek için kullanılan bir tahmin etme yöntemidir²⁰.

Kirketlerin sürdürülebilirlik performans göstergelerine (EKO, ÇEV ve SOS) yönelik açıkladıkları bilgi düzeyinin finansal performans üzerine etkileri incelendikten sonra her bir bağımlı değişken için oluşturulan panel veri modellerine kontrol değişkenleri olarak sektör, kirket büyüklüğü, kirket yaşı ve sahiplik yapısı değişkenleri eklenmiştir. Böylelikle sektör, kirket büyüklüğü, kirket yaşı ve sahiplik yapısı dikkate alındığında; kirketlerin sürdürülebilirlik performans göstergelerine (EKO, ÇEV ve SOS) yönelik açıkladıkları bilgi düzeyinin finansal performans üzerine etkileri incelenmiştir. Bu kontrol değişkenlerinin dahil olduğu modelleri incelemek amacıyla panel veri modellerinden tesadüfi etkiler modeli kullanılacaktır. Çünkü sabit etkiler modeline kontrol değişkenleri eklendiğinde çoklu doğrusal bağımlılık sorunu ortaya çıkmakta ve oluşturulan model tahmin edilememektedir. Yine bu kısımda yapılacak panel veri analizinde değişken varyans ve otokorelasyon sorununa karşı daha sağlam tahminler yapabilmek için White cross section yöntemi kullanılmıştır.

Panel veri analizine ilişkin bulgular ve bu bulgulara ilişkin değerlendirilmelere aşağıdaki bölümlerde yer verilmiştir.

²⁰ http://www.eviews.com/help/helpintro.html#page/content/pool-Pooled_Estimation.html#ww187886
(Erişim tarihi: 20.07.2017)

4.3.1. Sürdürülebilirlik performans göstergelerine ilişkin açıklanan bilgi düzeyinin aktif kârlılığa üzerindeki etkisine yönelik bulgular

Sürdürülebilirlik performans göstergelerine ilişkin (EKO, ÇEV ve SOS) açıklanan bilgi düzeyinin aktif kârlılığa üzerine etkisi, Hausman testi sonuçlarına göre tesadüfi etkiler panel veri analizi yöntemiyle incelenmiştir. Analiz sonuçları tablo 4.10.'da gösterilmiştir.

Tablo 4.10. Sürdürülebilirlik Skorları AK Üzerindeki Etkisi

Bağımlı değişken: AK				
Yöntem: Tesadüfi etkiler panel veri yöntemi				
Toplam panel (dengesiz) verisi: 91				
White cross-section standard errors & covariance (d.f. corrected)				
Bağımlı değişkenler	Katsayılar	Standart hatalar	t istatistikleri	p (olasılık)
C	0,008093	0,018449	0,438679	0,6620
EKO	0,001149	0,001123	1,022421	0,3094
ÇEV	0,000790	0,000362	2,180598	0,0319**
SOS	0,000757	0,000311	2,432421	0,0170**
R ²	0,196945			
F istatistiği	7,112095			
F istatistiği P değeri	0,000250			
Durbin Watson İstatistiği	1,937777			

**%5 önem düzeyinde istatistiki olarak anlamlı

Tablo 4.10.'dan görüleceği üzere modelin anlamlı olduğunu gösteren F istatistiğinin p değeri (0,000250) 0,05'ten küçüktür. Bu, modelin istatistiki olarak anlamlı olduğunu göstermektedir. R² değeri bağımlı değişkenlerin bağımlı değişkendirdeki değişimi açıklama gücünü göstermektedir. Tablo 4.10.'da görülen R² değeri olan 0,196945; bağımlı değişkendirde meydana gelebilecek yaklaşık %20'lik değişimin, bu modelde yer alan bağımlı değişkenlerdeki değişimlerle açıklanabileceğini ortaya koymaktadır.

Hata terimlerinin ardışık değerleri arasında ilişki olması durumu otokorelasyon olarak ifade edilir. Regresyon analizinde yanlış yorumlar yapılabilmesi için kurulan modelde otokorelasyonun olmaması gerekir. Durbin Watson istatistiği, otokorelasyonun test edilmesinde sık kullanılan bir yöntemdir. Genel olarak Durbin Watson istatistik değeri 0 ile 4 arasında yer almaktadır. Durbin Watson istatistik değerinin 2 civarında olması modelde otokorelasyon olmadığını göstermektedir (Yıldıztan, 2010, s. 163; Kutlar, 2005, s.157). Durbin Watson istatistik değerinin 2'ye yakın olması (1,93), modelde otokorelasyon sorununun olmadığını göstermektedir.

Bağlı emsöz değ ikenlerin bağı emlêdeğ iken üzerindeki etkileri incelendiğ inde; ÇEV ve SOS'un aktif kârlêdeğ e üzerinde istatistiki olarak anlamlê pozitif etkiye sahip olduğ u gözükmemektedir (p değ erleri sırasıyla; 0,0319 ve 0,017). Diğ er bir ifadeyle çevresel ve sosyal performans göstergelerine ilişkin açđ klanan bilgi düzeyinde meydana gelebilecek artê, aktif kârlêdeğ e olumlu yönde etkileyecektir. Bağlı emsöz değ ikenlerin katsayđ arına bakıldđ ģında diğ er değ ikenler sabit kalmak kaydıyla; ÇEV bağı emsöz değ ikeninde meydana gelebilecek ñ1 birimlik artê aktif kârlêdeğ e üzerinde 0,00079 birimlik artê meydana getirecektir. SOS bağı emsöz değ ikeninde meydana gelebilecek ñ1 birimlik artê ise aktif kârlêdeğ e üzerinde 0,000757 birimlik artê oluşturacaktır. Buna karşđ k EKO bağı emsöz değ ikeninin aktif kârlêdeğ e üzerinde istatistiki olarak anlamlê bir etkiye sahip olmadđ ģı sonucu ortaya çıkmaktadır (p>0,30949).

Bu sonuçlara göre H0 hipotezi reddedilerek;

B-H1: *Şirketlerin sürdürülebilirlik performans göstergelerine (ekonomik, çevresel ve sosyal) yönelik açđ kladêklarê bilgi düzeyinin şirketin aktif kârlêdeğ e üzerinde pozitif etkisi vardır.*

hipotezi KABUL edilir (Modelin p değ eri 0.000792<0,05).

Sektör: Sektörlerin daha önce oluşturulmuş olan panel veri modeline (model 1) kontrol değ ikeni olarak dahil edilmesi suretiyle gerçekleştirilen panel veri analizine yönelik sonuçlar tablo 4.11.âde gösterilmektedir:

Tablo 4.11. Sektörlerin AK Üzerindeki Etkilerinin Analizi

Bağı emlêdeğ iken: AK				
Yöntem: Tesadüfi etkiler panel veri yöntemi				
Toplam panel (dengesiz) verisi: 91				
White cross-section standard errors & covariance (d.f. corrected)				
Bağı emsöz değ ikenler	Katsayđ ar	Standart hatalar	t istatistikleri	p (olasđ k)
C	-0,018839	0,037435	-0,503238	0,6161
EKO	0,001209	0,001158	1,044128	0,2994
CEV	0,000721	0,000362	1,994195	0,0493
SOS	0,000839	0,000269	3,125884	0,0024
MALI	-0,012014	0,031293	-0,383934	0,7020
IMALAT	0,046446	0,033345	1,392879	0,1673
R2	0,304325			
F istatistiğ i	7,436692			
F istatistiğ i P değ eri	0,000008			
Durbin Watson İstatistiğ i	2,076309			

Tablo 4.11.âden görüleceğ i üzere modelin anlamlı ħē gösteren F istatistiğ inin p değ eri (0,000008) 0,05âden küçüktür. Bu, modelin istatistiki olarak anlamlı olduğ unu göstermektedir. R^2 değ erinin 0,304325 olmasē ise; bağ ānlē değ ikkende meydana gelebilecek %30âduk değ ikmenin, bu modelde yer alan bağ ānsēz değ ikkenlerdeki değ ikimlerle açıklanabileceğ ini ortaya koymaktadır. Bu oranē yüksek olmasē modelin gücünü artırmaktadır. Durbin Watson istatistik değ erinin 2ôye yakē olmasē (2,07) da modelde otokorelasyon sorununun olmadığ ānē göstermektedir.

Modelin istatistiki olarak anlamlı çākmasē sektörler dikkate alāndığ ānda sürdürülebilirlik performans göstergelerine ilikkın açıklanan bilgi düzeyinin aktif kârlığ ē üzerinde etkisinin olduğ unu ifade etmektedir. Bununla birlikte ÇEVân ve SOSân aktif kârlığ ē üzerindeki etkisini gösteren katsayē sektörler modele dahil edildikten sonra da istatistiki olarak anlamlıdır. Bu sonuç, sektörler kontrol edildikten sonra bile ÇEVân ve SOSân aktif kârlığ ē üzerinde olumlu etkiye sahip olduğ unu göstermektedir. Sektörler arasēda kırkelerin özellikle çevresel performans göstergelerine ilikkın açıklama düzeylerinin farklılıkđ ē düşünöldüğ ünde; çālāmadan elde edilen bu sonuçlar, hangi sektörde hangi bağ ānsēz değ ikkenin nasē bir etki gösterdiğ ini görebilmek amacıyla her sektöre yönelik ayrē ayrē analizlerin yapılmasē konusunda tekvik edici olmaktadır.

Bu sonuçlara göre H_0 hipotezi reddedilerek;

B-H1a: Sektörler dikkate alāndāktan sonra, kırkelerin sürdürülebilirlik performans göstergelerine (ekonomik, çevresel ve sosyal) yönelik açıkladāklarē bilgi düzeyinin kırketin aktif kârlığ ē üzerinde etkisi vardır.

hipotezi KABUL edilir (Modelin p değ eri $0.0000 < 0,05$).

kırket büyüklüğü: kırket büyüklüğ ünün daha önce oluşturulmuş olan panel veri modeline (model 1) kontrol değ ikkeni olarak dahil edilmesi suretiyle gerçekleştirilen panel veri analizine yönelik sonuçlar tablo 4.12.âde gösterilmiştir:

Tablo 4.12. kırket Büyüklüğ ünün AK Üzerindeki Etkilerinin Analizi

Bağ ānlēdeğ ikken: AK				
Yöntem: Tesadüfi etkiler panel veri yöntemi				
Toplam panel (dengesiz) verisi: 91				
White cross-section standard errors & covariance (d.f. corrected)				
Bağ ānsēz değ ikkenler	Katsayđar	Standart hatalar	t istatistikleri	p (olasđđk)
C	-0,036541	0,016647	-2,194975	0,0309
EKO	0,001023	0,001175	0,870799	0,3863

[Tablo 4.12. (devam) *İrket Büyüklüğü* ünün AK Üzerindeki Etkilerinin Analizi]

ÇEV	0,000785	0,000363	2,163267	0,0334
SOS	0,000859	0,000310	2,773453	0,0068
0-5 MİLYAR	0,045938	0,008856	5,187498	0,0000
5-20 MİLYAR	0,049379	0,010137	4,871123	0,0000
20-60 MİLYAR	0,053406	0,012787	4,176767	0,0001
R ²	0,246310			
F istatistiği	4,575288			
F istatistiği P değeri	0,000460			
Durbin Watson İstatistiği	1,977101			

Tablo 4.12.âden görüleceği üzere modelin anlamlı olduğunu gösteren F istatistiğinin p değeri (0,000460) 0,05âden küçüktür. Bu durum, modelin istatistiki olarak anlamlı olduğunu göstermektedir. R² değerinin 0,246310 olması ise; bağımlı değişkende meydana gelebilecek yaklaşık %25âlık değişimin, bu modelde yer alan bağımsız değişkenlerdeki değişimlerle açıklanabileceğini ortaya koymaktadır. Bu oran yüksek olması modelin gücünü artırmaktadır. Durbin Watson istatistik değerinin 2âye yakın olması (1,97) da modelde otokorelasyon sorununun olmadığını göstermektedir.

Modelin istatistiki olarak anlamlı çıkması, irket büyüklüğü ü kontrol edildikten sonra sürdürülebilirlik performans göstergelerine ilişkin açıklanan bilgi düzeyinin aktif kârâğı üzerinde etkisinin olduğunu ifade etmektedir. Bununla birlikte ÇEV ve SOSâın irket büyüklüğü ü dikkate âlândan sonra da istatistiki olarak anlamlı bir etkiye sahip olduğunu görülmektedir. Ayrıca tablodaki sonuçlar, farklı irket büyüklüğüne sahip irketler arasında sürdürülebilirlik performans göstergelerine ilişkin açıklama düzeyleri arasındaki farklılıkların önemli hale geldiğini ifade etmektedir. Buna bağlı olarak farklı irket büyüklüklerinin ÇEV ve SOS ile aktif kârâğı ilişkisi üzerinde etkili olduğunu söylenebilir.

Bu sonuçlara göre H₀ hipotezi reddedilerek;

B-H1b: *İrket büyüklüğü ü dikkate âlândan sonra, irketlerin sürdürülebilirlik performans göstergelerine (ekonomik, çevresel ve sosyal) yönelik âçâladâklarâ bilgi düzeyinin irketin aktif kârâğı üzerinde etkisi vardır.*

hipotezi KABUL edilir (modelin p değeri 0,000460<0,05).

İrket yaâ: İrket yaân daha önce oluşturulmuş olan panel veri modeline (model 1) kontrol değ ikkeni olarak dahil edilmesi suretiyle gerçekleştirilen panel veri analizine yönelik sonuçlar tablo 4.13.âte gösterilmiştir:

Tablo 4.13. Kırket Yakarın AK Üzerindeki Etkilerinin Analizi

Bağımlı değişken: AK				
Yöntem: Tesadüfi etkiler panel veri yöntemi				
Toplam panel (dengesiz) verisi: 91				
White cross-section standard errors & covariance (d.f. corrected)				
Bağımsız değişkenler	Katsayılar	Standart hatalar	t istatistikleri	p (olasılık)
C	-0,0229	0,01905	-1,202129	0,2327
EKO	0,001254	0,00105	1,194266	0,2357
ÇEV	0,000748	0,000325	2,301562	0,0238
SOS	0,000789	0,000289	2,735985	0,0076
0-30 YAŞ	0,00587	0,031004	0,189313	0,8503
30-60 YAŞ	0,050674	0,010611	4,775442	0,0000
R ²	0,276139			
F istatistiği	6,485157			
F istatistiği P değeri	0,000037			
Durbin Watson İstatistiği	2,068677			

Tablo 4.13'den görüleceği üzere modelin anlamlı olduğunu gösteren F istatistiğinin p değeri (0,000037) 0,05'ten küçüktür. Bu, modelin istatistiki olarak anlamlı olduğunu göstermektedir. R² değerinin 0,276139 olması ise; bağımlı değişkenden meydana gelebilecek yaklaşık %28'lik değişimin, bu modelde yer alan bağımsız değişkenlerdeki değişimlerle açıklanabileceğini ortaya koymaktadır. Bu oran yüksek olması modelin gücünü artırmaktadır. Durbin Watson istatistik değerinin 2'den yakın olması (2.06) da modelde otokorelasyon sorununun olmadığını göstermektedir.

Modelin istatistiki olarak anlamlı çıkması kırket yakar kontrol edildikten sonra sürdürülebilirlik performans göstergelerine ilişkin açıklanan bilgi düzeyinin aktif karlılığı üzerinde etkisinin olduğunu ifade etmektedir. Bununla birlikte ÇEV ve SOS'un kırket yakar dikkate alındıktan sonra da istatistiki olarak anlamlı bir etkiye sahip olduğunu görülmektedir. Farklı kırket yakara sahip kırketlerde ÇEV ve SOS'un aktif karlılığı üzerindeki etkisi değişmektedir. Buna bağlı olarak farklı kırket yakarının ÇEV ve SOS ile aktif karlılığı ilişkisi üzerinde etkili olduğu söylenebilir.

Bu sonuçlara göre H0 hipotezi reddedilerek;

B-H1c: Kırket yakar dikkate alındıktan sonra, kırketlerin sürdürülebilirlik performans göstergelerine (ekonomik, çevresel ve sosyal) yönelik açıklamaları bilgi düzeyinin kırketin aktif karlılığı üzerinde etkisi vardır.

hipotezi KABUL edilir (Modelin p değeri 0,000037<0,05).

Sahiplik yapış Sahiplik yapışın daha önce oluşturulmuş olan panel veri modeline (model 1) kontrol değişkeni olarak dahil edilmesi suretiyle gerçekleştirilen panel veri analizine yönelik sonuçlar tablo 4.14.âe gösterilmiştir:

Tablo 4.14. Sahiplik Yapışın AK Üzerindeki Etkilerinin Analizi

Bağânlâdeğ iken: AK				
Yöntem: Tesadüfi etkiler panel veri yöntemi				
Toplam panel (dengesiz) verisi: 91				
White cross-section standard errors & covariance (d.f. corrected)				
Bağâmsöz değ ikenler	Katsayâlar	Standart hatalar	t istatistikleri	p (olasââk)
C	0,008820	0,021219	0,415668	0,6787
EKO	0,001167	0,001127	1,035868	0,3032
ÇEV	0,000790	0,000369	2,140066	0,0352
SOS	0,000745	0,000314	2,371625	0,0199
YEREL	-0,000265	0,015282	-0,017361	0,9862
R ²	0,197025			
F istatistiğ i	5,275431			
F istatistiğ i P değ eri	0,000756			
Durbin Watson İstatistiğ i	1,955612			

Tablo 4.14.âen görüleceğ i üzere modelin anlamlı âe gösteren F istatistiğ inin p değ eri (0,000756) 0,05âen küçüktür. Bu, modelin istatistiki olarak anlamlı olduğ unu göstermektedir. R² değ erinin 0,197025 olmasâ ise; bağânlâ değ ikkende meydana gelebilecek yaklak %20âik değ ikmenin, bu modelde yer alan bağâmsöz değ ikenlerdeki değ ikimlerle açıklanabileceğ ini ortaya koymaktadır. Bu oranâ yüksek olmasâ modelin gücünü artırmaktadır. Durbin Watson istatistik değ erinin 2âye yakâ olmasâ(1.95) da modelde otokorelasyon sorununun olmadı âe göstermektedir.

Modelin istatistiki olarak anlamlıââmasâ sahiplik yapış kontrol edildikten sonra sürdürülebilirlik performans göstergelerine ilişkin açıklanan bilgi düzeyinin aktif kârlâğ e üzerinde etkisinin olduğ unu ifade etmektedir. Bununla birlikte ÇEV ve SOSâun sahiplik yapış dikkate âlândâktan sonra da istatistiki olarak anlamlı bir etkiye sahip olduğ u görülmektedir. Sahiplik yapış olarak modele dahil edilen değ ikenlerin katsayâlarınâ istatistiki olarak anlamsöz olmasâ sahiplik yapışın ÇEV ve SOSâun aktif kârlâğ e üzerindeki etkisinde anlamlı bir farklıâk yaratmayacağ âe ifade etmektedir.

Bu sonuçlara göre H0 hipotezi reddedilerek;

B-H1d: Sahiplik yapışe dikkate alēndēktan sonra, kirketlerin sürdürülebilirlik performans göstergelerine (ekonomik, çevresel ve sosyal) yönelik açēkladēklarē bilgi düzeyinin kirketin aktif kârlēēē üzerinde etkisi vardē.

hipotezi KABUL edilir (Modelin p değ eri 0,00756<0,05).

EKO, ÇEV ve SOSûn aktif kârlēēē üzerine etkisine yönelik analiz sonuçlarē tablo 4.15.âte özet olarak gösterilmektedir.

Tablo 4.15. Aktif Kârlēēēna Yönelik Özet Sonuçlar

	EKO	ÇEV	SOS
Kontrol değ ikenlik	-	+	+
Sektör	-	+	+
kirket Büyüklüē ü	-	+	+
kirket Yakē	-	+	+
Sahiplik Yapışe	-	+	+

Tablo 4.15.âte de görüldüē ü gibi ekonomik performans göstergelerine ilikin açēklanan bilgi düzeyinin (EKO) hiçbir kerkilde aktif kârlēēē üzerinde etkisi bulunmamaktadır.

Çevresel ve sosyal performans göstergelerine ilikin açēklanan bilgi düzeyi (ÇEV ve SOS) aktif kârlēēē üzerinde; sektör, kirket büyüklüē ü, kirket yakē ve sahiplik yapışe değ ikenleri modele dahil edildiē inde de anlamlē pozitif etkiye sahiptir. Dolayışyla ÇEVûn ve SOSûn aktif kârlēēē üzerindeki pozitif etkisi, çekitli açēlardan kontrol edildiē inde de anlamlēdē. Diē er bir ifadeyle bir kirketin içinde bulunduē u sektöre, kirketin büyüklüē üne, kirketin yakēna ve kirketin sahiplik yapışēna baē lē olmaksēzēn ÇEVûn ve SOSûn aktif kârlēēē üzerinde pozitif etkiye sahip olduē u söylenebilir.

4.3.2. Sürdürülebilirlik performans göstergelerine ilikin açēklanan bilgi düzeyinin özkaynak kârlēēē üzerindeki etkisine yönelik bulgular

Sürdürülebilirlik performans göstergelerine ilikin (EKO, ÇEV ve SOS) açēklanan bilgi düzeyinin özkaynak kârlēēē üzerine etkisi Hausman testi sonuçlarēna göre sabit etkiler panel veri analizi yöntemiyle incelenmiştir. Analiz sonuçlarē tablo 4.16.âda yer almaktadır.

Tablo 4.16. Sürdürülebilirlik Skorları Üzerindeki Etkisi

Bağımlı değişken: ÖZKK				
Yöntem: Sabit etkiler panel veri yöntemi				
Toplam panel (dengesiz) verisi: 91				
White cross-section standard errors & covariance (d.f. corrected)				
Bağımsız değişkenler	Katsayılar	Standart hatalar	t istatistikleri	p (olasılık)
C	0,261771	0,110591	2,367024	0,0210
EKO	0,012127	0,007475	1,622359	0,1097
ÇEV	0,005530	0,003208	1,723916	0,0896***
SOS	-0,002920	0,002087	-1,399104	0,1667
R ²	0,571930			
F istatistiği	3,237390			
F istatistiği P değeri	0,000074			
Durbin Watson İstatistiği	2,408185			

***%10 önem düzeyinde istatistiki olarak anlamlı

Tablo 4.16'dan görüleceği üzere modelin anlamlı olduğunu gösteren F istatistiğinin p değeri (0,000074) 0,05'ten küçüktür. Bu, modelin istatistiki olarak anlamlı olduğunu göstermektedir. R² değerinin 0,57193 olması bağımlı değişkenden meydana gelebilecek %57'lik değişimin, bu modelde yer alan bağımsız değişkenlerdeki değişimlerle açıklanabileceğini ortaya koymaktadır. Bu oranın yüksek olması modelin gücünü artırmaktadır. Durbin Watson istatistik değerinin 2'ye yakın olması (2,40) da modelde otokorelasyon sorununun olmadığını göstermektedir.

Bağımsız değişkenlerin bağımlı değişken üzerindeki etkileri incelendiğinde; ÇEV'nin özkaynak kârlılığı üzerinde %10 önem düzeyinde istatistiki olarak anlamlı pozitif etkiye sahip olduğunu görülmektedir (p değeri: 0,0896). Diğer bir ifadeyle çevresel performans göstergelerine ilişkin açıklanan bilgi düzeyinde meydana gelebilecek artış, özkaynak kârlılığı ile olumlu yönde etkileyecektir. Ayrıca ÇEV bağımsız değişkeninde meydana gelebilecek 1 birimlik artış özkaynak kârlılığı üzerinde 0,00553 birimlik bir artış yaratacaktır. Buna karşılık EKO ve SOS bağımsız değişkenlerinin özkaynak kârlılığı üzerinde istatistiki olarak anlamlı bir etkiye sahip olmadığı sonucu ortaya çıkmaktadır.

Bu sonuçlara göre;

B-H2: Şirketlerin sürdürülebilirlik performans göstergelerine (ekonomik, çevresel ve sosyal) yönelik açıkladıkları bilgi düzeyinin şirketin özkaynak kârlılığı üzerinde pozitif etkisi vardır.

hipotezi KABUL edilir (Modelin p değeri 0.000074<0,05).

Sektör: Sektörlerin daha önce oluşturulmuş olan panel veri modeline (model 2) kontrol değişkeni olarak dahil edilmesi suretiyle gerçekleştirilen panel veri analizine yönelik sonuçlar tablo 4.17.âde gösterilmiştir:

Tablo 4.17. Sektörlerin ÖZKK Üzerindeki Etkilerinin Analizi

Bağânlâdeğâkken: ÖZKK				
Yöntem: Tesadüfi etkiler panel veri yöntemi				
Toplam panel (dengesiz) verisi: 90				
White cross-section standard errors & covariance (d.f. corrected)				
Bağânsâz değâkkenler	Katsayâlar	Standart hatalar	t istatistikleri	p (olasââk)
C	-0,026035	0,172303	-0,151101	0,8803
EKO	0,006941	0,005605	1,238253	0,2191
CEV	0,005094	0,002323	2,192732	0,0311
SOS	0,000535	0,000991	0,539702	0,5908
MALI	0,110572	0,139375	0,793342	0,4298
IMALAT	0,146423	0,148402	0,986664	0,3266
R2	0,255088			
F istatistiğâ	5,752997			
F istatistiğâ i P değâri	0,000129			
Durbin Watson Kstatistiğâ	1,778715			

Tablo 4.17.âden görüleceğâ üzere modelin anlamlığâ ânâ gösteren F istatistiğâinin p değâri (0,000129) 0,05âden küçüktür. Bu, modelin istatistiki olarak anlamlı olduğâunu göstermektedir. R^2 değâerinin 0,255088 olmasâ ise; bağânlâ değâkikende meydana gelebilecek %25âlık değâikmenin, bu modelde yer alan bağânsâz değâikkenlerdeki değâikimlerle açıklanabileceğâini ortaya koymaktadır. Bu oranâ yüksek olmasâ modelin gücünü artârmaktadır. Durbin Watson istatistik değâerinin 2âye yakâ olmasâ (1,77) da modelde otokorelasyon sorununun olmadığâ ânâ göstermektedir.

Modelin istatistiki olarak anlamlı çâkmasâ sektörler dikkate alândığâ ânda sürdürülebilirlik performans göstergelerine ilişkin açıklanan bilgi düzeyinin özkaynak kârlâğâ â üzerinde pozitif etkisi olduğâunu ifade etmektedir. Çünkü ÇEVân özkaynak kârlâğâ â üzerindeki etkisini gösteren katsayâ sektörler modele dahil edildikten sonra da istatistiki olarak anlamlıdır. Bu sonuç, sektörler kontrol edildikten sonra bile ÇEVân özkaynak kârlâğâ â üzerinde olumlu etkiye sahip olduğâunu göstermektedir. Sektörler arasânda kârkâetlerin özellikle çevresel performans göstergelerine ilişkin açıklama düzeylerinin farklılaştığâ â düşünülâğâ ünde; çâlaâmadan elde edilen bu sonuçlar, hangi

sektörde hangi bağımsız değişkenin nasıl bir etki gösterdiğini görebilmek amacıyla her bir sektör için ayrı ayrı analizlerin yapılması konusunda yol gösterici olmaktadır.

Bu sonuçlara göre H0 hipotezi reddedilerek;

B-H2a: Sektörler dikkate alındıktan sonra, şirketlerin sürdürülebilirlik performans göstergelerine (ekonomik, çevresel ve sosyal) yönelik açıklamaları bilgi düzeyinin şirketin özkaynak karlılığı üzerinde etkisi vardır.

hipotezi KABUL edilir.

Şirket büyüklüğü: şirket büyüklüğünün daha önce oluşturulmuş olan panel veri modeline (model 2) kontrol değişkeni olarak dahil edilmesi suretiyle gerçekleştirilen panel veri analizine yönelik sonuçlar tablo 4.18'de gösterilmektedir:

Tablo 4.18. Şirket Büyüklüğü'nün ÖZKK Üzerindeki Etkilerinin Analizi

Bağımlı değişken: ÖZKK				
Yöntem: Tesadüfi etkiler panel veri yöntemi				
Toplam panel (dengesiz) verisi: 90				
White cross-section standard errors & covariance (d.f. corrected)				
Bağımsız değişkenler	Katsayılar	Standart hatalar	t istatistikleri	p (olasılık)
C	0,065752	0,054044	1,216641	0,2272
EKO	0,006339	0,005773	1,098018	0,2754
ÇEV	0,005244	0,002271	2,309424	0,0234
SOS	0,000589	0,001074	0,548444	0,5849
0-5 MİLYAR	-0,014584	0,058747	-0,248249	0,8046
5-20 MİLYAR	0,067813	0,045717	1,483303	0,1418
20-60 MİLYAR	0,048166	0,028623	1,682794	0,0962
R ²	0,227444			
F istatistiği	4,072604			
F istatistiği P değeri	0,001252			
Durbin Watson İstatistiği	1,748097			

Tablo 4.18'den görüleceği üzere modelin anlamlı olduğunu gösteren F istatistiğinin p değeri (0,001252) 0,05'ten küçüktür. Bu, modelin istatistiki olarak anlamlı olduğunu göstermektedir. R² değerinin 0,227444 olması ise; bağımlı değişkenden meydana gelebilecek yaklaşık %23'lük değişimin, bu modelde yer alan bağımsız değişkenlerdeki değişimlerle açıklanabileceğini ortaya koymaktadır. Bu oran yüksek olması modelin gücünü artırmaktadır. Durbin Watson istatistik değerinin 2'ye yakın olması (1,74) da modelde otokorelasyon sorununun olmadığını göstermektedir.

Modelin istatistiki olarak anlamlı çıkması kırkete büyüklüğü dikkate alındığında sürdürülebilirlik performans göstergelerine ilişkin açıklanan bilgi düzeyinin özkaynak kârlılığı üzerinde etkisinin olduğu ifade etmektedir. Çevân kırkete büyüklüğü dikkate alındıktan sonra da istatistiki olarak anlamlı bir etkiye sahip olduğu görülmektedir. Bununla birlikte kırkete büyüklüğüne bağılı olarak çevresel performans göstergelerine ilişkin açıklanan bilgi düzeyinin özkaynak kârlılığına etkisi çok büyük farklılıklar göstermemektedir. Bu sonuç; çevresel performans göstergelerine ilişkin açıklanan bilgi düzeyinin kırkete büyüklüğüne göre farklılık göstermediğini ortaya koyan Kruskal Wallis testi sonuçlarıyla tutarlılık göstermektedir.

Bu sonuçlara göre H0 hipotezi reddedilerek;

B-H2b: kırkete büyüklüğü dikkate alındıktan sonra, kırketlerin sürdürülebilirlik performans göstergelerine (ekonomik, çevresel ve sosyal) yönelik açıkladıkları bilgi düzeyinin kırketin özkaynak kârlılığı üzerinde etkisi vardır.

hipotezi KABUL edilir (modelin p değeri 0,001252).

kırket yarı kırket yarıdan daha önce oluşturulmuş olan panel veri modeline (model 2) kontrol değeri olarak dahil edilmesi suretiyle gerçekleştirilen panel veri analizine yönelik sonuçlar tablo 4.19.âda gösterilmiştir:

Tablo 4.19. kırket Yarıdan ÖZKK Üzerindeki Etkilerinin Analizi

Bağımlı değişken: ÖZKK				
Yöntem: Tesadüfi etkiler panel veri yöntemi				
Toplam panel (dengesiz) verisi: 90				
White cross-section standard errors & covariance (d.f. corrected)				
Bağımlı değişkenler	Katsayılar	Standart hatalar	t istatistikleri	p (olasılık)
C	0,073543	0,044805	1,641423	0,1044
EKO	0,006973	0,005527	1,261659	0,2106
ÇEV	0,005098	0,002248	2,267624	0,0259
SOS	0,000559	0,000971	0,575947	0,5662
0-30 YAŞ	-0,10035	0,136785	-0,733631	0,4652
30-60 YAŞ	0,04918	0,03103	1,584920	0,1167
R2	0,257734			
F istatistiği	5,833390			
F istatistiği P değeri	0,000113			
Durbin Watson İstatistiği	1,781501			

Tablo 4.19.âdan görüleceği üzere modelin anlamlı olduğunu gösteren F istatistiğinin p değeri (0,000113) 0,05'ten küçüktür. Bu, modelin istatistiki olarak anlamlı olduğu

göstermektedir. R^2 değ erinin 0,257734 olmas ı ise; ba ğ ınl ı de ğ ikk end e meydana gelebilecek yak lak ı %26 d ı de ğ ikmenin, bu modelde yer alan ba ğ ıms ız de ğ ikenlerdeki de ğ ikimlerle a ı klanabilece ğ ini ortaya koymaktadır. Bu oran ın y ıksek olmas ı modelin g ıc ını art ırmaktadır. Durbin Watson istatistik de ğ erinin 2 ıye yak ın olmas ı (1,78) da modelde otokorelasyon sorununun olmad ı ğ ı n ı g ıstermektedir.

Modelin istatistiki olarak anlaml ı ı ıkmas ı, k ırket yak ı dikkate al ınd ı ğ ında s ırd ır ılebilirlik performans g ıstergelerine ilikkin a ı klanan bilgi d ızeyinin ızkaynak k ırl ı ğ ı ı ızinde etkisinin oldu ğ unu ifade etmektedir. ıEV ın k ırket yak ı dikkate al ınd ıktan sonra da istatistiki olarak anlaml ı bir etkiye sahip oldu ğ u g ır ılmektedir. k ırket yak ı olarak modele dahil edilen de ğ ikenlerin katsay ıdar ınl ı istatistiki olarak anlams ız olmas ı, k ırket yak ınl ı ıEV ın ızkaynak k ırl ı ğ ı ı ızindeki etkisinde anlaml ı bir farklılı k yaratmayaca ğ ı n ı ifade etmektedir. Bu durum, s ırd ır ılebilirlik performans g ıstergelerine ilikkin a ı klanan bilgi d ızeyinin k ırket yak ına g ıre farklılı k g ıstermedi ğ ini ifade eden Kruskal Wallis testi sonu ılar ıyla tutarlılı k g ıstermektedir.

Bu sonu ılara g ıre H_0 hipotezi reddedilerek;

B-H2c: *k ırket yak ı dikkate al ınd ıktan sonra, k ırketlerin s ırd ır ılebilirlik performans g ıstergelerine (ekonomik, ıevresel ve sosyal) y ınelik a ı klad ıklar ı bilgi d ızeyinin k ırketin ızkaynak k ırl ı ğ ı ı ızinde etkisi vardır.*

hipotezi KABUL edilir (Modelin p de ğ eri $0,000113 < 0,05$).

Sahiplik yap ınl ı Sahiplik yap ınl ınl ı daha ınce olu kturulmuk olan panel veri modeline (model 2) kontrol de ğ ikeni olarak dahil edilmesi suretiyle ger ıeklektirilen panel veri analizine y ınelik sonu ılar tablo 4.20. ınde g ısterilmi ktir:

Tablo 4.20. Sahiplik Yap ınl ınl ı ızKK ızindeki Etkileri

Ba ğ ınl ı de ğ iken: ızKK				
Y ıntem: Tesad ıfi etkiler panel veri y ıntemi				
Toplam panel (dengesiz) verisi: 90				
White cross-section standard errors & covariance (d.f. corrected)				
Ba ğ ıms ız de ğ ikenler	Katsay ıdar	Standart hatalar	t istatistikleri	p (olas ılı k)
C	0,065570	0,080369	0,815862	0,4169
EKO	0,006316	0,005399	1,169885	0,2453
ıEV	0,005226	0,002134	2,448391	0,0164
SOS	0,000577	0,000982	0,588008	0,5581
YEREL	0,026977	0,049262	0,547614	0,5854

[Tablo 4.20. (devam) *Sahiplik Yapısal ÖZKK Üzerindeki Etkileri*]

R ²	0,210894
F istatistiği	5,679196
F istatistiği P değeri	0,000423
Durbin Watson İstatistiği	1,697321

Tablo 4.20.âden görüleceği üzere modelin anlamlı olduğunu gösteren F istatistiğinin p değeri (0,000423) 0,05'ten küçüktür. Bu, modelin istatistiki olarak anlamlı olduğunu göstermektedir. R² değerinin 0,210894 olması ise; bağımlı değişkende meydana gelebilecek yaklaşık %21'lik değişimin, bu modelde yer alan bağımsız değişkenlerdeki değişimlerle açıklanabileceğini ortaya koymaktadır. Bu oran yüksek olması modelin gücünü artırmaktadır. Durbin Watson istatistik değerinin 2'ye yakın olması (1,70) da modelde otokorelasyon sorununun olmadığını göstermektedir.

Modelin istatistiki olarak anlamlı çıkması sahiplik yapısı dikkate alındığında sürdürülebilirlik performans göstergelerine ilişkin açıklanan bilgi düzeyinin özkaynak kârı üzerinde etkisinin olduğunu ifade etmektedir. Çevrenin sahiplik yapısı dikkate alındıktan sonra da istatistiki olarak anlamlı bir etkiye sahip olduğunu görülmektedir. Sahiplik yapısı olarak modele dahil edilen değişkenlerin katsayılarının istatistiki olarak anlamsız olması sahiplik yapısının Çevrenin özkaynak kârı üzerindeki etkisinde anlamlı bir farklılık yaratmayacağı ifade etmektedir.

Bu sonuçlara göre H₀ hipotezi reddedilerek;

B-H2d: *Sahiplik yapısı dikkate alındıktan sonra, şirketlerin sürdürülebilirlik performans göstergelerine (ekonomik, çevresel ve sosyal) yönelik açıklamaları bilgi düzeyinin şirketin özkaynak kârı üzerinde etkisi vardır.*

hipotezi KABUL edilir (Modelin p değeri 0,00423<0,05).

EKO, Çevre ve SOS'un özkaynak kârı üzerine etkisine yönelik analiz sonuçları tablo 4.21.âde özet olarak gösterilmektedir.

Tablo 4.21. *Özkaynak Kârına Yönelik Özet Sonuçlar*

	EKO	ÇEV	SOS
Kontrol değişkensiz	-	+	-
Sektör	-	+	-
Şirket Büyüklüğü	-	+	-

[Tablo 4.21. (devam) Özkaynak Kârlılığına Yönelik Özet Sonuçlar]

Kirket Yakē	-	+	-
Sahiplik Yapēē	-	+	-

Tablo 4.21.âde de görüldüğü gibi ekonomik ve sosyal performans göstergelerine ilişkin açıklanan bilgi düzeyinin (EKO ve SOS); sektör, kirket büyüklüğü, kirket yakē ve sahiplik yapēē kontrol altına alındıktan sonra da özkaynak kârlılığı üzerinde etkisi bulunmamaktadır. Dolayısıyla EKO ve SOS'un özkaynak kârlılığı üzerinde etkisi yoktur denilebilir.

Çevresel performans göstergelerine ilişkin açıklanan bilgi düzeyinin (ÇEV) özkaynak kârlılığı üzerindeki etkisi; sektör, kirket büyüklüğü, kirket yakē ve sahiplik yapēē modele dahil edildiğinde de devam etmektedir. Dolayısıyla ÇEV'nin özkaynak kârlılığı üzerindeki pozitif etkisi, çeşitli aşılardan kontrol edildiğinde de anlamlıdır. Diğer bir ifadeyle bir kirketin içinde bulunduğ u sektöre, kirketin büyüklüğüne, kirketin yakēna ve kirketin sahiplik yapēēna bağılı olmaksızın ÇEV'nin özkaynak kârlılığı üzerinde pozitif etkiye sahip olduğunu söylenebilir.

4.3.3. Sürdürülebilirlik performans göstergelerine ilişkin açıklanan bilgi düzeyinin PD/DD oranı üzerindeki etkisine yönelik bulgular

Sürdürülebilirlik performans göstergelerine ilişkin (EKO, ÇEV ve SOS) açıklanan bilgi düzeyinin PD/DD oranı üzerine etkisi Hausman testi sonuçlarına göre tesadüfi etkiler panel veri analizi yöntemiyle incelenmiştir. Analiz sonuçları tablo 4.22.âde yer almaktadır.

Tablo 4.22. Sürdürülebilirlik Skorlarının PD/DD Oranı Üzerindeki Etkisi

Bağımlı değişken: PD/DD oranı				
Yöntem: Sabit etkiler panel veri yöntemi				
Toplam panel (dengesiz) verisi: 90				
White cross-section standard errors & covariance (d.f. corrected)				
Bağımlı değişkenler	Katsayılar	Standart hatalar	t istatistikleri	p (olasılık)
C	1,514614	0,420909	3,598434	0,0005
EKO	-0,033209	0,033344	-0,995959	0,3221
ÇEV	0,007335	0,009418	0,778872	0,4382
SOS	0,011820	0,004730	2,499050	0,0144

[Tablo 4.22. (devam) Sürdürülebilirlik Skorları PD/DD Oranı Üzerindeki Etkisi]

R ²	0,063241
F istatistiği	1,935286
F istatistiği P değeri	0,129903
Durbin Watson İstatistiği	1,147462

Tablo 4.22.âden görüleceği üzere modelin anlamlı olduğunu gösteren F istatistiğinin p değeri (0,129903) 0,05'ten büyüktür. Bu, modelin istatistiki olarak anlamlı olmadığını göstermektedir. R² değerinin de 0,06 gibi düşük çıkması bağımsız değişkenlerin, bağımlı değişken olan PD/DD oranı üzerinde meydana gelebilecek değişimleri açıklamada önemli bir etkiye sahip olmadığını göstermektedir. Diğer bir ifadeyle PD/DD oranında meydana gelecek değişimler, modelin bağımsız değişkenleri olan EKO, ÇEV ve SOS tarafından açıklanamamaktadır. Ayrıca modelin bağımsız değişkenleri olan EKO ve ÇEV'e ait p değerleri de 0,05'ten büyük, yani istatistiki olarak anlamsızdır. SOS'a ait p değeri 0,05'ten küçük olmasına rağmen model istatistiki olarak anlamsız olduğu için SOS'a ait katsayıda anlamlı bir şekilde yorumlanamaz.

Bu sonuçlara göre H₀ hipotezi kabul edilerek;

B-H3: *İrketlerin sürdürülebilirlik performans göstergelerine (ekonomik, çevresel ve sosyal) yönelik açıklamaları bilgi düzeyinin irketin PD/DD oranı üzerinde pozitif etkisi vardır.*

hipotezi RED edilir (Modelin p değeri 0.129903>0,05).

Sektör: Sektörlerin daha önce oluşturulmuş olan panel veri modeline (model 3) kontrol değişkeni olarak dahil edilmesi suretiyle gerçekleştirilen panel veri analizine yönelik sonuçlar tablo 4.23.âde gösterilmiştir:

Tablo 4.23. Sektörlerin PD/DD Oranı Üzerindeki Etkilerinin Analizi

Bağımlı değişken: PDDD				
Yöntem: Tesadüfi etkiler panel veri yöntemi				
Toplam panel (dengesiz) verisi: 90				
White cross-section standard errors & covariance (d.f. corrected)				
Bağımsız değişkenler	Katsayılar	Standart hatalar	t istatistikleri	p (olasılık)
C	1,048656	0,656827	1,596549	0,1141
EKO	-0,031733	0,021844	-1,452679	0,1500
CEV	0,006754	0,005526	1,222113	0,2251
SOS	0,011834	0,005972	1,981396	0,0508
MALI	-0,637861	0,739493	-0,862565	0,3908
IMALAT	1,175753	0,668430	1,758976	0,0822

[Tablo 4.23. (devam) Sektörlerin PD/DD Oran̄ Üzerindeki Etkilerinin Analizi]

R ²	0,158312
F istatistiğ i	3,159881
F istatistiğ i P değ eri	0,011580
Durbin Watson İstatistiğ i	1,261520

Tablo 4.23.âen görüleceğ i üzere modelin anlamlı ģnē gösteren F istatistiğ inin p değ eri (0,011580) 0,05âen küçüktür. Bu, modelin istatistiki olarak anlamlı olduğ unu göstermektedir. R² değ erinin 0,158312 olmasē ise; bağ ģnlē değ ikkende meydana gelebilecek yaklakđ %16đđ değ ikmenin, bu modelde yer alan bağ ģnsēz değ ikkenlerdeki değ ikimlerle açđklanabileceđ ini ortaya koymaktadır. Bu oranē yüksek olmasē modelin gücünü artērmaktadır.

Modelin istatistiki olarak anlamlı çđkmasē sektörler dikkate alēndē ģnda sürdürülebilirlik performans göstergelerine ilikkın açđklanan bilgi düzeyinin PD/DD oranē üzerinde etkisinin olduğ unu ifade etmektedir. Sektörler modele dahil edildē inde SOSâın PD/DD oranē üzerindeki etkisi (%10 önem düzeyinde) anlamlı hale gelmiştir. Dolayısıyla sektörlerin SOSâın PD/DD oranē ile ilikkisinde etkili olduğ u söylenebilir.

Bu sonuçlara göre H0 hipotezi reddedilerek;

B-H3a: Sektörler dikkate alēndēktan sonra, ģirketlerin sürdürülebilirlik performans göstergelerine (ekonomik, çevresel ve sosyal) yönelik açđkladēklarē bilgi düzeyinin ģirketin PD/DD oranē üzerinde etkisi vardē.

hipotezi KABUL edilir (Modelin p değ eri 0,045344<0,05).

ģirket büyüklüğ ü: ģirket büyüklüğ ünün daha önce oluğturulmuk olan panel veri modeline (model 3) kontrol değ ikkeni olarak dahil edilmesi suretiyle gerçekleştirilen panel veri analizine yönelik sonuçlar tablo 4.24.âe gösterilmiştir:

Tablo 4.24. ģirket Büyüklüğ ünün PD/DD Oran̄ Üzerindeki Etkilerinin Analizi

Bağ ģnlēdeđ ikken: PD/DD				
Yöntem: Tesadüfi etkiler panel veri yöntemi				
Toplam panel (dengesiz) verisi: 90				
White cross-section standard errors & covariance (d.f. corrected)				
Bağ ģnsēz değ ikkenler	Katsayđlar	Standart hatalar	t istatistikleri	p (olasđđk)
C	0,321089	0,399456	0,803815	0,4238
EKO	-0,033129	0,032352	-1,023999	0,3088
ÇEV	0,007052	0,009602	0,734419	0,4648
SOS	0,012323	0,004943	2,493103	0,0147
0-5 MĴYAR	1,434011	0,801370	1,789449	0,0772

[Tablo 4.24. (devam) *Şirket Büyüklüğü'nün PD/DD Oranı Üzerindeki Etkilerinin Analizi*]

5-20 MİLYAR	1,922013	0,525204	3,659555	0,0004
20-60 MİLYAR	0,976053	0,763426	1,278517	0,2046
R ²	0,123283			
F istatistiği	1,945235			
F istatistiği P değeri	0,083010			
Durbin Watson İstatistiği	1,253534			

Tablo 4.24'den görüleceği üzere modelin anlamlı olduğunu gösteren F istatistiğinin p değeri (0,083010) 0,05'ten büyüktür. Bu durum, modelin istatistiki olarak anlamlı olmadığını göstermektedir. Diğer bir ifadeyle bağımsız değişkenlere ve kontrol değişkenlerine ait veriler anlamlı bir sonuç ifade etmemektedir. R² değerinin 0,123283 ile düşük çıkması da, bağımsız değişkenlerin bağımlı değişken olan PD/DD oranı üzerinde önemli bir etkiye sahip olmadığını göstermektedir.

Modelin istatistiki olarak anlamsız çıkması şirket büyüklüğü dikkate alındığında sürdürülebilirlik performans göstergelerine ilişkin açıklanan bilgi düzeyinin PD/DD oranı üzerinde etkisinin olmadığını ifade etmektedir. Şirket büyüklüğü modele dahil edilmediğinde de EKO, ÇEV ve SOS'un PD/DD oranı üzerindeki etkisi anlamsız olduğu için; şirket büyüklüğü'nün EKO, ÇEV ve SOS'un PD/DD ile ilişkisinde etkili olmadığını söylenebilir.

Bu sonuçlara göre H₀ hipotezi kabul edilerek;

B-H3b: *Şirket büyüklüğü dikkate alındıktan sonra, şirketlerin sürdürülebilirlik performans göstergelerine (ekonomik, çevresel ve sosyal) yönelik açıklamaları bilgi düzeyinin şirketin PD/DD oranı üzerinde etkisi vardır.*

hipotezi RED edilir (Modelin p değeri 0,083010 > 0,05).

Şirket Yaşı şirket yaşı'nın daha önce oluşturulmuş olan panel veri modeline (model 3) kontrol değişkeni olarak dahil edilmesi suretiyle gerçekleştirilen panel veri analizine yönelik sonuçlar tablo 4.25'te gösterilmiştir:

Tablo 4.25. *Şirket Yaşı'nın PD/DD Oranı Üzerindeki Etkilerinin Analizi*

Bağımlı değişken: PD/DD				
Yöntem: Tesadüfi etkiler panel veri yöntemi				
Toplam panel (dengesiz) verisi: 90				
White cross-section standard errors & covariance (d.f. corrected)				
Bağımsız değişkenler	Katsayılar	Standart hatalar	t istatistikleri	p (olaslık)
C	0,498456	0,434656	1,146784	0,2547
EKO	-0,03147	0,030522	-1,031088	0,3055

[Tablo 4.25. (devam) *İrket Yarı PD/DD Oran Üzerindeki Etkilerinin Analizi*]

ÇEV	0,006814	0,008864	0,768741	0,4442
SOS	0,011868	0,004993	2,376713	0,0197
0-30 YAŞ	0,547796	0,657557	0,833078	0,4072
30-60 YAŞ	1,682966	0,574705	2,928403	0,0044
R ²	0,14355			
F istatistiği	2,815849			
F istatistiği p değeri	0,021193			
Durbin Watson İstatistiği	1,275739			

Tablo 4.25.âden görüleceği üzere modelin anlamlı olduğunu gösteren F istatistiğinin p değeri (0,021193) 0,05âden küçüktür. Bu durum, modelin istatistiki olarak anlamlı olduğunu göstermektedir. R² değerinin 0,14355 olması ise; bağımlı değişkenle meydana gelebilecek yaklaşık %14âlık değişimin, bu modelde yer alan bağımsız değişkenlerdeki değişimlerle açıklanabileceğini ortaya koymaktadır. Bu oran yüksek olması modelin gücünü artırmaktadır.

Modelin istatistiki olarak anlamlı çıkması irket ya da dikkate alındığında sürdürülebilirlik performans göstergelerine ilişkin açıklanan bilgi düzeyinin PD/DD oranı üzerinde etkisinin olduğunu ifade etmektedir. irket ya da modele dahil edildiğinde SOSâın PD/DD oranı üzerindeki etkisi anlamlı hale gelmiştir. Dolayısıyla irket ya da SOSâın PD/DD ile ilişkisinde etkili olduğunu söylenebilir.

Bu sonuçlara göre H0 hipotezi reddedilerek;

B-H3c: *irket ya da dikkate alındıktan sonra, irketlerin sürdürülebilirlik performans göstergelerine (ekonomik, çevresel ve sosyal) yönelik açıkladıkları bilgi düzeyinin irketin PD/DD oranı üzerinde etkisi vardır.*

hipotezi KABUL edilir (Modelin p değeri 0,021193<0,05).

Sahiplik Yapısı Sahiplik yapısıâın daha önce oluşturulmuş olan panel veri modeline (model 3) kontrol değişkeni olarak dahil edilmesi suretiyle gerçekleştirilen panel veri analizine yönelik sonuçlar 4.26.âda gösterilmiştir:

Tablo 4.26. Sahiplik Yapısıâın PD/DD Oranı Üzerindeki Etkilerinin Analizi

Bağımlı değişken: PD/DD				
Yöntem: Tesadüfi etkiler panel veri yöntemi				
Toplam panel (dengesiz) verisi: 90				
White cross-section standard errors & covariance (d.f. corrected)				
Bağımsız değişkenler	Katsayılar	Standart hatalar	t istatistikleri	p (olasılık)
C	1,657825	0,382592	4,333141	0,0000

[Tablo 4.26. (devam) Sahiplik Yapısal PD/DD Oranı Üzerindeki Etkilerinin Analizi]

EKO	-0,032899	0,033938	-0,969392	0,3351
ÇEV	0,007308	0,009504	0,768993	0,4440
SOS	0,011706	0,004496	2,603865	0,0109
YEREL	-0,216792	0,245186	-0,884194	0,3791
R ²	0,065843			
F istatistiği	1,497782			
F istatistiği p değeri	0,210105			
Durbin Watson İstatistiği	1,177015			

Tablo 4.26.âdan görüleceği üzere modelin anlamlı olduğunu gösteren F istatistiğinin p değeri (0,210105) 0,05'ten büyüktür. Bu durum, modelin istatistiki olarak anlamlı olmadığını göstermektedir. Diğer bir ifadeyle bağımsız değişkenlere ve kontrol değişkenlerine ait veriler anlamlı bir sonuç ifade etmemektedir. R² değerinin 0,065843 ile oldukça düşük çıkması da, bağımsız değişkenlerin bağımlı değişken olan PD/DD oranı üzerinde önemli bir etkiye sahip olmadığını göstermektedir.

Modelin istatistiki olarak anlamsız çıkması, sahiplik yapısı dikkate alındığında sürdürülebilirlik performans göstergelerine ilişkin açıklanan bilgi düzeyinin PD/DD oranı üzerinde etkisinin olmadığını ifade etmektedir. Sahiplik yapısı modele dahil edilmediğinde de EKO, ÇEV ve SOS'un PD/DD oranı üzerindeki etkisi anlamsız olduğu için; sahiplik yapısının EKO, ÇEV ve SOS'un PD/DD ile ilişkisinde etkili olmadığını diğer bir ifadeyle sahiplik yapısına bağılı olarak PD/DD oranına olan etkinin değerimediği söylenebilir.

Bu sonuçlara göre H0 hipotezi kabul edilerek;

B-H3d: Sahiplik yapısı dikkate alındıktan sonra, şirketlerin sürdürülebilirlik performans göstergelerine (ekonomik, çevresel ve sosyal) yönelik açıklamaları bilgi düzeyinin şirketin PD/DD oranı üzerinde etkisi vardır.

hipotezi RED edilir (Modelin p değeri 0,210105>0,05).

EKO, ÇEV ve SOS'un PD/DD oranı üzerindeki etkisine yönelik analiz sonuçları tablo 4.27.âde özet olarak gösterilmektedir.

Tablo 4.27. PD/DD Oranına Yönelik Özet Sonuçlar

	EKO	ÇEV	SOS
Kontrol değişkeni	-	-	-
Sektör	-	-	+

[Tablo 4.27. (devam) PD/DD Oranına Yönelik Özet Sonuçlar]

İrket Büyüklüğü	-	-	-
İrket Yakıt	-	-	+
Sahiplik Yapısı	-	-	-

Tablo 4.27.âde de görüldüğü gibi ekonomik ve çevresel performans göstergelerine ilişkin açıklanan bilgi düzeyinin (EKO ve ÇEV) sektör, irket büyüklüğü, irket yakıt ve sahiplik yapısı kontrol edildikten sonra da PD/DD oranı üzerinde etkisi bulunmamaktadır. Buna göre İEKO ve ÇEVâın PD/DD oranı üzerinde etkisi yokturö denilebilir.

Sosyal performans göstergelerine ilişkin açıklanan bilgi düzeyinin (SOS) PD/DD oranı üzerindeki etkisi, sektörler ve irket yakıt modele dahil edildiğinde anlamlı hale gelmektedir. İrket büyüklüğü ve sahiplik yapısı modele dahil edildiğinde ise SOSâın PD/DD oranı üzerinde anlamlı bir etkiye sahip olmadığı sonucuna ulaşılmaktadır. Buna göre İSOSâın PD/DD oranı üzerinde pozitif etkisi vardır veya yokturö şeklinde genellenebilir, kesin bir sonuç ifade edilemez. Ancak bu sonuçlara göre; ileride yapılacak çalışmalarda; belli bir sektöre veya irket yakıt açısından belli bir gruba yönelik SOSâın PD/DD oranı üzerindeki etkisinin test edilmesi suretiyle, daha ayrıntılı sonuçlar elde edilebilir.

4.3.4. Sürdürülebilirlik performans göstergelerine ilişkin açıklanan bilgi düzeyinin F/K oranı üzerindeki etkisine yönelik bulgular

Sürdürülebilirlik performans göstergelerine ilişkin (EKO, ÇEV ve SOS) açıklanan bilgi düzeyinin F/K oranı üzerine etkisi Hausman testi sonuçlarına göre tesadüfi etkiler panel veri analizi yöntemiyle incelenmiştir. Analiz sonuçları tablo 4.28.âde yer almaktadır.

Tablo 4.28. Sürdürülebilirlik Skorlarıâın F/K Oranı Üzerindeki Etkisi

Bağımlı değişken: F/K oranı				
Yöntem: Tesadüfi etkiler panel veri yöntemi				
Toplam panel (dengesiz) verisi: 82				
White cross-section standard errors & covariance (d.f. corrected)				
Bağımsız değişkenler	Katsayılar	Standart hatalar	t istatistikleri	p (olasılık)
C	1,691443	6,169686	2,741537	0,0076
EKO	-0,165195	0,262894	-0,628370	0,5316

[Tablo 4.28. (devam) Sürdürülebilirlik Skorları F/K Oranı Üzerindeki Etkisi]

ÇEV	-0,056996	0,070996	-0,802804	0,4245
SOS	-0,052252	0,111093	-0,470342	0,6394
R ²	0,023754			
F istatistiği	0,632635			
F istatistiği P değeri	0,596164			
Durbin Watson İstatistiği	1,140010			

Tablo 4.28.âden görüleceği üzere modelin anlamlı olduğunu gösteren F istatistiğinin p değeri (0,596164) 0,05'ten büyüktür. Bu, modelin istatistiki olarak anlamlı olmadığını göstermektedir. R² değerinin de 0,02 gibi düşük çıkması bağımsız değişkenlerin, bağımlı değişken olan F/K oranı üzerinde meydana gelebilecek değişimleri açıklamada önemli bir etkiye sahip olmadığını göstermektedir. Diğer bir ifadeyle F/K oranında meydana gelecek değişimler, modelin bağımsız değişkenleri olan EKO, ÇEV ve SOS tarafından açıklanamamaktadır. Ayrıca modelin bağımsız değişkenleri olan EKO, ÇEV ve SOS'a ait p değerleri de 0,05'ten büyük, yani istatistiki olarak anlamsızdır.

Bu sonuçlara göre H0 hipotezi kabul edilerek;

B-H4: *Şirketlerin sürdürülebilirlik performans göstergelerine (ekonomik, çevresel ve sosyal) yönelik açıklamaları bilgi düzeyinin şirketin F/K oranı üzerinde pozitif etkisi vardır.*

hipotezi RED edilir (Modelin p değeri 0.596164>0,05).

Sektör: Sektörlerin daha önce oluşturulmuş olan panel veri modeline (model 4) kontrol değişkeni olarak dahil edilmesi suretiyle gerçekleştirilen panel veri analizine yönelik sonuçlar tablo 4.29.âda gösterilmiştir:

Tablo 4.29. Sektörlerin F/K Oranı Üzerindeki Etkilerinin Analizi

Bağımlı değişken: FK				
Yöntem: Tesadüfi etkiler panel veri yöntemi				
Toplam panel (dengesiz) verisi: 82				
White cross-section standard errors & covariance (d.f. corrected)				
Bağımsız değişkenler	Katsayılar	Standart hatalar	t istatistikleri	p (olasılık)
C	1,242220	6,991595	1,776734	0,0796
EKO	-0,131320	0,361644	-0,363119	0,7175
ÇEV	-0,057963	0,103727	-0,558801	0,5779
SOS	-0,050745	0,085918	-0,590616	0,5565
MALI	-0,062462	6,336928	-0,009857	0,9922
IMALAT	7,380178	5,711538	1,292153	0,2002

[Tablo 4.29. (devam) Sektörlerin F/K Oran̄ Üzerindeki Etkilerinin Analizi]

R ²	0,072790
F istatistiğ i	1,193263
F istatistiğ i P değ eri	0,320535
Durbin Watson K̄statistiğ i	1,187348

Tablo 4.29.đdan görüleceğ i üzere modelin anlamlığ ̄nē gösteren F istatistiğ inin p değ eri (0,320535) 0,05đten büyüktür. Bu durum, modelin istatistiki olarak anlamlē olmadığ ̄nē göstermektedir. Diğ er bir ifadeyle bağ ̄nsēz değ ikenlere ve kontrol değ ikenlerine ait katsayđlar anlamlē bir sonuç ifade etmemektedir. Ayrēca R² değ erinin 0,072790 olmasē bağ ̄nsēz değ ikenlerin bağ ̄nlē değ iken olan F/K oranē üzerinde önemli bir etkiye sahip olmadığ ̄nē göstermektedir.

Modelin istatistiki olarak anlamsēz çēkmasē sektörler dikkate alēndıđ ̄nda sürdürülebilirlik performans göstergelerine ilikkın açēklanan bilgi düzeyinin F/K oranē üzerinde etkisinin olmadığ ̄nē ifade etmektedir. Sektörler modele dahil edilmediğ inde de EKO, ÇEV ve SOSđn F/K oranē üzerindeki etkisi anlamsēz olduğ u için; sektörlerin EKO, ÇEV ve SOSđn F/K oranē ile ilikkisinde etkili olmadığ ē diğ er bir ifadeyle sektörlere bağ lē olarak F/K oranēna olan etkinin değ iktediğ i söylenebilir.

Bu sonuçlara göre H₀ hipotezi kabul edilerek;

B-H4a: Sektörler dikkate alēndēktan sonra, ıirketlerin sürdürülebilirlik performans göstergelerine (ekonomik, çevresel ve sosyal) yönelik açēkladēklarē bilgi düzeyinin ıirketin F/K oranē üzerinde etkisi vardē.

hipotezi RED edilir (Modelin p değ eri 0,558854>0,05).

ıirket büyüklüğ ü: ıirket büyüklüğ ünün daha önce oluturulmuk olan panel veri modeline (model 4) kontrol değ ikeni olarak dahil edilmesi suretiyle gerēeklektirilen panel veri analizine yönelik sonuçlar tablo 4.30.đda gösterilmiğ tir:

Tablo 4.30. ıirket Büyüklüğ ünün F/K Oranē Üzerindeki Etkilerinin Analizi

Bağ ̄nlē değ iken: F/K				
Yöntem: Tesadüfi etkiler panel veri yöntemi				
Toplam panel (dengesiz) verisi: 82				
White cross-section standard errors & covariance (d.f. corrected)				
Bağ ̄nsēz değ ikenler	Katsayđlar	Standart hatalar	t istatistikleri	p (olasēđ k)
C	1,115393	5,558886	2,006504	0,0484
EKO	-0,156229	0,238442	-0,655210	0,5143
ÇEV	-0,060897	0,076686	-0,794104	0,4296

Tablo 4.31. Kırkent Yakamın F/K Oranı Üzerindeki Etkilerinin Analizi

Bağımlı değişken: F/K				
Yöntem: Tesadüfi etkiler panel veri yöntemi				
Toplam panel (dengesiz) verisi: 82				
White cross-section standard errors & covariance (d.f. corrected)				
Bağımsız değişkenler	Katsayılar	Standart hatalar	t istatistikleri	p (olasılık)
C	1,331186	5,815998	2,288834	0,0249
EKO	-0,12701	0,292086	0,43485	0,6649
ÇEV	-0,05415	0,066961	-0,808726	0,4212
SOS	-0,04957	0,118955	-0,416694	0,6781
0-30 YAŞ	-1,061182	1,821315	-0,582646	0,5619
30-60 YAŞ	5,940297	2,787987	2,130676	0,0364
R ²	0,056607			
F istatistiği	0,912052			
F istatistiği P değeri	0,477878			
Durbin Watson İstatistiği	1,190316			

Tablo 4.31'den görüleceği üzere modelin anlamlı olduğunu gösteren F istatistiğinin p değeri (0,477878) 0,05'ten büyüktür. Bu durum, modelin istatistiki olarak anlamlı olmadığını göstermektedir. Diğer bir ifadeyle bağımsız değişkenlere ve kontrol değişkenlerine ait veriler anlamlı bir sonuç ifade etmemektedir. R² değerinin 0,056607 ile oldukça düşük çıkması bağımsız değişkenlerin bağımlı değişken olan F/K oranı üzerinde önemli bir etkiye sahip olmadığını göstermektedir.

Modelin istatistiki olarak anlamsız çıkması kırkent yakını dikkate alındığında sürdürülebilirlik performans göstergelerine ilişkin açıklanan bilgi düzeyinin F/K oranı üzerinde etkisinin olmadığını ifade etmektedir. Kırkent yakını modele dahil edilmediğinde de EKO, ÇEV ve SOS'un F/K oranı üzerindeki etkisi anlamsız olduğu için; kırkent yakını EKO, ÇEV ve SOS'un F/K oranı ile ilişkisinde etkili olmadığını diğer bir ifadeyle kırkent yakınına bağılı olarak F/K oranına olan etkinin değeri söylenemez.

Bu sonuçlara göre H₀ hipotezi kabul edilerek;

B-H4c: Kırkent yakını dikkate alındıktan sonra kırkentlerin sürdürülebilirlik performans göstergelerine (ekonomik, çevresel ve sosyal) yönelik açıklamaları bilgi düzeyinin kırkent F/K oranı üzerinde etkisi vardır.

hipotezi RED edilir (Modelin p değeri 0,477878>0,05).

Sahiplik Yapısı Sahiplik yapısının daha önce oluşturulmuş olan panel veri modeline (model 4) kontrol değişkeni olarak dahil edilmesi suretiyle gerçekleştirilen panel veri analizine yönelik sonuçlar tablo 4.32'de gösterilmiştir.

Tablo 4.32. Sahiplik Yapısının F/K Oranı Üzerindeki Etkilerinin Analizi

Bağımlı değişken: F/K				
Yöntem: Tesadüfi etkiler panel veri yöntemi				
Toplam panel (dengesiz) verisi: 82				
White cross-section standard errors & covariance (d.f. corrected)				
Bağımsız değişkenler	Katsayılar	Standart hatalar	t istatistikleri	p (olasılık)
C	1,634959	4,394446	3,720511	0,0004
EKO	-0,159096	0,263401	-0,604005	0,5476
ÇEV	-0,059049	0,068428	-0,862934	0,3909
SOS	-0,048577	0,102458	-0,474110	0,6368
YEREL	0,534261	3,093510	0,172704	0,8633
R ²	0,023483			
F istatistiği	0,462928			
F istatistiği p değeri	0,762707			
Durbin Watson İstatistiği	1,156681			

Tablo 4.32'den görüleceği üzere modelin anlamlı olduğunu gösteren F istatistiğinin p değeri (0,762707) 0,05'ten büyüktür. Bu durum, modelin istatistiki olarak anlamlı olmadığını göstermektedir. Diğer bir ifadeyle bağımsız değişkenlere ve kontrol değişkenlerine ait veriler anlamlı bir sonuç ifade etmemektedir. R² değerinin 0,023483 ile oldukça düşük çıkması bağımsız değişkenlerin bağımlı değişken olan F/K oranı üzerinde önemli bir etkiye sahip olmadığını göstermektedir.

Modelin istatistiki olarak anlamsız çıkması sahiplik yapısı dikkate alındığında sürdürülebilirlik performans göstergelerine ilişkin açıklanan bilgi düzeyinin F/K oranı üzerinde etkisinin olmadığını ifade etmektedir. Sahiplik yapısı modele dahil edilmediğinde de EKO, ÇEV ve SOS'un F/K oranı üzerindeki etkisi anlamsız olduğu için; sahiplik yapısının EKO, ÇEV ve SOS'un F/K oranı ile ilişkisinde etkili olmadığını diğer bir ifadeyle sahiplik yapısına bağılı olarak F/K oranına olan etkinin değeri söylenebilir.

Bu sonuçlara göre H0 hipotezi kabul edilerek;

B-H4d: Sahiplik yapısı dikkate alındıktan sonra şirketlerin sürdürülebilirlik performans göstergelerine (ekonomik, çevresel ve sosyal) yönelik açıklamaları bilgi düzeyinin şirketin F/K oranı üzerindeki etkisi vardır.

hipotezi RED edilir (Modelin p değeri 0,762707>0,05).

EKO, ÇEV ve SOS'un F/K oranı üzerindeki etkisine yönelik analiz sonuçları tablo 4.33'te özet olarak gösterilmektedir.

Tablo 4.33. F/K Oranına Yönelik Özet Sonuçlar

	EKO	ÇEV	SOS
Kontrol değ ikkensiz	-	-	-
Sektör	-	-	-
şirket Büyüklüğü	-	-	-
şirket Yakı	-	-	-
Sahiplik Yapısı	-	-	-

Tablo 4.33.âten de görüldüğü gibi ekonomik, çevresel ve sosyal performans göstergelerine ilişkin açıklanan bilgi düzeyinin (EKO, ÇEV ve SOS) hiçbir şekilde F/K oranı üzerinde etkisi bulunmamaktadır. Diğer bir ifadeyle sektör, şirket büyüklüğü, şirket yakı ve sahiplik yapısı değ ikkenleri modele dahil edildiğinde de EKO, ÇEV ve SOS'un F/K oranı üzerinde anlamlı bir etkiye sahip olmadığı sonucu değ ikmemektedir. Dolayısıyla bu sonuçlara göre EKO, ÇEV ve SOS'un F/K oranı üzerinde bir etkiye sahip olmadığı söylenebilir.

Panel veri analizi sonuçları genel olarak değ erlendirildiğinde; sürdürülebilirlik performans göstergelerine ilişkin açıklanan bilgi düzeyini temsilen modele dahil edilen ÇEV ve SOS bağımsız değ ikkenlerinin muhasebe temelli ölçüler olan aktif kârlılığı ve özkaynak kârlılığı oranları üzerindeki etkisinin istatistiki olarak anlamlı olduğu sonucuna ulaşılmıştır. ÇEV, hem aktif kârlılığı hem de özkaynak kârlılığı SOS ise sadece aktif kârlılığı üzerinde pozitif bir etkiye sahiptir. Diğer bir ifadeyle çevresel ve sosyal performans göstergelerine yönelik açıklanan bilgi düzeyinde meydana gelebilecek her birimlik artış aktif kârlılığı üzerinde; çevresel performans göstergelerine yönelik açıklanan bilgi düzeyinde meydana gelebilecek her birimlik artış ise özkaynak kârlılığı üzerinde olumlu yönde etki gösterecektir. Bununla birlikte EKO, ÇEV ve SOS bağımsız değ ikkenlerinin piyasa temelli ölçüler olan PD/DD ve F/K oranları üzerinde istatistiki olarak anlamlı bir etkiye sahip olmadığı sonucuna varılmıştır. Piyasa temelli oranlar; piyasada var olan birçok faktör ve beklentiden etkilenerek şekillenebildiği için elde edilen sonuçlar, çalışmamız bağımsız değ ikkenleri olan EKO, ÇEV ve SOS'un PD/DD ve F/K oranı üzerinde anlamlı bir etkiye sahip olmadığı netgöstermi olabilir.

Sektörler dikkate alındığında; çevresel performans göstergelerine ilişkin açıklanan bilgi düzeyinin aktif kârlılığı ve özkaynak kârlılığı üzerinde, sosyal performans

göstergelerine ilişkin açıklanan bilgi düzeyinin (SOS) ise aktif kârlılığın ve PD/DD oranının üzerinde anlamlı pozitif bir etkiye sahip olduğu u sonucu ortaya çıkmıştır.

İrket büyüklüğü dikkate alındığında; çevresel performans göstergelerine ilişkin açıklanan bilgi düzeyinin (ÇEV) aktif kârlılığın ve özkaynak kârlılığın sosyal performans göstergelerine ilişkin açıklanan bilgi düzeyinin (SOS) ise aktif kârlılığın üzerinde anlamlı pozitif bir etkiye sahip olduğu u, PD/DD ve F/K oranının üzerinde ise anlamlı bir etkiye sahip olmadığı sonucu bulunmuştur.

İrket yakı dikkate alındığında; çevresel performans göstergelerine ilişkin açıklanan bilgi düzeyinin (ÇEV) aktif kârlılığın ve özkaynak kârlılığın sosyal performans göstergelerine ilişkin açıklanan bilgi düzeyinin (SOS) ise aktif kârlılığın ve PD/DD oranının üzerinde anlamlı pozitif bir etkiye sahip olduğu u sonucu ortaya çıkmıştır.

Sahiplik yapısına dikkate alındığında; çevresel performans göstergelerine ilişkin açıklanan bilgi düzeyinin (ÇEV) aktif kârlılığın ve özkaynak kârlılığın sosyal performans göstergelerine ilişkin açıklanan bilgi düzeyinin (SOS) ise aktif kârlılığın üzerinde anlamlı pozitif bir etkiye sahip olduğu u sonucuna ulaşılmıştır.

Panel veri analizi sonuçlarında dikkat çeken bir diğer nokta ise ekonomik performans göstergelerine ilişkin açıklanan bilgi düzeyinin (EKO) hiçbir şekilde finansal performans göstergeleri üzerinde anlamlı bir etkiye sahip olmamasıdır.

5. SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

5.1. Sonuç

Son yıllarda dünyada olduğu gibi Türkiye’de de sürdürülebilirlik raporu yayınlayan şirket sayısı önemli bir artış görülmektedir. Dünya genelinde kabul gören bir raporlama çerçevesi yayınlamaya olan GRI’nin, 2006 yılında yayınladığı G3 raporlama çerçevesi ile birlikte bu artışın ivme kazandığı söylenebilir. Sürdürülebilirlik raporu yayınlamak; şirketlerin paydaşlarına yönelik sadece finansal açıdan değil ekonomik, çevresel ve sosyal konularda da hesap verebilir ve şeffaf olmasının bir göstergesidir. Buna karşılık bazı ekonomistler (özellikle Friedman), kârdaıklarına katkı sağlamadıkça şirketlerin sürdürülebilirlik raporlarıyla ilgilenmeyeceğini ve sürdürülebilirliğin şirket hissedarları açısından resmi olmayan bir vergi niteliğinde olduğu görüşünü savunmuştur (Nyit Chiong, 2010; Welter, 2011). Buna bağlı olarak zaman içerisinde şirketlerin sürdürülebilirlik bilincinin artmasıyla beraber bunun finansal performans üzerine etkisinin nasıl olduğu sorusu gündeme gelmiştir. Bu kapsamda çalışmamızın temel amacı sürdürülebilirlik raporlarında açıklanan bilgi düzeyinin, şirketlerin finansal performansları üzerindeki etkisinin araştırılmasıdır.

Bu çalışmada ayrıca; sürdürülebilirlik raporlarında açıklanan bilgi düzeyinin sektör, şirket büyüklüğü, şirket yapısı ve sahiplik yapısı değişkenlerine göre farklılık gösterip göstermediği incelenmiştir. Bununla birlikte; sektör, şirket büyüklüğü, şirket yapısı ve sahiplik yapısı değişkenleri, sürdürülebilirlik raporlarında açıklanan bilgi düzeyinin, şirketlerin finansal performansları üzerindeki etkisinin araştırılmasında kontrol değişkeni olarak dikkate alınmıştır. Bu amaçlar doğrultusunda; 2008-2014 dönemini kapsayan GRI raporlama çerçevelerine göre sürdürülebilirlik raporu yayınlayan 30 şirketin verisi analizlere dahil edilmiştir.

Yapılan istatistikî analizler sonucunda elde edilen bulgulara yönelik veriler özet olarak tablo 5.1’de sunulmuştur.

Tablo 5.1. Çalışma Sonuçlarının Özet Gösterimi

	A \ B	Muhasebe Temelli		Piyasa Temelli	
		Aktif Kârdağılımı	Özkaynak Kârdağılımı	PD/DD oranı	F/K oranı
		B-H1, + (ÇEV ve SOS)	B-H2, + (ÇEV)	B-H3, -	B-H4, -
Sektör	A-H1, + (ÇEV)	B-H1a, + (ÇEV ve SOS)	B-H2a, + (ÇEV)	B-H3a, + (SOS)	B-H4a, -

[Tablo 5.1. (devam) *Çalışma Sonuçları* Özet Gösterimi]

Şirket Büyüklüğü	A-H2, + (EKO)	B-H1b, + (ÇEV ve SOS)	B-H2b, + (ÇEV)	B-H3b, -	B-H4b, -
Şirket Yaşı	A-H3, -	B-H1c, + (ÇEV ve SOS)	B-H2c, + (ÇEV)	B-H3c, + (SOS)	B-H4c, -
Sahiplik Yapısı	A-H4, + (EKO, ÇEV, SOS ve SÜR)	B-H1d, + (ÇEV ve SOS)	B-H2d, + (ÇEV)	B-H3d, -	B-H4d, -

5.2. Tartışma ve Öneriler

Tablo 5.1.âde görüldüğü gibi; ilk olarak sürdürülebilirlik raporlarında açıklanan bilgi düzeyinin (ekonomik, çevresel, sosyal ve toplam) sektör, şirket büyüklüğü, şirket yaşı ve sahiplik yapısına göre farklılık gösterip göstermediği analiz edilmiştir.

Analiz sonuçları **sektör** açısından değerlendirildiğinde, şirketlerin çevresel performans göstergelerine ilişkin açıkladıkları bilgi düzeyi ortalamalarına göre farklılıklar gösterdiğine işaret etmektedir. Bu sonuç; çevresel performans ve çevresel performansa ilişkin açıklamalar sektörler arasında farklılıklar gösterebileceğini belirten Ullman (1985) ve Waddock ve Graves (1997)'in görüşleriyle tutarlılık göstermektedir. Ayrıca çalışmada elde edilen bu sonuçlar, meşruiyet teorisini desteklemektedir. Çünkü farklı sektörlerde yer alan şirketler, faaliyetlerinin meşruluğunu sağlayabilmek için faaliyetlerinin çevresel boyutlarına yönelik farklı düzeyde bilgilendirme yapma ihtiyacı duyabilir. Farklı sektörlerde yer alan şirketlerin; farklı paydaş beklentilerinin olması farklı çevresel kontrollere tabi olmaları sektörün niteliğine göre çalışanlarına yönelik farklı uygulamalarına söz konusu olabilmesi gibi sebepler çevresel performansa ilişkin açıklanan bilgi düzeyinin farklılaşmasında etkili olabilecek unsurlardır. Çalışmada da; bu durumu destekler nitelikte bulgular elde edilmiştir. Örneğin; tablo 4.1.âde görüldüğü gibi çevresel açıdan daha hassas bir sektör olan imalat sektöründe çevresel performans göstergelerine ilişkin açıklanan bilgi düzeyi mali sektöre göre daha yüksek çıkmıştır.

Öte yandan ekonomik, sosyal ve toplam performans göstergelerine ilişkin açıklanan bilgi düzeyi ise sektörler arasında farklılıklar göstermemektedir. Ekonomik, sosyal ve toplam performans göstergelerine ilişkin açıklanan bilgi düzeyinin sektörler arasında benzer özellikler göstermesi sonucu ise; kurumsal teoriyi desteklemektedir. Bununla birlikte bu sonuç, GRI raporlama çerçevesini kullanan şirketlerin farklı

sektörlerde olsalar bile ekonomik, sosyal ve toplam performans göstergelerine ilişkin yaptıkları açıklamaları karşılayabileceklerini göstermektedir.

kirket büyüklüğüne göre, sadece ekonomik performans göstergelerine ilişkin açıklanan bilgi düzeyinin istatistiki olarak anlamlı farkları gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır. kirket büyüklüğüne göre ekonomik performans göstergelerine ilişkin açıklanan bilgi düzeyinin farklılaşması kirket büyüklüğünün değeri olarak kirketlerin ekonomik performansına yönelik daha fazla açıklama yapmaya istekli oldukları şeklinde değerlendirilebilir. Tablo 4.3'de görülen sonuçlar da, kirket büyüklüğü yüksek olan kirketlerin oluşturduğu grupların ekonomik performansına ilişkin açıkladıkları bilgi düzeyi ortalamasından yüksek olduğunu göstermektedir.

Çevresel, sosyal ve toplam sürdürülebilirlik performans göstergelerine ilişkin açıklanan bilgi düzeyi kirket büyüklüğüne göre benzer özellikler göstermektedir. Bu sonuç, genel kabul gören bir raporlama çerçevesi olan GRI raporlama çerçevesini kullanan kirketlerin farklı kirket büyüklüklerine sahip olsalar bile çevresel, sosyal ve toplam sürdürülebilirlik performans göstergelerine ilişkin yaptıkları açıklamaları karşılayabilmesinin mümkün olabileceğini göstermektedir. Ayrıca bu sonuçlar; kirket büyüklüğüne göre kirketlerin farklı kurumsal sosyal sorumluluk davranışları gösterebileceğini ifade eden Waddock ve Graves (1997), Orlitzky (2001) ve Peters ve Mullen (2007)'nin görüşleriyle tutarlılık göstermemektedir. Bu durum; Türkiye'de faaliyet gösteren kirketlerde, kirket büyüklüğünün çevresel, sosyal ve toplam sürdürülebilirlik performansına yönelik açıklamalar üzerinde önemli bir değeri olmadığını da göstermektedir.

kirket yaşına göre ise; ekonomik, çevresel, sosyal ve toplam sürdürülebilirlik performans göstergelerine ilişkin açıklanan bilgi düzeyi farklılıklar göstermemektedir. Dolayısıyla bu sonuç; kirket yaşı ile sürdürülebilirlik performansları arasında pozitif yönde ilişki olduğunu ifade eden Roberts (1992) ve Moore (2001) ile negatif yönde ilişki bulan Cochran ve Wood (1984)'ün görüşlerinden farklılaşmaktadır. Bu durum; çalışmanın beklentileriyle uyumlu olmamakla birlikte, kirket yaşı ile sürdürülebilirlik performans göstergelerine ilişkin açıklamalar üzerinde istatistiki olarak önemli bir etkiye sahip olmadığını da göstermektedir. Öte yandan çalışma sonuçları farklı yıllarda kurulmuş olsalar bile kirketlerin sürdürülebilirlik performans göstergelerine yönelik yaptıkları açıklamaları karşılayabileceklerini de göstermektedir. Ayrıca bu durum GRI

raporlama çerçevesinin amaçlarından biri olan sürdürülebilirlik raporlamasında standartlaşmanın sağlanması konusunda önemli bir gösterge olarak değerlendirilebilir.

Sahiplik yapısına göre şirketlerin ekonomik, çevresel, sosyal ve toplam sürdürülebilirlik performans göstergelerine ilişkin açıkladıkları bilgi düzeyinin istatistiki açıdan anlamlı bir farklılık göstermesi çalışmamızın beklentileriyle uyumludur. Ayrıca tablo 4.7'deki veriler yerel sahipliği daha yüksek olan şirketlerin ekonomik, çevresel, sosyal ve toplam sürdürülebilirlik performans göstergelerine ilişkin açıkladıkları bilgi düzeyi ortalamalarından daha düşük olduğunu göstermektedir. Bu sonuç; GRI raporlama çerçevesinde yer alan ekonomik, çevresel ve sosyal performans göstergelerinin yerel sahipliği yüksek olan şirketlerde benimsenmesinin daha yavaş, yabancı sahipliği yüksek olan şirketlerde ise daha hızlı olduğunu ortaya koymaktadır.

Tablo 5.1'de görüldüğü üzere, çalışmamızın ikinci kısmında ekonomik, çevresel ve sosyal performans göstergelerine ilişkin açıklanan bilgi düzeyinin; aktif karlılığı ve özkaynak karlılığı PD/DD ve F/K oranı üzerindeki etkisine yönelik sonuçlar yer almaktadır.

Elde edilen sonuçlara göre **ekonomik** performans göstergelerine ilişkin açıklanan bilgi düzeyinin finansal performans göstergesi olarak seçilen dört gösterge üzerinde de istatistiki olarak anlamlı bir etkiye sahip olmadığı görülmüştür. **Çevresel** performans göstergelerine ilişkin açıklanan bilgi düzeyinin, muhasebe temelli ölçüler olan **aktif karlılığı ve özkaynak karlılığı** üzerinde istatistiki olarak anlamlı pozitif bir etkiye sahip olduğunu görülmüştür. Bu sonuç; şirketlerin sürdürülebilirlik raporlarında çevresel konularda açıkladıkları bilginin artmasıyla, aktif karlılığı ve özkaynak karlılığı olumlu bir şekilde etkilediğini göstermektedir. Ayrıca çevresel performans göstergelerine ilişkin açıklanan bilgi düzeyinin, piyasa temelli göstergeler olan PD/DD ve F/K oranı üzerinde istatistiki olarak anlamlı bir etkiye sahip olmadığı sonucu elde edilmiştir. **Sosyal** performans göstergelerine ilişkin açıklanan bilgi düzeyinin ise sadece **aktif karlılığı** üzerinde istatistiki olarak anlamlı pozitif bir etkiye sahip olduğunu; özkaynak karlılığı PD/DD ve F/K oranı üzerinde ise anlamlı bir etkiye sahip olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Diğer bir ifadeyle, şirketlerin sürdürülebilirlik raporlarında sosyal performans göstergelerine ilişkin açıkladıkları bilgiyi arttırmalarıyla aktif karlılığı olumlu olarak etkileyeceğini söylenebilir. Ayrıca bu sonuçlar; sürdürülebilirlik performans ile finansal performans arasında pozitif ilişki bulan Moskowitz (1972), Cochran ve Wood (1984), Preston ve Q&Bannon (1997), Waddock ve Graves (1997),

Jones ve diğ . (2007), Peters ve Mullen (2007), Belu (2009), Leeto Ntoi (2010), Alpaslan (2012), Arsoy ve diğ . (2012), Taib ve diğ . (2012), Ameer ve Othman (2012) ve Bachoo ve diğ . (2013)ın çalāmalarēyla tutarlādē.

Çalāmanē bu bölümünde elde edilen sonuçlarda dikkat çeken nokta; çevresel ve sosyal performans göstergelerine ilikkın açēklanan bilgi düzeyinin muhasebe temelli göstergeler üzerinde anlamlē bir etkiye sahip olduğudur. Piyasa temelli göstergeler üzerinde ise anlamlē bir etki görölmemiktir. Bu sonuç; kurumsal sosyal performansēn piyasa temelli göstergelerden ziyade muhasebe temelli finansal performans göstergeleriyle ilikkili olduğu sonucuna ulakan Orlitzky, Schmidt ve Rynes (2003)ın görükleriyle tutarlādē. Bu sonuçlarēdeđ erlendirirken piyasa temelli göstergeler üzerinde etkili olabilecek hisse senedi piyasasēna özgü daha farklı faktörlerin varlğı ānē da göz önünde bulundurmak gerekebilir. Öte yandan, muhasebe temelli göstergeler olan aktif kârlādēē ve özkaynak kârlādēē üzerinde olumlu etkilerin görölmesi ise; kirketlerin ik yapma süreçlerini sürdürülebilirlik düküncesine göre yapēandēmasēnē ve faaliyetlerinin çevresel ve sosyal etki ve sonuçlarē hakkında paydaklarēna sürdürülebilirlik raporlarēnda daha fazla bilgilendirme yapmasēnē, kirketin finansal performansēnē lehine sonuçlar verdiği i şeklinde yorumlanabilir. Ayrēca bu sonuçlar; kirketleri, sürdürülebilirlik raporlarēnda çevresel ve sosyal performanslarēna yönelik daha fazla bilgilendirme yapmalarē konusunda tekkik etmektedir. Dolayēēyla kirketlerin faaliyetlerinin çevresel ve sosyal etkilerine yönelik açēklamalarēnē arttēmalarē paydaklarēyla ilikkileri geliētirebileceđi gibi kurumsal amaçlara ulakēmasēnē da kolaylaētırabilir. Genel olarak çalāmanē bu bölümünde elde edilen sonuçlara; araçsal paydak teorisi açēēndan bakēdēē ānda; kirketlerin sürdürülebilirlik raporlarēnda çevresel ve sosyal performansā yönelik açēklama yapmalarē ve bu açēklamalarēn düzeyini arttēmalarē kurumsal finansal amaçlara ulakmada bir araç olarak değ erlendirilebilir. Çünkü araçsal paydak teorisi (Donaldson ve Preston, 1995); kârlādēē, büyüme gibi kurumsal amaçlar ile paydaklarla olan ilikkilerin yönetimi arasēndaki bağ lantēdarēn veya bu bağ lantēdar arasēndaki eksikliklerin belirlenmesi olarak ifade edilmektedir.

Çalāmanē ikinci bölümünde ayrēca sektör, kirket büyüklüğ ü, kirket yakē ve sahiplik yapēē değ ikkenleri kontrol değ ikkenleri olarak panel veri modeline dahil edilmiktir.

Kontrol değ ikkenlerine ilikkın sonuçlar; sektörler dikkate alēndēē ānda, sosyal performans göstergelerine ilikkın açēklanan bilgi düzeyinin PD/DD oranē üzerindeki

etkisinin farklılaştığı anı göstermektedir. Ayrıca kirket yakı dikkate alındığı anda da sosyal performans göstergelerine ilişkin açıklanan bilgi düzeyinin PD/DD oranı üzerindeki etkisi değı imektedir. Bununla birlikte ÇEVân aktif kârlılığı ve özkaynak kârlılığı SOSân ise aktif kârlılığı üzerinde; sektör, kirket boyutu, kirket yakı ve sahiplik yapısı değı ikenleri kontrol edildikten sonra da anlamlı pozitif etkiye sahip olduğı u sonucuna ulaşılacaktır. Diğ er bir ifadeyle ÇEV ve SOS aktif kârlılığı ÇEV ise özkaynak kârlılığı üzerinde; içinde bulunulan sektöre, kirketin boyutuna, kirketin yakına ve sahiplik yapısına bağı lı olmadan anlamlı pozitif etkiye sahiptir. Buna karşık hangi sektörde hangi bağı msız değı ikenin (ekonomik, çevresel ve sosyal performans göstergeleri) finansal performans üzerinde ne derecede etkili olduğ unun belirlenmesine yönelik sektör bazında yapılacak çalışmalar, sektörel farklılıkların daha ayrıntılı görölmesine katkısağı layabilir.

Kontrol değı ikenlerinin de dahil edilmesi suretiyle modellerden elde edilen sonuçlar genel olarak değı erlendirildiğ inde;

a) Ekonomik performans göstergelerine ilişkin açıklanan bilgi düzeyinin; sektör, kirket büyüklüğü, kirket yakı ve sahiplik yapısı kontrol altına alındığı anda da aktif kârlılığı özkaynak kârlılığı PD/DD ve F/K oranı üzerinde anlamlı bir etkiye sahip olmadığı u sonucuna ulaşılacaktır. Dolayısıyla **İ**Ekonomik performans göstergelerine ilişkin açıklanan bilgi düzeyinin belirlenen finansal performans göstergeleri üzerinde anlamlı bir etkisi yoktur.ö kçlinde bir değı erlendirme yapılabılır.

b) Çevresel performans göstergelerine ilişkin açıklanan bilgi düzeyinin, aktif kârlılığı ve özkaynak kârlılığı üzerinde sektörler, kirket büyüklüğü, kirket yakı ve sahiplik yapısı kontrol edildiğ inde de anlamlı pozitif etki gösterdiğ i belirlenmiştir. Dolayısıyla **İ**Çevresel performans göstergelerine ilişkin açıklanan bilgi düzeyi, aktif kârlılığı ve özkaynak kârlılığı üzerinde anlamlı pozitif etkiye sahiptir.ö kçlinde genel bir yargıya varılabilir.

c) Sosyal performans göstergelerine ilişkin açıklanan bilgi düzeyinin; sektör, kirket büyüklüğü, kirket yakı ve sahiplik yapısı kontrol altına alındığı anda da aktif kârlılığı üzerinde pozitif bir etkiye sahip olduğı u bulunmuştur. Buna göre; **İ**Sosyal performans göstergelerine ilişkin açıklanan bilgi düzeyi, aktif kârlılığı üzerinde anlamlı pozitif etkiye sahiptir.ö kçlinde bir yargıya varılabilir.

Öte yandan sosyal performans göstergelerine ilişkin açıklanan bilgi düzeyinin; sektör ve kirket yakı kontrol altına alındığı anda PD/DD oranı üzerinde pozitif etkiye

sahip olduğu u, kirket büyüklüğü ve sahiplik yapışe kontrol altına alındığı anda ise PD/DD oranı üzerinde anlamlı bir etkiye sahip olmadığı sonucuna ulağılmaktadır. Buna göre *şsosyal performans göstergelerine ilişkin açıklanan bilgi düzeyinin PD/DD oranı üzerinde anlamlı pozitif etkiye sahiptir.* Bu şekilde genel bir yargıya varılamamaktadır. Bu sonuca göre sektör bazında ve kirket yakı açışından sosyal performans göstergelerine ilişkin açıklanan bilgi düzeyinin PD/DD oranı üzerindeki etkisi ayrıca incelenebilir.

Elde edilen bu sonuçlarla birlikte çalışmanın amaçta belirtilen hususlarda katkıları sağladığı düşünülmektedir:

- Bu çalışma farklı sektörlerde yer alan kirketlerin ekonomik, çevresel ve sosyal konularda yaptıkları açışmalara ilişkin veriler sunmaktadır. Bununla birlikte, GRI raporlama çerçevesinde yer alan ekonomik, çevresel ve sosyal performans göstergelerinin hepsinin dikkate alınması çalışmanın geniş kapsamlı bir çalışma olduğu unu göstermektedir.

- Kirketlerin sürdürülebilirlik raporlarında açıkladıkları bilgi düzeyinin sektör ile birlikte kirket büyüklüğü, kirket yakı ve sahiplik yapışe açışından farklılıkların incelenmesi literatüre önemli katkıları sunmaktadır.

- Sürdürülebilirlik performans ve finansal performans arasındaki ilişkiye daha kapsamlı bir bakış açısı kazandıılmaktadır. Muhasebe ve piyasa temelli finansal performans göstergeleri çalışmaya dahil edilerek tek bir finansal göstergeye dayanarak yapılacak analizlere göre daha karlıdır ve elde edilmesi sağlanmıştır.

- Aynı zamanda sektör, kirket büyüklüğü, kirket yakı ve sahiplik yapışe açışından sürdürülebilirlik raporlarında açıklanan bilgi düzeyi ile finansal performans arasındaki ilişki incelenerek bu ilişkinin farklı boyutlarda görülmesine katkıları bulunmaktadır.

- Çalışma sonuçları kurumsal teori, meşuiyet ve paydaş teorisini destekleyici kanıtlar sunmaktadır.

- Sürdürülebilirlik raporu yayınlamanın önemine yönelik sonuçlar elde edilmiştir. Dolayısıyla bu sonuçların kirket yönetimlerini sürdürülebilirlik raporu yayınlama konusunda teşvik edeceği düşünülebilir.

- Sürdürülebilirlik raporlarında açıklanan bilgi düzeyinin diğer bir ifadeyle meşafletin artması, kirket karlılığına olumlu yansımalarının olacağı na yönelik sonuçlar elde edilmiştir.

- Muhasebe temelli finansal performans göstergeleri üzerinde sürdürülebilirlik raporlarında yapılan açıklamaların etkilerinin daha belirgin olduğu bulunmaktadır.

- Sektörel farklılıkların sürdürülebilirlik raporlarında çevresel performansa yönelik açıklanan bilgi düzeyi açısından önemli bir faktör olduğu ortaya konmuştur.

Sonuç itibarıyla şirketler, sürdürülebilirlik raporlarında genel olarak şirket faaliyetlerinin finansal olmayan etki ve sonuçları hakkında bilgilendirme yapmaktadır. Fakat sürdürülebilirlik raporu yayınlanmak, şirketler için zorunlu bir uygulama değildir. Belli bir maliyet gerektirdiği için özellikle büyük çaplı şirketler tarafından sürdürülebilirlik raporları hazırlanmaktadır. Sürdürülebilirlik raporu yayınlamanın zorunlu tutulması ilk aşamada zor olmakla birlikte kademeli olarak sürdürülebilirlik raporu yayınlanmasına yönelik tedbirler verilebilir. Böylelikle sürdürülebilirlik düşüncesini özümseyen ve sürdürülebilirlik düşüncesinin yansımaları raporlarda görmek isteyen kurum sayısı artabilir. Bununla birlikte sürdürülebilirlik raporlarına dayanarak yapılacak karşılaştırmaların anlamlı olabilmesi için sürdürülebilirlik raporlarında standartlaşmanın sağlanması büyük önem taşımaktadır. Dünyada sürdürülebilirlik raporlarında standartlaşmanın sağlanmasına kendine misyon edinen GRI'nin yayınladığı raporlama çerçevelerinin kullanılması sürdürülebilirlik raporlarının standartlaşmasına önemli katkı sağlayabilecektir. Ayrıca hazırlanan sürdürülebilirlik raporlarının bağımsız denetimden geçmesine yönelik yapılacak düzenlemeler de raporların güvenilirliğine destek olacaktır.

Gelecekte yapılacak çalışmalarda; Türkiye'de GRI raporlama çerçevesine göre sürdürülebilirlik raporu yayınlayan şirket sayısının her geçen yıl artarak göstermesine bağlı olarak, daha büyük bir örneklem ve daha geniş bir zaman aralığı seçilebilir. Bununla birlikte sürdürülebilirlik raporunun yayımlandığı dönem sayısının da artması nedeniyle, sürdürülebilirlik raporu yayınlamanın daha uzun vadeli etkileri hakkında sonuçlar da elde edilebilir. Böylelikle sürdürülebilirlik raporunun kısa ve uzun vadeli yansımaları hakkında fikir sahibi olunabilir. Ayrıca ileride yapılacak çalışmalarda, farklı finansal performans göstergeleri arasında da karşılaştırmalar yapılabilir. Öte yandan çalışmanın kapsamı Türkiye ile farklı ülkelerin karşılaştırılmasına yönelik olacak şekilde genişletilerek, sürdürülebilirlik raporlaması açısından sektörel farklılıkların yanında bölgesel farklılıklar da görülebilir. Son olarak BİST Sürdürülebilirlik Endeksinde yer alan şirketlerin finansal performanslarının incelenmesine yönelik çalışmalar; sürdürülebilirlik ve finansal performans arasındaki ilişkinin analizine katkı sağlayabilir.

KAYNAKÇA

- Akarçay, Ç. (2014). Sürdürülebilirlik Muhasebesi Standartları Kurulu. *Marmara Üniversitesi Öneri Dergisi*, 2(42), 1-11.
- Akdoğan, N. ve Akdoğan, M.U. (2011). Türk Ticaret Kanunu'nun kurumsal yönetim ilkelerine ilişkin düzenlemelerinin Sermaye Piyasası Kurulu tarafından yayınlanan kurumsal yönetim ilkeleriyle uyumunun karşılaştırmalı olarak analizi. *Muhasebe ve Denetim Bakış Dergisi*, Ekim 2011, 1-32.
- Aktan, C.C. (2005). Kurumsal şirket yönetimi, <http://www.canaktan.org/yonetim/kurumsal-yonetim/aktan-kurumsal.pdf> (Erişim tarihi: 12.02.2017)
- Alexander, G. J. ve Buchholz, R. A. (1978). Corporate social responsibility and stock market performance. *Academy of Management Journal*, 21(3), 479-486.
- Almagtome, A. (2015). *Ulusal kültürel değerlerin çevresel açıklamalara etkisi: karşılaştırmalı bir araştırma*. Doktora tezi. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.
- Ameer, R. ve Othman, R. (2012). Sustainability practices and corporate financial performance: A study based on the top global corporations. *Journal Business Ethics*, 108, 61-79.
- Alpaslan, A. (2012). *Kurumsal sosyal sorumluluk ve firma performansları arasındaki ilişki*. Yüksek Lisans Tezi. Van: Yüzüncü Yıl Üniversitesi.
- Arsoy, A.P.; Arabacı Ö. ve Çiftçioğlu A. (2012). Corporate social responsibility and financial performance relationship: The case of Turkey. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, 53(1), 159-176.
- Aupperle, K. E., Carroll, A. B., and Hatfield, J. D. (1985). An empirical examination of the relationship between corporate social responsibility and profitability. *Academy of Management Journal*, 28(2), 446-463.
- Aydın, N. (2012). Finansal analiz. G. Sevil ve M. Bakar (Eds.), *Finansal yönetim içinde* (s. 84-112). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Yayınları
- Aysan, M.A. (2007). Muhasebe ve kurumsal yönetim. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, 35, 17-24.

- Bachoo, K.; Tan, R. ve Wilson, M. (2013). Firm value and the quality of sustainability reporting in Australia. *Australian Accounting Review*, 23(1), 67-87.
- Backström, S.L. ve Karlsson, J. (2015). *Corporate sustainability and financial performance-the influence of board diversity in a Swedish context*. Master Tezi. İsveç: Uppsala Üniversitesi.
- Baltagi, B.H. (2005). *Econometric analysis of panel data*.(3rd edition). İngiltere: John Wiley & Sons.
- Bakar, A.B. ve Bakar, M. (2006). Sosyal sorumluluk raporlaması ve Türkiye'deki durumu. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(2), 213-230.
- Bakar, A.B. (2014). Kurumsal sosyal sorumluluk raporlaması ve finansal performans arasındaki ilişki: Borsa İstanbul'da işlem gören kimya-petrol-plastik sektörü şirketleri üzerine bir araştırma. *Celal Bayar Üniversitesi İİB.F. Yönetim ve Ekonomi Dergisi*, 21(2), 59-72.
- Baumgartner, R.J. ve Ebner, D. (2010). Corporate sustainability strategies: Sustainability profiles and maturity levels. *Sustainability Development*, 18, 76-89.
- Bayraktaroğlu, G., Kır, B., ve Tanyeri, M. (2009). *Kurumsal sosyal sorumluluk: Pazarlamada yeni bir paradigmaya dönüş*. (1.basım). İstanbul: Literatür Yayıncılık.
- Becan, C. (2011). Kurumsal sosyal sorumluluk kavramının paydaş teorisi ve iletişim yaklaşımı açısından değerlendirilmesi: Bankaların basın bültenlerine yönelik bir içerik analizi. *Selçuk İktisat*, 7(1), 16-35.
- Becker, E. R. and S. J. Potter (2002). Organizational rationality, performance, and social responsibility: Results from the hospital industry. *Journal of Health Care Finance*, 29(1), 23-48.
- Belu, C. (2009). Ranking corporations based on sustainable and socially responsible practices. A data envelopment analysis (DEA) approach. *Sustainable Development*, 17, 257-268.
- Besler, S. (2009). Kurumsal sürdürülebilirlik. S.Besler(Ed.), *Yönetim Yaklaşımlarıyla Kurumsal Sürdürülebilirlik* içinde (s. 1-18). İstanbul: Beta Yayıncılık.

- Beurden, P. ve Gossling, T.(2008). The worth of values-a literature review on the relation between corporate social and financial performance. *Journal of Business Ethics*, 82(2), 407-424.
- BIST, (2014). Sürdürülebilirlikle ilgili özet bilgiler, http://borsaistanbul.com/datum/surdurulebilirlik/SURDURULEBILIRLIK_OZET_BILGILER.pdf (Erikim tarihi: 10.06.2014)
- Bozkurt, K (2014). İflas olasılığı ile sistematik risk ilişkisinin incelenmesi ve etkin iflas göstergesi modellerinin tespiti: BİST’te ampirik bir uygulama. *Süleyman Demirel Üniversitesi İİBF Dergisi*, 19(4), 127-142.
- Bozkurt, K (2015). The effect of the financial ratios on foreign investors’ choices of stock: An empirical application ISE. *Eurasian Econometrics, Statistics & Empirical Economics Journal*, 1, 65-79.
- Bozdoğan, R. (2005). Sürdürülebilir gelişme düşüncesinin tarihsel arka planı *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, 50, 1011-1028.
- Carpenter, V.L. ve Feroz, A.H. (2001). Institutional theory and accounting rule choice: An analysis of four US state governments’ decisions to adopt generally accepted accounting principles. *Accounting, Organizations and Society*, 26(2001), 565-596.
- Carroll, A.B. ve Buchholtz, A.K. (2008). *Business and society ethics and stakeholder management*(7. Edition). USA: Cengage Learning.
- Chang, K., Kabongo, J. ve Li, Y. (2016). Institutional ownership and corporate social responsibility: The moderating effect of geographic proximity. https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2657881 (Erikim tarihi: 20.02.2017)
- Choi, J. ve Wang, H. (2009). Stakeholder relations and the persistence of corporate financial performance. *Strategic Management Journal*, 30, 895-907.
- Clikeman, P. M. (2004). Socially conscious corporation, *Strategic Finance*, April, 23-27.
- Cochran, P.L. ve Wood, R.A. (1984). Corporate social responsibility and financial performance. *Academy of Management Journal*, 27(1), 42-56.

- Cornell, B. ve Shapiro, A.C. (1987). Corporate stakeholders and corporate finance. *Financial Management*, Spring 1987, 5-14.
- Çalëkan, A.Ö. (2012). Sürdürülebilirlik raporlamasë *Muhasebe ve Vergi Uygulamalarë Dergisi*, 5(1), 41-68.
- Çiftçi, C. (2014). Çok kriterli karar verme yöntemleriyle *İMKB'de işlem gören büyük çaplı şirketlerin finansal performansları ile karlılık ve maliyet analizi*. Yüksek lisans tezi. Gebze: Gebze Teknik Üniversitesi.
- Deegan, C. (2002). Introduction: The legitimising effect of social and environmental disclosures - A theoretical foundation. *Accounting, Auditing & Accountability Journal*, 15(3), 282-311.
- Deegan, C. (2006). *Financial accounting theory*. 2nd edn. Sydney: McGraw-Hill'den aktaran P.T. Nyit Chiong(2010). An examination of corporate sustainability disclosure level and its impact on financial performance. Doktora Tezi. Malezya: Multimedia University, s. 76.
- Demirgil, H. (2014). Parametrik olmayan (Non-parametric) hipotez testleri. k. Kalaycë (Ed.), *SPSS uygulamaları çok değişkenli istatistik teknikleri içinde* (s. 85-112). Ankara: Asil Yayın Dağıtım.
- Dierkes, M. ve Preston, L.(1977). Corporate social accounting reporting for the physical environment: A critical review and implementation proposal. *Accounting, Organization and Society*, 2(1), 3-22.
- Doğrul, B.k. (2014). *Stratejik uyumun işletmenin finansal performansına etkisi: Borsa İstanbul'da işlem gören imalat işletmeleri üzerinde bir uygulama*. Doktora Tezi. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.
- Donaldson, T. ve Preston, L.E. (1995). The stakeholder theory of the corporation: concepts, evidence and implications. *Academy of Management Review*, 20(1), 65-91.
- Dyllick, T. ve Hockerts, K. (2002). Beyond the business case for corporate sustainability. *Business Strategy and The Environment*, 11, 130-141.

- Dillard, J.F., Rigsby, J.T. ve Goodman, C. (2004). The making and remaking of organization context duality and the institutionalization process. *Accounting, Auditing & Accountability Journal*, 17(4), 506-542.
- Dyllick, T. Ve Hockerts, K. (2002). Beyond the business case for corporate sustainability. *Business Strategy and Enviroment*, Mart-Nisan 2002, 11(2), 130-141.
- Elkington, J. (1998). Partnerships from cannibal with forks: The triple bottom line of 21st-century business. *Environmental Quality Management*, Autumn 1998, 37-51.
- Elkington, J. (2004). Enter the triple bottom line. <http://www.johnelkington.com/archive/TBL-elkington-chapter.pdf> (Erikim tarihi: 04.01.2016).
- Erdem, B., Gökdeniz, A. ve Met, Ö. (2011). Yenilikçilik ve işletme performans arasındaki ilişki: Antalya’da etkinlik gösteren 5 yıldızlı otel işletmeleri örneği. *Dokuz Eylül Üniversitesi, İİBF Dergisi*, 26(2), 77-112.
- Erdemi, D. B. (2015). *AR-GE yatırımları ile finansal performans ilişkisi: Bir panel veri analizi*. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi.
- Fauzi, H., Mahoney, L. ve Rahman, A.A. (2007). Institutional ownership and corporate social performance: Empirical evidence from Indonesian companies. *Issues in Social and Environmental Accounting*, 1(2), 334-347.
- Fettahoğlu, S. (2014). İşletmelerde sosyal sorumluluk ile finansal performans arasındaki ilişki: İMKB’ye yönelik bir uygulama. *Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi*, 6(1), 11-20.
- Freedman M. ve Jaggi B. (1982). Pollution disclosures, pollution performance and economic performance. *Omega*, 10(2), 167-176.
- Freeman, R.E. ve McVea, J.(2001). A stakeholder approach to strategic management. Darden graduate school of business administration Working Paper No: 01-01. http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=263511 (Erikim tarihi: 20.07.2013)
- Freeman, R.E., Wicks, A.C. ve Parmar, B. (2004). Stakeholder theory and the corporate objective revisited. *Organization Science*, 15(3), 364-369.

- Friedman, M. (1970). The social responsibility of business is to increase its profits, *New York Times Magazine*, Eylül 13, 122-126.
- Fülop, G. ve Hernadi, B.H. (2013). Sustainability accounting: A success factor in corporate sustainability strategy. *New Challenges of Economic and Business Development*, May 9-13, 229-241.
- Gao, Y. (2011). CSR in an emerging country: A content analysis of CSR reports of listed companies. *Baltic Journal of Management*, 6(2), 263-291.
- Göçer, K., Mercan, M. ve Hatunluoğlu, H. (2012). Seçilmiş OECD ülkelerinde cari işlemler açığı ile sürdürülebilirlik: Yatay kesit bağımlılık altında çoklu yapısal kardinale panel veri analizi. *Maliye Dergisi*, 163, Temmuz-Aralık 2012, 449-467.
- Gökbulut, R.K. (2009). *Hissedar değeri ile finansal performans ölçütleri arasındaki ilişki ve İMKB üzerine bir araştırma*. Doktora tezi. İstanbul: İstanbul Üniversitesi.
- Graves, S.B. ve Waddock, S.A. (1994). Institutional owners and corporate social performance. *Academy of Management Journal*, 37(4), 1034-1046.
- Gray, R.H. (1994). Corporate reporting for sustainable development: Accounting for sustainability in 2000AD. *Environment and Social Portal*, 3(1), 17-45.
- Gray, R., Owen, D. ve Adams, C. (1996). *Accounting & accountability: Changes and challenges in corporate social and environmental reporting*. Printice Hall'den aktaran P.T. Nyit Chiong (2010). An examination of corporate sustainability disclosure level and its impact on financial performance. Doktora Tezi. Malezya: Multimedia University, s. 52.
- Greene, W.H. (2002). *Econometric analysis*. (5th edition). ABD: Prentice Hall.
- GRI, (2006a). *Sürdürülebilirlik raporlaması ilkeleri*. 2000-2006, Versiyon 3.
- GRI, (2006b). *GRI uygulama seviyeleri*. 2000-2006, Versiyon 3.
- Griffin, J.J. ve Mahon, J.F. (1997). The corporate social performance and corporate financial performance debate twenty five years of incomparable research. *Business and Society*, 36(1), 5-31.
- Gujarati, D.N. ve Porter, D.C. (2014). *Temel ekonometri*. (Çev. Ü. Kensesen ve G. Günlük Kensesen). İstanbul: Literatür Yayınları

- Guthrie, J., and Parker, L. D. (1990). Corporate social disclosure practice: A comparative international analysis. *Advances in Public Interest Accounting*, 3, 159-175.
- Güler, A. ve Crowther, D. (2008). Governance and sustainability: An investigation into the relationship between corporate governance and corporate sustainability. *Management Decision*, 46(3), 433-448.
- Güney, T. (2013). *Yolsuzluk ve refah*. Doktora Tezi. Kütahya: Dumlupınar Üniversitesi.
- Hart, S.L. ve Milsten, M.B. (2003). Creating sustainability value. *Academy of Management Executive*, 17(2), 56-70.
- Hasnas, J. (1998). The normative theories of business ethics: A guide for the perplexed. *Business Ethics Quarterly*, 8(1), 19-42.
- Henderson, S., Smith, A. ve Gordon, R. (2006). The GRI guidelines i Their use by New Zealand organisations. *Chartered Accountants Journal*, Nisan 2006, 69-74.
- Hernadi, B.H. (2012). Green accounting for corporate sustainability. *Club of Economics In Miskolc TMP*, 8(2), 23-30.
- Herzig, C. and Schaltegger, S. (2006). Reporting external accounting frameworks and benchmarking: Corporate sustainability reporting. An overwiev. S. Schaltegger, M. Bennet ve R. Burrit (Eds.), *Sustainability Accounting and Reporting* içinde (s.301-324) Netherlands, Dordrecht: Springer.
- Holbrook, M.E. (2010). *Corporate social responsibility and financial performance: An examination of economic benefits and costs as manifested in accounting earnings*. Doktora Tezi. Kentucky: Kentucky University.
- ICGN, (2014). *ICGN global governance principles*. [http://icgn.flpbks.com/icgn_global_governance_principles/ICGN Global Governance Principles.pdf](http://icgn.flpbks.com/icgn_global_governance_principles/ICGN_Global_Governance_Principles.pdf) (Erikim tarihi: 19.02.2017)
- Janggu, T., Darus, F., Zain, M.M. ve Sawani, Y. (2014). Does good corporate governance lead to better sustainability reporting? An analysis using structural equation modeling. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 145(2014), 138-145.

- Jones, T.M. (1995). Instrumental stakeholder theory: a synthesis of ethics and economics. *Academy of Management Review*, 20(2), 404-437.
- Jones, S., Frost G., Loftus, J. ve Van Der Laan, S.(2007). An emprical examination of the market returns and financial performance of entities engaged in sustainability reporting. *Australian Accounting Rewiev*, 17(1), 78-87.
- Juholin, E. (2004). For business or the good of all? A finnish approach to corporate social responsibility. *Corporate Governance*, 4(3), 20-31.
- Kaya, M. (2014). *Sigortacılarla sermaye yeterliliği düzenlemeleri çerçevesinde finansal oranların hisse senedi getirisine etkisi: BIST’te bir uygulama*. Doktora Tezi. Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi.
- Kâç, M. (2009). Kurumsal yönetim. S. Besler(Ed.), *Yönetim yaklaşımlarıyla kurumsal sürdürülebilirlik içinde* (s. 127-165). İstanbul: Beta Yayıncılık.
- Kocmanova, A., Hrebicek, J. ve Docekalova, M. (2011). Corporate governance and sustainability. *Economics and Management*, 16, 543-550.
- Kolk, A. (2004). A decade of sustainability reporting: Developments and significance. *Environment and Sustainable Development*, 3(1), 51-64.
- Koyuncu, B. (2010). *Değerlere dayalı ve geleneksel finansal performans ölçütlerinin karşılaştırmalı analizi: KIBB’de bir uygulama*. Doktora Tezi. Ankara: Ankara Üniversitesi.
- KPMG, (2013). *The KPMG survey of corporate social responsibility reporting 2013* <https://www.kpmg.com/Global/en/IssuesAndInsights/ArticlesPublications/corporate-responsibility/Documents/kpmg-survey-of-corporate-responsibility-reporting-2013.pdf> (Erişim tarihi: 15.10.2015)
- Kukat, N. (2012). Sürdürülebilir işletmeler için kurumsal sürdürülebilirlik ve içsel unsurlar. *Afyon Kocatepe Üniversitesi, İİBF Dergisi*, 14(2), 227-243.
- Kutlar, A. (2005). *Uygulamalı ekonometri*. (2.baskı). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Lamberton, G. (2005). Sustainability accounting-a brief history and conceptual framework. *Accounting Forum*, 29(2005), 7-26.

- Lee, D.D., Faff, R.W. ve Smith, K.L. (2009). Revisiting the vexing question: Does superior corporate social performance lead to improved financial performance. *Australian Journal of Management*, 34(1), 21-49.
- Lin, I-H. (2010). *Users' and preparers' perception of sustainability reporting and corporate sustainability*. Doktora Tezi. Nova Southeastern University.
- Lo, S.F. ve Sheu, H.J. (2007). Is corporate sustainability a value-increasing strategy for business. *Journal Compilation*, 15(2), 345-358.
- Lopez, M.V., Garcia, A. ve Rodriguez, L. (2007). Sustainable development and corporate performance: A study based on the Dow Jones Sustainability Index. *Journal of Business Ethics*, 75, 285-300.
- Lozano, R. ve Huisinigh, D. (2011). Inter-linking Issues and dimensions in sustainability reporting. *Journal of Cleaner Production*, 19 (2011), 99-107
- Lu, W., Chau, K.W., Wang, H. ve Pan, W. (2014). A decade's debate on the nexus between corporate social and corporate financial performance: a critical review of empirical studies 2002-2011. *Journal of Cleaner Production*, 79(2014), 195-206.
- Lynch, K.D. (2011). *Measuring corporate sustainability performance: Influences and issues to consider in metric conceptualization*. Doktora Tezi. Benedictine University.
- Mahoney, L. ve Roberts, R.W. (2007). Corporate social performance, financial performance and institutional ownership in Canadian firms. *Accounting Forum*, 31, 233-253.
- Maignan, I. ve Ferrel, O.C. (2004). Corporate social responsibility and marketing: an integrative framework. *Journal of the Academy of Marketing Science* , 32 (Winter), 3-19.
- Marrewijk, M.V. ve Werre, M. (2003). Multiple levels of corporate sustainability. *Journal of Business Ethics*, 44, 107-119.
- McWilliams, A. ve Siegel, D. (2001). Corporate social responsibility: A theory of the firm perspective. *Academy of Management Review*, 26(1), 117-127.
- Moore, G. (2001). Corporate social and financial performance: An investigation in the U.K. supermarket industry. *Journal of Business Ethics*, 34, 299-315.

- Moradzadehfard, M. ve Moshashaei, M. (2011). The accountant's role in organizations's sustainability, *European Journal of Scientific Research*, 59(3), 396-402.
- Morhardt, J.E., Baird, S. ve Freeman, K. (2002). Scoring corporate environmental and sustainability reports using GRI 2000, ISO 14031 and other criteria. *Corporate Social Responsibility and Environmental Management*, 9, 215-233.
- Moskowitz, M. R. (1972). Choosing socially responsible stocks. *Business and Society*, 1, 71-75.
- Neubaum, D.O. ve Zahra, S.A. (2006). Institutional ownership and corporate social performance: the moderating effects of investment horizon, activism, and coordination. *Journal of Management*, 32(1), 108-131.
- Ntoi, H.L.(2010). *The impact of corporate social responsibility on the corporate financial performance of companies listed on the Johannesburg Securities Exchange*. Master Tezi. Güney Afrika: University of Pretoria.
- Nyit Chiong, P.T.(2010). *An examination of corporate sustainability disclosure level and its impact on financial performance*. Doktora Tezi. Malezya: Multimedia University.
- Onay, A. (2015). Sürdürülebilir kalkınma, kurumsal sürdürülebilirlik ve sürdürülebilirlik raporlaması *Elektronik Mesleki Gelişim ve Araştırma Dergisi*, Aralık 2015, 3(Özel Sayı), 104-118.
- Orlitzky, M., Schmidt, F.L. ve Rynes, S.L. (2003). Corporate social and financial performance: A meta analysis. *Organization Studies*, 24(3), 403-441.
- Orlitzky, M. (2001). Does firm size confound the relationship between corporate social performance and firm financial performance?. *Journal of Business Ethics*, 33, 167-180.
- Önce, S., Onay, A. ve Yekilçelebi, G. (2015). Kurumsal sürdürülebilirlik raporlaması ve Türkiye'deki durum. *Journal of Economics Finance and Accounting*, 2 (2), 230-252.
- Özçelik, F. (2013). Sürdürülebilirlik performans karnesi. *Journal of Yasar University*, 30(8), 4985-5008.

- Özçelik, F., Öztürk, B.A. ve Gürsakal, S. (2014). Investigating the relationship between corporate social responsibility and financial performance in Turkey. *Atatürk Üniversitesi İİBF Dergisi*, 28(3), 189-202.
- Öztürk, M.B. ve Demirgüneş, K. (2008). Kurumsal yönetim bağlamında entelektüel sermaye. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 19, 395-411.
- Pazarlıoğlu, M. V. ve Gürler, Ö. K. (2007). Telekomünikasyon yatırımları ve ekonomik büyüme: Panel veri yaklaşımı. *Finans Politik & Ekonomik Yorumlar*, 44(508), 35-43.
- Pettenella, D. (2010). CSR: What it is, what issues it incorporates? What costs/benefits of implementation? In: United Nations Economic Commission for Europe, *UNECE Workshop on Corporate Social Responsibility*. Belgrade, Serbia, 13-14 April. Belgrad: UNECE.
- Peters, R. ve Mullen, M.R. (2007). Some evidence of the cumulative effects of corporate social responsibility on financial performance. *The Journal of Global Business Issues*, 3(1), 1-15.
- Preston, L.E. ve Q&Bannon D.P. (1997). The corporate social-financial performance relationship: A typology analysis. *Business and Society*, 36(4), 419-429.
- Roberts, R.W. (1992). Determinants of corporate social responsibility disclosure: An application of stakeholder theory. *Accounting, Organisations and Society*, 17(6), 595-612.
- Salzman, O., Somers, A.I. ve Steger, U. (2005). The business case for corporate sustainability: Literature review and research options. *European Management Journal*, 23(1), 27-36.
- Sancar, A.G. (2013). Kurumsal sürdürülebilirlik bağlamında kurumsal yönetim: Kavramın doğuşu, gelişimi ve değerlendirilmesi. *Selçuk Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 8(1), 71-84.
- SASB, (2016). Conceptual framework.
<https://www.sasb.org/wp-content/uploads/2017/02/SASB-Conceptual-Framework.pdf> (Erişim tarihi: 15.01.2017)

- Schaltegger, S., & Burritt, R. L. (2000). Contemporary environmental accounting: Issues, concepts and practice. Sheffield, UK: Greenleaf Publishing Limited.
- aktaran I-H. Lin (2010). *Users' and preparers' perception of sustainability reporting and corporate sustainability*. Doktora Tezi. Nova Southeastern University, s. 36.
- Schaltegger, S., Bennet, M. ve Burrit, R. (2006). Sustainability accounting and reporting: Development linkages and reflection. An introduction. S. Schaltegger, M. Bennet ve R. Burrit (Eds.), *Sustainability Accounting and Reporting* içinde (s.1-35) Netherlands, Dordrecht: Springer.
- Schaltegger, S., & Burritt, R. L. (2010). Sustainability accounting for companies: Catchphrase or decision support for business leaders?. *Journal of World Business*, 45 (2010), 375-384
- Schmiedeknecht, M.H.(2013). Environmental Sustainability Index. *In Encyclopedia of Corporate Social Responsibility*, 1017-1024.
- Senal, S. ve Ateş, B.U. (2012). Kurumsal sürdürülebilirlik için muhasebe ve raporlama. *Muhasebe ve Denetim Bakışı Dergisi*, Nisan (36), 83-98.
- Slaper, T.F. ve Hall, T.J. (2011). The triple bottom line: What is it and how does it work. *Indiana Business Review*, Spring 2011, 4-8.
- Swift, R. (2010). *Stock price and analyst reactions to the Domini 400 social index additions and deletions*. Master tezi. Montreal: Concordia University.
- Taib, M.E., Ameer, R. ve Haniff M. N. (2012). Relationship between corporate sustainability practices and financial performance: Evidence from the GRI reporting companies.
http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2152124 (Erişim tarihi: 15.05.2013)
- Tatoğlu, F.Y. (2013). *Kısa panel veri analizi stata uygulamaları* (2.baskı). İstanbul: Beta Basın Yayın Dağıtım.
- Tatoğlu, F.Y. (2016). *Panel veri ekonometrisi* (3.baskı). İstanbul: Beta Basın Yayın Dağıtım.

- Tokgöz, N. ve Önce, S. (2009). Şirket sürdürülebilirliği: Geleneksel yönetim anlayışına alternatif. *Afyon Kocatepe Üniversitesi İİB.F. Dergisi*, 11(1), 249-275.
- Tuna, Ö. (2014). *Kurumsal sürdürülebilirlik yaklaşımları ve uygulamaları KOBİlere yönelik araştırma*. Doktora Tezi. Afyonkarahisar: Afyon Kocatepe Üniversitesi.
- Tüm, K. (2014). Kurumsal sürdürülebilirlik ve muhasebeye yansımaları Sürdürülebilirlik muhasebesi. *Akademik Yaklaşımlar Dergisi*, 5(1), 58-81.
- Ullman, A. (1985). Data in search of a theory: A critical examination of the relationships among social performance, social disclosure and economic performance of U.S. firms. *Academy of Management Review*, 10(3), 540-557.
- Uluslan, H. (2009). Çevresel raporlama rehberleri ve işletme çevresel raporlarında açıklanması gereken bilgiler. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 14(2), 181-206.
- United Nations Development Programme (UNDP). Glossary of key terms. *Governance for Sustainable Human Development*, 31-36.
- Vance, S. C. (1975). Are socially responsible corporations good investment risks?. *Management Review*, 64, 18-24.
- Vitezic, N., Vuko, T. ve Mörec, B. (2012). Does financial performance have an impact on corporate sustainability and CSR disclosure - A case of Croatian companies. *Journal of Business Management*, 5, 40-48.
- Waddock, S.A. ve Graves, S.B.(1997). The corporate social performance-financial performance link. *Strategic Management Journal*, 18(4), 303-319.
- Welter, K.A. (2011). *A study of publicly-held U.S. corporations on the effects of sustainability measures on financial performance, utilizing a modified regression discontinuity model*. Doktora Tezi. Lawrence Technological University.
- Wilson, M. (2003). Corporate sustainability: What is it and where does it come from?. *Ivy Business Dergisi*, Mart-Nisan 2003, 1-6.
- Windolph, S. E., Harms, D. ve Schaltegger, S. (2014). Motivations for corporate sustainability management: contrasting survey results and implementation. *Corporate Social Responsibility and Environment Management*, 21, 272-285.

- Yangil, F.M. (2015). Kurumsal sürdürülebilirlik kapsamında sürdürülebilirlik raporlarına yönelik içerik analizi: Türkiye'deki en büyük 100 sanayi işletmesi. *İkletme Araştırmaları Dergisi*, 7(3), 356-376.
- Yanık, S. ve Türker, K. (2012). Sürdürülebilirlik ve sosyal sorumluluk raporlamasındaki gelişmeler. *İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, 47, 291-308.
- Yılmaz, R.F. (2011). *Sürdürülebilir kalkınmanın ölçülmesi ve Türkiye için yöntem geliştirilmesi*. Uzmanlık Tezi. Ankara: Sosyal Sektörler ve Koordinasyon Genel Müdürlüğü.
- Yıldıztan, D.Ç. (2010). *E-Views uygulamaları temel ekonometri makro ekonomik verilerle*. (1.Baskı). İstanbul: Türkmen Kitabevi.
- Yıldıztekin, K. (2009). Sürdürülebilir kalkınmada çevre muhasebesinin etkileri. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 13(1), 367-390.
- Yılmaz, K. (2011). *Corporate social responsibility disclosures as an indicator of social performance and its relation with financial performance*. Doktora Tezi. İstanbul: Marmara Üniversitesi.
- Zink, K.J., Steimle, U. ve Fischer, K. (2008). Human factors, business excellence and corporate sustainability: differing perspectives, joint objectives. K.J. Zink(ed.), *Corporate sustainability as a challenge for comprehensive management* içinde (s. 3-18). Almanya, Heidelberg: Physica-Verlag.
- <http://tisk.org.tr/wp-content/uploads/2016/04/CSR.pdf> (Erişim tarihi: 01.03.2017).
- http://barisbaraz.com/ISL_POL_2012_5.pdf (Erişim tarihi: 10.01.2016)
- <http://www.denetimnet.net/UserFiles/Documents/G%C3%BCler%20Aras%20makale.pdf> (Erişim tarihi: 20.12.2012)
- https://www.tubitak.gov.tr/tubitak_content_files/vizyon2023/csk/EK-16.pdf (Erişim tarihi: 20.10.2015)
- <http://www.borsaistanbul.com/endeksler/bist-pay-endeksleri/surdurulebilirlik-endeksi> (Erişim tarihi: 20.02.2017)
- <http://www.arge.com/wp-content/uploads/2013/02/kurumsalsosyalsorumluluk1.pdf> (Erişim tarihi: 10.01.2016)

<https://www.tbmm.gov.tr/komisyon/kefe/docs/milenyum.pdf> (Erikim tarihi: 20.08.2013)

<http://www.cem.gov.tr/erozyon/Files/Rio20SonucBildirgesi.pdf> (Erikim tarihi: 25.02.2016)

<https://www.globalreporting.org/information/about-gri/Pages/default.aspx> (Erikim tarihi: 20.01.2016)

<https://www.sasb.org/sasb/vision-mission> (Erikim tarihi: 20.12.2016)

<http://www.tellus.org/about/the-institute> (Erikim tarihi: 24.02.2016)

<http://www.ceres.org/about-us/who-we-are> (Erikim tarihi: 24.02.2016)

<http://www.un-documents.net/our-common-future.pdf> (Erikim tarihi: 25.08.2013)

http://www.eviews.com/help/helpintro.html#page/content/pool-Pooled_Estimation.html#ww187886 (Erikim tarihi: 20.07.2017)

www.kurumsalsurdurulebilirlik.com, (Erikim tarihi: 20.04.2017)

<http://www.djindexes.com/sustainability/> (Erikim tarihi: 12.04.2015)

<http://debis.deu.edu.tr/userweb/hilmi.coban/hesap%20verebilirlik.pdf> (Erikim tarihi: 10.03.2016)

<ftp://pogar.org/LocalUser/pogarp/other/undp/governance/To-Adel/8-Glossary.htm> (Erikim tarihi: 10.03.2016)

<https://www.globalreporting.org/information/about-gri/gri-history/Pages/GRI's%20history.aspx> (Erikim tarihi: 20.01.2016)

www.sasb.org (Erikim tarihi: 20.12.2016).

EKLER

EK-1. Çalġma Kapsamġnda Oluġturulan Hipotezlerin Bok Hipotezleri

Hipotez A-H1 H0: ġirketlerin sšrdšršlebilirlik performans gšstergelerine yšnelik (ekonomik, çevresel, sosyal ve toplam) aıkladġklarē bilgi dšzeyi sektšre gšre farklıġk gšstermemektedir.
Hipotez A-H2 H0: ġirketlerin sšrdšršlebilirlik performans gšstergelerine yšnelik (ekonomik, çevresel, sosyal ve toplam) aıkladġklarē bilgi dšzeyi ġirket bšyšklš šne gšre farklıġk gšstermemektedir.
Hipotez A-H3 H0: ġirketlerin sšrdšršlebilirlik performans gšstergelerine yšnelik (ekonomik, çevresel, sosyal ve toplam) aıkladġklarē bilgi dšzeyi ġirket yakġna gšre farklıġk gšstermemektedir.
Hipotez A-H4 H0: ġirketlerin sšrdšršlebilirlik performans gšstergelerine yšnelik (ekonomik, çevresel, sosyal ve toplam) aıkladġklarē bilgi dšzeyi sahiplik yapġsġna gšre farklıġk gšstermemektedir.
Hipotez B-H1 H0: ġirketlerin sšrdšršlebilirlik performans gšstergelerine (ekonomik, çevresel ve sosyal) yšnelik aıkladġklarē bilgi dšzeyinin ġirketin aktif kġrlġġ ē šzerinde pozitif etkisi yoktur.
Hipotez B-H1a H0: Sektšrler dikkate alġndġktan sonra, ġirketlerin sšrdšršlebilirlik performans gšstergelerine (ekonomik, çevresel ve sosyal) yšnelik aıkladġklarē bilgi dšzeyinin ġirketin aktif kġrlġġ ē šzerinde etkisi yoktur.
Hipotez B-H1b H0: ġirket bšyšklš š dikkate alġndġktan sonra, ġirketlerin sšrdšršlebilirlik performans gšstergelerine (ekonomik, çevresel ve sosyal) yšnelik aıkladġklarē bilgi dšzeyinin ġirketin aktif kġrlġġ ē šzerinde etkisi yoktur.
Hipotez B-H1c H0: ġirket yakē dikkate alġndġktan sonra, ġirketlerin sšrdšršlebilirlik performans gšstergelerine (ekonomik, çevresel ve sosyal) yšnelik aıkladġklarē bilgi dšzeyinin ġirketin aktif kġrlġġ ē šzerinde etkisi yoktur.
Hipotez B-H1d H0: Sahiplik yapġsē dikkate alġndġktan sonra, ġirketlerin sšrdšršlebilirlik performans gšstergelerine (ekonomik, çevresel ve sosyal) yšnelik aıkladġklarē bilgi dšzeyinin ġirketin aktif kġrlġġ ē šzerinde etkisi yoktur.
Hipotez B-H2 H0: ġirketlerin sšrdšršlebilirlik performans gšstergelerine (ekonomik, çevresel ve sosyal) yšnelik aıkladġklarē bilgi dšzeyinin ġirketin šzkaynak kġrlġġ ē šzerinde pozitif etkisi yoktur.

Hipotez B-H2a H0: Sektörler dikkate alındıktan sonra, kirketlerin sürdürülebilirlik performans göstergelerine (ekonomik, çevresel ve sosyal) yönelik açıkladıkları bilgi düzeyinin kirketin özkaynak kârlılığı üzerinde etkisi yoktur.
Hipotez B-H2b H0: kirket büyüklüğü dikkate alındıktan sonra, kirketlerin sürdürülebilirlik performans göstergelerine (ekonomik, çevresel ve sosyal) yönelik açıkladıkları bilgi düzeyinin kirketin özkaynak kârlılığı üzerinde etkisi yoktur.
Hipotez B-H2c H0: kirket yakıne dikkate alındıktan sonra, kirketlerin sürdürülebilirlik performans göstergelerine (ekonomik, çevresel ve sosyal) yönelik açıkladıkları bilgi düzeyinin kirketin özkaynak kârlılığı üzerinde etkisi yoktur.
Hipotez B-H2d H0: Sahiplik yapısı dikkate alındıktan sonra, kirketlerin sürdürülebilirlik performans göstergelerine (ekonomik, çevresel ve sosyal) yönelik açıkladıkları bilgi düzeyinin kirketin özkaynak kârlılığı üzerinde etkisi yoktur.
Hipotez B-H3 H0: kirketlerin sürdürülebilirlik performans göstergelerine (ekonomik, çevresel ve sosyal) yönelik açıkladıkları bilgi düzeyinin kirketin PD/DD oranı üzerinde pozitif etkisi yoktur.
Hipotez B-H3a H0: Sektörler dikkate alındıktan sonra, kirketlerin sürdürülebilirlik performans göstergelerine (ekonomik, çevresel ve sosyal) yönelik açıkladıkları bilgi düzeyinin kirketin PD/DD oranı üzerinde etkisi yoktur.
Hipotez B-H3b H0: kirket büyüklüğü dikkate alındıktan sonra, kirketlerin sürdürülebilirlik performans göstergelerine (ekonomik, çevresel ve sosyal) yönelik açıkladıkları bilgi düzeyinin kirketin PD/DD oranı üzerinde etkisi yoktur.
Hipotez B-H3c H0: kirket yakıne dikkate alındıktan sonra, kirketlerin sürdürülebilirlik performans göstergelerine (ekonomik, çevresel ve sosyal) yönelik açıkladıkları bilgi düzeyinin kirketin PD/DD oranı üzerinde etkisi yoktur.
Hipotez B-H3d H0: Sahiplik yapısı dikkate alındıktan sonra, kirketlerin sürdürülebilirlik performans göstergelerine (ekonomik, çevresel ve sosyal) yönelik açıkladıkları bilgi düzeyinin kirketin PD/DD oranı üzerinde etkisi yoktur.
Hipotez B-H4 H0: kirketlerin sürdürülebilirlik performans göstergelerine (ekonomik, çevresel ve sosyal) yönelik açıkladıkları bilgi düzeyinin kirketin F/K oranı üzerinde pozitif etkisi yoktur.

Hipotez B-H4a

H0: Sektörler dikkate alındıktan sonra, kirketlerin sürdürülebilirlik performans göstergelerine (ekonomik, çevresel ve sosyal) yönelik açıkladıkları bilgi düzeyinin kirketin F/K oranı üzerinde etkisi yoktur.

Hipotez B-H4b

H0: kirket büyüklüğü dikkate alındıktan sonra, kirketlerin sürdürülebilirlik performans göstergelerine (ekonomik, çevresel ve sosyal) yönelik açıkladıkları bilgi düzeyinin kirketin F/K oranı üzerinde etkisi yoktur.

Hipotez B-H4c

H0: kirket yaşı dikkate alındıktan sonra, kirketlerin sürdürülebilirlik performans göstergelerine (ekonomik, çevresel ve sosyal) yönelik açıkladıkları bilgi düzeyinin kirketin F/K oranı üzerinde etkisi yoktur.

Hipotez B-H4d

H0: Sahiplik yapısı dikkate alındıktan sonra, kirketlerin sürdürülebilirlik performans göstergelerine (ekonomik, çevresel ve sosyal) yönelik açıkladıkları bilgi düzeyinin kirketin F/K oranı üzerinde etkisi yoktur.

EK-2. Sürdürülebilirlik Performans Göstergeleri Puanlama Listesi

		Skor			
1. Ekonomik Performans Göstergeleri		0	1	2	3
Ekonomik performans		Bilgi yok	Genel bilgi	Niteliksel	Nicel-nitel Karşılaştırmalıdır
EC1	Gelirler, işletme maliyetleri, çalışan ücretleri, bağışlar ve diğer toplumsal yatırımlar, birikmiş karlar ve sermaye sağlanarak devletlere yapılan ödemeler de dâhil, üretilen ve dağıtılan diğer ekonomik değer.				
EC2	İklim değişikliğinin kurumun mali sonuçlarına etkisi ve faaliyetlerinde yarattığı diğer riskler ve fırsatlar.				
EC3	Kurumun tanınması fayda planı yükümlülüklerinin kapsamı				
EC4	Devletten alınan önemli mali destek.				
Piyasadaki konum					
EC5	Yerel asgari ücrete kıyasla standart başlangıç düzeyi ücret oranları				
EC6	Önemli operasyon yerlerinde yerel tedarikçilere yapılan ödemelerle ilgili politikalar, uygulamalar ve harcama oranları				
EC7	Önemli operasyon yerlerinde yerel iş alma usulleri ve yerel halktan iş alınması üst yöneticilerin oranı				
EC8	Ticari, aynı veya hayati amaçlı girişimlerle, öncelikli olarak kamu yararına yapılan altyapı yatırımlarının ve sağlanan hizmetlerin geliştirilmesi ve etkisi.				
EC9	Etkilerin boyutunu kapsayacak biçimde önemli dolaylı ekonomik etkilerin tanınması ve anlaşılması				
Toplam Ekonomik Performans Skoru					
2. Çevresel Performans Göstergeleri					
Malzemeler					
EN1	Kullanılan malzemelerin ağırlık veya hacim cinsinden ifadesi.				
EN2	Girdi olarak kullanılan geri dönüştürülmüş malzemelerin yüzdesi.				
Enerji					
EN3	Birincil enerji kaynağına göre diğerlerinden enerji tüketimi.				

EN4	Birincil enerji kaynağına göre dolaylı enerji tüketimi.				
EN5	Kaynakların korunması ve verimliliği artırma çabalarının sayesinde sağlanan enerji tasarrufu.				
EN6	Enerji verimliliği sağlayan veya yenilenebilir enerji kullanan ürün ve hizmetler sağlama girişimleri ve bu girişimlerin sonucunda enerji gereksinimlerindeki azalmalar.				
EN7	Dolaylı enerji tüketimini azaltma girişimleri ve elde edilen azalmalar.				
Su					
EN8	Kaynağına göre toplam su çekimi.				
EN9	Su çekiminden önemli ölçüde etkilenen su kaynakları				
EN10	Geri dönüştürülen ve yeniden kullanılan suyun yüzdesi ve toplam hacmi.				
Biyoçeşitlilik					
EN11	Koruma alanları ve koruma alanlarında olmayıp yüksek biyoçeşitlilik değerine sahip alanların içinde ya da sınırında sahip olunan, kiralanmış, yönetilen arazilerin yeri ve büyüklüğü				
EN12	Koruma alanlarındaki ve koruma alanlarında olmayıp yüksek biyoçeşitlilik değerine sahip alanlardaki faaliyet, ürün ve hizmetlerin biyoçeşitlilik üzerindeki önemli etkilerinin tanımlanması				
EN13	Korunan ya da iyileştirilen doğal yaşam alanları				
EN14	Biyoçeşitlilik üzerindeki etkilerin yönetilmesiyle ilgili stratejiler, devam eden faaliyetler ve geleceğe yönelik planlar.				
EN15	Soy tükenmesi riski düzeyine göre, operasyonlardan etkilenen bölgelerdeki doğal yaşam alanlarında, Uluslararası Doğal Koruma Birliği (IUCN) Kırmızı Listesine giren canlı türlerinin ve ulusal koruma listesindeki canlı türlerinin sayısı				
Emisyonlar, katı ve sıvı atıklar					
EN16	Ağırlıklı olarak toplam doğal gaz ve dolaylı sera gazı emisyonları				
EN17	Ağırlıklı olarak ilgili diğer dolaylı sera gazı emisyonları				
EN18	Sera gazı emisyonlarının azaltma girişimleri ve elde edilen azalmalar.				
EN19	Ağırlıklı olarak, ozon tüketen maddelerin emisyonları				

EN20	Türüne ve ağırlığına göre NOx, SOx ve diğer önemli hava emisyonları				
EN21	Kalitesine ve varlık noktasına göre toplam su dekarjı				
EN22	Türüne ve bertaraf yöntemine göre toplam atık ağırlığı				
EN23	Önemli süreçlerin toplam sayısı ve hacmi.				
EN24	Basel Sözleşmesi Ek I, II, III ve VIII kokulları kapsamında tehlikeli kabul edilen atıklardan tüklenen, ithal edilen, ihraç edilen ya da içlem görenlerin ağırlığı ve uluslararası sevkiyatı yapılan tüklenen atıkların yüzdelik payı				
EN25	Raporlama yapan kurumun su dekarjından ve kaçaklarından önemli ölçüde etkilenen su kütlelerinin ve bunlarla bağlantılı diğer alıyacak alanlarının adı, büyüklüğü, korunma durumu ve biyoçeşitlilik değeri.				
Ürün ve Hizmetler					
EN26	Ürün ve hizmetlerin çevresel etkilerini azaltmaya yönelik girişimler ve bu etki azalmanın boyutları				
EN27	Satılan ürünlerin ve bunların ambalaj malzemelerinin kategorilere göre geri toplanma yüzdesi.				
Uyum					
EN28	Çevresel yasa ve yönetmeliklere uyulmaması halinde uygulanan önemli para cezalarının maddi değeri ve parasal olmayan yaptırımların toplam sayısı				
Ulaştırma					
EN29	Ürünlerin ve kurumun operasyonlarında kullanılan diğer mal ve malzemelerin tüklenmesinden ve kurum çalışanlarının ulaşımdan kaynaklanan önemli çevresel etkiler.				
Genel					
EN30	Türüne göre toplam çevre koruma harcamaları ve yatırımları				
Toplam Çevresel Performans Skoru					
3.Sosyal Performans Göstergeleri					
a)İşgücü uygulamaları ve insana yakınlık					
İstihdam					
LA1	İstihdam türüne, iş sözleşmesine ve bölgesine göre toplam işgücü.				
LA2	Yak grubuna, cinsiyete ve bölgeye göre personel devir hızı ve kurumdan ayrılanların toplam sayısı				

LA3	Geçici ya da yarē zamanlē çalēanlara saē lanmayēp tam zamanlē çalēanlara saē lanana sosyal ōdemeler ve yardēnlarēn ana operasyonlara gōre daē ēēnē				
LA15	Cinsiyete gōre ebeveyn izni sonrasē ike dōnme ve ike kalma oranlarē				
İkigücü-Yōnetim ilikileri					
LA4	Toplu ik sōzlekmeleri kapsamēna giren çalēanlarēn yūzdesi.				
LA5	Toplu sōzlekmelerde belirtilip belirtilmediē i de dāhil, ōnemli operasyonel deē iklilikler konusunda asgari ihbar sūresi				
İksaē lē ēve gūvenliē i					
LA6	İksaē lē ēve gūvenliē i programlarēnēn izlenmesine yardēn eden ve bunlar hakkēnda tavsiye veren resmi, yōnetimin ve çalēanlarēn mūxtereken temsil edildikleri ikyeri iksaē lē ē ve gūvenliē i kurullarēnda temsil edilen toplam ikgūcūnūn yūzdesi.				
LA7	Yaralanma, meslek hastalēklarē kaybedilen gūnler ve ike devamsēzlēk oranlarēve ōlūmle sonuēlanan ik kazalarēnēn bōlgelere gōre daē ēēnē				
LA8	Ciddi hastalēklarla ilgili olarak ikgūcū mensuplarēna, ailelerine veya yerel halka yardēn etmek ūzere uygulanan ēē itim, ōē retim, rehberlik, hastalēk ōnleme ve risk kontrol programlarē				
LA9	Sendikalarla yapēdan toplu sōzlekmelerin kapsamēna giren saē lēk ve gūvenlik konularē				
ēē itim ve ōē retim					
LA10	Çalēan kategorisine gōre, çalēan bakēna dūken yēlēk ortalama ēē itim saatleri.				
LA11	Çalēanlarēn istihdam edilebilirliē ini sūrekli liē ini destekleyen ve onlara kariyerlerinin bitiminde yardēn edecek beceri geliētirme ve yakām boyu ēē itim programlarē				
LA12	Dūzenli ēekilde performans ve kariyer geliēimi deē erlendirmesi alan çalēanlarēn yūzdesi.				
Çeēitlilik ve fērsat eēitliē i					
LA13	Çalēanlarēn cinsiyet, yak grubu, azēnlēk grubu ūyeliē i ve diē er çeēitlilik gōstergelerine gōre daē ēēnē ve yōnetikim organlarēnēn kompozisyonu.				
Erkek ve bayanlar iēin eēit ūcret					
LA14	Ōnemli faaliyet yerlerinde çalēan erkeklere gōre bayanlarēn temel maak ve ūcret oranē				
b) Kısan haklarē					

Yatırım ve satın alma uygulamaları					
HR1	Kısa haklarla ilgili hükümler içeren veya insan hakları taramasından geçen önemli yatırım anlaşmalarının yüzdesi ve toplam sayısı				
HR2	Kısa hakları ve alınan önlemler konusunda taramadan geçen önemli tedarikçilerin ve yüklenicilerin yüzdesi.				
HR3	Eğitim alan çalışanların yüzdesi de dâhil olmak üzere, operasyonlarla ilgili olan insan hakları unsurları hakkındaki politika ve prosedürler konusunda verilen toplam çalışan eğitim saatleri.				
Ayrımcılık yapmama					
HR4	Ayrımcılık konusunda toplam vaka sayısı ve alınan önlemler.				
Örgütlenme özgürlüğü ve toplu sözleşme					
HR5	Örgütlenme özgürlüğü kullanma ve toplu sözleşme yapma haklarının önemli ölçüde risk altında olabileceği operasyonlar ve bu hakları desteklemek üzere alınan önlemler.				
Çocuk işçiliği					
HR6	Çocuk işçiliği vakalarından önemli risk içerdiği belirlenen operasyonlar ve çocuk işçiliğinin ortadan kaldırılmasına yönelik olarak alınan önlemler.				
Zorla ve zorunlu tutarak çalıştırma					
HR7	Zorla veya zorunlu tutarak çalıştırma vakalarından önemli risk içerdiği belirlenen operasyonlar ve zorla veya zorunlu tutarak çalıştırmanın ortadan kaldırılmasına yönelik olarak alınan önlemler.				
Güvenlik uygulamaları					
HR8	Kurumun operasyonlarıyla ilgili olan insan hakları unsurları hakkındaki kurum politikaları veya prosedürleri konusunda eğitim verilen güvenlik personelinin yüzdesi.				
Yerli hakları					
HR9	Yerli halkın haklarının ihlaline ilişkin vakaların toplam sayısı ve alınan önlemler.				
Değerlendirme					
HR10	Kısa hakları incelemelerine ve/veya etki değerlendirilmesine dair faaliyetlerin toplam sayısı ve yüzdesi				
Kıskırtma					
HR11	Resmi şikâyet mekanizmaları yoluyla çözülün, dosyalanan insan haklarıyla ilgili şikâyetlerin sayısı				
c)Toplum					
Yerel Halk					

SO1	Yerel halk katılma ile uygulanan faaliyetlerin yüzdesi, etki değerlendirilmeleri ve geliştirme programları				
SO9	Yerel halk üzerinde önemli potansiyel veya gerçek olumsuz etkisi olan faaliyetler				
SO10	Yerel halk üzerinde önemli potansiyel veya gerçek olumsuz etkisi olan faaliyetleri önleme ve azaltma ölçütleri				
Yolsuzluk					
SO2	Yolsuzlukla ilgili riskler yönünden analiz edilen işletme birimlerinin yüzdesi ve toplam sayısı				
SO3	Kurumun yolsuzluğu önleme politika ve prosedürleri konusunda eğitim alan çalışanların yüzdesi.				
SO4	Yolsuzluk vakalarına karşı alınan önlemler.				
Kamu politikası					
SO5	Kamu politikalarına karşı tutum ve kamu politikası geliştirmeye ve lobi faaliyetlerine katılım.				
SO6	Ülkelere göre siyasi partilere, politikacılara ve ilgili kuruluşlara yapılan mali ve ayni katkı.				
Rekabeti kısıtlayan davranış					
SO7	Rekabeti kısıtlayan davranış, tröst ve tekelleştirme uygulamalarına yönelik yapılan yasal işlemlerin toplam sayısı ve bu işlemlerin sonuçları				
Uyum					
SO8	Yasa ve yönetmeliklere uyulmaması nedeniyle kesilen önemli cezaların parasal değeri ve parasal olmayan yaptırımların toplam sayısı				
d) Ürün sorumluluğu					
Müşteri sağlığı ve güvenliği					
PR1	Kısıtlanmak üzere ürünlerin ve hizmetlerin sağlığı ve güvenlik etkilerinin değerlendirildiği yaşam döngüsü evreleri ve bu prosedürlere tabi olan ana ürün ve hizmet kategorilerinin yüzdesi.				
PR2	Sonuçların türüne göre, ürünlerin ve hizmetlerin sağlığı ve güvenlik etkileri ile ilgili yönetmeliklere ve gönüllü kurallara uyum sağlama vakalarının toplam sayısı				
Ürün ve Hizmet etiketlemesi					
PR3	Prosedürlerin gerekli gördüğü ürün ve hizmet bilgilerinin türü ve bu bilgi gerekliliklerine tabi olan ana ürün ve hizmetlerin yüzdesi.				
PR4	Sonuçların türüne göre, ürün ve hizmet bilgileri ve etiketleme ile ilgili yönetmeliklere ve gönüllü kurallara uyum sağlama vakalarının toplam sayısı				

PR5	Mükteri memnuniyetini ölçen anket sonuçlarē da dāhil olmak üzere, mükteri memnuniyetine yönelik uygulamalar.				
Pazarlama iletişimi					
PR6	Reklam, tanāēn ve sponsorluk da dāhil, pazarlama iletişimi ile ilgili yasalara, standartlara ve gönüllü kurallara baē lē kalmaya yönelik programlar.				
PR7	Sonuçlarēn türüne göre, reklam, tanāēn ve sponsorluk da dāhil, pazarlama iletişimi ile ilgili yönetmeliklere ve gönüllü kurallara uyum saē lamama vakalarēnēn toplam sayēsē				
Mükterinin kişisel gizliliē i					
PR8	Mükterinin kişisel gizliliē inin ihlalleri ve mükteri verilerinin kaybedilmesi ile ilgili doē rulanmē toplam kıkayet sayēsē				
Uyum					
PR9	Ürün ve hizmetlerin tedariki ve kullanēnē ile ilgili yasa ve yönetmeliklere uyulmamasē nedeniyle kesilen önemli cezalarēn parasal deē eri.				
Toplam Sosyal Performans Skoru					
Toplam Sürdürülebilirlik Skoru					

EK-3. Birim Kök Testi Sonuçları

Panel unit root test: Summary				
Series: D(EKO)				
Date: 07/22/17 Time: 01:12				
Sample: 1 210				
Exogenous variables: Individual effects				
Automatic selection of maximum lags				
Automatic selection of lags based on SIC: 0				
Newey-West bandwidth selection using Bartlett kernel				
Method	Statistic	Prob.**	Cross-sections	Obs
Null: Unit root (assumes common unit root process)				
Levin, Lin & Chu t*	-771.325	0	13	60
Null: Unit root (assumes individual unit root process)				
Im, Pesaran and Shin W-stat	-226.518	0,0118	12	57
ADF - Fisher Chi-square	427.454	0,0205	13	60
PP - Fisher Chi-square	551.302	0,0007	13	60

Panel unit root test: Summary				
Series: D(CEV)				
Date: 07/22/17 Time: 01:15				
Sample: 1 210				
Exogenous variables: Individual effects				
Automatic selection of maximum lags				
Automatic selection of lags based on SIC: 0				
Newey-West bandwidth selection using Bartlett kernel				
Method	Statistic	Prob.**	Cross-sections	Obs
Null: Unit root (assumes common unit root process)				
Levin, Lin & Chu t*	-131.965	0	13	60
Null: Unit root (assumes individual unit root process)				
Im, Pesaran and Shin W-stat	-317.009	0,0008	12	57
ADF - Fisher Chi-square	466.032	0,0078	13	60
PP - Fisher Chi-square	535.740	0,0011	13	60

Panel unit root test: Summary				
Series: SOS				
Date: 07/22/17 Time: 01:16				
Sample: 1 210				
Exogenous variables: Individual effects				
Automatic selection of maximum lags				
Automatic selection of lags based on SIC: 0				
Newey-West bandwidth selection using Bartlett kernel				
Method	Statistic	Prob.**	Cross-sections	Obs
Null: Unit root (assumes common unit root process)				
Levin, Lin & Chu t*	-172.034	0	14	77
Null: Unit root (assumes individual unit root process)				
Im, Pesaran and Shin W-stat	-282.298	0,0024	14	77
ADF - Fisher Chi-square	461.629	0,0168	14	77
PP - Fisher Chi-square	570.708	0,001	14	77

Panel unit root test: Summary				
Series: AK				
Date: 07/22/17 Time: 01:18				
Sample: 1 210				
Exogenous variables: Individual effects				
Automatic selection of maximum lags				
Automatic selection of lags based on SIC: 0				
Newey-West bandwidth selection using Bartlett kernel				
Method	Statistic	Prob.**	Cross-sections	Obs
Null: Unit root (assumes common unit root process)				
Levin, Lin & Chu t*	-434.214	0	14	77
Null: Unit root (assumes individual unit root process)				
Im, Pesaran and Shin W-stat	-1,76782	0,0385	14	77
ADF - Fisher Chi-square	31,3437	0,0263	14	77
PP - Fisher Chi-square	49,2407	0,0079	14	77

Panel unit root test: Summary				
Series: OZKK				
Date: 07/22/17 Time: 01:19				
Sample: 1 210				
Exogenous variables: Individual effects				
Automatic selection of maximum lags				
Automatic selection of lags based on SIC: 0				
Newey-West bandwidth selection using Bartlett kernel				
Method	Statistic	Prob.**	Cross-sections	Obs
Null: Unit root (assumes common unit root process)				
Levin, Lin & Chu t*	-280.607	0	14	75
Null: Unit root (assumes individual unit root process)				
Im, Pesaran and Shin W-stat	-657.883	0	13	72
ADF - Fisher Chi-square	592.390	0,0005	14	75
PP - Fisher Chi-square	695.647	0	14	75

Panel unit root test: Summary				
Series: PDDD				
Date: 07/22/17 Time: 01:21				
Sample: 1 210				
Exogenous variables: Individual effects				
Automatic selection of maximum lags				
Automatic selection of lags based on SIC: 0				
Newey-West bandwidth selection using Bartlett kernel				
Method	Statistic	Prob.**	Cross-sections	Obs
Null: Unit root (assumes common unit root process)				
Levin, Lin & Chu t*	-105.659	0	14	75
Null: Unit root (assumes individual unit root process)				
Im, Pesaran and Shin W-stat	-347.718	0,0003	13	72
ADF - Fisher Chi-square	551.785	0,0016	14	75
PP - Fisher Chi-square	681.375	0	14	75

Panel unit root test: Summary

Series: FK

Date: 07/22/17 Time: 01:20

Sample: 1 210

Exogenous variables: Individual effects

Automatic selection of maximum lags

Automatic selection of lags based on SIC: 0

Newey-West bandwidth selection using Bartlett kernel

Method	Statistic	Prob.**	Cross-sections	Obs
Null: Unit root (assumes common unit root process)				
Levin, Lin & Chu t*	-861.001	0	13	68
Null: Unit root (assumes individual unit root process)				
Im, Pesaran and Shin W-stat	-220.308	0,0138	13	68
ADF - Fisher Chi-square	466.093	0,0078	13	68
PP - Fisher Chi-square	618.589	0,0001	13	68

ÖZGEÇMİŞİ

Adı Soyadı : Murat DÜZER
Yabancı Dil : İngilizce
Doğum Yeri ve Yılı : Gölpazarı/ 1984
E-Posta : muratduzer21@hotmail.com

Eğitim Geçmişi:

- 2008, Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İktisat Anabilim Dalı
Muhasebe ve Finansman Bilim Dalı
- 2005, Gazi Üniversitesi, Ticaret ve Turizm Eğitim Fakültesi, Muhasebe ve
Finansman Öğretimliği Bölümü
- 2001, Gölpazarı Ticaret Meslek Lisesi
- 1998, Gazimihal İlköğretim Okulu

Mesleki Geçmişi:

- 2009-2017, Öğretim Görevlisi, Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi
- 2005-2009, Öğretim, Milli Eğitim Bakanlığı Gümüşlik Ticaret ve Anadolu Ticaret
Meslek Lisesi